



DE MAHABHARATA OPNIEUW VERTELD

# Het huis van de Kuru's



 JAN DE VRIES

महाभारत

1



DE MAHABHARATA OPNIEUW VERTELD

Deel 1

# Het huis van de Kuru's

Jan de Vries

Werkeditie. Opnieuw verteld naar de Engelse vertaling van Kisari Mohan Ganguli (1883–1896, publiek domein), met de kritische editie van het Bhandarkar Oriental Research Institute ter controle. Gezet in EB Garamond. Kaarten op basis van Natural Earth (publiek domein).

# Inhoud

|                                    |     |
|------------------------------------|-----|
| Voor je begint .....               | 7   |
| Kaarten .....                      | 12  |
| Het slangenoffer .....             | 15  |
| Het woord Jaya .....               | 17  |
| De oorringen van de koningin ..... | 33  |
| Het halve leven .....              | 45  |
| De karning van de oceaan .....     | 57  |
| De roof van de amrita .....        | 69  |
| De dode slang .....                | 87  |
| Het slangenoffer .....             | 99  |
| De voorouders .....                | 117 |
| Vaishampayana begint .....         | 119 |
| Shakuntala .....                   | 135 |
| Kacha .....                        | 151 |
| De ouderdom .....                  | 171 |
| Het huis van de Kuru's .....       | 189 |
| De gelofte .....                   | 191 |
| De drie prinsessen .....           | 203 |
| Het kind in het water .....        | 221 |
| Het hert .....                     | 233 |
| De lente .....                     | 245 |
| Nawoord .....                      | 257 |
| Stambomen .....                    | 265 |
| Personages .....                   | 279 |
| Woordenlijst .....                 | 297 |
| Namenlijsten .....                 | 317 |
| Hymnen .....                       | 331 |
| Register van namen .....           | 337 |



# Voor je begint

De Mahabharata is het grote epos van India. In de kern vertelt het over één koninklijk geslacht, de Kuru's, dat in twee takken uiteenvalt: de vijf zonen van koning Pandu tegenover de honderd zonen van zijn blinde broer Dhritarashtra. Die neven komen tegenover elkaar te staan in een oorlog waarin bijna iedereen sterft. Om dat verhaal heen staat een hele wereld: goden en wijzen, vloeken en geloften, verhalen over koningen van lang geleden, gesprekken over wat juist is en wat een mens te doen staat. Het werk zegt van zichzelf dat het honderd-duizend verzen telt, en ook: wat hier niet in staat, is nergens te vinden.

Dit is het eerste deel van een hervertelling in hedendaags Nederlands. Het vertelt ruim de eerste helft van het eerste van de achttien boeken van de Mahabharata, het boek van het begin.

## *Wie vertelt aan wie*

In de Mahabharata vertelt altijd iemand aan iemand, op een bepaalde plek en met een bepaalde reden. En in dat verhaal gaan de personages zelf ook weer vertellen. Van buiten naar binnen:

| Wie vertelt                                      | Aan wie               | Waar                                                          |
|--------------------------------------------------|-----------------------|---------------------------------------------------------------|
| Sauti, een verteller van beroep                  | Shaunaka en de wijzen | in het woud van Naimisha, bij een offer dat twaalf jaar duurt |
| Vaishampayana, een leerling van de dichter Vyasa | koning Janamejaya     | bij het slangenoffer van de koning                            |
| de personages zelf                               | elkaar                | overal in het verhaal                                         |

Op de eerste bladzijde komt Sauti moe van de weg het woud binnen, waar Shaunaka en een grote gemeenschap van asceten bijeen zijn, en de wijzen vragen hem om verhalen. Sauti is een suta, iemand uit het geslacht van barden en wagenmenners dat de oude verhalen bewaart. Hij heeft de Mahabharata zelf horen voordragen, en hij spreekt de wijzen met u aan, zoals een verteller zijn brahmaanse gehoor aanspreekt.

Wie droeg het toen voor? Vaishampayana. Hij vertelde het hele werk aan koning Janamejaya, tijdens het slangenoffer, op last van zijn leraar Vyasa. Sauti is dus de verteller van een verteller. Vyasa zat er zelf bij. Hij is de dichter van

het geheel, maar hij speelt ook een rol in zijn eigen verhaal: hij is de grootvader van de neven die elkaar later bestrijden. En Janamejaya is een nazaat van de zonen van Pandu. Hij hoort de geschiedenis van zijn eigen voorouders, en hij onderbreekt de verteller geregeld met een vraag.

En in het verhaal dat Vaishampayana vertelt, nemen de personages zelf het woord. Een meisje in een hermitage vertelt een koning waar ze vandaan komt, een koningin vertelt wat haar als meisje overkwam, een koning in het woud vertelt zijn vrouw hoe het vroeger ging tussen mannen en vrouwen.

Aan de aanhalingstekens zie je steeds wie er spreekt. Als Sauti of Vaishampayana zich rechtstreeks tot zijn toehoorders richt, staat dat tussen enkele aanhalingstekens, met zijn naam erbij. Een korte regel als "En Sauti vertelde." of "En Vaishampayana vertelde." laat zien dat hij nu aan het verhaal zelf begint. Daarna loopt het zonder aanhalingstekens door. Staat er midden in het verhaal ineens "koning", dan is dat Vaishampayana die zich tot Janamejaya wendt.

Kort na het begin van boek II hoor je Sauti niet meer, en aan het slot van dit deel komt hij ook niet terug. Zo gaat het in de Mahabharata zelf. Toch is hij er nog: alles wat je daarna leest, vertelt Sauti na, zoals hij het van Vaishampayana hoorde.

### *Waarom het met slangen begint*

Wie een boek over het huis van de Kuru's opslaat, leest eerst over slangen, een reusachtige vogel en een offer waarin de slangen moeten verbranden. Dat komt doordat het verhaal verteld wordt bij het slangenoffer van koning Janamejaya. Daar werd de Mahabharata voor het eerst onder mensen voorgedragen, en de wijzen in het woud willen eerst weten hoe het tot dat offer kwam. Ook de voorouders van Shaunaka zelf komen aan de beurt. Waar het verhaal precies begint, staat trouwens niet eens vast. Sauti zegt in hoofdstuk 1 dat sommigen de geschiedenis bij het openingsgebed beginnen, anderen bij het verhaal van Astika en weer anderen bij dat van Uparichara. In dit deel komen ze alle drie aan bod, na elkaar, verdeeld over drie boeken.

**Boek I, Het slangenoffer** (hoofdstuk 1 tot en met 7). Sauti vertelt in het woud. Na de opening en een overzicht van het hele epos gaat het over de oorzaken van het offer: waarom de slangen gedoemd zijn, wie hun moeder was en wie haar zuster, en hoe Janamejaya's vader aan zijn einde kwam.

**Boek II, De voorouders** (hoofdstuk 8 tot en met 11). Vyasa komt naar het offer en Vaishampayana begint te vertellen. Het hoofdverhaal opent bij koning Uparichara en de geboorte van Vyasa zelf. Janamejaya wil alles weten, van de oorsprong van de geslachten tot de oude koningen van zijn lijn: Shakuntala en haar zoon Bharata, en koning Yayati.

**Boek III, Het huis van de Kuru's** (hoofdstuk 12 tot en met 16). Van de riviergodin Ganga en koning Shantanu tot de geboorte van de vijf zonen van Pandu en het einde van een generatie.

Het huis van de Kuru's staat dus pas in het derde boek op het toneel. Wat ervoor komt, zijn de verhalen waar de toehoorders om vroegen, en veel ervan komt later terug: vloeken die doorwerken, geloften die binden, kinderen van wie de vader verborgen blijft.

### *Lijsten, stambomen en lofzangen*

Het epos somt graag op. Je krijgt de rekensom van een legereenheid, de namen van de achttien boeken, geslachtsregisters van goden en koningen, en lange lofzangen op goden en helden. Voor de oude luisteraars hoorde dat bij het genoeg, en wie het van een voordracht in de mandir, de tempel, kent, herkent de lof op het verhaal zelf en op de verdienste van wie ernaar luistert.

Je mag zulke passages vlot lezen of overslaan. Wie in een lijst voorbijkomt en later een rol speelt, wordt bij zijn eerste echte optreden opnieuw voorgesteld. Lofzangen en verzen staan ingesprongen gedrukt, zodat je ziet waar ze beginnen en ophouden. Een paar lange namenlijsten en hymnen zijn in het verhaal ingekort; achterin staan ze volledig.

### *Namen*

Iedereen heeft in dit boek één vaste naam, in de Sanskrietvorm en zonder accenten: Arjuna, Bhima, Yudhishtira, Duryodhana. Wie de verhalen uit het Hindi kent of van de televisie, kent ze misschien als Arjun, Bhim, Yudhishtir of Duryodhan. Het zijn dezelfde mensen. Spreek ze uit zoals je gewend bent.

Veel personages hebben daarnaast bijnamen, en de verteller gebruikt die graag. Zo'n bijnaam wordt eerst uitgelegd; pas daarna kom je hem zonder uitleg tegen. Sommige namen worden door verschillende personen gedragen.

Er is een koning Dhritarashtra en een slang met dezelfde naam; Rama met de bijl is een ander dan Rama, de zoon van Dasharatha; Krishna Dvaipayana, een andere naam van de dichter Vyasa, is een ander dan de Krishna die in het verhaal een hoofdrol speelt. Er staat telkens bij wie er bedoeld is. En drie woorden die op elkaar lijken: Brahma is een god, de Grootvader van alle schepselen; een brahmaan is iemand uit de stand van priesters en geleerden; het brahman is de allerhoogste werkelijkheid.

Achterin vind je een lijst van de personages van dit deel, stambomen met de namen die op elkaar lijken, een woordenlijst, en een register van alle namen met de bladzijden waar ze voorkomen.

*Je weet het al*

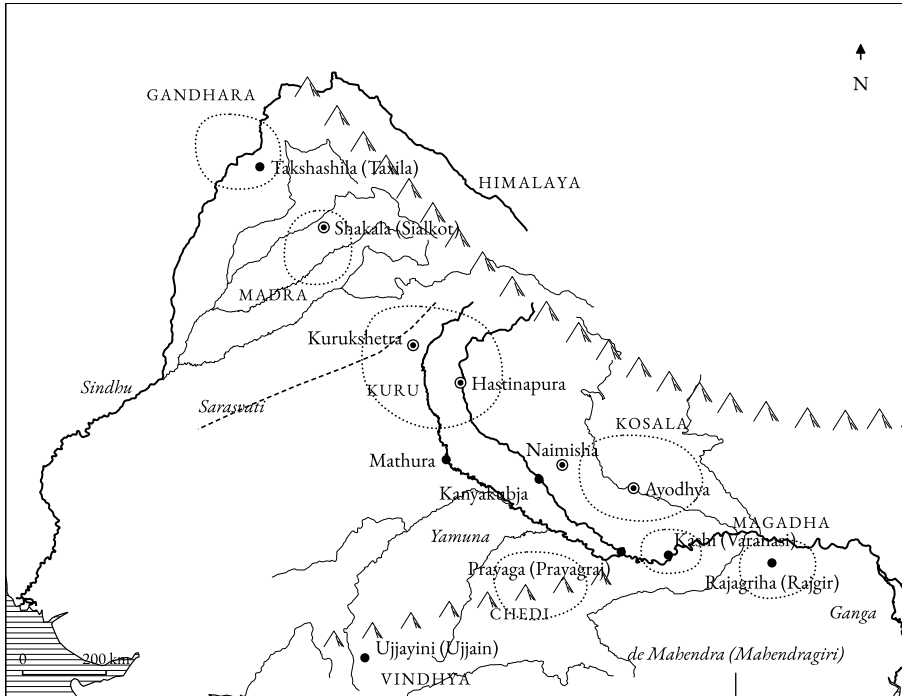
In hoofdstuk 1 klaagt de blinde koning Dhritarashtra tegen zijn raadsman over alles wat er is gebeurd. Zo hoor je al van het dobbelspel, van de vernedering van Draupadi en van de oorlog, lang voordat de mensen om wie het gaat geboren zijn. Sauti waarschuwt zijn gehoor ervoor: 'U hoort nu namen die u pas later zult leren kennen.'

Dat je het einde aan het begin al ziet doorschemeren, is geen vergissing: zo vertelt de Mahabharata. Janamejaya weet heel goed hoe het met zijn voorouders is afgelopen. Wat hij Vyasa vraagt, is waarom: waarom ze verdeeld raakten en waarom het tot die oorlog kwam. Die vraag draagt het verhaal. Je hoeft de namen uit het eerste hoofdstuk niet te onthouden. Ze komen terug, een voor een, en dan leer je ze kennen.



# Kaarten

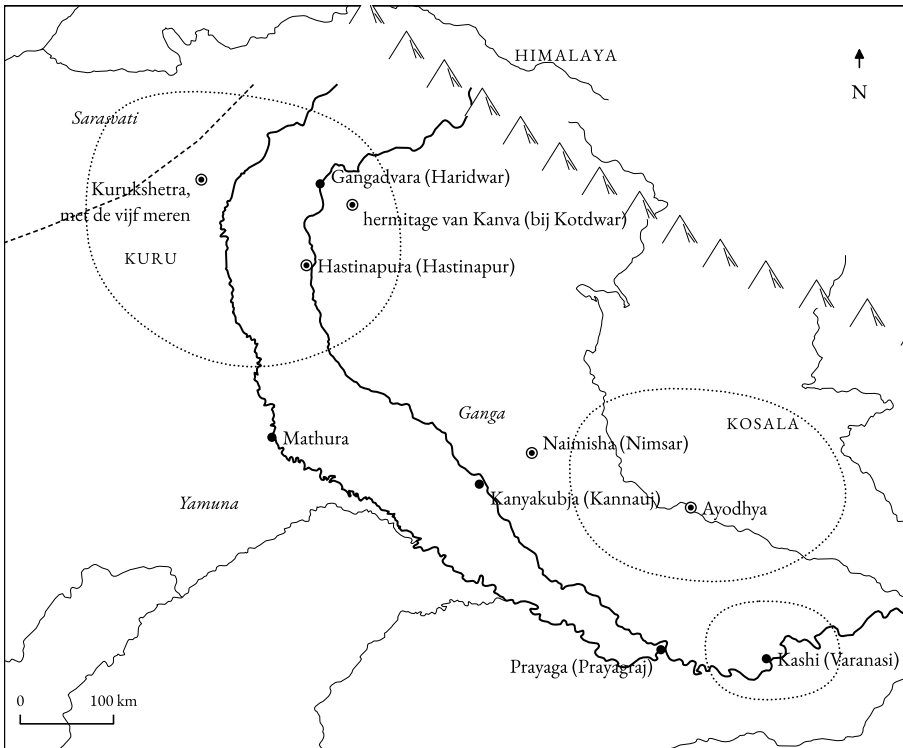
## HET LAND VAN DE KURU'S



- plaats waarvan de ligging vaststaat
- plaats zoals de traditie haar aanwijst
- ... rijk; de grenzen zijn geschat, naar de zestien rijken die India later kende
- de Sarasvati, zoals de traditie haar verdwenen loop aangeeft

*Ligging volgens de overlevering; veel plaatsen zijn niet met zekerheid te lokaliseren. Tussen haakjes de huidige naam.*

## HET HART VAN HET LAND



- plaats waarvan de ligging vaststaat
- ⊙ plaats zoals de traditie haar aanwijst
- ... rijk; de grenzen zijn geschat, naar de zestien rijken die India later kende
- de Sarasvati, zoals de traditie haar verdwenen loop aangeeft

*Ligging volgens de overlevering; veel plaatsen zijn niet met zekerheid te lokaliseren. Tussen haakjes de huidige naam.*



B O E K I

# Het slangenoffer

. . .





## HOOFDSTUK ÉÉN

# Het woord Jaya

*Om. Wie het woord Jaya, overwinning, wil uitspreken, buigt eerst voor Narayana en voor Nara, de hoogste onder de mensen, en voor Sarasvati, de godin van het woord.*

. . .

**O**P EEN DAG kwam Sauti het woud binnen, moe van de weg. Hij was een suta, een man uit het geslacht van barden en wagenmenners dat de oude verhalen bewaart. Zijn eigen naam was Ugrashrava; zijn vader heette Lomaharshana, hij die de haren overeind doet staan.

Het woud heette Naimisha. Shaunaka, het hoofd van een grote gemeenschap van asceten, hield er een offer dat twaalf jaar zou duren. De wijzen die daarvoor waren samengekomen, brahmanen met strenge geloften, zaten bij elkaar nu het werk van de dag gedaan was. Tweemaal geborenen noemden zij zich, omdat hun wijding in de Veda een tweede geboorte was geweest. Sauti naderde hen met gebogen hoofd, groette hen allemaal met de handpalmen tegen elkaar en vroeg hoe het ging met hun ascese, de tapas waarmee een ascet in de loop van jaren kracht opbouwt. Ze ontvingen hem zoals het hoort, en toen iedereen weer zat, nam hij bescheiden de plaats in die ze hem wezen.

Een van de rishi's, de zieners, wachtte tot hij was uitgerust. 'Waar kom je vandaan, Sauti? Waar ben je al die tijd geweest?'

'Ik heb de verhalen gehoord die Vyasa in zijn Mahabharata heeft samengebracht,' zei Sauti. Vyasa, de dichter, heet ook Krishna Dvaipayana; hij is een andere dan de Krishna die in zijn verhaal een van de hoofdrollen speelt. 'Zijn leerling Vaishampayana heeft ze in hun geheel voorgedragen bij het slangenoffer van koning Janamejaya, de zoon van Parikshit, en de koning zat er zelf bij. Daarna ben ik rondgetrokken, langs heilige wateren en heiligdommen, tot ik in Samantapanchaka kwam, het land dat de tweemaal geborenen vereren. Daar is de oorlog uitgevochten tussen de kinderen van Kuru en de kinderen van Pandu, met alle vorsten van de aarde aan de ene of de andere kant. Daarvandaan kom ik nu; ik wilde u zien. Wat zal ik u vertellen? De oude verhalen over dharma, de orde waaraan ieder gebonden is, en over voorspoed? Of de daden van grote wijzen en van koningen?'

'Vertel ons het verhaal van Vyasa,' zei de rishi. 'Het heilige verhaal dat de goden en de zieners hebben gehoord en dat de betekenis van de vier Veda's bevat; het verhaal dat de angst voor het kwade verdrijft. Vertel ons de Bharata, zoals Vaishampayana haar vol vreugde heeft voorgedragen bij het slangenoffer van Janamejaya.'

Voor hij begon, boog Sauti en zei een aanroeping op. 'Ik buig voor Ishana, het oerwezen, aan wie velen offeren en dat velen vereren; dat het ware en onvergankelijke is, het brahman, de allerhoogste werkelijkheid, zichtbaar en onzichtbaar, eeuwig, dat is en niet is en voorbij beide ligt; dat alles is wat bestaat en er toch van onderscheiden is, de schepper van hoog en laag; dat Vishnu is, goed en de goedheid zelf, zuiver en zonder smet; dat Hari is, die over de zintuigen heerst, die alles leidt wat beweegt en wat stilstaat. Nu ik gebogen heb, vertel ik u de gedachten van Vyasa.'

Anderen hebben deze geschiedenis al verteld, anderen leren haar nu, en weer anderen zullen haar later over de aarde verspreiden. Sommigen beginnen haar bij het openingsgebed, anderen bij het verhaal van Astika, weer anderen bij dat van Uparichara, en er zijn brahmanen die het geheel bestuderen.'

En Sauti begon bij het begin van alles.

Toen de wereld nog zonder glans en zonder licht was, overal gehuld in volstrekt donker, ontstond als eerste oorzaak van de schepping een reusachtig ei, het ene onuitputtelijke zaad van alle wezens. Mahadivya heet het, het grote goddelijke, en het werd gevormd aan het begin van het tijdperk. Daarin was,

zo wordt ons verteld, het brahman, het ware licht, eeuwig, wonderbaarlijk en onvoorstelbaar, overal tegelijk aanwezig: de onzichtbare, subtiële oorzaak, die deelheeft aan zijn en niet-zijn. Uit dat ei kwam Brahma, de Grootvader, de ene Prajapati, de heer van de schepselen, en met hem kwamen Suraguru, de leraar van de goden, en Sthanu, die ook Shiva heet. Daarna verschenen de eenentwintig stamvaders van alle geslachten; het wezen van onvoorstelbare aard dat alle rishi's kennen; de goden in al hun groepen; de halfgoddelijke wezens van hemel en aarde en de voorouders; en na hen de heilige zieners uit de brahmaanse en uit de koninklijke geslachten. En zo ontstonden het water, de hemel, de aarde, de lucht en de windstreken, de jaren, de seizoenen, de maanden en de halve maanden, en dag en nacht, die elkaar aflossen: alles wat de mensen kennen.

Alles wat in de wereld is geschapen, levend of levenloos, valt aan het einde van het tijdperk weer ineen. Aan het begin van een nieuw tijdperk wordt alles vernieuwd, en de dingen volgen elkaar op zoals de vruchten van de aarde, elk in zijn seizoen. Zo draait in de wereld, zonder begin en zonder einde, het wiel dat alles vernietigt.

Er waren, kort gezegd, drieëndertigduizend, drieëndertighonderd en drieëndertig goden. Uit de zonen van de hemel kwamen geslachten voort, elk tien keer talrijker dan het vorige, tot in de miljoenen, en uit hen stammen de grote huizen van de mensen: dat van Kuru, dat van Yadu en dat van Bharata, dat van Yayati en dat van Ikshvaku, en al die van de koninklijke zieners.

Alles wat er aan geheime kennis bestaat, de Veda's, het onderscheidend inzicht en de yoga, de oefening waarmee men geest en zinnen bedwingt; alles wat er te weten valt over dharma, over artha, de voorspoed, en over kama, het verlangen; de regels voor het leven van de mensen, de geschiedenissen en de leringen: wat de rishi Vyasa daarvan heeft gezien, staat hier in de juiste volgorde. Hij heeft al die kennis zowel uitvoerig als beknopt vastgelegd, en de geleerden willen beide kennen. Sommigen blinken uit in de uitleg, anderen in het onthouden.

Vyasa, de zoon van Satyavati en de wijze Parashara, had door ascese en meditatie de eeuwige Veda geordend, en daarna maakte hij dit heilige verhaal. Toen het af was, vroeg hij zich af hoe hij het zijn leerlingen moest leren. Brahma, de leraar van de wereld, wist van zijn zorg en kwam zelf naar de plaats waar Vyasa woonde, uit genegenheid voor de wijze en om de mensen te helpen. Vyasa zat tussen de wijzen die bij hem woonden. Hij zag Brahma, stond verrast op, legde zijn handen tegen elkaar, boog en liet een zetel brengen. Eerbiedig liep hij

om Brahma heen, om de gouden kiem van alles wat bestaat, en bleef naast de zetel staan tot Brahma zei dat hij kon gaan zitten. Toen pas ging hij zitten, dicht bij hem.

‘Grootvader,’ zei Vyasa, ‘ik heb een gedicht gemaakt dat hoog in aanzien staat. Het geheim van de Veda staat erin, en alles wat ik verder heb uitgelegd: de riten van de upanishads met hun hulpwetenschappen; de purana’s en de geschiedenis, genoemd naar de drie delen van de tijd, verleden, heden en toekomst. Het spreekt over de aard van verval, angst en ziekte, van bestaan en niet-bestaan; over de vormen van dharma en de levensfasen, de regels voor de vier standen, de ascese en de plichten van de leerling. Het geeft de maat van zon en maan, van de planeten, de sterrenbeelden en de sterren, en de duur van de vier tijdperken. Het bevat de Rig-, de Sama- en de Yajurveda en de kennis van het Zelf, dat in alle schepselen woont; de logica, de uitspraak en de geneeskunst; het geven en de dienst aan Shiva; geboorten onder goden en onder mensen; de pelgrimsplaatsen, de rivieren, bergen, wouden en de oceaan, de hemelse steden en de wereldtijden; de oorlogskunst; de volken en hun talen, hun zeden, en de geest die alles doordringt. Dat alles staat erin. Maar op aarde is niemand te vinden die het kan opschrijven.’

‘Om je kennis van de goddelijke geheimen heb ik meer achting voor je dan voor al deze vermaarde wijzen, hoe heilig hun leven ook is,’ zei Brahma. ‘Ik weet dat je van je geboorte af de Veda in de taal van de waarheid hebt uitgesproken. Je noemt je werk een gedicht; dan zal het een gedicht zijn. Geen dichter zal het ooit evenaren, zoals geen van de drie andere levensfasen opweegt tegen die van de huisvader. Denk aan Ganesha, wijze. Hij moet het voor je opschrijven.’

Brahma ging terug naar zijn eigen verblijf, en Vyasa richtte zijn gedachten op Ganesha, de aanvoerder van de gana’s, de scharen die Shiva volgen; hij neemt hindernissen weg en vervult de wensen van wie hem vereert. Nauwelijks dacht Vyasa aan hem, of hij was er. Ze groetten elkaar, Ganesha ging zitten, en Vyasa zei: ‘Leider van de gana’s, schrijf voor mij de Bharata op die ik in mijn geest heb gevormd en die ik u nu ga voorzeggen.’

‘Ik schrijf je werk op,’ zei Ganesha, ‘als mijn pen maar geen ogenblik stil hoeft te staan.’

‘Goed,’ zei Vyasa. ‘Maar waar u iets niet begrijpt, stopt u met schrijven.’

Ganesha stemde toe met de klank Om en begon te schrijven, en Vyasa begon te spreken. Voor zijn plezier legde hij knopen in zijn verzen, zo strak dat ze nauwelijks los te krijgen waren, en zo hield hij zich aan de afspraak.

‘Achtduizend achthonderd van die verzen ken ik,’ zei Sauti, ‘en Shuka kent ze, de zoon van Vyasa, en misschien ook Sanjaya. Hun betekenis is zo verborgen dat tot op vandaag niemand die verzen kan doorgronden. Zelfs Ganesha, die alles weet, moest er telkens even over nadenken, en in dat ogenblik maakte Vyasa alweer vele nieuwe verzen. Zoals de zon het duister verdrijft, zo verdrijft de Bharata de onwetendheid van de mensen, met haar leer over dharma, voorspoed, verlangen en moksha, de bevrijding uit de kringloop van geboorte en dood.

Dit werk is een boom. De inhoudsopgave is het zaad. De verhalen over Pauloma en Astika zijn de wortels, het boek van de geboorten is de stam. Het boek van de vergaderzaal en het boek van het woud zijn de takken waar de vogels op rusten, en het verhaal van Arani vormt de knoesten; het boek van Virata en het boek van de inspanning zijn het merg; het boek van Bhishma is de grote tak, het boek van Drona het blad, het boek van Karna de bloemen, het boek van Shalya hun geur; het boek van de vrouwen en het verhaal van het grashalmwapen geven de koele schaduw; het boek van de vrede is de grote vrucht, het boek van het paardenofer het onsterfelijke sap, het boek van het verblijf in de ashram de grond waarin de boom staat, en het boek van de knotsen, dat de brahmanen in ere houden, bevat de kern van de Veda's. Zoals de wolken onuitputtelijk zijn voor de mensen, zo zal deze boom alle dichters voeden die na ons komen.’

Daarna vertelde Sauti van de bloemen en de vruchten van die boom.

Op last van Bhishma, de zoon van de riviergodin Ganga, en van zijn eigen moeder Satyavati, verwekte Vyasa voor het huis van Vichitravirya, een koning die kinderloos was gestorven, drie zonen die als drie offervuren waren: Dhritarashtra, Pandu en Vidura. Daarna keerde hij terug naar zijn hermitage om zijn ascese voort te zetten. Pas toen die drie geboren waren, opgegroeid en gestorven, maakte Vyasa de Bharata bekend in de wereld van de mensen. Koning Janamejaya en duizenden brahmanen vroegen hem erom, en hij gaf zijn leerling Vaishampayana, die naast hem zat, opdracht haar voor te dragen. Die droeg haar voor te midden van de leden van de offervergadering, in de pauzes tussen de plechtigheden van het offer, en telkens drongen ze aan dat hij verder zou gaan.

Vyasa heeft de grootheid van het huis van Kuru volledig beschreven, de deugd van Gandhari, de vrouw van Dhritarashtra, de wijsheid van Vidura en de standvastigheid van Kunti, de vrouw van Pandu. Hij heeft ook de goddelijkheid beschreven van Vasudeva, de Krishna uit het geslacht van de Yadava's;

de rechtschapenheid van de zonen van Pandu; en het kwaad dat de zonen van Dhritarashtra en hun aanhang deden.

Het werk heeft meer dan één omvang. Zonder de nevenverhalen telt het vierentwintigduizend verzen, en alleen dat noemen de geleerden de Bharata. Daarna maakte Vyasa een samenvatting van honderdvijftig verzen, en die leerde hij eerst aan zijn zoon Shuka. En hij maakte nog een verzameling, zo groot dat de goden, de voorouders en de gandharva's, de hemelse muzikanten, er elk een eigen deel van kennen; honderdduizend verzen kennen de mensen. Narada droeg ze voor aan de goden, Devala aan de voorouders, Shuka aan de gandharva's, de yaksha's en de rakshasa's, en in deze wereld droeg Vaishampayana ze voor, de leerling van Vyasa, een rechtvaardig man en de eerste van allen die de Veda's kennen. 'Ook ik heb die honderdduizend verzen voorgedragen,' zei Sauti.

Yudhishtira, de oudste zoon van Pandu, is een grote boom van dharma. Arjuna is de stam, Bhima de takken, de tweeling Nakula en Sahadeva, de zonen van Pandu's tweede vrouw Madri, zijn de rijpe vruchten en de bloemen, en de wortels zijn Vasudeva, Brahma en de brahmanen.

Pandu had met zijn wijsheid en zijn kracht veel landen onderworpen. Daarna ging hij als jager bij de asceten in een woud wonen, en daar haalde hij zich een zware vloek op de hals: hij doodde een hert dat met zijn wijfje paarde. Voor de prinsen van zijn huis bleef dat een waarschuwing zolang zij leefden. Door die vloek kon hij zelf geen zonen meer verwekken. Daarom lieten zijn vrouwen, Kunti en Madri, zodat aan de voorschriften van de dharma werd voldaan, in zijn plaats de goden bij zich toe: Dharma, de god van de dharma, Vayu, de wind, Indra, de koning van de goden, en de tweelinggoden, de Ashvins. Hun kinderen groeiden op onder de zorg van hun twee moeders, tussen asceten, in heilige bossen en hermitages, en Pandu zelf stierf in dat woud. Toen de jongens groot waren, brachten rishi's hen, gekleed als leerlingen en met het haar in een knot op het hoofd, naar Dhritarashtra en zijn zonen. 'Dit zijn onze leerlingen,' zeiden ze. 'Ze zijn als uw zonen, uw broers en uw vrienden. Het zijn de Pandava's.' En met die woorden verdwenen de wijzen.

Aan het hof van de Kuru's juichten de voornaamste burgers luid toen ze hen zagen, voorgesteld als de zonen van Pandu. Sommigen zeiden dat het niet Pandu's zonen waren, anderen dat ze het wel waren, en een paar vroegen hoe het zijn kinderen konden zijn, nu hij al zo lang dood was. Toch riep men van alle kanten: 'Ze zijn welkom, hoe dan ook! Door de gunst van de goden zien we het huis van Pandu terug! Heet ze welkom!' Toen het gejuich wegstierf, klonk uit

alle windstreken de bijval van onzichtbare geesten. Er regende geurige bloemen, schelphoorns en keteltrommels schalden, en het vreugdegeroep van de burgers reikte tot in de hemel.

De Pandava's bestudeerden de Veda's en vele leerboeken en woonden daar, door iedereen gerespecteerd en voor niemand bang. De voornaamsten waren ingenomen met de zuiverheid van Yudhishtira, de moed van Arjuna, de dienstbaarheid van Kunti tegenover haar ouderen en de bescheidenheid van de tweeling.

Enige tijd later won Arjuna de hand van Draupadi op een svayamvara, een bruidskeuze waarbij prinses om een bruid wedijveren: te midden van een menigte koningen slaagde hij in een uiterst moeilijke proef met de boog. Van toen af stond hij in aanzien bij alle boogschutters, en op het slagveld kon geen vijand hem aankijken, zoals niemand in de zon kan kijken. Hij versloeg alle omringende vorsten en alle belangrijke volken, en zo maakte hij het voor zijn oudste broer mogelijk de rajasuya te brengen, het koningsoffer waarmee een koning zich tot opperkoning laat wijden.

Door de wijze raad van Vasudeva en de kracht van Bhima en Arjuna vielen Jarasandha, de koning van Magadha, en de hoogmoedige koning van de Chedi's, en zo verwierf Yudhishtira het recht op de rajasuya, rijk aan voorraden en offergaven. Ook Duryodhana, de oudste zoon van Dhritarashtra, kwam naar dat offer. Hij zag de rijkdom van de Pandava's overal uitgestald, de offergaven, de edelstenen, het goud en de juwelen, de koeien, olifanten en paarden, de kostbare stoffen, gewaden en mantels, de sjaals, de pelzen en de tapijten van herten huid, en de nijld vratt aan hem. Toen hij de vergaderzaal zag, laaide zijn woede op. Maya, de bouwmeester van de asura's, de oude rivalen van de goden, had haar gebouwd als een hof in de hemel. In die zaal liet hij zich misleiden door het gezichtsbedrog van de bouwmeester, en Bhima lachte hem uit in het bijzijn van Vasudeva, als iemand van lage komaf.

Men vertelde Dhritarashtra dat zijn zoon, te midden van alle genoegens en kostbaarheden, mager werd en bleek. Uit liefde voor zijn zoon stemde Dhritarashtra enige tijd later toe dat er met de Pandava's gedobbeld werd. Toen Vasudeva dat hoorde, werd hij heel boos. Ontevreden als hij was, deed hij niets om de twist te voorkomen: hij liet het dobbelspel gebeuren en alle gruwelijke en onvergeeflijke daden die eruit voortkwamen, en ondanks Vidura, Bhishma, Drona en Kripa, de ouderen en de leraren van het hof, bracht hij de kshatriya's,

de stand van krijgers en koningen, ertoe elkaar te doden in de verschrikkelijke oorlog die volgde.

Het slechte nieuws van de overwinningen van de Pandava's bereikte de blinde koning Dhritarashtra, en hij dacht terug aan de besluiten van zijn zoon Duryodhana, van diens vriend Karna en van Shakuni, de broer van zijn vrouw Gandhari. Hij zweeg een tijd, en toen richtte hij zich tot Sanjaya, zijn wagenman en raadsman.

'U hoort nu namen die u pas later zult leren kennen,' zei Sauti. 'Het was een blinde man die ze noemde, en hij had alles al gehoord.'

'Luister, Sanjaya,' zei Dhritarashtra, 'naar alles wat ik ga zeggen, en minacht me niet. Je kent de leerboeken, je bent verstandig en wijs. Ik heb nooit oorlog gewild, en de ondergang van mijn geslacht bracht me geen vreugde. Ik maakte geen verschil tussen mijn eigen kinderen en de kinderen van Pandu. Mijn eigen zonen waren eigenzinnig en keken op me neer, omdat ik oud ben. Blind als ik ben, in mijn ellende en uit vaderliefde, heb ik het allemaal verdragen. Dwaas liep ik de onnadenkende Duryodhana achterna, die steeds dwazer werd. Hij had de rijkdom van de zonen van Pandu gezien, en om zijn onhandigheid bij het betreden van de zaal werd hij uitgelachen. Dat kon hij niet verdragen. Hij kon de Pandava's op het slagveld niet verslaan, en ook al was hij een krijger, hij wilde zijn geluk niet door eigen inspanning verwerven. Met Shakuni, de koning van Gandhara, beraamde hij een vals dobbelspel.

Hoor nu wat er daarna gebeurde, Sanjaya, en wat mij werd verteld. Als je alles gehoord hebt en je herinnert hoe het ging, zul je weten dat ik de dingen heb zien aankomen.

Toen ik hoorde dat Arjuna de boog had gespannen, het wonderlijke doel had doorboord en neergehaald, en Draupadi had weggevoerd voor de ogen van alle prinsen, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Subhadra, de zuster van Krishna, in Dvaraka door Arjuna was geschaakt en getrouwd, en dat Krishna en Balarama, haar broers, dat niet kwalijk namen en als vrienden naar Indraprastha kwamen, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Arjuna met zijn hemelse pijlen de regen van Indra, de koning van de goden, had tegengehouden en het Khandava-woud aan Agni, de god van het vuur, had gegeven om te verteren, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat de vijf Pandava's met hun moeder Kunti waren ontsnapt uit het huis van lak dat voor hen in brand was gestoken, en dat Vidura voor hen werkte, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Jarasandha, de koning van Magadha, die straalde tussen de krijgers, door Bhima met blote handen was gedood, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Draupadi, met tranen in haar stem en pijn in haar hart, voor het hof was gesleurd in één enkel gewaad, terwijl ze ongesteld was en volgens de regels afgezonderd had moeten blijven, en dat zij, die beschermers had, werd behandeld alsof ze er geen had, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat de schurk Duhshasana, de broer van Duryodhana, haar dat ene gewaad probeerde af te trekken en alleen een grote berg stof van haar lichaam trok zonder ooit het einde te bereiken, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Yudhishtira door Shakuni bij het dobbelspel was verslagen en zijn koninkrijk kwijt was, en dat zijn broers, sterke mannen allemaal, hem toch bleven volgen, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Arjuna in een gevecht de god van de goden, de drieogige Shiva, die zich als jager had vermomd, tevreden had gesteld en het grote wapen Pashupata had gekregen, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Dharma, de god zelf, in de gedaante van een yaksha, een halfgoddelijk wezen, Yudhishtira vragen had gesteld, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat mijn zonen de Pandava's niet hadden ontdekt, terwijl die met Draupadi vermomd in het rijk van koning Virata woonden, en dat de voor-naamste mannen van mijn kant daar allemaal door Arjuna waren verslagen, met één enkele wagen, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Vasudeva, die met één voet de hele aarde bedekte, het welzijn van de Pandava's ter harte ging, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Narada had verklaard dat Arjuna en Krishna Nara en Narayana zijn, en dat hij hen samen had gezien in de wereld van Brahma, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Krishna, die de vrede wilde, voor het welzijn van de mensen naar de Kuru's was gekomen en weer vertrok zonder iets te hebben

bereikt; dat hij, toen Karna en Duryodhana hem gevangen wilden nemen, alles wat bestaat in zichzelf liet zien; en dat Kunti bij zijn vertrek bedroefd naast zijn wagen stond en door hem werd getroost, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Arjuna op zijn wagen door moedeloosheid werd overmand en dreigde in te storten, en dat Krishna hem alle werelden in zijn eigen lichaam liet zien, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Bhishma zelf had aangegeven hoe hij verslagen kon worden, en dat de Pandava's dat vol vreugde hadden uitgevoerd; dat Arjuna Shikhandi voor zich op zijn wagen had gezet en zo Bhishma had verwond, die nooit te verslaan was geweest; en dat Bhishma op een bed van pijlen lag en dorst had, en dat Arjuna de grond doorboorde om hem water te geven, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat onze slagorde, die niemand kon doorbreken en die Drona zelf verdedigde, door Abhimanyu, de zoon van Arjuna en Subhadra, in zijn eentje was binnengedrongen, en dat onze grote wagenstrijders, die Arjuna niet aankonden, samen de jongen hadden omsingeld en met vrolijke gezichten hadden gedood, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat de hemelse speer die Indra aan Karna had gegeven, door de listen van Krishna op de rakshasa Ghatotkacha, de zoon van Bhima, werd geworpen, dezelfde speer die voor Arjuna bestemd was, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Dhrishtadyumna, de broer van Draupadi, Drona tegen de wetten van de strijd in had gedood, terwijl die alleen op zijn wagen zat en besloten had te sterven, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Bhima het bloed van zijn neef Duhshasana had gedronken op het slagveld, zonder dat iemand hem kon tegenhouden, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Karna, de dapperste van allen, die in de strijd niet te verslaan was, door Arjuna was gedood in die oorlog tussen broers, raadselachtig zelfs voor de goden, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Shakuni, de wortel van het dobbelspel en van de vete, door Sahadeva in de strijd was gedood, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Duryodhana, uitgeput, naar een meer was gegaan en zich in het water had verschanst, alleen, zonder kracht en zonder wagen; dat de

Pandava's met Krishna aan de oever stonden en mijn zoon, die geen belediging verdroeg, honend toespraken; en dat hij, terwijl hij in cirkels allerlei kunstige slagen met de knots liet zien, op aanraden van Krishna oneerlijk werd gedood, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Ashvatthama, de zoon van Drona, en de anderen de Panchala's en de zonen van Draupadi in hun slaap hadden gedood, een gruwelijke en schandelijke daad, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Toen ik hoorde dat Ashvatthama, achtervolgd door Bhima, het eerste van alle wapens had losgelaten en daarmee het kind in de schoot van Uttara, de dochter van Virata, had getroffen, en dat Vyasa en Krishna hem daarom hadden vervloekt, toen, Sanjaya, had ik geen hoop meer op overwinning.

Arme Gandhari. Zij heeft geen kinderen meer, geen kleinkinderen, geen ouders, geen broers en geen verwanten. Zwaar is wat de Pandava's hebben volbracht: zij hebben een koninkrijk teruggewonnen dat niemand hun meer betwist.

Ik heb gehoord dat de oorlog er maar tien heeft laten leven: drie van onze kant, zeven van de Pandava's. Achttien akshauhini's, achttien volledige legers, zijn in die vreselijke strijd gevallen. Alles om mij heen is donker. Mijn geest raakt in de war, suta, mijn bewustzijn verlaat me.'

Zo klaagde Dhritarashtra, en de pijn overmande hem zo dat hij een tijd buiten bewustzijn raakte. Toen hij bijkwam, zei hij tegen Sanjaya: 'Na alles wat er gebeurd is, wil ik meteen een einde aan mijn leven maken. Waarom zou ik het nog rekken?'

Zijn adem siste als die van een slang, en telkens weer viel hij flauw. Toen begon Sanjaya, de zoon van Gavalgana, hem toe te spreken.

'U hebt gehoord, koning, van de mannen over wie Vyasa en de wijze Narada hebben gesproken: mannen uit grote koningshuizen, stralend van deugden, bedreven in de hemelse wapens, in glorie gelijk aan Indra; mannen die de wereld met rechtvaardigheid veroverden, offers brachten met de juiste gaven, in deze wereld beroemd werden en ten slotte zwichtten voor de macht van de Tijd. Vierentwintig van zulke koningen heeft de hemelse rishi Narada ooit opgesomd voor koning Shaivya, toen die treurde om het verlies van zijn kinderen. Srinjaya was erbij, groot onder de veroveraars, en Rantideva, Nala, Vishvamitra, Ambarisha, Marutta, Manu, Ikshvaku, Gaya en Bharata, Rama de zoon van Dasharatha, Bhagiratha, en Yayati, die offers bracht met de goden

zelf als helpers, en wiens offeraltaren en offerpalen de hele aarde tekenen. En vóór hen zijn er nog anderen geweest, Puru, Kuru, Yadu, Raghu, Sagara, Nimi, en honderden, duizenden, miljoenen anderen, vorsten van grote wijsheid, die overvloedige genoegens moesten achterlaten en stierven, zoals uw zonen gestorven zijn. Hun dapperheid en hun vrijgevigheid, hun vertrouwen, hun waarheid, hun zuiverheid, hun eenvoud en hun mededogen zijn door geleerde barden in de oude kronieken bekendgemaakt. Ze bezaten alle deugden, en toch moesten ze hun leven geven. Uw zonen waren hebzuchtig, verteerd door hartstocht en kwaadwillig van aard.

U kent de leerboeken, koning, u bent verstandig en wijs, en wie zich door de leerboeken laat leiden, bezwijkt niet onder tegenspoed. U kent de mildheid en de hardheid van het lot; deze angst om uw kinderen past u niet. Treur niet om wat moest gebeuren. Wie kan met zijn wijsheid afwenden wat het lot beschikt? Niemand kan de weg verlaten die voor hem is uitgezet.

Bestaan en niet-bestaan, genot en pijn: alles heeft de Tijd als wortel. De Tijd brengt alle dingen voort en vernietigt alle schepselen. Hij verbrandt de schepselen, en het is weer de Tijd die het vuur dooft. Alle toestanden in de drie werelden, de goede en de kwade, komen voort uit de Tijd. Hij snijdt alles af en brengt het opnieuw voort. Alleen de Tijd is wakker als alles slaapt. De Tijd is niet te overwinnen; hij gaat over alle dingen heen en laat zich door niets ophouden. U weet dat alles wat voorbij is, alles wat komen zal en alles wat nu bestaat, voortkomt uit de Tijd. Werp dus uw verstand niet weg.'

Zo troostte de zoon van Gavalgana koning Dhritarashtra, die door verdriet om zijn zonen was overmand, en hij bracht zijn geest tot rust.

'Uit deze gebeurtenissen maakte Vyasa een heilige upanishad, een geheime leer,' zei Sauti, 'die geleerde barden in hun purana's aan de wereld hebben doorgegeven.

Wie de Bharata bestudeert, verwerft verdienste. Wie er met vertrouwen ook maar één versregel van leest, wordt gereinigd van al het kwaad dat hij deed. Hierin wordt gesproken over goden, over hemelse zieners en over rechtschapen brahmaanse zieners, en ook over de yaksha's en de grote naga's, het slangenvolk. Hierin wordt ook de eeuwige Vasudeva beschreven, die de zes goddelijke eigenschappen bezit. Hij is het ware en rechtvaardige, het zuivere en heilige, het eeuwige brahman, het hoogste Zelf, het ware, blijvende licht, wiens goddelijke daden de wijzen vertellen; uit hem is alles wat bestaat voortgekomen, dat is en niet is, met geboorte en groei, met sterven en opnieuw geboren worden. Ook

wordt hier gesproken over het Zelf dat deelheeft aan de eigenschappen van de vijf elementen; over de purusha, de geest die boven alle namen staat; en over wat de grootste asceten, die aan het gewone lot zijn ontstegen, door meditatie en tapas in hun eigen hart zien wonen, als een beeld in een spiegel.

Zoals de boter in de wrongel is, de brahmaan onder de tweervoeters, het Aranyaka, de woudleer, onder de Veda's en de nectar onder de geneesmiddelen; zoals de zee de eerste is onder de wateren en de koe onder de viervoeters, zo is de Bharata onder de geschiedenissen. Wie er ook maar één versregel van laat voordragen aan brahmanen bij het shraddha, het offer aan de voorouders, maakt zijn gaven van voedsel en drank aan hun geesten onuitputtelijk. Met de geschiedenis en de purana's kan men de Veda uitleggen, maar de Veda is bang voor wie weinig weet. Wie deze Veda van Vyasa aan anderen voordraagt, heeft er baat bij; zelfs een kwaad als het doden van een ongeborn kind kan erdoor worden uitgewist. Wie er elke dag met eerbied naar luistert, verwerft een lang leven en roem en stijgt op naar de hemel van de goden.

Aan ascese kleeft geen smet, aan studie niet, aan de voorschriften van de Veda voor alle standen niet, en aan rijkdom die met eigen inspanning is verworven ook niet. Pas wanneer men ze misbruikt, worden ze een bron van kwaad.

Eens legden de goden, die daarvoor bijeen waren gekomen, de vier Veda's in de ene schaal van een weegschaal en de Bharata in de andere. En de Bharata woog zwaarder dan de vier Veda's met al hun geheimen. Daarom heet het werk sindsdien in de wereld de Mahabharata, de grote Bharata: om zijn inhoud, en om het gewicht van wat het betekent. Wie weet wat het betekent, is van al zijn kwaad bevrijd.'

### *Vijf meren van bloed*

'Zoon van de suta,' zeiden de rishi's, 'je noemde een plek die Samantapanchaka heet. Daar willen we alles over horen.'

'Luister dan, brahmanen,' zei Sauti. 'Het is een heilige overlevering, en u bent het waard haar te horen.'

EN SAUTI VERTELDE.

De wereld kent vier tijdperken, de yuga's, die elkaar steeds opnieuw opvolgen, en in elk volgend tijdperk staat de dharma zwakker. In de overgang van het

tweede naar het derde, van de Treta- naar de Dvapara-yuga, leefde Rama, de zoon van Jamadagni, uit het geslacht van Bhrigu. Men noemt hem Parashurama, Rama met de bijl, en hij is een ander dan Rama, de zoon van Dasharatha. Geen strijder was groter dan hij. Onrecht kon hij niet verdragen, en keer op keer sloeg hij de kshatriya's neer, tot er van die edelen niemand meer over was. Als een brandende metoor raasde hij. En bij Samantapanchaka maakte hij vijf meren van bloed.

Men vertelt dat de woede hem het verstand had benomen. Hij stond midden in het bloedwater van die meren en bracht zijn voorouders plengoffers van bloed, waar anderen water plengen. Toen verschenen zijn voorouders, met Richika voorop, en ze zeiden: 'Rama, beste Rama, nazaat van Bhrigu, je eerbied voor je voorouders en je kracht behagen ons. Ik wens je alle goeds. Vraag de gunst die je wenst.'

'Als u mij gunstig gezind bent, vaders,' zei Rama, 'dan vraag ik dit: dat ik vrijkom van het kwaad dat ik op me heb geladen door de kshatriya's in mijn woede uit te roeien, en dat de meren die ik heb gemaakt in de wereld beroemd worden als tirtha's, heilige badplaatsen waar pelgrims naartoe trekken.'

'Het zal zo zijn,' zeiden de voorouders. 'Maar kom nu tot bedaren.'

En Rama kwam tot bedaren. Sindsdien heet de streek rond die meren van bloed Samantapanchaka, de heilige plaats van de vijf meren. De wijzen zeggen dat elk land een naam moet dragen die herinnert aan wat het beroemd heeft gemaakt.

Toen de Dvapara-yuga overging in de Kali-yuga, het laatste van de vier, waarin de dharma het zwakst is en waarin wij nu leven, werd bij Samantapanchaka de strijd uitgevochten tussen de legers van de Kaurava's en de Pandava's. In die heilige, effen streek verzamelden zich achttien akshauhini's van strijders die hunkerden naar de slag. En daar, op die ene plek, zijn ze allemaal gesneuveld. Zo is die streek heilig en lieflijk geworden, en beroemd in de drie werelden.

'Wat betekent dat woord akshauhini, zoon van de suta?' vroegen de rishi's. 'Vertel ons precies hoeveel voetvolk, paarden, wagens en olifanten er in een akshauhini gaan. Jij weet het.'

'Eén wagen, één olifant, vijf voetknechten en drie paarden vormen samen een patti,' zei Sauti. 'Drie patti's heten een senamukha. Drie senamukha's zijn een gulma, drie gulma's een gana, drie gana's een vahini, drie vahini's een pritana, drie pritana's een chamu, drie chamu's een anikini. En tien anikini's vormen een akshauhini.'

De rekenmeesters komen zo op eenentwintigduizend achthonderdzeventig wagens in één akshauhini, en evenveel olifanten, honderdnegenduizend driehonderdvijftig voetknechten en vijfenzestigduizend zeshonderdtien paarden. Zo waren ze opgebouwd, de achttien akshauhini's van de Kaurava's en de Pandava's samen.'

De Tijd, wiens werken wonderbaarlijk zijn, bracht hen op die ene plek bijeen, maakte de Kaurava's tot de aanleiding en vernietigde hen allemaal. Tien dagen vocht Bhishma, de oude grootoom van beide partijen, die elk wapen kende. Vijf dagen beschermde Drona, hun wapenleraar, de legers van de Kaurava's. Twee dagen vocht Karna, de vriend van Duryodhana, en een halve dag Shalya, de koning van Madra. Daarna duurde het knotsgevecht tussen Duryodhana, de oudste zoon van de blinde koning, en Bhima, de sterkste van de Pandava's, een halve dag. En in de nacht die daarop volgde, vernietigden Ashvatthama, de zoon van Drona, en Kripa, de oom van Ashvatthama, het leger van Yudhishtira, de oudste van de Pandava's, dat sliep zonder gevaar te vermoeden.

'Wijzen,' zei Sauti, 'bij uw offer ben ik nu aan de Bharata begonnen. Een verstandige leerling van Vyasa heeft haar al eens voorgedragen, bij het offer van Janamejaya. Ze is verdeeld in vele delen, en aan het begin staan de verhalen van Paushya, van Pauloma en van Astika. De koningen zijn erin beschreven in al hun dapperheid en roem; de beschrijvingen, de taal en de betekenis zijn afwisselend en wonderlijk; de zeden en de ritën van vele mensen staan erin. De wijzen nemen haar aan zoals wie naar moksha verlangt, naar de bevrijding, de onthechting aanneemt. Wat het Zelf is onder de dingen die een mens kan weten en het leven onder de dingen die hem dierbaar zijn, dat is deze geschiedenis onder alle leerboeken: zij wijst de weg naar de kennis van het brahman. Er is in deze wereld geen verhaal in omloop dat niet op haar steunt, zoals het lichaam steunt op het voedsel dat het eet. Alle dichters dienen haar, zoals knechten die vooruit willen een meester van goede huize dienen.

Vyasa heeft haar in honderd delen gemaakt, en die zijn verdeeld over achttien boeken: het boek van het begin; het boek van de vergaderzaal; het boek van het woud; het boek van Virata, de koning bij wiens hof de Pandava's een jaar in vermomming leefden; het boek van de inspanning, waarin om de vrede wordt onderhandeld en de oorlog wordt voorbereid; de boeken van Bhishma, van Drona, van Karna en van Shalya, de aanvoerders; het boek van de slapenden; het boek van de vrouwen; het boek van de vrede; het boek van de voorschriften;

het boek van het paardenoffer; het boek van het verblijf in de ashram; het boek van de knotsen; het boek van de grote tocht; en het boek van de opgang naar de hemel. In het aanhangsel staan nog de Harivamsha, het geslacht van Hari, en de Bhavishya, het boek van wat komen zal; de Harivamsha alleen telt twaalfduizend verzen.

Achttien akshauhini's kwamen samen, en de strijd duurde achttien dagen. Wie de vier Veda's kent met al hun hulpwetenschappen en upanishads, maar deze geschiedenis niet, kan niet wijs genoemd worden. Vyasa, wiens verstand geen grenzen kent, heeft de Mahabharata een leer genoemd over voorspoed, over dharma en over verlangen. Wie ernaar geluisterd heeft, kan geen ander verhaal meer aanhoren, zoals wie de kokila heeft horen zingen, de vogel met de zoetste stem van het woud, het krassen van de kraai niet meer verdraagt. Uit de vijf elementen ontstaan de drie werelden; uit dit werk ontstaat de inspiratie van alle dichters. De purana's steunen op deze geschiedenis zoals alle schepselen steunen op de ruimte waarin ze bestaan, en alle riten en deugden steunen erop zoals de zintuigen op de geest. En zoals de levensfase van de huisvader door geen van de drie andere wordt overtroffen, zo overtreft geen dichter dit gedicht.

Asceten, schud uw traagheid af. Richt uw hart op de dharma, want de dharma is de enige vriend van wie naar de andere wereld is gegaan. Zelfs de verstandigste mens kan rijkdom en vrouwen nooit werkelijk de zijne maken, hoe hij ze ook vasthoudt; geen van beide blijft. De Bharata, uit de mond van Vyasa, is onvergelijkbaar. Zij is de dharma zelf, en heilig. Zij neemt het kwaad weg en brengt het goede voort. Wie ernaar luistert terwijl ze wordt voorgedragen, hoeft niet meer te baden in de heilige wateren van Pushkara. Wat een brahmaan overdag met zijn zintuigen aan kwaad doet, daarvan komt hij vrij als hij 's avonds de Bharata opzegt; wat hij 's nachts aan kwaad doet in daad, woord of gedachte, daarvan komt hij vrij als hij haar opzegt bij het ochtendgloren. Wie honderd koeien met verguld beslagen horens schenkt aan een brahmaan die thuis is in de Veda's, verwerft evenveel verdienste als wie elke dag luistert naar de heilige verhalen van de Bharata.

De oceaan is wijd, maar met een schip kom je er gemakkelijk over. Dit overzicht van haar delen is het schip voor deze geschiedenis.'



## HOOFDSTUK TWEE

# De oorringen van de koningin

**S**AUTI BEGON MET het verhaal van Paushya, het eerste van de drie verhalen die aan het begin staan.

Janamejaya, de zoon van Parikshit, hield met zijn broers een lang offer op de vlakte van Kurukshetra, het land van de Kuru's. Hij had drie broers, Shrutasena, Ugrasena en Bhimasena. Terwijl ze bij het offer zaten, kwam er een jong aangelopen van Sarama, de hondin van de goden. De broers van Janamejaya sloegen het, en het rende jankend van pijn terug naar zijn moeder.

‘Waarom huil je zo?’ vroeg zijn moeder. ‘Wie heeft je geslagen?’

‘De broers van Janamejaya.’

‘Dan heb je iets misdaan.’

‘Ik heb niets misdaan. Ik heb de offerboter niet met mijn tong aangeraakt, ik heb er zelfs niet naar gekeken.’

Sarama ging naar de plaats waar Janamejaya met zijn broers zijn lange offer hield. ‘Mijn zoon heeft niets misdaan,’ zei ze. ‘Hij heeft niet naar jullie offerboter gekeken en hij heeft er niet aan gelikt. Waarom is hij geslagen?’ Ze zeiden geen woord. Toen zei ze: ‘Omdat jullie mijn zoon geslagen hebben, die niets misdaan had, zal er onheil over jullie komen wanneer jullie er het minst op bedacht zijn.’

Janamejaya schrok hevig en werd somber. Na het offer keerde hij terug naar Hastinapura, zijn hoofdstad, en deed alle moeite om een purohita te vinden, een huispriester, die hem van zijn vergrijp kon vrijmaken en zo de vloek onschadelijk kon maken.

Op een dag, tijdens de jacht, zag hij in een streek van zijn rijk een hermitage waar de beroemde rishi Shrutashrava woonde. Diens zoon Somashrava was diep verzonken in ascese. Janamejaya groette de rishi en zei: 'Laat uw zoon mijn huispriester worden.'

'Deze zoon van mij,' antwoordde de rishi, 'is verzonken in ascese, thuis in de studie van de Veda's en vervuld van de volle kracht van mijn eigen ascese. Hij is geboren uit een slangenvrouw die mijn zaad had gedronken. Hij kan u van alle vergrijpen vrijmaken, behalve van die tegen Shiva. Maar hij heeft één gewoonte: hij geeft elke brahmaan alles wat die hem vraagt. Kunt u dat aanvaarden, neem hem dan.'

'Het zal zo zijn,' zei Janamejaya. Hij nam Somashrava als huispriester mee naar zijn hoofdstad en zei tegen zijn broers: 'Dit is de man die ik als geestelijk leraar heb gekozen. Wat hij ook zegt, jullie doen het, zonder vragen.' Zijn broers deden wat hun gezegd werd. En de koning trok op naar Takshashila en bracht dat land onder zijn gezag.

In die tijd leefde er een rishi die Ayoda-Dhaumya heette, en hij had drie leerlingen: Upamanyu, Aruni en Veda.

Op een dag stuurde hij Aruni, die uit Panchala kwam, naar een akker om een bres in een waterloop te dichten. Aruni ging erheen en zag dat hij de bres met gewone middelen niet kon dichten. Het zat hem dwars dat hij de opdracht van zijn leraar niet kon uitvoeren. Maar ten slotte vond hij een manier. 'Goed,' zei hij, 'dan zo.' Hij ging in de bres liggen, en het water stond stil.

Na een poos vroeg Ayoda-Dhaumya zijn andere leerlingen waar Aruni was. 'U hebt hem zelf gestuurd, meester,' zeiden ze. 'U zei: "Ga die bres in de waterloop dichten."'

'Laten we dan allemaal naar hem toe gaan.'

Bij de akker riep hij: 'Aruni! Waar ben je? Kom hier, mijn kind.'

Toen Aruni de stem van zijn leraar hoorde, kwam hij uit de waterloop en ging voor hem staan. 'Ik wist geen andere manier om het water tegen te houden,' zei hij, 'dus ben ik zelf in de bres gaan liggen. Pas toen ik uw stem hoorde, ben ik opgestaan en heb ik het water laten gaan. Ik groet u, meester. Zeg me wat ik moet doen.'

‘Omdat je bij het opstaan de waterloop hebt geopend,’ zei zijn leraar, ‘zul je voortaan Uddalaka heten, als teken van mijn gunst. En omdat je me hebt gehoorzaamd, zal het je goed gaan. Alle Veda’s zullen in je stralen, en alle leerboeken over de dharma.’ En Aruni ging naar het land waar hij heen wilde.

Een andere leerling, Upamanyu, kreeg de opdracht de koeien te hoeden. Hij hoedde ze de hele dag, kwam ‘s avonds terug en groette zijn leraar. Ayoda-Dhaumya zag dat hij goed doorvoed was. ‘Upamanyu, mijn kind, waar leef je van? Je bent dik.’

‘Ik bedel, meester.’

‘Wat je bij het bedelen krijgt, mag je niet gebruiken zonder het eerst aan mij te geven.’

Upamanyu ging, en voortaan gaf hij alles wat hij kreeg aan zijn leraar, en de leraar nam alles. Maar ‘s avonds zag Upamanyu er nog altijd goed uit.

‘Ik neem alles wat je bij het bedelen krijgt, en ik laat je niets over. Waar leef je nu van?’

‘Als ik u alles heb gegeven, ga ik een tweede keer bedelen, voor mijzelf.’

‘Zo gehoorzaam je je leraar niet. Zo neem je het brood weg van anderen die van bedelen leven. Je hebt laten zien dat je hebzuchtig bent.’

Upamanyu stemde toe en ging weer de koeien hoeden, en ‘s avonds was hij nog altijd dik.

‘Je geeft me alles wat je krijgt, je gaat niet een tweede keer bedelen, en toch ben je gezond. Hoe dan?’

‘Ik leef nu van de melk van deze koeien.’

‘Die melk mag je niet nemen zonder mijn toestemming.’

Upamanyu gaf hem gelijk, en ging, en kwam terug, en was nog altijd dik.

‘Je eet niet meer van aalmoezen, je bedelt niet een tweede keer, je drinkt zelfs de melk niet, en toch ben je dik. Waar leef je nu van?’

‘Ik lik het schuim op dat de kalveren uitspugen als ze bij hun moeder drinken.’

‘Die goedhartige kalveren spugen dan zeker uit medelijden met jou extra veel schuim uit. Wil je dat ze door jou te kort komen? Dat schuim mag je niet drinken.’

Upamanyu stemde ook daarmee in en ging net als eerst de koeien hoeden. Zijn leraar had hem alles verboden: hij at geen aalmoezen, hij had verder niets te eten, hij dronk geen melk en hij proefde het schuim niet.

Op een dag had hij in het bos zo'n honger dat hij de bladeren van de arka-plant at. Die bladeren zijn scherp en bijtend, en ze tastten zijn ogen aan: hij werd blind. Hij kroop rond en viel in een put. En toen de zon achter de toppen van de westelijke bergen zakte, zei zijn leraar tegen de andere leerlingen: 'Upamanyu is nog niet thuis.'

'Hij is met de koeien weggegaan,' zeiden ze.

'Ik heb hem alles verboden. Hij is natuurlijk uitgeput en komt daarom laat. Laten we hem gaan zoeken.' Met zijn leerlingen ging hij het bos in en riep: 'Upamanyu, waar ben je?'

'Hier,' riep Upamanyu. 'Onder in een put.'

'Hoe ben je daar terechtgekomen?'

'Ik heb van de arka-bladeren gegeten en ben blind geworden, en zo ben ik in deze put gevallen.'

'Bezing de Ashvins, de tweelingartsen van de goden. Zij zullen je je ogen teruggeven.'

En Upamanyu bezong de Ashvins met woorden uit de Rigveda:

*'U bestond vóór de schepping, eerstgeborenen, zichtbaar in deze wonderlijke wereld van vijf elementen. U bent vrij van de drie hoedanigheden die elk wezen binden; u bent gouden arenden, vogels met prachtige veren op de boom van het lichaam; u overwint de Tijd. U hebt de zon gemaakt, en u weeft het kleed van het jaar met de witte draad van de dag en de zwarte draad van de nacht. De vogel van het leven, door de Tijd gegrepen, laat u vrij. Het jaar is de naaf van een wiel met zevenhonderdtwintig spaken, de dagen en de nachten, en u zet het in beweging. En het wiel van de Tijd heeft de zes seizoenen als naaf en twaalf spaken; ik ben eraan gebonden en lijd eronder: maak mij los van dat wiel, Ashvins. U bent de ouders van alles. Geef mij mijn ogen terug, zodat ik kan leven.'*

De Ashvins verschenen. 'We zijn tevreden,' zeiden ze. 'Hier is een koek. Neem hem en eet.'

'Uw woorden zijn nooit onwaar gebleken, Ashvins,' zei Upamanyu. 'Maar ik durf deze koek niet te nemen zonder hem eerst aan mijn leraar te geven.'

‘Je leraar heeft ons vroeger ook aangeropen, en toen gaven we hem ook zo’n koek, en die heeft hij opgegeten zonder hem eerst aan zijn leraar te geven. Doe jij wat je leraar deed.’

‘Vergeef mij, Ashvins. Zonder hem eerst aan mijn leraar te geven, durf ik deze koek niet aan te raken.’

‘We zijn blij met deze toewijding aan je leraar. De tanden van je meester zijn van zwart ijzer; de jouwe zullen van goud zijn. Je krijgt je ogen terug, en het zal je goed gaan.’

Zo kreeg Upamanyu zijn ogen terug. Hij ging naar zijn leraar en vertelde hem alles, en Ayoda-Dhaumya was tevreden. ‘Het zal je goed gaan, zoals de Ashvins gezegd hebben. Alle Veda’s zullen in je stralen, en alle leerboeken over de dharma.’ Dat was de proef van Upamanyu.

De laatste leerling was Veda. ‘Veda, mijn kind,’ zei zijn leraar, ‘blijf een tijd in mijn huis en dien je leraar. Het zal je goed doen.’ Veda bleef lang in het huis van zijn leraar, altijd bedacht op zijn dienst. Als een os onder de lasten van zijn baas verdroeg hij hitte en kou, honger en dorst, zonder ooit te klagen. Het duurde niet lang of zijn leraar was tevreden, en daardoor verwierf Veda geluk en alle kennis. Dat was de proef van Veda.

Na zijn studie vertrok Veda met verlof van zijn leraar en werd huisvader, en in zijn eigen huis kreeg hij drie leerlingen. Hij gaf hun nooit werk op en verlangde niet dat ze zijn bevelen zonder meer opvolgden: hij had zelf zoveel ellende gekend in het huis van zijn leraar dat hij hen niet hard wilde behandelen.

Later kozen twee kshatriya’s, twee koningen uit de stand van krijgers en vorsten, hem als hun leraar: diezelfde Janamejaya, en Paushya. Toen Veda op een dag voor een offer op reis moest, droeg hij de zorg voor zijn huis op aan een van zijn leerlingen, Utanka. ‘Utanka,’ zei hij, ‘wat er in mijn huis ook gedaan moet worden, zorg dat het gebeurt, en laat niets liggen.’ En hij vertrok.

Utanka bleef in het huis van zijn leraar en hield zich aan zijn opdracht. Terwijl hij daar woonde, kwamen de vrouwen van het huis bij elkaar en zeiden tegen hem: ‘Utanka, de vrouw van je leraar is in de tijd dat ze vruchtbaar is. De meester is weg. Neem jij zijn plaats in en doe wat nodig is.’

‘Het past mij niet dat te doen omdat vrouwen het vragen,’ zei Utanka. ‘Mijn leraar heeft mij niet opgedragen iets te doen wat niet hoort.’

Toen zijn leraar terugkwam en hoorde wat er gebeurd was, was hij heel tevreden. ‘Utanka, mijn kind, welke gunst zal ik je bewijzen? Je hebt me trouw

gediend, en daardoor is onze vriendschap gegroeid. Ik geef je verlof om te gaan. Ga, en mogen je wensen vervuld worden.'

'Laat mij eerst iets doen wat u wenst,' zei Utanka. 'Want er wordt gezegd: "Wie onderricht geeft tegen het gebruik in en wie het ontvangt tegen het gebruik in, van die twee sterft er één, en tussen hen ontstaat vijandschap." Nu ik verlof heb gekregen, wil ik u het afscheidsgeschenk brengen dat een leraar toekomt, de gurudakshina, waarmee een leerling zijn schuld aan hem aflost.'

'Wacht nog even, Utanka, mijn kind.'

Enige tijd later vroeg Utanka het opnieuw. 'Zeg mij wat ik u moet brengen.'

'Mijn beste Utanka, je hebt me vaak gezegd dat je iets wilt brengen als dank voor wat je geleerd hebt. Ga dan naar binnen en vraag de vrouw van je leraar wat je moet brengen, en breng wat zij zegt.'

Utanka ging naar haar toe. 'Ik heb van de meester verlof gekregen om naar huis te gaan, en ik wil u iets brengen wat u aangenaam is, als geschenk voor wat ik geleerd heb, zodat ik niet als zijn schuldenaar vertrek. Zeg mij wat ik moet brengen.'

'Ga naar koning Paushya,' zei ze, 'en vraag hem de oorringen die zijn koningin draagt, en breng ze hier. Over vier dagen is het een heilige dag, en dan wil ik met die oorringen verschijnen voor de brahmanen die bij mij komen eten. Zorg daarvoor, Utanka. Lukt het, dan zal het je goed gaan. Lukt het niet, wat heb je dan te verwachten?'

Utanka vertrok. Onderweg zag hij een stier van ongewone grootte, en op die stier zat een man van ongewone gestalte. 'Eet van de mest van deze stier,' zei de man. Utanka wilde niet. 'Eet ervan, Utanka,' zei de man weer, 'zonder te twijfelen. Je meester heeft er ook van gegeten.' Toen stemde Utanka toe, at van de mest en dronk van de urine van de stier, stond eerbiedig op, waste zijn handen en zijn mond en ging naar koning Paushya.

In het paleis zat Paushya op zijn troon. Utanka groette hem met heilwensen en zei: 'Ik kom als verzoeker bij u.'

Paushya groette hem terug. 'Wat kan ik voor u doen?'

'Ik kom u om oorringen vragen, als geschenk voor mijn leraar. Geef mij de oorringen die uw koningin draagt.'

'Ga naar de vrouwenvertrekken, Utanka, waar de koningin is, en vraag ze haar.'

Utanka ging naar de vrouwenvertrekken, maar hij zag de koningin nergens. Hij kwam terug bij de koning. ‘Het is niet juist dat u mij bedriegt. Uw koningin is niet in haar vertrekken; ik kon haar niet vinden.’

Paushya dacht even na. ‘Ga eens na. Bent u niet nog onrein van het eten, omdat u zich na de maaltijd niet hebt gereinigd zoals het moet? Mijn koningin is een trouwe vrouw. Wie onrein is van een maaltijd, kan haar niet zien, en zij vertoont zich ook niet aan wie onrein is.’

‘Ja, zo moet het zijn,’ zei Utanka. ‘Ik had haast en heb mij na het eten staande gewassen.’

‘Daar zit de overtreding,’ zei Paushya. ‘Wie staat of loopt, wordt niet rein.’

Utanka gaf hem gelijk. Hij ging zitten met zijn gezicht naar het oosten, waste grondig zijn gezicht, zijn handen en zijn voeten, nam zonder geluid driemaal een slokje water, vrij van schuim en niet warm, net genoeg om zijn maag te bereiken, veegde tweemaal over zijn gezicht en raakte met water zijn ogen, zijn oren en de andere openingen van zijn zintuigen aan. Toen ging hij opnieuw de vrouwenvertrekken binnen, en deze keer zag hij de koningin.

Zodra zij hem zag, groette ze hem. ‘Welkom. Zeg mij wat ik moet doen.’

‘Geef mij uw oorringen. Ik vraag ze als geschenk voor mijn leraar.’

De koningin was ingenomen met zijn gedrag, en omdat ze vond dat je iemand als Utanka, die om een gave kwam vragen, niet kon afwijzen, deed ze haar oorringen af en gaf ze hem. ‘Takshaka, de koning van de slangen, wil deze oorringen maar al te graag hebben,’ zei ze. ‘Draag ze dus met de grootste zorg.’

‘Maakt u zich geen zorgen, koningin. Takshaka kan mij niet inhalen.’ Hij nam afscheid van haar en ging terug naar Paushya. ‘Paushya, ik ben tevreden.’

‘Iemand die een gave waardig is, vind je niet vaak,’ zei Paushya. ‘U bent een gast zoals er weinig komen, en daarom wil ik een shraddha houden, een offer aan de voorouders. Blijf nog even.’

‘Goed, ik blijf. Maar laat het reine voedsel dat klaarstaat snel brengen.’

De koning stemde toe en onthaalde hem. Maar Utanka zag dat het voedsel koud was en dat er een haar in zat, en hij hield het voor onrein. ‘U geeft mij onrein voedsel,’ zei hij. ‘Daarom zult u uw gezichtsvermogen verliezen.’

‘En omdat u rein voedsel onrein noemt,’ antwoordde Paushya, ‘zult u zonder nakomelingen blijven.’

‘Het past u niet mij onrein voedsel voor te zetten en mij daarna terug te vervloeken. Kijk zelf maar.’

Paushya keek en zag dat het waar was: het voedsel was klaargemaakt door een vrouw met loshangend haar. Hij probeerde het met Utanka goed te maken. 'Het voedsel is zonder de nodige zorg bereid. Vergeef het mij. Laat mij niet blind worden.'

'Wat ik zeg, gebeurt,' zei Utanka. 'U wordt blind, maar u krijgt uw gezichtsvermogen spoedig terug. Zorg dan dat ook uw vloek mij niet treft.'

'Ik kan mijn vloek niet terugnemen, want mijn woede is nog niet bedaard. Maar u weet niet hoe dat zit. Het hart van een brahmaan is zacht als verse boter, ook al snijden zijn woorden als een scheermes. Bij een kshatriya is het omgekeerd: zijn woorden zijn zacht als verse boter, maar zijn hart is als geslepen staal. Zo is het, en door de hardheid van mijn hart kan ik mijn vloek niet ongedaan maken. Ga dus uw eigen weg.'

'Ik heb je laten zien dat het voedsel onrein was,' zei Utanka, 'en je hebt me zelf net nog om vergeving gevraagd. Bovendien zei je eerst dat ik zonder nakomelingen zou blijven omdat ik rein voedsel onrein noemde. Maar het voedsel was werkelijk onrein, dus je vloek kan mij niet treffen. Dat weet ik zeker.' En met de oorringen vertrok hij.

Onderweg zag Utanka een naakte bedelaar op zich afkomen, die nu eens zichtbaar was en dan weer verdween. Utanka legde de oorringen op de grond en ging water halen. Intussen kwam de bedelaar dichterbij, raapte de oorringen op en rende weg. Utanka voltooide zijn wassingen, reinigde zich, boog voor de goden en zijn leraren en zette de dief toen achterna, zo hard als hij kon. Met veel moeite haalde hij hem in en greep hem vast. Maar op dat ogenblik liet de man zijn bedelaarsgedaante los en nam zijn ware gedaante aan: het was Takshaka. Hij verdween in een groot gat in de grond, en door dat gat ging hij naar zijn eigen verblijf, de wereld van de slangen.

Utanka dacht aan de woorden van de koningin en ging de slang achterna. Met een stok probeerde hij het gat open te graven, maar hij kwam nauwelijks vooruit. Indra, de koning van de goden, zag hem worstelen en stuurde hem de bliksem, zijn wapen, te hulp. De bliksem drong de stok binnen en maakte het gat wijd, en Utanka volgde de bliksem naar beneden.

Daar lag de wereld van de naga's, eindeloos, met honderden paleizen en huizen met torens, koepels en poorten, en overal plaatsen voor spel en vermaak. Utanka bezong de slangen: 'Slangen, onderdanen van de naga-koning Airavata, schitterend in de strijd, die wapens laten neerkomen als bliksemgeladen wolken voor de wind; mooi en van vele gedaanten, getooid met veelkleurige oorringen,

stralend als de zon aan het hemelgewelf. Aan de noordoever van de Ganga staan vele woningen van slangen, en daar vereer ik altijd de grote slangen. Wie anders dan Airavata zou door de brandende zonnestrallen willen trekken? Wanneer Dhritarashtra, de naga, de broer van Airavata, uitgaat, volgen hem achtentwintigduizend en acht slangen. Jullie die dicht bij hem gaan en jullie die ver van hem blijven, allen die Airavata als oudste broer hebben: jullie vereer ik. Ook jou vereer ik, Takshaka, om de oorringen terug te krijgen, jij die vroeger in Kurukshetra en in het Khandava-woud woonde. Takshaka en Ashvasena, jullie die altijd samen zijn en in Kurukshetra aan de oever van de Ikshumati wonen: jullie vereer ik. En ook Shrutasena, de jongere broer van Takshaka, die in de heilige plaats Mahadyumna woonde omdat hij het hoofd van de slangen wilde worden.'

Maar hoewel hij de slangen had vereerd, kreeg hij de oorringen niet terug. Hij werd heel stil en keek om zich heen. Toen zag hij twee vrouwen aan een weefgetouw, die met een fijne spoel een stuk stof weefden, en op het getouw zaten zwarte en witte draden. Hij zag ook een wiel met twaalf spaken, dat werd rondgedraaid door zes jongens. En hij zag een man met een prachtig paard.

Utanka richtte zich tot hen: 'Dit wiel met zijn vierentwintig delen, de wisselingen van de maan, en zijn driehonderd spaken draait onophoudelijk, door zes jongens in beweging gezet. Deze vrouwen, die de hele natuur zijn, weven zonder ophouden een kleed van zwarte en witte draden, en zo brengen ze de vele werelden voort en de wezens die erin wonen. En u, die de bliksem voert, beschermmer van de wereld, verslager van de asura's Vritra en Namuchi, u die het zwarte kleed draagt en waarheid en onwaarheid in de wereld laat zien, u die als rijdier het paard hebt dat uit de diepte van de oceaan kwam en dat een andere gedaante is van Agni, het vuur: ik buig voor u, de hoogste, u die over de drie werelden heerst, Purandara, breker van burchten.'

'Ik ben blij met deze verering,' zei de man met het paard. 'Wat kan ik voor je doen?'

'Breng de slangen onder mijn macht.'

'Blaas in de anus van dit paard.'

Utanka blies. Uit alle openingen van het dier sloegen vlammen en rook, en de wereld van de naga's dreigde te verbranden. Takshaka, doodsbang voor de hitte, kwam met de oorringen uit zijn verblijf. 'Neem ze alstublieft terug.'

Utanka nam ze terug. Maar toen dacht hij: vandaag is de heilige dag van de vrouw van mijn leraar, en ik ben ver weg. Hoe kan ik haar nog de eer bewijzen?

‘Bestijg dit paard, Utanka,’ zei de man. ‘Het brengt je in een ogenblik naar het huis van je meester.’ Utanka stemde toe, besteeg het paard en was meteen bij het huis van zijn leraar.

Die ochtend had de vrouw van zijn leraar zich gewassen en zat ze zich te kammen. Ze dacht erover Utanka te vervloeken als hij niet op tijd terugkwam. Maar juist toen kwam hij binnen, groette haar en gaf haar de oorringen. ‘Utanka,’ zei ze, ‘je komt op het juiste moment. Welkom, mijn kind. Je hebt niets misdaan, en daarom vervloek ik je niet. Het geluk ligt voor je. Mogen je wensen vervuld worden.’

Daarna ging Utanka naar zijn leraar. ‘Welkom,’ zei Veda. ‘Waarom ben je zo lang weggebleven?’

‘Meester, Takshaka, de koning van de slangen, heeft mij bij mijn opdracht tegengehouden, en ik moest naar de wereld van de naga’s. Daar zag ik twee vrouwen aan een weefgetouw met zwarte en witte draden, een wiel met twaalf spaken dat zes jongens ronddraaiden, en een man met een reusachtig paard. En onderweg zag ik een man op een stier, die mij vriendelijk aanspoorde van de mest te eten, omdat u dat ook gedaan had. Wat betekent dat allemaal? Wie zijn zij? Leg het mij uit, ik wil het weten.’

‘De twee vrouwen die je zag, zijn Dhata en Vidhata, zij die scheppen en beschikken,’ zei Veda. ‘De zwarte en witte draden zijn nacht en dag. Het wiel met twaalf spaken dat door zes jongens wordt rondgedraaid, is het jaar met zijn zes seizoenen. De man is Parjanya, de god van de regen, en het paard is Agni, de god van het vuur. De stier die je onderweg zag, is Airavata, de koning van de olifanten, het rijdier van Indra; de man die erop zat, is Indra; en de mest van de stier, die je gegeten hebt, was amrita, de drank van de onsterfelijkheid. Daarom ben je in de wereld van de naga’s niet gestorven. Indra is mijn vriend, en hij was je welgezind en heeft je geholpen. Daarom ben je veilig teruggekomen, met de oorringen. Ga nu, beste jongen, je hebt verlof. Het zal je goed gaan.’

Utanka nam afscheid van zijn meester. Maar hij was woedend en vastbesloten zich op Takshaka te wreken, en hij ging op weg naar Hastinapura. Daar meldde hij zich bij koning Janamejaya, die net als overwinnaar uit Takshashila was teruggekeerd en met zijn ministers om zich heen zat. Utanka groette hem met de voorgeschreven heilwensen, en op het juiste ogenblik, met de juiste klemtoon en met welluidende stem, zei hij tegen de koning: ‘Hoe kunt u uw tijd doorbrengen als een kind, terwijl er iets anders is wat dringend uw aandacht vraagt?’

Janamejaya groette de brahmaan en antwoordde: 'Door voor mijn onderdanen te zorgen, vervul ik de plichten van een kshatriya. Zeg mij wat ik moet doen en waarom u hierheen bent gekomen.'

'Koning, het is uw eigen zaak die uw aandacht vraagt. Neem haar dus ter hand. Grote koning, uw vader is door Takshaka gedood. Wreek de dood van uw vader op die gemene slang. De tijd is gekomen, denk ik, voor de wraak die het lot heeft beschikt. Wreek uw grootmoedige vader, die zonder reden door die gemene slang werd gebeten en tot de vijf elementen terugkeerde, als een boom die door de bliksem wordt getroffen. Takshaka, de laagste van het slangenvolk, dronken van macht, heeft de koning gebeten zonder noodzaak, die goddelijke vader, de beschermer van het geslacht van de koninklijke zieners. En in zijn kwaadaardigheid heeft hij zelfs Kashyapa, de eerste onder de artsen, doen omkeren, toen die op weg was om uw vader te redden. Verbrand die schurk in het laaiende vuur van een slangenoffer. Geef meteen bevel voor het offer, koning. Zo kunt u de dood van uw vader wreken. En u bewijst mij daarmee ook een grote dienst. Want die kwaadaardige ellendeling heeft ook mij eens tegengehouden, toen ik onderweg was in opdracht van mijn leraar.'

Toen de koning die woorden hoorde, laaide zijn woede tegen Takshaka op, zoals het offervuur opblaait wanneer men er geklaarde boter op giet. In het bijzijn van Utanka vroeg hij zijn ministers hoe zijn vader naar de hemelwereld was gegaan. En toen hij uit de mond van Utanka alles had gehoord over de dood van zijn vader, werd hij door pijn en verdriet overmand.





### HOOFDSTUK DRIE

## Het halve leven

### *Shaunaka neemt plaats*

**U**GRASHRAVA SAUTI, DE Zoon van Lomaharshana, was nog in het Naimisha-woud, bij de rishi's die het twaalfjarige offer van Shaunaka bijwoonden. Shaunaka was hun kulapati, het hoofd van hun gemeenschap. Sauti kende de purana's, de oude overleveringen, door en door. Hij bracht zijn handen tegen elkaar en zei: 'Ik heb u verteld over Utanka, een van de redenen waarom koning Janamejaya zijn slangenoffer hield. Wat wilt u nu horen?'

'Zoon van Lomaharshana,' antwoordden de rishi's, 'we zullen je vragen wat we willen weten, en jij vertelt de verhalen één voor één. Maar Shaunaka, onze meester, is nu bij het heilige vuur. Hij kent de verhalen over de goden en over de asura's, hun oude rivalen, en hij kent de geschiedenissen van mensen, van slangen en van gandharva's, de hemelse muzikanten. Die geleerde brahmaan leidt dit offer. Hij is bekwaam, trouw aan zijn geloften en wijs; hij beheerst de leerboeken en het Aranyaka, de woudleer; hij spreekt de waarheid, hij houdt van vrede, hij bedwingt zijn zinnen en beoefent de ascese zoals de voorschriften die bepalen. We hebben allemaal ontzag voor hem, en daarom moeten we op hem wachten. Als hij op zijn ereplaats zit, geef jij antwoord op wat hij je vraagt.'

‘Goed,’ zei Sauti. ‘Als de meester zit en mij vragen stelt, vertel ik heilige verhalen over allerlei onderwerpen.’

Een tijd later had Shaunaka al zijn plichten volbracht: hij had de goden met lofzangen aangeropen en de voorouders water geofferd. Hij kwam terug naar de offerplaats, waar de rishi's met hun strenge geloften bijeenzaten, en Sauti tegenover hen. Shaunaka nam plaats te midden van de offerpriesters en de sadasya's, de toezieners van het offer, en begon te spreken.

### *De getuige*

‘Kind,’ zei Shaunaka, ‘zoon van Lomaharshana, je vader heeft vroeger alle purana's gelezen, en de Bharata, samen met Vyasa zelf. Heb jij ze ook bestudeerd? In die oude kronieken staan boeiende verhalen en de geschiedenis van de eerste geslachten van wijzen. Wij hebben ze allemaal uit de mond van je vader gehoord. Eerst wil ik de geschiedenis van het geslacht van Bhrigu horen. Vertel ons die; we zullen aandachtig luisteren.’

‘Ik heb mij eigen gemaakt wat de grote brahmanen vroeger bestudeerden en voordroegen, onder hen Vaishampayana, de leerling van Vyasa,’ antwoordde Sauti, ‘en ook alles wat mijn vader bestudeerde. Luister dan, nazaat van Bhrigu, naar wat er te vertellen is over het verheven geslacht van Bhrigu, dat door Indra en alle goden wordt geëerd, door de scharen van de rishi's en door de Maruts, de stormgoden. Eerst vertel ik u de geschiedenis van deze familie, zoals ze in de purana's staat. Bhrigu, de grote wijze, werd door Brahma, die uit zichzelf bestaat, uit het vuur voortgebracht, bij het offer van Varuna, de god van de wateren. Bhrigu had een zoon, Chyavana, van wie hij veel hield. Chyavana kreeg een deugdzame zoon, Pramati. Pramati kreeg een zoon, Ruru, bij Ghritachi, een apsara, een danseres uit de hemel van de goden. En Ruru kreeg bij zijn vrouw Pramadvara een zoon, Shunaka, naar wie uw geslacht heet. Hij was uw grote voorvader, Shaunaka: deugdzaam, toegewijd aan de ascese, beroemd, thuis in de wet, uitblinkend onder de kenners van de Veda's, rechtvaardig, eerlijk en matig in wat hij at.’

‘Zoon van de suta,’ zei Shaunaka, ‘waarom kreeg de zoon van Bhrigu de naam Chyavana? Vertel me alles.’

‘Dat begint bij zijn moeder,’ zei Sauti.

EN SAUTI VERTELDE.

Bhrigu had een vrouw, Puloma, van wie hij veel hield, en ze was zwanger van hem. Op een dag liet Bhrigu, die als geen ander trouw was aan zijn dharma, haar thuis en ging zijn wassingen doen. Toen kwam er een rakshasa naar Bhrigu's hermitage, een van de mensenetende nachtwezens die de wijzen in hun hermitages belagen, en die rakshasa heette ook Puloma. Hij ging naar binnen en zag de vrouw van Bhrigu, onberispelijk in alles, en bij die aanblik verloor hij zijn verstand. Puloma onthaalde hem als gast, met wortels en vruchten uit het woud. Maar de rakshasa brandde van begeerte. 'Wat ik wilde, is gelukt,' zei hij, en hij besloot haar mee te nemen.

Haar vader had haar namelijk eerst aan hem beloofd, maar later had hij haar met de voorgeschreven ritën aan Bhrigu gegeven. Die wond was in de rakshasa blijven schrijnen, en nu vond hij het ogenblik gunstig om haar weg te voeren.

Hij zag de ruimte waar het offervuur helder brandde en richtte zich tot Agni. 'Zeg me, Agni, wiens vrouw zij rechtens is. U bent de mond van de goden; u moet mij antwoorden. Deze stralende vrouw heb ik als eerste tot vrouw aanvaard, maar later heeft haar vader haar aan die valse Bhrigu gegeven. Zeg me naar waarheid of zij als de vrouw van Bhrigu kan gelden. Want nu ik haar alleen heb aangetroffen, heb ik besloten haar met geweld uit de hermitage mee te nemen. Mijn hart brandt van woede als ik bedenk dat Bhrigu haar bezit, deze vrouw met het slanke middel, die eerst aan mij was beloofd.'

Telkens weer vroeg de rakshasa aan Agni of zij de vrouw van Bhrigu was, en Agni zweeg. 'U woont altijd in elk schepsel, Agni,' zei de rakshasa, 'als getuige van het goede en het kwaad dat het doet. Antwoord mij dus naar waarheid. Heeft Bhrigu zich niet de vrouw toegeëigend die ik had gekozen? Zeg naar waarheid of zij door mijn eerste keuze mijn vrouw is. Na uw antwoord neem ik haar mee uit deze hermitage, zelfs voor uw ogen. Antwoord dus naar waarheid.'

Agni, de god met de zeven vlammen, raakte in grote nood: hij was bang om te liegen, en even bang voor de vloek van Bhrigu. Pas na lang aarzelen gaf hij antwoord. 'Deze Puloma werd wel eerst door jou gekozen, rakshasa, maar je hebt haar niet genomen met de heilige ritën en aanroepingen. Haar vader heeft haar als geschenk aan Bhrigu gegeven, uit verlangen naar heil. Niet aan jou, rakshasa. De rishi Bhrigu heeft haar met de ritën van de Veda tot zijn vrouw gemaakt, in mijn bijzijn. Dit is zij; ik ken haar. Ik durf niet te liegen. Een leugen wordt in deze wereld nooit geëerd.'

Toen nam de rakshasa de gedaante aan van een everzwijn, greep de vrouw en droeg haar weg, snel als de wind, sneller nog: als een gedachte. Maar het kind

van Bhrigu, dat in haar schoot lag, werd woedend om dat geweld en viel uit het lichaam van zijn moeder. Daarom kreeg het de naam Chyavana, hij die viel. Toen de rakshasa het kind zag, stralend als de zon, liet hij de vrouw los, viel zelf neer en verging op slag tot as.

Puloma, radeloos van verdriet, nam Chyavana in haar armen en liep weg. Brahma zelf, de Grootvader van allen, zag haar huilen, de vrouw van zijn zoon, en hij troostte haar. De tranen die uit haar ogen rolden, werden een grote rivier, en die rivier volgde haar voetstappen. De Grootvader zelf gaf de rivier een naam: Vadhusara, de rivier van de bruid. Ze stroomt langs de hermitage van Chyavana, de grote asceet.

Bhrigu zag zijn kind Chyavana en diens moeder, en woedend vroeg hij haar: 'Wie heeft jou aan die rakshasa verraden, die jou wilde wegvoeren? De rakshasa kon niet weten dat je mijn vrouw bent. Zeg me wie het hem heeft verteld, zodat ik hem kan vervloeken.'

'Gezegende,' antwoordde Puloma, 'Agni heeft mij aan de rakshasa aange-wezen. En de rakshasa droeg mij weg, terwijl ik schreeuwde als een visarend. Alleen door de gloed van deze zoon van jou ben ik gered: toen de rakshasa het kind zag, liet hij mij los, viel zelf op de grond en verging tot as.'

Bhrigu hoorde het, en in zijn drift vervloekte hij Agni: 'Jij zult alles eten.'

Agni werd kwaad om die vloek. 'Waarom zo overhaast, brahmaan? Welke overtreding kun je mij verwijten? Ik deed mijn best om recht te doen en onpartijdig de waarheid te spreken. Mij werd iets gevraagd, en ik gaf het ware antwoord. Een getuige die wordt ondervraagd over wat hij weet en het anders voorstelt dan het is, richt zijn voorouders en zijn nazaten te gronde, tot in het zevende geslacht. En wie alles van een zaak weet en zwijgt als hem iets gevraagd wordt, draagt zonder twijfel een smet. Ook ik kan jou vervloeken. Maar ik heb diep ontzag voor brahmanen.

Je weet het al, brahmaan, maar ik zeg het toch, dus luister: door de kracht van mijn ascese heb ik mij vermenigvuldigd, en ik ben aanwezig in vele gedaanten: bij het dagelijkse vuuroffer, bij offers die jaren duren, bij heilige riten zoals het huwelijk en bij alle andere offers. Met de boter die volgens de voorschriften van de Veda's op mijn vlam wordt gegoten, worden de goden en de voorouders gevoed. De goden zijn de wateren, en de voorouders zijn ook de wateren. Bij de offers van nieuwe en volle maan hebben de goden hetzelfde recht als de voorouders. Daarom zijn de goden de voorouders en de voorouders de goden. Ze zijn één; men vereert hen samen, en ook elk afzonderlijk, bij de wisseling van

de maan. Wat op mij wordt gegoten, eten de goden en de voorouders. Daarom noemt men mij de mond van de goden en de voorouders. Bij de nieuwe maan eten de voorouders door mijn mond, bij de volle maan de goden. Als ik hun mond ben, hoe kan ik dan alles eten, rein en onrein?’

Agni dacht een tijd na, en toen trok hij zich overal uit terug: uit de plaatsen van het dagelijkse vuuroffer van de brahmanen, uit alle langdurige offers, uit de plaatsen van de heilige riten en uit alle andere plechtigheden. Zonder het Om en het Vashat, zonder het Svadha en het Svaha, de heilige klanken waarmee de offergaven worden gebracht, raakten alle schepselen in grote nood om het verlies van hun offervuur. De rishi’s gingen vol zorg naar de goden. ‘Goden zonder smet! De drie werelden zijn in verwarring: het vuur is verdwenen, en de offers en de plechtigheden zijn opgehouden. Zeg wat er moet gebeuren, en laat er geen tijd verloren gaan.’

Toen gingen de rishi’s en de goden samen naar Brahma. ‘Gezegende,’ zeiden ze, ‘Bhrigu heeft Agni vervloekt, om welke reden ook, en nu liggen alle plechtigheden stil. Maar Agni is de mond van de goden en de eerste die eet van wat er geofferd wordt; hij eet de offerboter. Hoe kan hij dan alles eten, zonder onderscheid?’

Brahma hoorde hen aan en riep Agni bij zich. Ook Agni is eeuwig, zoals Brahma zelf, en ook hij heet de schepper van alles. En Brahma zei zacht tegen hem: ‘Jij bent de schepper van de werelden en jij vernietigt ze. Jij houdt de drie werelden in stand, en door jou komen alle offers en plechtigheden tot stand. Gedraag je dus zo dat de plechtigheden niet worden onderbroken. Waarom doe je zo dwaas, eter van de offerboter, jij, die over alles heerst? Jij alleen bent altijd rein in de wereld, en jij draagt het. Je zult niet met je hele lichaam alles eten zonder onderscheid, jij met je vlammen. Alleen de vlam in je lagere delen zal alles eten; en ook je lichaam dat vlees eet, het vuur in de maag van de roofdieren, zal alles eten, zonder onderscheid. En zoals alles rein wordt wat door de stralen van de zon wordt aangeraakt, zo zal alles rein worden wat door jouw vlammen wordt verbrand. Vuur, jij bent de hoogste kracht, uit je eigen macht geboren. Laat dan met die macht de vloek van de rishi uitkomen, Agni. En blijf je eigen deel ontvangen, en dat van de goden, dat in je mond wordt geofferd.’

‘Goed,’ zei Agni tegen de Grootvader, en hij ging om diens bevel uit te voeren. De goden en de rishi’s keerden blij terug naar waar ze vandaan kwamen, en de rishi’s hielden hun plechtigheden en brachten hun offers weer zoals

voorheen. In de hemel en op de aarde was er vreugde bij alle schepselen. Ook Agni was blij: er dreigde geen smet meer op hem te vallen.

‘Zo heeft Bhṛigu lang geleden Agni vervloekt,’ zei Sauti. ‘Dit oude verhaal heet Pauloma, naar Puloma, de moeder van Chyavana. Het vertelt hoe de rakshasa Puloma ten onder ging en hoe Chyavana werd geboren.’

### *Het halve leven*

‘Ik heb u verteld hoe Chyavana werd geboren, Shaunaka,’ zei Sauti. ‘Hoor nu hoe Ruru, zijn kleinzoon, aan zijn vrouw Pramadvāra kwam, van wie u afstamt, en wat het hem kostte.’

### EN SAUTI VERTELDE.

In die dagen leefde er aan een rivier een groot ziener, Sthulakṣha, een man van strenge ascese die alle levende wezens goedgezind was. Daar, dicht bij zijn hermitage, beviel een andere apsara, Menaka, van een dochter. De vader was Viśhvānu, koning van de gandharva's. Menaka liet het pasgeboren kind achter op de oever en ging, zonder medelijden en zonder schaamte.

Sthulakṣha vond het meisje op de verlaten oever. Hij zag dat het kind glansde alsof het van een onsterfelijke was, en hij kreeg het lief en nam het mee. Hij voltrok voor haar alle rituelen die de voorschriften eisen, van de geboorteplichtigheid af, en gaf haar een naam toen bleek dat ze alle vrouwen in schoonheid en goedheid vooruit was: Pramadvāra, de voortreffelijkste.

Ruru, de zoon van Pramati, zag haar in de hermitage van Sthulakṣha, en Kama, de god van de liefde, dreef zijn pijl diep. Via zijn vrienden liet hij zijn vader weten wat er met hem gebeurd was. Pramati vroeg haar voor zijn zoon aan Sthulakṣha, en de pleegvader zegde haar toe. De bruiloft werd vastgesteld op de dag dat de ster Purva-phalguni gunstig zou staan.

Een paar dagen voor de bruiloft speelde Pramadvāra met haar vriendinnen tussen de bomen. Een slang lag opgerold waar zij liep, en zij zag hem niet; het lot, dat zijn eigen tijden kent, dreef haar voet en dreef de slang. Hij sloeg zijn giftanden in het argeloze meisje. Ze zakte in elkaar, de kleur week uit haar gezicht. Zo, met losgeraakt haar, was ze voor haar vriendinnen te pijnlijk om aan te zien. Maar toen het gif zijn werk gedaan had, lag ze op de kale grond als een

slappende, en ze was mooier dan ze in haar leven was geweest. Haar pleegvader en de asceten zagen haar daar liggen, met de glans van een lotus.

Er kwamen vele vermaarde brahmanen, Svastyatreya, Uddalaka, Bharadvaja, Gautama en de anderen uit het woud, en ook Pramati en Ruru zelf, en ze zaten om haar heen en huilden. Ruru hield het daar niet uit. Hij liep het bos in, alleen, tot waar niemand hem horen kon, en daar schreeuwde hij zijn verdriet uit. Zij lag op de kale grond. Zijn Pramadvara, op de grond, als een ding dat iemand had laten vallen.

‘Als ik ooit gegeven heb,’ riep hij, ‘als mijn ascese iets waard is geweest, als ik mijn meerderen heb geëerd, laat de verdienste daarvan mijn geliefde doen opstaan. Als ik mijn zinnen heb beteugeld en mijn geloften heb gehouden van mijn geboorte af, sta dan op, Pramadvara.’

Er kwam een bode van de goden naar hem toe, tussen de bomen. ‘Wat je roept, Ruru, is vergeefs,’ zei de bode. ‘Wie tot deze wereld behoort en wiens dagen verbruikt zijn, keert niet terug. De dagen van dit kind van een gandharva en een apsara waren verbruikt. Geef je dus niet over aan de rouw. Maar de grote goden hebben tevoren in een middel voorzien. Doe jij wat zij beschikt hebben, dan krijg je je Pramadvara terug.’

‘Wat hebben de goden beschikt? Zeg het mij, en ik doe het. Bevrijd mij van dit verdriet.’

‘Sta de helft van je eigen levensduur af aan je bruid, dan staat Pramadvara op.’

‘Die geef ik graag,’ zei Ruru. ‘De helft van mijn leven, voor mijn bruid. Laat haar opstaan zoals ze was, in haar eigen gedaante.’

Toen gingen de koning van de gandharva’s, haar vader, en de bode van de goden samen naar Yama, de koning van de doden, die ook Dharma heet. ‘Als het uw wil is, Dharmaraja, laat dan Pramadvara, de bruid van Ruru, opstaan met de helft van zijn levensduur.’ En Dharma antwoordde: ‘Als het uw wens is, bode van de goden, dan staat Pramadvara, de bruid van Ruru, op met de helft van zijn levensduur.’

Zo stond zij op van de grond, alsof ze uit een slaap kwam. Het halve leven dat Ruru gaf, zou later van zijn eigen dagen afgaan.

Op een gunstige dag gaven de vader van de bruidegom en de pleegvader van de bruid, Pramati en Sthulakesha, hen aan elkaar, met alle riten. Ze waren elkaar toegewijd, en Ruru had een vrouw gekregen zoals er weinig te vinden zijn. Maar Ruru deed een gelofte: de slangen, het hele geslacht, zou hij uitroeien. Van die

dag af kwam de woede in hem op bij iedere slang die hij zag, en hij doodde hem, met welk wapen hij ook bij zich had.

Eens liep Ruru diep een uitgestrekt bos in. Daar lag een oude slang van het dundubha-soort languit op de grond. Ruru hief in zijn woede zijn staf, als de staf van de doodsgod zelf.

‘Ik heb je niets misdaan, brahmaan,’ zei de dundubha. ‘Waarom wil je mij dan in je woede doden?’

‘Mijn vrouw, die mij zo lief is als mijn leven, is door een slang gebeten. Ik heb een vreselijke gelofte gedaan: iedere slang die ik tegenkom, sla ik dood. Dus sla ik ook jou.’

‘Brahmaan, de slangen die mensen bijten zijn van een ander soort. Dundubha's zijn alleen in naam slangen. Wij delen in de rampen van de slangen en niet in hun geluk. Je moet ons niet doden om een vergissing.’

Ruru zag hoe oud het dier was, en hoe bang. Hij liet zijn staf niet neerkomen en stelde het gerust. ‘Wie ben jij,’ vroeg hij, ‘dat je zo veranderd bent?’

‘Ik was een rishi, Ruru, een ziener zoals er in deze wouden leven. Sahasrapat heette ik. De vloek van een brahmaan heeft mij tot slang gemaakt.’

‘Waarom heeft hij je vervloekt? En hoe lang moet je dit blijven?’

‘Ik had een vriend, Khagama. Scherp van tong, en machtig door zijn ascese. Op een dag, toen hij bij het dagelijkse vuuroffer zat, vlocht ik van grashalmen een slang en hield hem die voor, om hem te laten schrikken. Voor de grap. Hij viel flauw. En toen hij bijkwam, die waarheidsprekende, geloftetrouwe man, brandde de woede in hem en hij zei: "Omdat jij een krachteloze slang van gras hebt gemaakt om mij angst aan te jagen, zul je door mijn vloek zelf een slang worden, zonder gif." Ik kende de macht van zijn ascese. Ik boog, ik legde mijn handen tegen elkaar, ik zei: het was een grap, vriend, om je te laten lachen, vergeef me, neem je vloek terug. Hij zag hoe ik eraan toe was en het raakte hem, maar zijn adem kwam nog heet en zwaar. "Wat ik gezegd heb, gebeurt," zei hij. "Maar hoor wat ik je zeg en bewaar het in je hart: wanneer Ruru verschijnt, de zuivere zoon van Pramati, valt de vloek van je af zodra je hem ziet." Jij bent die Ruru, zoon van Pramati. Ik krijg mijn gedaante terug, en dan zeg ik je iets voor je eigen bestwil.’

En Sahasrapat liet het slangenlichaam los en stond in zijn oude gestalte, stralend als voorheen. Hij zei: ‘De hoogste dharma van de mens, Ruru, de hoogste orde waaraan hij gebonden is, is het sparen van leven. Daarom neemt een brahmaan nooit het leven van enig schepsel. Mild moet hij zijn, welwillend

tegenover alle wezens, eerlijk en vergevingsgezind; zo luidt het heiligste voorschrift van de Veda's. Hij moet thuis zijn in de Veda's en de Vedanga's en alle wezens vrijwaren van angst; het is zijn hoogste plicht de Veda's in zijn geheugen te bewaren. Hard zijn, de strafstaf voeren, de onderdanen regeren: dat is de dharma van de kshatriya, de krijgsman, en die dharma is de jouwe niet. Hoor dan, Ruru, van het slangenoffer van koning Janamejaya, van de doodsangst van de slangen en van hun redding door Astika, sterk in de Veda's en sterk in geestkracht.'

'Waarom wilde de koning de slangen vernietigen?' vroeg Ruru. 'En waarom heeft Astika hen gered? Ik wil het horen, alles.'

'De geschiedenis van Astika zul je uit de mond van brahmanen horen.' En met die woorden verdween hij.

Ruru zocht hem, het hele bos door, en vond hem nergens. Uitgeput viel hij neer. De woorden van de rishi maalden door zijn hoofd tot hij buiten zinnen raakte. Toen hij weer bij zichzelf kwam, ging hij naar huis, zonder zijn staf. Hij vroeg zijn vader om de geschiedenis van Astika, en Pramati vertelde hem alles, van het begin tot het einde.

### *Astika in het kort*

'Waarom besloot koning Janamejaya de slangen te doden, met een offer nog wel?' vroeg Shaunaka. 'Vertel het ons volledig en naar waarheid, Sauti. En waarom heeft Astika de slangen uit het laaiende vuur gered? Wiens zoon was die koning, en wiens zoon was die brahmaan?'

Met dezelfde vragen was Ruru ooit naar zijn vader gegaan.

'Het verhaal van Astika is lang,' zei Sauti. 'Ik zal het u volledig vertellen.'

'Vertel het.'

'Deze geschiedenis is het eerst verteld door Krishna Dvaipayana, dat is Vyasa zelf, de dichter. De brahmanen rekenen haar tot de purana's. Mijn vader Lomaharshana, Vyasa's leerling, heeft haar hier verteld, in dit woud, toen de bewoners van Naimisha erom vroegen. Ik zat erbij en luisterde. Zoals ik haar toen gehoord heb, zo vertel ik haar aan u: het verhaal dat kwaad uitwist. Luister.'

De vader van Astika heette Jaratkaru, en hij was machtig als Prajapati, de heer van de schepselen. Hij had de gelofte van onthouding afgelegd: geen

vrouw, geen huis, weinig voedsel, strenge zelfbeheersing. Hij hoorde tot de yayavara's, rondtrekkende brahmanen die geen vaste woonplaats hebben en niets bewaren.

Jaratkaru trok de wereld door van heilig water naar heilig water en sliep waar de nacht hem vond. Zijn ascese werd strenger dan een mens met ongetemde zinnen verdragen kan: hij leefde van lucht alleen, de slaap gaf hij op, voorgoed. Zo ging hij rond als een brandend vuur.

Tot hij op een dag een kuil zag, en in die kuil zijn voorouders: de hoofden omlaag, de voeten omhoog, hingen ze daar aan één touw van gevlochten gras. En aan dat touw knaagde een rat.

'Wie bent u,' vroeg Jaratkaru, 'dat u hier ondersteboven hangt aan een gras-touw dat van alle kanten al is aangevreten door de rat die in deze kuil woont?'

'Wij zijn rishi's met strenge geloften, yayavara's,' zeiden de voorouders. 'Wij zinken de aarde in omdat er geen nakomelingen meer bij komen. Eén zoon hebben wij nog, Jaratkaru heet hij, en het is een dwaas: hij heeft alleen de ascese gekozen. Aan trouwen denkt hij niet, aan kinderen denkt hij niet. Daarom hangen wij in deze kuil: ons geslacht sterft uit, en met al ons bezit zijn wij armen geworden. Maar wie ben jij, die om ons treurt als een vriend?'

'U bent mijn vaders en mijn grootvaders,' zei Jaratkaru. 'Ik ben die Jaratkaru. Zeg mij hoe ik u dienen kan.'

'Trouw, kind. Dat is ons bevel: zet je zinnen op een huwelijk en op nageslacht, voor jou en voor ons. Geen vrucht van goede daden, geen opgespaarde ascese weegt op tegen de verdienste van een man die vader wordt. Dat is ons hoogste goed.'

'Voor mijzelf zou ik niet trouwen,' zei Jaratkaru, 'en geen bezit vergaren. Maar voor uw welzijn zal ik het doen. Ik stel voorwaarden, en daarvan wijk ik niet af: de bruid moet mijn eigen naam dragen, en haar verwanten moeten haar mij uit vrije wil als gift afstaan, zoals men een aalmoes geeft. Wie geeft een arme man als ik zijn dochter? Maar geeft iemand mij er een, dan neem ik haar aan naar het voorschrift, en bij haar zal ik het kind verwekken dat u redt, zodat u kunt opstijgen naar de eeuwige werelden en daar in vreugde leven.'

Daarna zwierf de brahmaan over de aarde, en een vrouw vond hij niet. Op een dag ging hij een bos in, dacht aan de woorden van zijn voorouders en vroeg driemaal, met nauwelijks nog stem, om een bruid.

Toen rees Vasuki voor hem op, de koning van de naga's, het slangenvolk, en hij bood hem zijn zuster aan. Jaratkaru aarzelde; hij dacht: draagt zij mijn naam

niet, dan neem ik haar niet. ‘Zeg mij naar waarheid hoe je zuster heet, slang,’ vroeg hij.

‘Jaratkaru,’ zei Vasuki. ‘Zo heet zij, net als u. Ik heb haar voor u bewaard. Neem haar aan.’ En hij gaf hem het meisje met het slanke middel, en Jaratkaru trouwde haar volgens de voorgeschreven riten.

De moeder van de naga’s had haar eigen kinderen namelijk ooit vervloekt. ‘Hij die de wind als wagenmenner heeft, zal jullie allen verbranden bij het offer van Janamejaya,’ had ze gezegd. En hij die de wind als wagenmenner heeft, is Agni, het vuur. Om die vloek af te wenden gaf Vasuki zijn zuster aan deze rishi met zijn strenge geloften.

Ze kregen een zoon, Astika: een groot asceet, thuis in de Veda’s en hun hulpwetenschappen, die naar iedereen met dezelfde ogen keek en de angst wegnam bij zijn beide ouders.

Lange tijd daarna hield een koning uit de lijn van de Pandava’s het grote slangenoffer. Het offer moest de naga’s vernietigen, maar toen het eenmaal begonnen was, redde Astika hen: zijn verwanten en de broers van zijn moeder, en de andere slangen met hen. En hij redde ook zijn voorouders, want hij zette hun geslacht voort. Met offers stelde hij de goden tevreden, met zijn leerjaren in de Veda de rishi’s en met nageslacht zijn voorouders; zo loste hij alles af wat hij verschuldigd was.

En Jaratkaru, de man met de strenge geloften, had de zware schuld aan zijn voorouders betaald; zij stegen op uit de kuil naar de hemel van de goden, en na een lang leven van verdienste volgde hij hen. Astika bleef achter.

‘Dat is de geschiedenis van Astika,’ zei Sauti. ‘Zeg mij wat ik u verder vertellen moet.’





#### HOOFDSTUK VIER

## De karning van de oceaan

### *De eieren*

'SAUTI,' ZEI SHAUNAKA, 'vertel ons de geschiedenis van Astika nog eens, en nu helemaal. Je vertelt mooi, elk woord met de juiste klemtoon, en we luisteren graag naar je. Je spreekt zoals je vader, die het ons altijd naar de zin wilde maken. Vertel het verhaal zoals hij het vertelde.'

'U die lang zult leven,' zei Sauti, 'ik vertel u de geschiedenis van Astika zoals ik haar van mijn vader heb gehoord.'

En Sauti begon bij de moeder van de slangen en haar zuster.

In het eerste en volmaakte van de vier wereltijdperken had een prajapati, een van de stamvaders van alle geslachten, twee dochters van een wonderlijke schoonheid. Ze hetten Kadru en Vinata, en ze trouwden allebei met de rishi Kashyapa, zelf een van de grote stamvaders. Kashyapa beleefde veel vreugde aan zijn twee vrouwen, en machtig als Brahma zelf, de heer van de schepselen, bood hij elk van hen een gunst aan.

Kadru wenste duizend slangen als zonen, alle even stralend. Vinata wenste twee zonen die de duizend van Kadru zouden overtreffen in kracht, in vuur, in grootte en in dapperheid. Kashyapa gaf Kadru haar talrijke nageslacht, en tegen Vinata zei hij: 'Het zal zo zijn.' Twee zonen, sterker dan die van haar zuster:

voor Vinata was de gunst daarmee al vervuld. 'Draag de vruchten met zorg,' zei Kashyapa, en hij ging het woud in en liet zijn vrouwen achter, tevreden met zijn gunst.

Na lange tijd bracht Kadru duizend eieren voort, en Vinata twee. De dienaressen legden de eieren apart in warme potten. Er gingen vijfhonderd jaar voorbij. Toen braken de duizend eieren van Kadru open, en haar kinderen kwamen tevoorschijn. Maar Vinata's tweeling liet zich niet zien.

Vinata werd jaloers. Ze brak een van haar eieren open en vond daarin een kind waarvan het bovenlijf gevormd was en het onderlijf nog niet. Het kind werd kwaad en vervloekte zijn moeder: 'Omdat jij dit ei te vroeg hebt gebroken, zul je als slavin dienen. Wacht vijfhonderd jaar met het andere ei. Breek het niet uit ongeduld open, want dan vernietig je het of blijft het half gevormd. Wacht je, dan zal het kind in dat ei je uit de slavernij bevrijden, en het zal beroemd worden. En wil je dat het sterk wordt, zorg dan al die tijd teder voor het ei.'

Met die vloek steeg het kind op in de lucht. Het is Aruna, de wagenmenner van Surya, de zonnegod. Elke morgen verschijnt hij in het eerste rode licht.

Na die vijfhonderd jaar zou uit het andere ei Garuda komen, de koning van de vogels. Zodra hij het licht zag, verliet hij zijn moeder en vloog hongerig de lucht in, op zoek naar het voedsel dat hem was toebedeeld door de Beschikker, die ieder schepsel zijn deel toemeet.

### *De karning van de oceaan*

In de jaren van wachten zagen de twee zusters, Kadru en Vinata, eens een paard naderen: Uchchaisravas, kalm en zeker van zichzelf, door de goden vereerd, het kostbaarste van alle paarden. Het was opgerezen toen de oceaan werd gekarnd om de amrita, de drank van de onsterfelijkheid. Het dier was goddelijk, eeuwig jong, het meesterstuk van de schepping en onweerstaanbaar sterk, en het droeg alle tekens van geluk.

'Waarom karnden de goden de oceaan om de amrita?' vroeg Shaunaka. 'En hoe en wanneer rees dat stralende paard eruit op?'

'Er is een berg, Meru,' zei Sauti, 'die één gloed van licht is.'

EN SAUTI VERTELDE.

Op de gouden toppen van Meru vallen de stralen van de zon, en het goud kaatst ze terug. De goden en de gandharva's, de hemelse muzikanten, wonen er. Niemand kan hem meten, en wie veel kwaad heeft gedaan, komt er niet in de buurt. Over zijn flanken zwerven roofdieren, en hij licht op van goddelijke kruiden die leven geven. Zijn top raakt de hemel. Hij is de eerste van alle bergen, en gewone mensen durven er niet eens aan te denken hem te beklimmen. Er staan bomen, er stromen beken en er zingen vogels.

Eens kwamen de goden daar bijeen, op een top vol edelstenen. Ze hadden ascese beoefend en strenge geloften gehouden om de amrita te verwerven, en nu wilden ze haar ook werkelijk hebben. Narayana zag hoe onrustig ze waren. Narayana is een naam van Vishnu, de god die de wereld in stand houdt. Hij zei tegen Brahma, de Grootvader: 'Karn de oceaan, samen met de goden en de asura's, de oude rivalen van de goden. Dan zullen ze de amrita vinden, en ook alle geneeskrachtige kruiden en alle edelstenen. Karn de oceaan, goden, en jullie vinden de amrita.'

Er is ook een berg die Mandara heet, met toppen als wolken, overwoekerd met kruiden die in elkaar grijpen. Ook daar zingen vogels en jagen roofdieren. De goden komen er graag, en de apsara's, de danseressen uit de hemel van de goden, en ook de kinnara's, wezens die in de bergen zingen. Hij rijst elfduizend yojana's omhoog en reikt even diep de grond in; een yojana is een oude maat voor een grote afstand. Die berg wilden de goden uitrukken om er een karnstok van te maken, maar het lukte hun niet. Ze gingen naar Vishnu en Brahma, die bij elkaar zaten. 'Bedenk een plan dat werkt,' zeiden ze. 'Denk na hoe we de Mandara los kunnen krijgen, dan is ons geholpen.'

Vishnu en Brahma stemden in. Vishnu, de god met de lotusogen, droeg de zware taak op aan Ananta, de Eindeloze, de machtigste van alle slangen. Op aanwijzing van Brahma en Vishnu rukte Ananta de berg uit de grond, met de wouden erop en alle wezens die erin woonden. Met Ananta trokken de goden naar de kust, en ze zeiden tegen de oceaan: 'Oceaan, we komen uw water karnen om de amrita te vinden.'

'Goed,' zei de oceaan, 'dan krijg ik er ook een deel van. Ik kan de hevige beroering wel verdragen die de berg in mijn water zal veroorzaken.'

Toen gingen de goden naar de koning van de schildpadden. 'Koning van de schildpadden, jij moet de berg op je rug dragen.' Hij stemde toe, en Indra, de koning van de goden, wist de berg op de rug van de schildpad te zetten.

Van de Mandara maakten de goden en de asura's een karnstok, en van Vasuki, de koning van de naga's, het touw. Zo begonnen ze de diepte te karnen. De asura's hielden Vasuki bij zijn kop vast, de goden bij zijn staart. Ananta, die aan de kant van de goden stond, tilde telkens Vasuki's kop op en liet hem plotseling weer zakken. Doordat de goden en de asura's zo aan hem trokken, kwamen er zwarte dampen met vlammen uit Vasuki's bek. Die werden wolken vol bliksem en lieten regen vallen die de vermoeide goden verkwikte. En van de bomen op de draaiende Mandara dwarrelden bloemen rondom de goden neer, en ook die verkwikten hen.

Uit de diepte klonk een gebulder als van de donder wanneer de wereld aan het einde van een tijdperk vergaat. Talloze waterdieren werden door de berg verpletterd en stierven in het zoute water, en er kwamen velen om die in de werelden onder de aarde woonden en in de wereld van Varuna, de heer van de wateren. Grote bomen, met de vogels er nog in, werden op de draaiende Mandara met wortel en al losgerukt en vielen in het water. Ze schuurden tegen elkaar, en telkens laaide er vuur op, tot de berg op een massa donkere onweerswolken leek. Het vuur greep om zich heen en verteerde de leeuwen, de olifanten en de andere dieren op de berg. Indra doofde het met zware regenbuien.

Na een tijd van karnen vermengden zich harsen van allerlei bomen en kruiden met het water, harsen met de kracht van de amrita. De goden dronken van dat water, met de harsen en het vloeibare sap van goud erin, en ze werden onsterfelijk. Langzamerhand werd het melkachtige water van de diepte door al die sappen geklaarde boter. Maar de amrita zelf verscheen nog steeds niet.

De goden gingen naar Brahma, die gunsten verleent. 'Grootvader,' zeiden ze, 'we zijn uitgeput, we hebben de kracht niet meer om verder te karnen. De amrita is nog niet opgerezen, en nu kunnen we alleen nog bij Vishnu terecht.'

'Wilt u de goden de kracht geven om de diepte opnieuw te karnen?' vroeg Brahma aan Vishnu.

Vishnu stemde toe. 'Ik geef jullie genoeg kracht, wijze goden,' zei hij. 'Zet de berg weer goed en karn het water.'

Met nieuwe kracht gingen de goden weer aan het karnen. Na een poos rees de maan uit de oceaan op, Soma, koel en mild, met zijn duizend stralen. Daarna kwam Lakshmi tevoorschijn, de godin van geluk en glans, in het wit gekleed; daarna Sura, de godin van de wijn; daarna het witte paard, Uchchaihshravas; en daarna Kaustubha, de hemelse edelsteen die Vishnu op zijn borst draagt. Lakshmi, Sura, Soma en het paard, snel als een gedachte, stegen op naar de

goden. En toen rees Dhanvantari op, de arts van de goden, met in zijn hand de witte schaal met amrita. Zodra de asura's hem zagen, riepen ze luid: 'De amrita is van ons!'

Na hem rees Airavata op, een olifant met een enorm lichaam en twee paar witte slag tanden. Indra, die de bliksem als wapen draagt, nam hem voor zich, en zo werd Airavata de olifant van Indra. Maar het karnen ging door, en ten slotte verscheen het gif Kalakuta. Het overspoelde de aarde en laaide plotseling op als een vuur met walmende rook. Van de geur van dat gif raakten de drie werelden verdoofd. Op verzoek van Brahma slikte Shiva het gif in om de schepping te redden, maar hij hield het in zijn keel. Shiva heet ook Maheshvara, de Grote Heer, en zo kreeg hij nog een naam: Nilakantha, de blauwkelige.

De asura's zagen al die wonderen en wanhoopten. Ze maakten zich op om met de goden te vechten om Lakshmi en de amrita. Maar Vishnu liet zijn maya werken, zijn vermogen om te begoochelen, en nam de gedaante aan van een vrouw, zo mooi dat niemand zijn ogen van haar af kon houden. Ze lonkte naar de danava's en de daitya's, de twee geslachten van de asura's, en die verloren hun verstand. Eendrachtig legden ze de amrita in haar handen.

De daitya's en de danava's trokken hun sterkste harnassen aan, grepen allerlei wapens en vielen de goden aan. Maar intussen had Vishnu, nog altijd in de gedaante van die vrouw, de danava's misleid. Samen met Nara, de goddelijke rishi die altijd aan zijn zijde staat, had hij hun de amrita afgenomen. Midden in dat gevaar dronken alle goden vol vreugde de amrita, die ze uit Vishnu's handen ontvingen.

Terwijl de goden dronken van wat ze zo lang hadden begeerd, dronk er ook een danava mee: Rahu, vermomd als god. De amrita had pas zijn keel bereikt toen Surya en Soma hem herkenden en de goden waarschuwden. Onmiddellijk sloeg Vishnu met zijn werpschijf Rahu het versierde hoofd af. Het reusachtige hoofd, groot als een bergtop, steeg op naar de hemel en begon te krijsen. De romp viel op de grond, en terwijl hij rondrolde, beefde de aarde met haar bergen, wouden en eilanden. Sindsdien voert het hoofd van Rahu een slepende vete met Surya en Soma, en tot op vandaag verslindt het hen, bij elke zons- en maansverduistering.

Vishnu legde zijn vrouwengestalte af, slingerde vele vreselijke wapens naar de danava's en deed hen sidderen. Zo begon de verschrikkelijke strijd tussen de goden en de asura's, op de oever van de zoute zee. Van alle kanten vlogen scherpe werpspiesen, lansen en allerlei andere wapens, bij duizenden. De werp-

schijf verminkte de asura's, zwaarden, speren en knotsen verwondde hen; ze spuwden bloed en vielen in groten getale neer. Met blinkend goud versierde hoofden werden door geslepen tweesnijdende zwaarden afgehouden en vielen zonder ophouden op het slagveld. Grote asura's lagen dood in hun bloed, in het rond verspreid als roodgeverfde bergtoppen. Toen de zon in volle glans opkwam, sloegen ontelbare strijders met hun wapens op elkaar in. Overal klonken noodkreten. Wie op afstand vocht, haalde de ander neer met scherpe ijzeren werpwapens; wie van dichtbij vocht, sloeg de ander met zijn vuisten dood. En de lucht was vol geroep: 'Hak!' 'Doorboor!' 'Op ze af!' 'Gooi ze neer!' 'Vooruit!'

Op het hoogtepunt van de strijd kwamen Nara en Narayana het veld op. Narayana zag de hemelse boog in de hand van Nara, en hij dacht aan zijn eigen wapen, de werpschijf die de danava's verdelgt. Nauwelijks had hij eraan gedacht of de werpschijf kwam uit de hemel: Sudarshana, die vijanden vernietigt, stralend als Agni. Narayana, met armen als de slurf van een olifant, slingerde het vol woeste kracht weg, dat geduchte wapen dat vijandige steden kon verwoesten. Het brandde als het vuur dat aan het einde van een tijdperk alles verteert. Het viel keer op keer neer en doodde de daitya's en de danava's bij duizenden. Nu eens laaide het op en verbrandde hen, dan weer sloeg het hen neer terwijl het door de lucht schoot, en soms viel het op de aarde en dronk hun bloed als een pishacha, een van de spookwezens die zich met bloed voeden.

De danava's, wit als wolken die leeggeregend zijn, sterk en onverschrokken, stegen op naar de hemel, wierpen duizenden bergen omlaag en bleven de goden zo teisteren. Die bergen, met hun bomen en hun vlakke toppen, vielen als wolkenbanken uit de lucht en botsten op elkaar met een ontzaglijk gedreun. Het geschreeuw van de legers hield niet op, de bergen stortten met hun wouden neer, en de aarde beefde. In die strijd tussen de asura's en de gana's, de scharen van Shiva, die ook Rudra heet, schoot Nara zijn pijlen met gouden punten af. Hij vermaalde de rotsblokken tot stof en bedekte de hemel ermee. Zo versloegen de goden de danava's. Toen die de razende werpschijf door de hemel zagen jagen, vluchtten de sterksten onder hen in de ingewanden van de aarde, en de anderen doken in de zoute zee.

Na de overwinning bewezen de goden de Mandara de eer die hem toekwam en zetten hem weer op zijn eigen plaats. Met de amrita in hun bezit lieten ze de lucht weergalmen van hun gejuich en keerden ze terug naar hun woningen in

de hemel van de goden. Indra en de andere goden gaven de schaal met amrita aan Vishnu, die haar zorgvuldig zou bewaren.

*De weddenschap*

‘Zo werd de amrita uit de oceaan gekarnd,’ zei Sauti, ‘en zo kwam Uchchaihshravas tevoorschijn, het paard dat mooier en sterker is dan elk ander. Over dat paard stelde Kadru haar zuster een vraag.’

EN SAUTI VERTELDE.

Kadru, de moeder van de slangen, zei tegen Vinata: ‘Zeg eens, lieve zus, en denk er niet lang over na: welke kleur heeft Uchchaihshravas?’

‘Wit,’ zei Vinata. ‘Die vorst onder de paarden is zeker wit. Wat denk jij, zus? Zeg het maar, en laten we erom wedden.’

‘Jij met je lieve glimlach,’ zei Kadru, ‘ik denk dat de staart van dat paard zwart is. Wed met me: wie verliest, wordt de slavin van de ander.’

Met slavendienst als inzet gingen de zusters naar huis, en ze spraken af het paard de volgende dag van dichtbij te bekijken. Maar Kadru was op bedrog uit. Ze beval haar duizend zonen zich in zwarte haren te veranderen en snel de staart van het paard te bedekken, zodat zij geen slavin zou worden. Haar zonen, de naga’s, weigerden. Toen vervloekte ze hen: ‘Bij het slangenoffer van de wijze koning Janamejaya, uit het geslacht van de Pandava’s, zal Agni jullie allemaal verteren.’

Brahma zelf hoorde de wrede vloek die Kadru uitsprak, omdat het lot haar dreef. Hij zag hoe talrijk de naga’s waren geworden, en uit zorg voor zijn schep-selen bekrachtigde hij de vloek, en alle goden met hem. De goden zeiden tegen elkaar dat de naga’s een sterk gif hadden en een geweldige kracht, en dat ze er altijd op uit waren anderen te bijten. Tegenover zulke belagers van al wat leeft had hun moeder juist gehandeld, voor het welzijn van iedereen. Wie de dood van anderen zoekt, zeiden ze, wordt door het lot altijd met de dood gestraft. Zo stemden de goden in met Kadru’s vloek, en ze vertrokken.

Brahma riep Kashyapa bij zich. ‘Mijn zoon,’ zei hij, ‘de naga’s die jij hebt verwekt, met hun sterke gif en hun enorme lichamen, altijd uit op bijten, zijn door hun moeder vervloekt. Treur daar geen ogenblik om, jij die zuiver bent. Dat de naga’s in het offer ten onder gaan, is al lang geleden beschikt.’ Met die

woorden troostte de goddelijke schepper hem, en hij gaf Kashyapa de kennis om gif onschadelijk te maken.

De volgende ochtend gingen de twee zusters vol ongeduld op weg om Uchchaihshravas van dichtbij te bekijken. De naga's hadden intussen met elkaar overlegd. Als hun moeder niet kreeg wat ze wilde, keerde ze zich misschien van hen af en verbrandde ze hen allemaal; was ze hun gunstig gezind, dan bevrijdde ze hen misschien van haar vloek. Ze besloten te doen wat ze vroeg. 'We maken de staart van het paard zwart,' zeiden ze. Ze gingen erheen en werden haren in die staart.

Kadru en Vinata, de twee vrouwen van Kashyapa en de dochters van Daksha, een prajapati, vlogen blij door de lucht naar de overkant van de oceaan. Onder hen lag het water, diep en breed, rollend en brullend.

In de oceaan zwemmen vissen die een walvis kunnen verzwelgen, en makara's, de geweldige dieren van de zee, en duizenden wezens van allerlei vorm. Nog andere dieren, donker en woest, maken hem ontoegankelijk, en het wemelt er van schildpadden en krokodillen. Hij is het grote bekken van de wateren, de mijn van alle edelstenen, de woning van Varuna; de naga's hebben er hun wonderlijke paleizen, en in zijn diepte brandt het vuur onder de zee. Alle rivieren noemen hem hun heer, en alle schepselen jaagt hij schrik aan. Hij is heilig en goed voor de goden, de grote bron van de amrita, grenzeloos en niet te bevatten, en hij vergaat nooit. Hij is donker en dreunt van de geluiden van zijn dieren en van zijn diepe draaikolken.

De winden die van de kusten waaien, zetten hem in beweging. Hij rijst hoog op, woelig en onrustig, en het lijkt alsof hij overal danst, met zijn golven als opgeheven handen. Met het wassen en afnemen van de maan zwellen zijn golven. Uit hem kwam Panchajanya voort, de grote schelphoorn van Vasudeva, dat is Krishna. Lang geleden kwam zijn water in beroering, toen Vishnu met zijn onmetelijke kracht de gedaante van een everzwijn aannam om de verzonken aarde op te heffen. Zijn bodem ligt dieper dan de werelden onder de aarde: de rishi Atri, trouw aan zijn geloften, zwoegde honderd jaar en kon hem niet peilen. Aan het einde van elk tijdperk is hij het bed van Vishnu, uit wiens navel een lotus groeit: dan ligt die god in yoga-nidra, de yogaslaap, een diepe verzonkenheid. De berg Mainaka zoekt er een schuilplaats uit angst voor de bliksem van Indra, en de asura's trekken zich erin terug als ze in zware gevechten verslagen zijn. Het vuur dat laat uit de muil van Vadava, de merrie onder de zee, krijgt van hem water als offerboter.

Duizenden grote rivieren stormen trots op hem af, als vrouwen die elkaar de voorrang betwisten om als eerste bij hun geliefde te zijn. Hij is altijd vol, en zo wijd als de hemel.

Hij laat zich niet licht beroeren, maar die ochtend joeg de wind hem plotseling op, en hij brulde. Het vuur onder de zee deed zijn lichaam gloeien, en er steeg een zoete geur van hem op. De zusters vlogen snel over hem heen.

Aan de overkant streek Kadru met Vinata bij het paard neer. Ze zagen het snelste van alle paarden, met een lichaam zo wit als het licht van de maan, maar met zwarte haren in de staart. Kadru zag de vele zwarte haren en maakte Vinata tot haar slavin. Diep terneergeslagen trad Vinata in dienst van haar zuster.

Intussen, toen zijn tijd gekomen was, brak Garuda uit zijn ei, zonder de hulp van zijn moeder. Zijn gloed deed alle windstreken ontbranden. Hij was een machtig wezen, een vogel die naar believen elke gedaante kon aannemen, overal heen kon gaan en zoveel kracht kon oproepen als hij nodig had. Hij was verschrikkelijk om te zien, met de glans van het vuur aan het einde van een tijdperk en ogen die flitsten als de bliksem. Kort na zijn geboorte begon hij te groeien, en terwijl hij groter werd, steeg hij op in de lucht. Hij krijste woest en luid, en hij leek een tweede vuur van Vadava.

Alle goden zagen hem en zochten bescherming bij Agni. Ze bogen voor die god van vele gedaanten, die op zijn zetel zat, en zeiden: ‘Agni, laat uw lichaam niet verder groeien! Wilt u ons verbranden? Kijk hoe die enorme massa van uw vlammen zich uitbreidt.’

‘Het is niet zoals jullie denken,’ zei Agni. ‘Dit is Garuda, sterk en in glans aan mij gelijk, vol kracht en geboren om Vinata vreugde te brengen. Alleen al de aanblik van die gloed heeft jullie misleid. Hij is de sterke zoon van Kashyapa. Hij zal de naga’s vernietigen en de goden helpen, en hij is de vijand van de daitya’s en van de rakshasa’s, de mensenetende nachtwezens. Wees niet bang. Kom mee en kijk.’

De goden hadden op een afstand gestaan. Nu gingen ze met de vele rishi’s naar Garuda en prezen hem:

*‘U bent een rishi; u krijgt het grootste deel van de offers; u straalt altijd; u bent de koning van de vogels, en u heerst over alles wat beweegt en wat stilstaat. U vernietigt alles en u brengt alles voort. U bent Hiranyagarbha, de gouden kiem; u bent de stamvader van de schepping in de gedaante van Daksha en de andere prajapati’s; u*

*bent Indra, de koning van de goden; u bent Hayagriva, met de hals van een paard; u bent de pijl; u heerst over alles wat bestaat; u bent de mond van Vishnu; u bent Brahma met de vier gezichten, uit de lotus geboren; u bent de brahmaan; u bent Agni en Vayu.*

*U bent de kennis; u bent de schijn die ons allen gevangen houdt; u doordringt alles; u heerst over de goden; u bent de grote waarheid. U kent geen angst en u verandert nooit. U bent het brahman, de allerhoogste werkelijkheid, die geen hoedanigheden kent; u bent de kracht van de zon; u bent het denken zelf; u bent onze grote beschermer. U bent een oceaan van heiligheid; u bent de zuiverheid; u bent vrij van de hoedanigheid van de duisternis; u bezit de zes goddelijke eigenschappen, en niemand weerstaat u in de strijd. Alles is uit u voortgekomen; uw daden zijn goed; u bent alles wat niet is geweest en alles wat is geweest. U bent de zuivere kennis. U laat ons deze wereld zien, alles wat beweegt en wat stilstaat, zoals Surya het met zijn stralen laat zien; u verduistert elk ogenblik de glans van Surya, en u vernietigt alles. U bent alles wat vergaat en alles wat niet vergaat.*

*U straalt als Agni en u verbrandt alles, zoals Surya in zijn woede alle schepselen verbrandt. U bent verschrikkelijk; u houdt stand als het vuur dat alles vernietigt wanneer de wereld aan het einde van een tijdperk vergaat. Machtige Garuda, die door de lucht gaat, wij zoeken bescherming bij u. Koning van de vogels, uw kracht is ongekend, uw glans is die van het vuur, uw licht is als de bliksem, waar geen duisternis bij kan komen. U reikt tot aan de wolken; u bent oorzaak en gevolg; u geeft gunsten, en uw kracht is onoverwinnelijk. Door uw glans, helder als gloeiend goud, is de hele wereld heet geworden. Bescherm deze grootmoedige goden, die door u overweldigd zijn en in angst in hun hemelwagens alle kanten op vluchten.*

*Garuda, u die over allen heerst, u bent de zoon van Kashyapa, de milde, grootmoedige rishi: laat uw woede varen en heb mededogen met de wereld. U bent de hoogste. Kom tot bedaren en spaar ons. Uw stem, luid als de donder, doet de tien windstreken beven, en de lucht, de hemel, de aarde en ons hart. Maak dit lichaam van u,*

*dat op Agni lijkt, kleiner. Nu we een glans zien als die van de woedende Yama, de god van de dood, verliezen onze harten alle rust en beven ze. Koning van de vogels, wees ons genegen; wij smeken om uw mededogen. Stralende, geef ons geluk en vreugde.'*

Zo prezen de goden en de rishi's hem, en de vogel met de prachtige veren temperde zijn kracht en zijn gloed.





## HOOFDSTUK VIJF

# De roof van de amrita

### *De wagenmenner van de zon*

**G**ARUDA MAAKTE ZICH kleiner en zei: ‘Laat geen schepsel bang zijn. Jullie schrokken van mijn verschrikkelijke gedaante; daarom heb ik mijn kracht getemd.’

Garuda kon gaan waar hij wilde en naar believen zijn kracht oproepen. Hij nam zijn broer Aruna, het kind uit het eerste ei, op zijn rug en vloog van het huis van zijn vader naar zijn moeder, aan de overkant van de grote oceaan. Daar zette hij de schitterende Aruna in het oosten neer, juist toen Surya had besloten de werelden met zijn felle stralen te verbranden.

‘Wanneer besloot Surya de werelden te verbranden?’ vroeg Shaunaka. ‘Wat hadden de goden hem aangedaan dat hij zo woedend werd?’

‘U aan wie geen smet kleeft,’ zei Sauti, ‘toen Rahu bij de karning van de oceaan van de amrita dronk, te midden van de goden, wezen Surya en Soma hem aan, en sindsdien was Rahu hun vijand.’

EN SAUTI VERTELDE.

Rahu probeerde zijn verrader Surya te verslinden. Toen werd Surya woedend. ‘Die vijandschap van Rahu heb ik over me gehaald omdat ik de goden wilde

helpen,' dacht hij, 'en de vreselijke gevolgen draag ik alleen. Nu ik in nood ben, helpt niemand mij. Voor de ogen van de goden word ik verslonden, en zij kijken zwijgend toe. Dan moet ik de werelden vernietigen.' En hij ging naar de bergen in het westen.

Daarvandaan straalde hij zijn hitte uit om de wereld te gronde te richten. De grote rishi's kwamen bij de goden. 'Midden in de nacht komt er een hitte op die ieder hart met angst vervult,' zeiden ze, 'en ze zal de drie werelden vernietigen.' De goden gingen met de rishi's naar Brahma. 'Grootvader,' zeiden ze, 'wat is dat voor hitte vandaag, die zo'n paniek zaait? Surya is nog niet eens opgekomen, en toch zien we de wereld al vergaan. Wat gebeurt er als hij opkomt?'

'Ja,' zei de Grootvader, 'Surya maakt zich klaar om vandaag op te komen en de wereld te vernietigen. Zodra hij verschijnt, brandt hij alles tot as. Maar daar heb ik al in voorzien. Kashyapa heeft een verstandige zoon, Aruna; iedereen kent hem. Hij is reusachtig en heeft een felle glans. Hij zal vóór Surya staan als zijn wagenmenner en al die hitte opvangen. Zo blijven de werelden gespaard, en de rishi's en de goden.'

Aruna deed alles wat de Grootvader hem opdroeg, en Surya kwam op, verhuld achter Aruna's lichaam.

'Nu weet u waarom Surya woedend was,' zei Sauti, 'en hoe Aruna, de broer van Garuda, zijn wagenmenner werd. Luister dan hoe het Garuda verder verging.'

### *De slavendienst*

EN SAUTI VERTELDE.

Garuda was nu bij zijn moeder, aan de overkant van de grote oceaan. Daar leefde Vinata in ellende, als slavin, sinds ze de weddenschap had verloren.

Op een dag riep Kadru haar bij zich. Vinata wierp zich voor haar neer, en in het bijzijn van Garuda zei Kadru: 'Lieve Vinata, midden in de oceaan, ver weg, ligt een heerlijke streek waar de naga's wonen. Draag me erheen.'

De moeder van de vogel droeg de moeder van de slangen op haar schouders, en op bevel van zijn moeder droeg Garuda de slangen op zijn rug. Hij steeg op, naar de zon toe, en de stralen van Surya verschroeiiden de slangen tot ze buiten bewustzijn raakten. Kadru zag haar zonen zo liggen en bad tot Indra, de koning van de goden:

*'Ik buig voor u, koning van alle goden! Ik buig voor u, die de asura Vritra hebt gedood! Ik buig voor u, die de asura Namuchi hebt gedood! U met de duizend ogen, echtgenoot van Shachi, bescherm met uw regen de slangen, verschroeid door de zon. U gaat alle goden voor en u bent onze grote beschermer; Purandara, breker van burchten, u kunt de regen in stromen laten vallen. U bent Vayu, de wolken, het vuur en de bliksem aan de hemel; u drijft de wolken voort, en men noemt u de grote wolk. U bent de donder, fel en ongeëvenaard, en de brullende wolken. U brengt de werelden voort en u vernietigt ze, en niemand heeft u ooit overwonnen. U bent het licht van alle schepselen, u bent de zon en het vuur en de wonderlijke elementen. U bent de heerser van alle goden, u bent Vishnu, u bent de hoogste toevlucht. U bent de amrita en de soma, de heilige offerdrank die men het meest vereert. U bent het uur en de dag van de maan, u bent de kleinste delen van de tijd, u bent de lichte en de donkere halve maand, en u bent het jaar, de seizoenen, de maanden, de nachten en de dagen. U bent de aarde met haar bergen en wouden, het hemelgewelf dat straalt van de zon, de grote oceaan met zijn deinende golven, met walvissen en vissen die walvissen verzwelgen, met makara's en allerlei vissen. U bent beroemd, en de wijzen en de grote rishi's vereren u, verzonken in meditatie. Voor het welzijn van alle schepselen drinkt u bij de offers de soma en de geklaarde boter die men met heilige woorden aanbiedt. Brahmanen die naar de vrucht van hun offers verlangen, vereren u altijd wanneer ze offeren. De Veda's en hun hulpwetenschappen bezingen uw onvergelijkbare kracht, en daarom bestuderen de brahmanen die offers willen brengen, de Veda's met de grootste zorg.'*

Kadru's lofzang bereikte Indra, die op het beste van alle paarden rijdt, en hij bedekte het hele hemelgewelf met blauwe wolken. 'Laat jullie levengevende druppels vallen,' zei hij tegen de wolken, 'jullie weldadige regen.' Ze lichtten op van de bliksem, dreunden onophoudelijk tegen elkaar en goten overvloedig water uit. Het leek het einde van een tijdperk. De stortbuien vielen in ontelbare golven, de wolken bulderden, de bliksem flitste, de wind raasde en de hele hemel danste in waanzin. Het werd donker, en door de aanhoudende regen verdween het licht van de zon en de maan volledig.

Indra's regen doorweekte de naga's, en ze waren opgetogen. Het land liep overal onder; het koele, heldere water drong door tot in de werelden onder de aarde, en over de hele aarde rolden golven. De vogel met de prachtige veren droeg de slangen verder, en met hun moeder bereikten ze veilig het eiland dat Ramaniyaka heet.

Brahma, de schepper, had dat eiland aangewezen als woonplaats van de makara's. Daar zagen de slangen de verschrikkelijke zoute zee, en een woud dat door die zee werd bespoeld en weerklonk van het gezang van vogels. Overal stonden bomen vol vruchten en bloemen; er waren statige huizen, vijvers vol lotussen en meren met helder water, en een zuivere, geurige wind woei erdoorheen. Sommige bomen groeiden anders alleen op de heuvels van Malaya en waren zo hoog dat ze tot in de hemel leken te reiken; van andere strooide de wind de bloemen in het rond. De gandharva's, de hemelse muzikanten, hielden van die plek. Bijen zoemden er, dronken van de honing. Het was een lieflijk en heilig woud, en de zonen van Kadru genoten van al die vogelstemmen.

Na een tijd gaven de slangen Garuda een bevel. 'Breng ons naar nog zo'n eiland, met zuiver water,' zeiden ze. 'Jij vliegt door de lucht, jij hebt vast veel mooie streken gezien.'

Garuda dacht even na. Toen vroeg hij zijn moeder: 'Moeder, waarom moet ik doen wat de slangen zeggen?'

'Door mijn ongeluk,' zei Vinata, 'ben ik slavin geworden van Kadru, de andere vrouw van je vader. De slangen hebben me met bedrog de weddenschap laten verliezen. Zij hebben me zover gebracht.'

Bedroefd wendde Garuda zich tot de slangen. 'Wat moeten we jullie brengen,' vroeg hij, 'wat moeten we te weten komen of welke heldendaad moeten we verrichten om van deze slavernij bij jullie vrij te komen?'

'Haal de amrita met geweld,' zeiden de slangen. 'Dan ben je vrij, vogel.'

### *De olifant en de schildpad*

'Ik ga de amrita halen,' zei Garuda tegen zijn moeder. 'Maar onderweg wil ik iets eten. Zeg me waar ik dat kan vinden.'

'Ver weg, midden in de oceaan, ligt het mooie land van de nishada's, een volk van vissers,' zei Vinata. 'Eet de duizenden nishada's die daar wonen, en haal dan de amrita. Maar zet nooit je zinnen op het leven van een brahmaan. Van alle

schepselen mag je juist een brahmaan niet doden. Hij is als vuur. Een brahmaan in woede wordt als vuur of als de zon, als gif of als een scherp wapen. Men zegt dat de brahmaan de meester is van alle schepselen. Om die en nog andere redenen vereren rechtschapen mensen hem. Kind, je mag hem nooit doden, ook niet in woede. Vijandschap met brahmanen past je in geen geval. Agni noch Surya kan zoveel verbranden als een woedende brahmaan met strenge geloften. Aan al die tekenen herken je een goede brahmaan. Want de brahmaan werd als eerste van alle schepselen geboren; hij is de voornaamste van de vier standen, de vader en de meester van allen.'

'Moeder,' vroeg Garuda, 'hoe ziet een brahmaan eruit, hoe gedraagt hij zich en waartoe is hij in staat? Straalt hij als vuur, of ziet hij er rustig uit? Vertel me aan welke tekenen ik een brahmaan kan herkennen.'

'Kind,' zei Vinata, 'als er iemand in je keel komt die je pijnigt als een vishaak of brandt als een gloeiende kool, dan is dat een brahmaan van de beste soort. Een brahmaan mag je nooit doden, ook niet in woede.' En uit liefde voor haar zoon voegde ze eraan toe: 'Een goede brahmaan herken je hieraan: je maag kan hem niet verteren.'

Ze kende de onvergelykbare kracht van haar zoon. Toch wenste ze hem met heel haar hart alle heil, want het bedrog van de slangen woog zwaar op haar. 'Laat Vayu, de god van de wind, je vleugels beschermen,' zei ze, 'en Surya en Soma je rug; laat Agni je hoofd beschermen, en de Vasu's, een schare van acht goden, je hele lichaam. Ik blijf hier en verricht de riten voor je welzijn. Ga, mijn kind, en volbreng veilig wat je van plan bent.'

Garuda spreidde zijn vleugels en steeg op. Hongerig viel hij op de nishada's aan, als een tweede Yama. Hij joeg een stofwolk op die het hele hemelgewelf bedekte, zoog water op uit het midden van de oceaan en deed de bomen op de nabije bergen wankelen. Met zijn bek versperde hij de hoofdstraten van hun stad, en hij sperde hem zo wijd open als hij wilde. De nishada's vluchtten halsoverkop, recht op die opening af. Zoals vogels bij duizenden de lucht in vliegen als de wind de bomen van een woud doet schudden, zo stormden de nishada's, verblind door het stof, de wijde spleet binnen die Garuda voor hen openhield. Toen sloot de hongerige koning van de vogels zijn bek en doodde er ontelbaar veel.

Er was ook een brahmaan met zijn vrouw in de keel van de vogel beland. De brahmaan begon er te branden als een gloeiende kool.

‘Kom snel uit mijn bek, brahmaan,’ zei Garuda. ‘Ik doe hem voor u open. Een brahmaan mag ik nooit doden, ook niet als hij altijd kwaad doet.’

‘Laat deze vrouw ook met me meekomen,’ zei de brahmaan. ‘Ze is een nishada, en ze is mijn vrouw.’

‘Neem de nishada-vrouw mee en kom eruit,’ zei Garuda. ‘Red uzelf zonder te treuzelen, nu de hitte van mijn maag u nog niet heeft verteerd.’

De brahmaan kwam met zijn nishada-vrouw naar buiten, prees Garuda en ging waar hij heen wilde. Snel als een gedachte spreidde de koning van de vogels zijn vleugels en steeg op. Hij zag zijn vader Kashyapa; die groette hem, en Garuda groette terug zoals het hoort.

‘Kind, gaat het goed met je?’ vroeg Kashyapa. ‘Krijg je elke dag genoeg te eten? Is er in de wereld van de mensen voedsel genoeg voor je?’

‘Met mijn moeder gaat het altijd goed,’ zei Garuda, ‘en met mijn broer ook, en met mij. Maar vader, ik krijg niet altijd genoeg te eten, en daarom heb ik geen rust. De slangen sturen me eropuit om de amrita te halen, en vandaag nog haal ik haar, om mijn moeder uit haar slavernij te bevrijden. Mijn moeder zei tegen me: "Eet de nishada's." Ik heb er duizenden gegeten, maar mijn honger is niet gestild. Wilt u me daarom ander voedsel wijzen, zodat ik sterk genoeg word om de amrita met geweld te bemachtigen? Wijs me iets waarmee ik mijn honger en mijn dorst kan stillen.’

‘Dit meer dat je ziet, is heilig,’ zei Kashyapa. ‘Zelfs in de hemel van de goden heeft men ervan gehoord. Er leeft een olifant die, met zijn kop omlaag, steeds een schildpad meesleept: zijn oudere broer. Ik zal je uitvoerig vertellen over hun vijandschap in een vorig leven. Luister, dan hoor je waarom ze hier zijn.’

Vroeger leefde er een grote rishi die Vibhavasus heette. Hij was buitengewoon driftig. Hij had een jongere broer, Supritika, die zijn bezit niet langer samen met zijn broer wilde beheren. Telkens weer begon Supritika over een verdeling. Na een tijd zei Vibhavasus tegen hem: "Wie door liefde voor rijkdom verblind is, wil altijd uit grote dwaasheid het vaderlijk erfdeel verdelen. Na de verdeling vechten de broers met elkaar, misleid door hun rijkdom. En als dwaze, zelfzuchtige mensen eenmaal elk hun eigen bezit hebben, komen er vijanden die zich als vrienden voordoen. Die drijven hen uit elkaar en wijzen hen op elkaars fouten, tot hun ruzie niet meer overgaat en ze al gauw een voor een ten val komen. Wie gescheiden is, gaat snel en volledig te gronde. Daarom prijzen de wijzen een verdeling onder broers nooit, want verdeelde broers letten niet meer op de gezaghebbende leerboeken en leven altijd in angst voor elkaar. Maar jij,

Supritika, luistert niet naar mijn raad en wilt, gedreven door je verlangen naar scheiding, altijd een regeling voor je bezit. Daarom zul je een olifant worden." Supritika vervloekte hem op zijn beurt: "En jij zult een schildpad worden, die midden in het water leeft."

Om hun rijkdom zijn die twee dwazen door elkaars vloek een olifant en een schildpad geworden: Supritika de olifant, Vibhavasu de schildpad. Door hun woede zijn ze allebei in een lagere geboorte beland, als dieren. Nog altijd vechten ze met elkaar, trots op hun ongehoorde kracht en het gewicht van hun lijf, en in dit meer zetten die twee kolossen hun oude vijandschap voort. Kijk, daar komt er al een aan: de olifant, mooi en reusachtig. De schildpad, ook een reus, leeft in het water; zodra hij het gebrul hoort, komt hij naar boven en woelt het meer hevig om. De olifant ziet hem, krult zijn slurf en stormt het water in. Met zijn slagtanden, het uiteinde van zijn slurf, zijn staart en zijn poten zet hij het water vol vissen in beroering. En met opgeheven kop komt de sterke schildpad op hem af om te vechten. De olifant is zes yojana's hoog en twaalf in omtrek, de schildpad drie yojana's hoog en tien in omtrek. Eet ze allebei op, nu ze in blinde razernij met elkaar vechten en elkaar willen doden, en volbreng dan je taak. Eet die woeste olifant, groot als een berg en donker als een wolkenmassa, en haal dan de amrita.'

Toen sprak Kashyapa heilwensen uit over zijn zoon. 'Mijn wensen gaan met je wanneer je met de goden vecht. Laten tot de rand gevulde waterkruiken, brahmanen, koeien en al het andere dat heil brengt, je beschermen, jij die uit een ei bent geboren. En wanneer je met de goden vecht, sterke zoon, laten dan de verzen van de Rigveda, de offerformules van de Yajurveda en de gezangen van de Samaveda, de heilige offerboter en alle geheime leringen, de upanishads, je kracht zijn.'

Garuda ging naar het meer en zag het heldere water, met allerlei vogels eromheen. Met de woorden van zijn vader in gedachten greep hij de olifant en de schildpad, in elke klauw één, en steeg hoog de lucht in. Hij kwam bij een heilige plaats, Alamva, en zag daar veel goddelijke bomen, bomen die elke wens vervullen. De wind van zijn vleugels trof ze en ze beefden, bang dat hun gouden takken zouden breken. Garuda zag hoe ze beefden en vloog door naar andere bomen, van een onvergelijkbare schoonheid: ze droegen vruchten van goud en zilver en takken van edelstenen, en het water van de zee bespoelde hun voet. Onder hen stond een banyanboom van ontzaglijke omvang. Toen de koning

van de vogels op hem af kwam, zei de boom: 'Ga op deze grote tak van mij zitten, die honderd yojana's lang is, en eet de olifant en de schildpad.'

Op een tak van die banyan, waar duizenden vogels een schuilplaats hadden, streek Garuda neer. Bij de eerste aanraking van zijn poten schudde de tak met al zijn bladeren en brak af. Garuda ving hem op. Verbaasd keek hij om zich heen en zag toen Valakhilya's aan de tak hangen, rishi's zo klein als een duim, met hun hoofd naar beneden, verzonken in hun ascese. Als die tak viel, dacht hij, zouden de rishi's omkomen. Hij klemde de olifant en de schildpad nog vaster in zijn klauwen, nam de tak in zijn snavel, uit angst hen te doden en uit verlangen hen te redden, en steeg op. De grote rishi's stonden versteld van die daad, waartoe zelfs de goden niet in staat waren, en ze gaven hem een naam. 'Omdat hij opstijgt met een zware last,' zeiden ze, 'zal deze vogel, die slangen als voedsel heeft, Garuda heten: de drager van zware lasten.'

Met zijn vleugels deed Garuda de bergen schudden, en rustig vloog hij door de lucht, de olifant en de schildpad in zijn klauwen. Onder zich zag hij de ene streek na de andere, maar omdat hij de Valakhilya's wilde redden, vond hij nergens een plek om te gaan zitten. Ten slotte kwam hij bij de berg Gandhamadana, en daar zag hij zijn vader Kashyapa, verzonken in ascese.

Kashyapa zag zijn zoon naderen: een goddelijke gestalte, stralend, sterk, snel als de wind of als een gedachte, groot als een bergtop, meteen raak als de vloek van een brahmaan, niet te bevatten en niet te beschrijven, een schrik voor alle schepselen, met de glans van Agni zelf. Goden, danava's en rakshasa's konden hem niet overwinnen; hij kon bergtoppen splijten, de oceaan leegdrinken en de drie werelden vernietigen, en hij zag eruit als Yama zelf. Kashyapa wist waarom hij kwam.

'Kind,' zei hij, 'doe niets overhaasts, want dan zul je pijn lijden. De Valakhilya's leven van zonnestralen, die ze drinken. Als ze kwaad worden, kunnen ze je verbranden.'

Toen probeerde Kashyapa voor zijn zoon de Valakhilya's gunstig te stemmen. Ze waren hooggezegend, en hun ascese had hun kwade daden uitgewist. 'Wat Garuda onderneemt,' zei hij, 'is voor het welzijn van alle schepselen. Hij probeert een grote taak te volbrengen. Geef hem uw toestemming, u die rijk bent aan ascese.'

De asceten lieten de tak los en gingen naar de heilige Himalaya om daar hun ascese voort te zetten. Toen ze weg waren, vroeg Garuda zijn vader met

gesmoorde stem, want hij had de tak nog in zijn snavel: ‘Vader, waar moet ik deze tak neergooien? Wijs me een streek zonder mensen.’

Kashyapa wees hem een berg zonder mensen, met grotten en dalen die altijd onder de sneeuw liggen, een plek waar gewone schepselen zelfs in gedachten niet kunnen komen. Met de tak, de olifant en de schildpad vloog Garuda erheen. De tak was zo dik dat je er zelfs met een touw van honderd koeienhuiden niet omheen kon. In een ogenblik legde Garuda honderdduizenden yojana’s af, en op aanwijzing van zijn vader liet hij de reusachtige tak met een dreun op die berg neerkomen. De vorst van de bergen beefde onder de storm van Garuda’s vleugels, de bomen lieten bloemen regenen en de toppen, versierd met edelstenen en goud, raakten los en stortten aan alle kanten naar beneden. De vallende tak sloeg veel bomen neer, die met hun gouden bloemen tussen het donkere loof glansden als onweerswolken vol bliksem. Ze vielen op de grond, gekleurd door de ertsen van de berg, en blonken als in zonlicht gedompeld.

Op de top van de berg at Garuda de olifant en de schildpad op. Toen schoot hij weer omhoog.

Bij de goden verschenen allerlei onheilspellende tekenen. De bliksem van Indra, zijn geliefde wapen, laaide op van schrik. Midden op de dag schoten er vlammeende, rokende meteoren uit de hemel. De wapens van alle scharen van goden, de Vasu’s, de Rudra’s, de Aditya’s, de Sadhya’s, de Maruts en de anderen, keerden zich tegen elkaar, iets wat zelfs in de oorlog tussen de goden en de asura’s nooit was gebeurd. De winden bliezen onder donderslagen en duizenden meteoren vielen. De onbewolkte hemel bulderde. Zelfs de hoogste onder de goden liet bloed regenen. De bloemenkransen om de hals van de goden verwelkten en hun kracht nam af. Vreselijke wolkenmassa’s lieten dichte bloedregens vallen, en het stof dat de winden opjoegen, maakte de kronen van de goden dof.

Die duistere voortekenen brachten Indra en de andere goden in angst en verwarring. Hij vroeg Brihaspati, de leraar van de goden: ‘Gezegende, waar komen deze verschijnselen ineens vandaan? Ik zie geen vijand die ons in een oorlog zou kunnen bedreigen.’

‘Koning van de goden, u van de honderd offers,’ antwoordde Brihaspati, ‘door uw eigen misstap en uw achteloosheid, en door de ascese van de grootmoedige Valakhilya’s, komt er een vogel aan, de zoon van Kashyapa en Vinata, die elke gedaante kan aannemen die hij kiest. Hij komt de soma weghalen, de

amrita. Hij is sterker dan wie ook, en hij kan haar van u roven. Voor hem is alles mogelijk; wat niemand kan, kan hij.'

Indra zei tegen de wachters van de amrita: 'Een vogel van ongekeerde kracht heeft zijn zinnen op de amrita gezet. Ik waarschuw jullie van tevoren, zodat hij haar niet met geweld kan weghevelen. Volgens Brihaspati is hij onmetelijk sterk.'

De goden hoorden het verbaasd aan en bereidden zich voor. Ze stelden zich rondom de amrita op, en bij hen stond Indra, met de bliksem als wapen. Hun borstplaten waren van goud, kostbaar en met edelstenen bezet, hun harnassen van glanzend, taai leer. In hun handen hielden ze ontelbare scherpe wapens van vreselijke vorm, waar vonken en rook van afsloegen: werpschijven, knotsen met ijzeren punten, drietanden, strijdbijlen, allerlei puntige werpwapens, blinkende zwaarden en angstaanjagende strijddoelbommen, elk wapen op maat van wie het droeg. In hemelse sieraden, stralend van hun wapens, stonden de goden daar, en hun angst was bedaald. Ze waren vastbesloten de amrita te beschermen. Burchten van de asura's konden ze splijten, en ze vertoonden zich in vurige gedaanten. Door al die goden en hun honderdduizenden ijzeren knotsen blonk de plek waar ze wachtten als een tweede hemelgewelf in het licht van de zon.

### *De duimgrote rishi's*

'Zoon van de suta,' zei Shaunaka, 'wat was Indra's misstap, en waarin was hij achteloos geweest? Hoe kon Garuda geboren worden door de ascese van de Valakhilya's? Waarom kreeg Kashyapa, een brahmaan, de koning van de vogels als zoon? Waarom kon geen schepsel hem overwinnen of doden? En waarom kon hij overal heen gaan waar hij wilde en zoveel kracht oproepen als hij nodig had? Als dat in de purana staat, wil ik het graag horen.'

'Wat u vraagt, is een onderwerp van de purana, de oude overlevering,' zei Sauti. 'Luister, dan vertel ik het u in het kort.'

### EN SAUTI VERTELDE.

Eens hield Kashyapa, de prajapati, een offer omdat hij nakomelingen wilde, en alle rishi's, goden en gandharva's hielpen hem daarbij. Kashyapa droeg Indra en de andere goden op het offerhout te halen, en ook de Valakhilya's droegen mee. Indra was sterk: hij tilde een last op zo groot als een berg en droeg die zonder moeite.

Onderweg zag hij een paar van die Valakhilya's, die samen één enkele steel van een blad van de palasaboom droegen. Ze aten zo weinig dat ze uitgemergeld waren, bijna in hun eigen lichaam verdwenen, en ze waren zo zwak dat ze niet meer vooruitkwamen toen ze wegzakten in het water dat in de afdruk van een koeienhoef op de weg was blijven staan. Indra keek naar hen en lachte hen uit; hij was trots op zijn kracht. Hij liep hen voorbij, en om hen nog meer te krenken stapte hij over hun hoofden heen.

Diep gekrenkt en woedend begonnen de rishi's aan een groot offer. Met luid uitgesproken mantra's, de heilige formules van het offer, goten ze geklaarde boter in het vuur, en dit was wat ze wilden: 'Er zal een andere Indra komen, een nieuwe koning voor alle goden, die overal heen kan gaan waar hij wil, die zoveel kracht kan oproepen als hij wil, en die de koning van de goden van nu angst aanjaagt. Laat door de vrucht van onze ascese iemand opstaan die zo snel is als een gedachte, en woest.'

Het nieuws bereikte Indra, hij van de honderd offers. Hij schrok hevig en zocht bescherming bij Kashyapa. Kashyapa hoorde hem aan, ging naar de Valakhilya's en vroeg of hun offer geslaagd was.

'Het zal zijn zoals u zegt,' antwoordden de rishi's, want ze spraken altijd de waarheid.

Kashyapa probeerde hen te verzoenen. 'Op het woord van Brahma is Indra de heer van de drie werelden geworden,' zei hij. 'En u, asceten, probeert een tweede Indra voort te brengen. U mag het woord van Brahma niet tot een leugen maken. Maar ook uw doel mag niet vergeefs zijn. Laat er dan een Indra komen van de gevleugelde wezens, een heer van de vogels, met een kracht die alles overtreft. En wees Indra genegen, nu hij als smekeling voor u staat.'

De Valakhilya's bewezen Kashyapa hun eerbied. 'Stamvader,' zeiden ze, 'dit offer van ons allen was bedoeld voor een Indra, maar ook om u een zoon te schenken. We laten deze zaak nu aan u over. Doe wat u juist vindt.'

Intussen kwam Vinata, de dochter van Daksha, naar haar man, omdat ze een kind wilde. Ze had haar ascese volbracht en zich gebaad, want haar vruchtbare tijd was gekomen.

'Vinata,' zei Kashyapa tegen haar, 'het offer dat ik begon, heeft vrucht gedragen. Wat jij wenst, zal gebeuren. Je krijgt twee heldhaftige zonen, die de heren van de drie werelden zullen zijn. Door de ascese van de Valakhilya's en door de wens waarmee ik mijn offer begon, wacht die zonen een hoge bestemming, en in de drie werelden zal men hen vereren.' En hij zei nog: 'Draag met

grote zorg deze kiemen, die heil brengen. Die twee zullen de heren zijn van alle gevleugelde wezens. Overal zal men deze helden van de lucht eren, en ze zullen elke gedaante kunnen aannemen die ze willen.'

Toen zei Kashyapa tegen Indra, die ook zijn zoon was: 'Je krijgt twee sterke broers, en ze zullen je helpers zijn. Van hen zul je geen kwaad ondervinden. Laat je zorgen varen; jij blijft over allen heersen. Maar kleiner nooit meer hen die de Veda uitspreken, de brahmanen. En beledig nooit meer die driftigen: hun woorden zijn als de bliksem.'

Zonder angst ging Indra terug naar de hemel van de goden. Vinata bracht twee zonen ter wereld, Aruna en Garuda. Aruna, met zijn onvolgroeide lichaam, werd de wagenmenner die vóór Surya rijdt, en Garuda kreeg de heerschappij over de vogels.

'Luister nu, nazaat van Bhrigu,' zei Sauti, 'naar de heldendaad van Garuda.'

### *De roef van de amrita*

EN SAUTI VERTELDE.

De goden stonden gewapend rond de amrita, en Garuda, de koning van de vogels, kwam al op hen af. Toen ze zagen hoe sterk hij was, begonnen ze te beven en sloegen ze met al hun wapens op elkaar in. Onder de wachters van de amrita was ook de bouwmeester van de goden, onmetelijk sterk en stralend als de bliksem. Na een kort gevecht tegen Garuda's klauwen, snavel en vleugels lag hij voor dood op het veld. De storm van Garuda's vleugels joeg zoveel stof op dat de werelden donker werden. Het stof bedolf de goden, en ze raakten buiten bewustzijn; de onsterfelijke wachters van de amrita waren verblind en konden Garuda niet meer zien.

Indra, de god met de duizend ogen, gaf Vayu een bevel. 'Verdrijf die stof-regen, en snel. Dat is jouw taak, god van de wind.' Vayu joeg het stof weg, en toen het weer licht was, vielen de goden Garuda aan. Onder hun aanval brulde hij luid, als de grote wolk die aan het einde van een tijdperk aan de hemel verschijnt en alle schepselen angst aanjaagt, en hij steeg op. Indra en de andere goden zagen hem boven zich, en ze hadden tweesnijdende zwaarden, ijzeren knotsen met scherpe pinnen, spiesen, strijdnetsen, blinkende pijlen en vlam-mende werpschijven. Van alle kanten bestookte hij hen, en hij vocht zonder een ogenblik te wijken. De zoon van Vinata straalde in de lucht. Hij sloeg de goden

met zijn vleugels en zijn borst, zijn klauwen en zijn snavel reten hun lichamen open, en het bloed stroomde eruit. De scharen van goden werden verslagen en vluchtten: de Sadhya's met de gandharva's naar het oosten, de Vasu's met de Rudra's naar het zuiden, de Aditya's naar het westen en de tweelinggoden, de Ashvins, naar het noorden. Ze trokken zich vechtend terug en keken telkens om naar hun vijand.

Daarna vocht Garuda met de yaksha's, halfgoddelijke wezens: Ashvakranda, Rainuka, Krathanaka, Tapanu, Uluka, Shvasanaka, Nimesha, Praruja en Pulina. Hij reet hen uiteen, zoals Shiva, die de boog Pinaka draagt, in zijn woede tekeergaat aan het einde van een tijdperk. Zo verscheurd leken die sterke yaksha's op zwarte wolken die dichte bloedregens laten vallen.

Garuda doodde hen allemaal en ging naar de plaats van de amrita. Die was aan alle kanten door vuur omringd. De vlammen bedekten de hele lucht, en de wind joeg ze zo hoog op dat het leek alsof ze de zon zelf wilden verbranden. Garuda nam negentig maal negentig monden aan, dronk daarmee het water van vele rivieren, kwam in volle vaart terug en doofde het vuur. Daarna maakte hij zich klein, om binnen te komen waar de amrita was.

Met zijn gouden, stralende lichaam drong de vogel naar binnen, zoals een wildwaterstroom de oceaan in stort. Bij de amrita zag hij een stalen wiel met randen zo scherp als een scheermes, dat onophoudelijk ronddraaide. De goden hadden dat vlammende werktuig bedacht om elke dief van de amrita in stukken te snijden. Garuda zag een opening, bleef een ogenblik staan, maakte zich nog kleiner en glipte in een flits tussen de spaken door. Achter het wiel lagen twee grote slangen de amrita te bewaken, fel als laaiend vuur. Hun tongen flitsten als de bliksem, hun bek spuwde vuur, ze zaten vol gif en waren altijd driftig en altijd op hun hoede. Hun ogen brandden van woede en knipperden nooit; wie door een van hen werd aangekeken, verging meteen tot as. Garuda gooide hun plotseling stof in de ogen, en voordat ze hem konden zien, viel hij hen van alle kanten aan en reet hun lichamen aan stukken.

Meteen ging hij naar de amrita. Hij nam haar op van de plaats waar ze bewaard werd, sloeg het werktuig dat haar omringde kapot en steeg pijlsnel op. Hij kwam naar buiten met de amrita, zonder er zelf van te drinken, en vloog verder zonder moe te worden; hij verduisterde het licht van de zon.

Onderweg, in de lucht, ontmoette hij Vishnu, de god die de wereld in stand houdt. Vishnu was ingenomen met Garuda's zelfbeheersing: hij had de amrita, en hij dronk niet. 'Ik wil je een gunst geven,' zei Vishnu.

‘Ik wil boven u staan,’ zei Garuda. ‘En ik wil onsterfelijk zijn en vrij van ziekte, zonder dat ik van de amrita drink.’

‘Het zal zo zijn,’ zei Vishnu.

Garuda ontving die twee gunsten en zei: ‘Ook ik wil u een gunst geven. Vraag mij iets, Gezegende, u die de zes goddelijke eigenschappen bezit.’

Vishnu vroeg Garuda zijn rijdier te worden, en hij liet hem op de vaandelstok van zijn wagen zitten. ‘Zo sta je boven mij,’ zei hij.

‘Goed,’ zei Garuda, en hij vloog verder, sneller dan de wind.

Terwijl Garuda met de geroofde amrita door de lucht vloog, slingerde Indra zijn wapen naar hem, de bliksem. De bliksem trof hem. Garuda lachte, en midden in het gevecht zei hij zacht tegen Indra: ‘Ik zal de rishi eren uit wiens bot de bliksem is gemaakt, en de bliksem zelf, en u, Indra van de honderd offers. Ik laat deze ene veer van mij vallen, waarvan u het einde nooit zult bereiken. Uw bliksem heeft me geen enkele pijn gedaan.’ Hij liet een veer vallen.

Alle schepselen zagen die prachtige veer vallen. ‘Laat deze vogel Suparna heten,’ riepen ze, ‘de vogel met de prachtige veren.’ Indra, de god met de duizend ogen, zag dat wonder en begreep dat deze vogel een groot wezen moest zijn. ‘Garuda,’ zei hij, ‘ik wil weten waar de grens van je kracht ligt. En ik wil voor altijd je vriend zijn.’

‘Laat er vriendschap zijn tussen u en mij, zoals u wilt,’ zei Garuda. ‘Mijn kracht is moeilijk te dragen. Wie goed is, prijst zijn eigen kracht niet en spreekt niet over zijn eigen verdiensten, en zelfverheerlijking zonder reden past nooit. Maar nu ik je vriend ben en je het me vraagt, vriend, zal ik je antwoorden. Op één veer van mij, Indra, kan ik deze aarde dragen, met haar bergen en wouden en met het water van de oceaan, en jou erbij. Begrijp goed: mijn kracht is zo groot dat ik alle werelden samen kan dragen, met alles wat beweegt en wat stilstaat, zonder moe te worden.’

‘Het is zoals je zegt,’ zei Indra, die altijd het welzijn van de werelden zocht. ‘Voor jou is alles mogelijk. Aanvaard nu mijn oprechte vriendschap. En als je de amrita zelf niet nodig hebt, geef haar dan aan mij terug. Wie haar van jou krijgt, zal zich altijd tegen ons keren.’

‘Er is een reden waarom ik de amrita meeneem,’ zei Garuda. ‘Ik geef haar aan niemand te drinken. Maar zodra ik haar heb neergezet, kun jij, koning van de goden, haar oppakken en meteen meenemen.’

‘Dat hoor ik graag,’ zei Indra. ‘Vraag me de gunst die je wilt.’

Garuda dacht aan de zonen van Kadru, en aan het bedrog waardoor zijn moeder slavin was geworden; daarmee was Aruna's vloek uitgekomen. 'Hoewel ik macht heb over alle schepselen,' zei hij, 'doe ik wat je vraagt. Laat de machtige slangen, Indra, mijn voedsel worden.'

'Goed,' zei Indra, en hij ging naar Vishnu, de meester van de yoga. Vishnu stemde in met alles wat Garuda had gezegd. Indra zei nog eens tegen Garuda dat hij de amrita zou weghalen zodra ze was neergezet, en nam afscheid van hem. De vogel met de prachtige veren vloog snel naar zijn moeder.

Garuda zei tegen alle slangen: 'Hier is de amrita. Ik zet haar op dit kusagras. Ga zitten, slangen, en drink ervan, als jullie je wassingen en je riten hebben gedaan. Zoals jullie hebben gezegd: vanaf vandaag is mijn moeder vrij, want ik heb gedaan wat jullie vroegen.'

'Goed,' zeiden de slangen, en ze gingen hun wassingen doen. Intussen pakte Indra de amrita op en ging terug naar de hemel van de goden. Toen de slangen zich hadden gewassen, keer op keer hun mantra's hadden opgezegd en hun andere heilige riten hadden verricht, kwamen ze terug om van de amrita te drinken. Maar het bed van kusagras waarop ze had gestaan, was leeg: met een list tegen de list was de amrita weggenomen. Ze likten aan het kusagras, omdat de amrita erop had gestaan, en daardoor werden hun tongen in tweeën gespleten. En het kusagras, het gras van de offers, werd door de aanraking met de amrita voortaan heilig en reinigend.

De vogel met de prachtige veren bleef met zijn moeder in de wouden. Alle vogels hadden diep ontzag voor hem en zijn grote daden, en door de slangen te eten gaf hij zijn moeder voldoening.

'Wie dit verhaal hoort, of het voordraagt aan een kring van goede brahmanen,' zei Sauti, 'wordt opgenomen in de hemel van de goden, want het vertellen van Garuda's daden brengt grote verdienste.'

### *Shesha draagt de aarde*

'Zoon van de suta,' zei Shaunaka, 'je hebt ons verteld waarom de slangen door hun moeder werden vervloekt, en waarom Vinata door haar zoon werd vervloekt. Je hebt ons verteld over de gunsten die hun man aan Kadru en Vinata gaf, en je hebt ons de namen van Vinata's zonen genoemd. Maar de namen

van de slangen heb je ons nog niet gegeven. We willen graag de namen van de voornaamsten horen.'

'Ik noem ze niet allemaal, anders wordt het te lang,' zei Sauti. 'Maar de voornaamsten zal ik u noemen. Shesha werd als eerste geboren, daarna Vasuki, en daarna de naga Airavata, Takshaka, Karkotaka, Kaliyaka, Padma en Mahapadma, en nog tientallen anderen. Hun zonen en kleinzonen zijn niet te tellen: er zijn in deze wereld duizenden en miljoenen slangen.'

'Kind,' zei Shaunaka, 'je hebt ons de sterkste slangen genoemd. Wat deden ze toen ze van die vloek hoorden?'

#### EN SAUTI VERTELDE.

Shesha verliet zijn moeder en begon aan een zware ascese. Hij leefde van lucht en hield zich streng aan zijn geloften. Hij trok naar Gandhamadana, naar Badari, naar Gokarna, naar de wouden van Pushkara en naar de voet van de Himalaya. Op die plaatsen, waarvan sommige heilig zijn om hun water en andere om hun grond, bracht hij zijn dagen door; hij had maar één doel voor ogen en bedwong zijn zinnen.

Brahma, de Grootvader van allen, zag die asceet: zijn haar samengeknoet tot strengen, zoals asceten het dragen, zijn kleren tot voddens, zijn vlees, huid en pezen uitgedroogd door de ascese. 'Wat doe je, Shesha?' vroeg hij. 'Denk ook aan het welzijn van de wezens in de werelden. Met je zware ascese breng je alle schepselen in nood. Zeg me welk verlangen er in je hart leeft.'

'Mijn broers, de zonen van dezelfde moeder, zijn allemaal slecht van hart,' zei Shesha. 'Ik wil niet tussen hen leven; sta me dat toe. Als vijanden zijn ze altijd jaloers op elkaar. Ik doe deze ascese om ze niet eens meer te hoeven zien. Ze tonen nooit enige vriendelijkheid tegenover Vinata en haar zoon. Want die zoon van Vinata, die door de lucht vliegt, is ook onze broer, en ze zijn altijd afgunstig op hem. En hij is veel sterker dan zij, door de gunst die onze vader Kashyapa gaf. Daarom leef ik zo, en ik zal dit lichaam afleggen, zodat ik zelfs in een ander leven niet bij hen hoef te zijn.'

'Shesha,' zei de Grootvader, 'ik weet hoe al je broers zich gedragen, en ik ken het grote gevaar waarin ze verkeren door hun misstap tegenover hun moeder. Maar ik heb daar al van tevoren een middel tegen bedacht. Je hoeft niet om je broers te treuren. Vraag me de gunst die je wilt, Shesha: ik ben tevreden over je, en vandaag krijg je die van mij. Het is een geluk dat je hart op de dharma is gericht. Laat het er steeds vaster op gericht zijn.'

‘Goddelijke Grootvader,’ zei Shesha, ‘dit is de gunst die ik wil: dat mijn hart zich altijd verheugt in de dharma en in de heilzame ascese, u die over allen heerst.’

‘Shesha, ik ben blij met je zelfbeheersing en je innerlijke rust,’ zei Brahma. ‘Maar doe op mijn bevel iets voor het welzijn van mijn schepselen. Deze aarde wankelt, met haar bergen en wouden, haar zeeën, haar steden en haar hermitages. Draag haar zorgvuldig, Shesha, zodat ze vast komt te staan.’

‘Grootvader, u die over de schepselen heerst,’ zei Shesha, ‘u die gunsten geeft, u die heerst over de aarde, over al wat geschapen is en over alles wat bestaat: ik zal de aarde vasthouden, zoals u zegt. Leg haar dan op mijn hoofd, Grootvader.’

‘Ga onder de aarde,’ zei Brahma. ‘Ze zal zelf een spleet voor je openen. En als je haar draagt, Shesha, doe je iets wat ik bijzonder hoog acht.’

Toen ging Shesha, de oudere broer van Vasuki, de koning van de naga’s, een opening in, kroop door de aarde heen tot eronder en droeg haar op zijn hoofd, de godin met haar gordel van zeeën rondom.

‘Shesha,’ zei Brahma, ‘jij bent Dharma zelf, de god van de dharma. Want jij alleen draagt met je reusachtige lichaam de aarde en alles wat erop is, zoals alleen ik dat kan, of Indra.’

Sindsdien woont Shesha, die ook Ananta heet, de Eindeloze, onder de aarde, en draagt hij de wereld, zoals Brahma hem heeft opgedragen. En de Grootvader gaf hem Garuda, de zoon van Vinata, als helper.





## HOOFDSTUK ZES

# De dode slang

### *De raad van de slangen*

**V**ASUKI, DE KONING van de naga's, had de vloek van zijn moeder gehoord en zon op een middel om hem te vrijdelen. Hij riep zijn broers bijeen, de naga-koning Airavata en alle anderen, om te overleggen wat hun te doen stond.

‘Jullie weten wat die vloek met ons voorheeft,’ zei Vasuki. ‘We moeten proberen hem onschadelijk te maken. Voor elke vloek bestaat er een middel, maar niets helpt wie door zijn eigen moeder is vervloekt. Ik beef als ik bedenken dat ze die vloek uitsprak waar Brahma bij was, de Grootvader, de onvergankelijke, oneindige en ware. Onze ondergang is gekomen, dat staat vast. Waarom had de Grootvader onze moeder anders niet tegengehouden? Laten we dus vandaag nog overleggen hoe we de slangen kunnen redden. We mogen geen tijd verliezen. Jullie zijn allemaal wijs en verstandig. Samen vinden we een uitweg, zoals de goden vroeger met elkaar overlegden om Agni terug te vinden, toen hij zich in een grot had verborgen. Dan wordt het offer nooit gebracht waarmee Janamejaya de slangen zou vernietigen, en gaan wij niet ten onder.’

Alle kinderen van Kadru kwamen bijeen, en ze legden elkaar hun plannen voor.

‘We moeten ons vermommen als voorname brahmanen,’ zeiden sommigen, ‘en Janamejaya smeken: "Dat offer van u mag niet doorgaan."’

Anderen, die zich wijs vonden, zeiden: ‘We moeten allemaal zijn geliefde raadgevers worden. Dan vraagt hij bij alles wat hij onderneemt om ons advies, en wij geven het zo dat het offer niet doorgaat. Hij houdt ons voor betrouwbaar, hij vraagt ons vast ook naar zijn offer, en dan zeggen wij: "Dat mag niet gebeuren!" We wijzen hem op al het kwaad dat het in deze wereld en in de volgende zal brengen, en zo zorgen we dat het er niet van komt. Of laat een van ons de priester bijten die het offer moet leiden: hij meent het goed met de koning en kent de riten van het slangenoffer. Als die sterft, kan het offer niet worden voltooid. En we bijten ook alle anderen die de riten kennen en als offerpriester worden aangesteld.’

Andere slangen, rechtvaardiger en vriendelijker, zeiden: ‘Dat is een slecht plan. Brahmanen doden past niet. In gevaar is alleen het middel goed dat steunt op wat de rechtvaardigen doen. Onrecht vernietigt uiteindelijk de wereld.’

‘We worden wolken vol bliksem,’ zeiden anderen, ‘en doven het offervuur met stortregens.’

‘We gaan ‘s nachts de kruike met soma stelen,’ stelden weer anderen voor, de voornaamsten van hun soort. ‘Dat verstoort het offer. Of laten we met honderden en duizenden de mensen bij het offer bijten en overal schrik zaaien. Of laten we het reine voedsel bevuilen met onze urine en onze mest.’

‘We worden de offerpriesters van de koning,’ zeiden anderen, ‘en we houden zijn offer tegen door meteen aan het begin te zeggen: "Geef ons eerst ons offerloon." Dan is hij in onze macht en doet hij wat wij willen.’

‘Als de koning in het water speelt,’ zeiden anderen, ‘nemen we hem mee naar ons huis en binden we hem vast. Dan komt dat offer er niet.’

Weer andere slangen, die zich wijs vonden, zeiden: ‘We gaan naar de koning en bijten hem. Dan bereiken we ons doel: met zijn dood is de wortel van alle kwaad uitgerukt. Dat is ons laatste woord, u die met uw ogen hoort. Doe nu snel wat u juist vindt.’

Ze keken Vasuki strak aan; slangen horen met hun ogen. Hij dacht na. ‘Wat jullie ten slotte besluiten, kan ik niet aannemen,’ zei hij. ‘Geen van jullie voorstellen staat me aan. Wat kan ik zeggen dat jullie verder helpt? Ik denk dat alleen de gunst van de rishi Kashyapa, onze vader, ons kan redden. Ik weet niet welk van jullie plannen mijn geslacht en mij zou baten. Ik moet doen wat voor

jullie het beste is, en dat maakt me zo bezorgd: de eer of de schande komt op mij alleen neer.'

Elapatra, een van de broers, had naar alle voorstellen geluisterd en ook naar Vasuki. Nu nam hij het woord. 'Dat offer is niet tegen te houden, en koning Janamejaya uit het geslacht van de Pandava's, van wie die dreiging komt, ook niet. Wie door het lot getroffen wordt, kan alleen bij het lot terecht. Iets anders heeft hij niet. Deze angst van ons is in het lot geworteld, en alleen het lot kan ons nu een toevlucht zijn. Luister naar wat ik zeg. Toen die vloek werd uitgesproken, lag ik van angst weggedoken op de schoot van onze moeder. Van daaruit hoorde ik wat de bedroefde goden tegen de Grootvader zeiden.

"Grootvader, god van de goden," zeiden ze, "wie anders dan de wrede Kadru zou zulke lieve kinderen krijgen en ze dan zo vervloeken, en dat nog wel waar u bij was? En u hebt op haar woorden zelfs gezegd dat het zo zou gebeuren. Wij willen weten waarom u haar niet hebt tegengehouden."

"De slangen zijn talrijk geworden," antwoordde Brahma. "Ze zijn wreed, hun gedaante is verschrikkelijk en hun gif is sterk. Omdat ik het goed wil met mijn schepselen, heb ik Kadru toen niet tegengehouden. De giftige slangen en de anderen die kwaad doen en schepselen bijten die niets misdaan hebben, zullen ten onder gaan. De slangen die geen kwaad doen en rechtvaardig zijn, blijven gespaard. En luister ook hoe de slangen aan die vreselijke ramp kunnen ontkomen als het uur daar is. In het geslacht van de yayavara's, de rondtrekkende brahmanen, zal een grote rishi geboren worden die Jaratkaru heet, verstandig en met zijn zinnen volledig bedwongen. Die Jaratkaru zal een zoon krijgen die Astika heet. Hij zal dat offer stilleggen, en de slangen die rechtvaardig zijn, zullen eraan ontkomen."

"U die de waarheid kent," zeiden de goden, "Jaratkaru is een wijze vol kracht en ascese. Bij wie zal hij die beroemde zoon verwekken?"

"Die brahmaan zal een zoon vol kracht verwekken bij een vrouw die net zo heet als hij," antwoordde Brahma. "Vasuki, de koning van de naga's, heeft een zuster die Jaratkaru heet. Bij haar zal de zoon geboren worden over wie ik spreek, en hij zal de slangen redden."

De goden zeiden tegen de Grootvader dat het zo moest zijn, en Brahma keerde terug naar zijn eigen wereld. Vasuki, ik zie die zuster van u, die Jaratkaru heet, hier voor me. Geef haar als aalmoes aan de rishi Jaratkaru, die zo trouw is aan zijn geloften, als hij rondgaat om een bruid te vragen. Dan hoeven we niet meer bang te zijn. Dat is de uitweg waarover ik heb horen spreken.'

‘Goed gezegd! Goed gezegd!’ riepen alle slangen. Van toen af voedde Vasuki zijn zuster Jaratkaru met zorg en liefde op.

Vasuki was het karntouw geweest toen de goden en de asura's samen de oceaan karnden, de woning van Varuna; niemand was zo sterk als hij. Later ging hij met de goden naar de Grootvader, en zij legden een goed woord voor hem in. ‘Grootvader,’ zeiden ze, ‘Vasuki gaat gebukt onder angst voor de vloek van zijn moeder. Neem het verdriet weg dat die vloek in zijn hart heeft geboord, want hij wil alleen het beste voor zijn geslacht. De koning van de naga's is altijd onze vriend en helper geweest. God van de goden, wees hem genegen en neem de koorts uit zijn gedachten.’

‘Onsterfelijken,’ antwoordde Brahma, ‘ik heb overwogen wat jullie zeggen. Laat de koning van de naga's doen wat Elapatra hem al heeft gezegd. De tijd is gekomen. Alleen de kwaadaardige slangen zullen ten onder gaan, niet de rechtvaardige. Jaratkaru is geboren, en hij leeft in zware ascese. Laat Vasuki hem op het juiste moment zijn zuster geven. Wat de slang Elapatra heeft gezegd om de slangen te redden, is waar en niet anders.’

Na die woorden van de Grootvader wilde Vasuki zijn zuster aan de rishi Jaratkaru geven. Hij beval de slangen de rishi in de gaten te houden, en velen van hen deden altijd trouw wat hun werd opgedragen. ‘Als de rishi Jaratkaru om een vrouw vraagt, kom het me dan meteen zeggen. Ons hele geslacht hangt ervan af.’

### *De dode slang*

‘Zoon van de suta,’ zei Shaunaka, ‘ik wil weten waarom de beroemde rishi over wie je vertelde op aarde Jaratkaru heette. Vertel ons waar die naam vandaan komt.’

‘Jara betekent slijtage, zegt men, en karu betekent groot,’ zei Sauti. ‘Deze rishi had een groot lichaam, en met zijn strenge ascese sleet hij het langzaam af. Om dezelfde reden, brahmanen, heette ook de zuster van Vasuki Jaratkaru.’

Shaunaka glimlachte. ‘Zo is het,’ zei hij, en hij noemde Sauti bij zijn eigen naam, Ugrashrava. ‘Ik heb alles gehoord wat je tot nu toe hebt verteld. Nu wil ik weten hoe Astika geboren werd.’

En Sauti vertelde het zoals de leerboeken het overleveren.

Vasuki wilde zijn zuster aan de rishi Jaratkaru geven en had de slangen hun opdracht gegeven. Maar de dagen gingen voorbij, en de rishi zocht geen vrouw. Hij studeerde en leefde voor zijn ascese, hij hield zijn zaad volledig in bedwang, en zonder vrees trok hij over de hele aarde. Naar een vrouw verlangde hij niet.

In die tijd leefde er een koning uit het huis van Kuru, Parikshit, de zoon van Abhimanyu en de kleinzoon van Arjuna. Hij was de vader van Janamejaya. Net als zijn overgrootvader Pandu vroeger was hij sterk van arm, in de strijd overtrof hij alle boogschutters, en hij hield van jagen. Hij trok rond en joeg op herten, everzwijnen, wolven, buffels en allerlei andere wilde dieren. Op een dag trof hij een hert met een scherpe pijl. Hij hing zijn boog over zijn rug en drong het diepe woud in, op zoek naar het dier, zoals lang geleden Rudra, die ook Shiva heet, met de boog in de hand langs het hemelgewelf het hert achtervolgde dat hij getroffen had: het Offer zelf, in die gedaante. Nog nooit was een hert dat Parikshit had getroffen levend ontkomen. Maar dit hert vluchtte snel weg, hoe zwaar het ook gewond was, want door dit dier zou de koning de hemel van de goden bereiken. Hij verloor het uit het oog, en het lokte hem ver het woud in.

Moe, dorstig en hongerig kwam hij bij een asceet. Die zat in een koeienstal en leefde van het schuim dat van de bekken van de kalveren droop terwijl ze bij hun moeder dronken. De koning liep snel op hem af, hief zijn boog en vroeg: ‘Brahmaan, ik ben koning Parikshit, de zoon van Abhimanyu. Ik heb een hert getroffen, en ik ben het kwijt. Hebt u het gezien?’

Maar de asceet hield op dat moment een gelofte van zwijgen, en hij zei geen woord. De koning werd kwaad. Met het uiteinde van zijn boog pakte hij een dode slang op en legde die over de schouder van de asceet. De asceet liet het gebeuren zonder zich te verweren, en hij zei niets, goed noch kwaad. Bij die aanblik bekoelde de koning, en hij kreeg spijt. Hij ging terug naar zijn hoofdstad, maar de rishi bleef zitten zoals hij zat. Hij was vergevingsgezind en verdroeg de belediging. Hij wist dat de koning trouw was aan de plichten van zijn stand, en hij vervloekte hem niet. En de koning had het alleen gedaan omdat hij niet wist dat de man die hij beledigde een rechtvaardige rishi was.

Die rishi had een zoon die Shringin heette. Hij was nog jong, maar hij had al veel kracht, hij ging op in zijn ascese en hield zich streng aan zijn geloften. Hij was ook driftig, en als hij kwaad was, kreeg niemand hem makkelijk tot bedaren. Soms diende hij aandachtig en vol eerbied zijn leraar, die rustig op zijn zetel zat en altijd deed wat goed was voor de schepselen.

Op een dag was Shringin op bevel van die leraar op weg naar huis. Een vriend van hem, Krisha, ook de zoon van een rishi, riep hem lachend iets toe, voor de grap.

‘Wees maar niet zo trots, Shringin,’ zei Krisha. ‘Je bent een krachtig asceet, maar je vader draagt een dode slang op zijn schouders. Zeg voortaan geen woord meer tegen zonen van rishi’s zoals wij, die de waarheid kennen, diep in ascese zijn en iets bereikt hebben. Waar is je mannelijkheid nu, waar zijn je trotse woorden, nu je je vader met een dode slang moet zien zitten? Je vader had dat helemaal niet verdiend, en daarom doet het me zo’n pijn, alsof ik zelf gestraft was.’

Shringin brandde van woede. Hij keek Krisha aan en vroeg zacht: ‘Zeg me eens, waarom draagt mijn vader vandaag een dode slang?’

‘Koning Parikshit was op jacht, beste vriend, en hij heeft die slang op de schouder van je vader gelegd.’

‘Wat had mijn vader die slechte koning aangedaan? Zeg het me, Krisha, en dan zul je de kracht van mijn ascese zien.’

Krisha vertelde het hem. De koning had in zijn eentje een snel hert achternagezet dat hij met een pijl had verwond, en in de wildernis was hij het kwijtgeraakt. Hij had honger en dorst en was doodmoe, en keer op keer had hij Shringins vader naar het hert gevraagd. Maar de wijze hield zijn gelofte van zwijgen en bleef roerloos zitten, zonder antwoord te geven. ‘Je vader zit er nog steeds zo bij, Shringin,’ zei Krisha, ‘verzonken in zijn ascese. En de koning is teruggegaan naar Hastinapura, zijn hoofdstad, de stad die naar de olifant heet.’

Shringins ogen werden rood. Hij raakte water aan, zoals wie een vloek uitspreekt, en vervloekte de koning.

‘Die slechte ellendeling van een koning, die een dode slang op de schouders van mijn magere, oude vader heeft gelegd, die de brahmanen beledigt en de roem van de Kuru’s bezoedelt: hem zal Takshaka, de machtige koning van de slangen, binnen zeven nachten naar het rijk van Yama brengen, de god van de dood. De kracht van mijn woorden drijft hem ertoe.’

Daarna ging Shringin naar zijn vader. Hij zag hem in de koeienstal zitten, de dode slang nog op zijn schouders, en met tranen in zijn ogen zei hij: ‘Vader, ik hoorde hoe die ellendeling, koning Parikshit, u heeft vernederd, en in mijn woede heb ik hem vervloekt. Die slechtste van de Kuru’s heeft mijn vloek dubbel en dwars verdiend. Over zeven dagen brengt Takshaka hem naar het verschrikkelijke verblijf van de dood.’

‘Kind, ik ben niet blij met je,’ zei zijn vader. ‘Asceten horen zo niet te handelen. We leven in het rijk van die grote koning, en hij beschermt ons zoals het recht is. Wat hij ook doet, mensen als wij moeten de koning die over ons regeert vergeven. Als jij de dharma vernietigt, zal de dharma jou vernietigen. Als de koning ons niet goed beschermt, vergaat het ons slecht. Dan kunnen we onze riten niet brengen zoals we willen. Maar als rechtvaardige vorsten ons beschermen, verwerven we grote verdienste, en daarvan komt hun een deel toe. Daarom moeten we de koning die regeert in alles vergeven. En Parikshit beschermt ons, net als zijn overgrootvader, zoals een koning dat hoort te doen. Die koning beoefent zelf ascese. Hij was moe en had honger, en hij deed het omdat hij niet wist van mijn gelofte van zwijgen. Een land zonder koning lijdt altijd onder het kwaad. De koning straft wie misdoet, uit vrees voor straf komt er vrede, en de mensen doen hun plicht en brengen hun riten ongestoord. De koning vestigt de dharma, en op de dharma rust de hemel van de goden. De koning beschermt de offers tegen verstoring, en de offers stemmen de goden gunstig. De goden laten het regenen, en de regen laat het graan en de kruiden groeien, waar de mensen altijd van leven. Manu, de zoon van Brahma, zegt dat een koning evenveel waard is als tien brahmanen die de Veda bestuderen. Nog eens: hij was moe en had honger, en hij wist niets van mijn gelofte. Waarom heb jij dan als een kind overhaast iets gedaan wat tegen de dharma ingaat? Mijn zoon, de koning verdient op geen enkele manier een vloek van ons.’

‘Vader,’ antwoordde Shrigin, ‘of het nu overhaast was wat ik deed of verkeerd, of u het goedvindt of niet: mijn woorden zijn nooit vergeefs. Ik zeg u: een vloek kan niet anders uitkomen. Ik heb nog nooit gelogen, zelfs niet voor de grap.’

‘Mijn kind,’ zei zijn vader, ‘ik weet hoe krachtig je bent en dat je altijd de waarheid spreekt. Je hebt nooit eerder gelogen, en daarom zal je vloek nooit onwaar blijken. Een vader moet zijn zoon altijd raad geven, ook als die volwassen is, zodat hij goede eigenschappen krijgt en roem verwerft. Hoeveel te meer heb jij raad nodig, kind als je bent! Je bent altijd in ascese verzonken, en zelfs bij de grootsten, die de zes goddelijke eigenschappen bezitten, groeit de drift. Jij bent mijn zoon en nog jong, en hoe trouw je de voorschriften ook volgt, ik zie hoe overhaast je bent: daarom moet ik je raad geven. Leef vredig, mijn zoon, en eet de vruchten en wortels van het woud. Dood die woede van je, en vernietig niet zo de vrucht van je ascese. Drift tast de verdienste aan die asceten met zoveel moeite verwerven, en wie die kwijt is, bereikt niet waar hij

naar streeft. Vrede brengt asceten die kunnen vergeven altijd tot hun doel. Leef dus altijd zo: vergeef, en bedwing je hartstochten. Door te vergeven bereik je werelden waar zelfs Brahma niet kan komen. Ik heb zelf de weg van de vrede gekozen, en ik wil zoveel goed doen als ik kan. Ik moet iets doen. Ik moet die koning laten weten: "Koning, mijn zoon is nog jong en niet rijp van verstand. Hij heeft u in zijn woede vervloekt, omdat hij zag hoe u mij hebt beledigd."

Uit mededogen stuurde de rishi een van zijn leerlingen naar koning Parikshit: Gauramukha, die goede manieren had en zelf ook ascese beoefende. Hij droeg hem op eerst te vragen hoe het met de koning ging, en daarna de eigenlijke boodschap over te brengen. Gauramukha was al gauw bij de koning. Hij liet zich door de wachter aan de poort aankondigen en ging het paleis binnen.

De koning ontving de brahmaan met alle eer. Toen Gauramukha wat was uitgerust, bracht hij de koning in het bijzijn van de ministers de harde boodschap van zijn meester over, precies zoals hem was opgedragen.

'Koning,' zei Gauramukha, 'in uw rijk leeft een rishi die Shamika heet: een rechtvaardig man, die zijn zinnen bedwingt, vredig is en zich aan zware ascese wijdt. Terwijl hij een gelofte van zwijgen hield, hebt u hem een dode slang op de schouders gelegd. Hij heeft het u zelf vergeven, maar zijn zoon kon dat niet. Die heeft u vandaag vervloekt, zonder dat zijn vader het wist: binnen zeven nachten zal Takshaka u de dood brengen. Shamika heeft zijn zoon keer op keer gevraagd u te sparen, maar niemand kan die vloek ongedaan maken. En omdat Shamika zijn woedende zoon niet tot bedaren kon brengen, heeft hij mij voor uw bestwil naar u toe gestuurd.'

De koning, die zelf ascese beoefende, hoorde die harde woorden aan en dacht aan wat hij had misdaan. Dat de rishi in het woud een gelofte van zwijgen had gehouden, maakte het dubbel zo zwaar. En na die belediging had Shamika hem nog gewaarschuwd ook. Om het bericht van zijn eigen dood treurde hij minder dan om wat hij de rishi had aangedaan.

'Laat Shamika, die ik vereer, mij genegen zijn,' zei hij, en hij liet Gauramukha gaan. Zodra Gauramukha weg was, overlegde de koning bezorgd met zijn ministers. Daarna liet hij, wijs in raad als hij was, een huis bouwen op één enkele zuil. Dag en nacht werd het bewaakt. Er kwamen artsen en geneesmiddelen, en rondom brahmanen die de mantra's kenden, de heilige formules die gif onschadelijk maken. Daar was de koning van alle kanten beschermd, en van daaruit deed hij zijn koninklijke plichten, met zijn rechtvaardige ministers om zich

heen. Niemand kon bij de koning komen. Zelfs de wind werd tegengehouden en kon er niet binnen.

Op de zevende dag was er een geleerde brahmaan op weg naar het paleis van de koning, om hem na de slangenbeet te genezen. Hij heette Kashyapa, net als de stamvader, de vader van de naga's, maar hij was een andere brahmaan met dezelfde naam: een arts, de eerste onder de artsen, zoals Utanka hem noemde toen hij Janamejaya tot zijn offer aanzette. Hij had gehoord dat Takshaka, de koning van de slangen, Parikshit naar Yama zou sturen. 'Als Takshaka de koning heeft gebeten, zal ik hem genezen,' dacht hij. 'Daarmee verwerf ik rijkdom, en ook verdienste.'

Maar Takshaka had de gedaante van een oude brahmaan aangenomen, en zo zag hij Kashyapa aankomen, die vastbesloten was de koning te genezen. 'Waar gaat u zo haastig heen?' vroeg hij. 'En wat hebt u daar zo dringend te doen?'

'Takshaka zal vandaag koning Parikshit uit het huis van Kuru met zijn gif verbranden,' antwoordde Kashyapa. 'Ik haast me, beste man, om de koning meteen te genezen als hij gebeten is door Takshaka, die zo fel is als Agni zelf. Die koning heeft een onmetelijke kracht, en hij is de enige die het geslacht van de Pandava's nog voortzet.'

'Ik ben die Takshaka die de koning zal verbranden, brahmaan,' zei hij. 'Blijf staan, want wie ik gebeten heb, kunt u niet genezen.'

'Ik weet zeker,' zei Kashyapa, 'dat ik met de kracht van mijn kennis de koning zal genezen, ook als jij hem hebt gebeten.'

'Als u echt elk schepsel kunt genezen dat ik gebeten heb,' antwoordde Takshaka, 'breng dan deze boom weer tot leven, Kashyapa. Ik bijt hem nu. Voor uw ogen verbrand ik deze banyan. Doe uw best en laat me die kunst van de mantra's zien waarover u spreekt.'

'Als je dat wilt, koning van de slangen,' zei Kashyapa, 'bijt deze boom dan. Ook al heb jij hem gebeten, ik breng hem weer tot leven.'

De koning van de slangen beet de banyan. Het gif drong de boom binnen, en die vloog van alle kanten in brand. 'Doe uw best,' zei Takshaka, 'en breng deze woudreus weer tot leven.'

Van de boom was door het gif alleen as over. Maar Kashyapa raapte die as op en zei: 'Koning van de slangen, kijk hoe groot de kracht van mijn kennis is, hier bij deze boom. Slang, vlak voor je neus breng ik hem weer tot leven.' En met zijn kennis bracht Kashyapa de boom die tot een hoop as was vergaan weer

tot leven. Eerst schiep hij de kiem, toen gaf hij die twee blaadjes, toen maakte hij de stam, toen de takken, en toen de volgroeide boom met al zijn bladeren.

Takshaka zag het. 'Dat u mijn gif kunt vernietigen, of dat van wie ook zoals ik, verbaast me bij u niet,' zei hij. 'Maar u, die rijk bent aan ascese, op welke rijkdom hoopt u daar? De beloning die u van die koning verwacht, zal ik u zelf geven, hoe moeilijk die ook te krijgen is. U bent beroemd, maar misschien lukt het u niet bij die koning, want hij is getroffen door de vloek van een brahmaan, en zijn leven is al verkort. En dan verdwijnt uw roem, die zich over de drie werelden heeft verspreid, zoals de zon zijn glans verliest bij een verduistering.'

'Ik ga erheen voor de rijkdom,' zei Kashyapa. 'Geef die mij, dan neem ik je goud en keer ik terug.'

'Ik geef u zelfs meer dan u van die koning verwacht,' zei Takshaka. 'Ga dus niet.'

Kashyapa ging zitten, verzonk in yoga en richtte zijn aandacht op de koning. Met zijn geestelijke kennis zag hij dat de levenstijd van de koning uit het geslacht van de Pandava's om was. Hij kreeg van Takshaka zoveel rijkdom als hij wilde, en hij keerde terug.

Nu ging Takshaka op het juiste moment snel naar Hastinapura. Onderweg hoorde hij dat de koning heel voorzichtig leefde, beschermd door mantra's en geneesmiddelen tegen gif. Hij moest de koning misleiden met zijn maya, zijn vermogen om te begoochelen, dacht hij. Maar hoe?

Hij stuurde een paar slangen naar de koning, vermomd als asceten, met vruchten, water en kusagras, het gras van de offers, als geschenk. 'Ga allemaal naar de koning,' zei Takshaka. 'Kom onder het voorwendsel van een dringende zaak, maar toon geen enkel ongeduld: het moet lijken alsof jullie hem alleen de vruchten, de bloemen en het water willen laten aannemen.'

De slangen deden wat Takshaka hun opdroeg. Ze brachten de koning kusagras, water en vruchten, en de koning nam die geschenken aan. Toen ze klaar waren, zei hij: 'U kunt gaan.' Zodra de vermomde slangen weg waren, zei de koning tegen zijn ministers en vrienden: 'Eet met mij van al die heerlijke vruchten die de asceten hebben gebracht.' Het lot dreef hen, en de woorden van de rishi: de koning en zijn ministers kregen trek in de vruchten. De vrucht waarin Takshaka was gekropen, nam de koning zelf. En terwijl hij ervan at, kwam er een lelijk insect uit, nauwelijks te onderscheiden, met zwarte ogen, koperkleurig. De koning pakte dat insect en zei tegen zijn raadslieden: 'De zon gaat onder. Vandaag hoef ik geen gif meer te vrezen. Laat dit insect dus

Takshaka worden en mij bijten, zodat mijn kwade daad wordt uitgewist en de woorden van de asceet uitkomen.’

Ook de raadslieden stemden in; ook hen dreef het lot. De koning glimlachte. Zijn uur was gekomen, en zijn verstand had hem verlaten. Snel legde hij het insect in zijn nek. En terwijl de koning glimlachte, kronkelde Takshaka zich om zijn hals: in de gedaante van dat insect was hij uit de vrucht gekomen. Met een verschrikkelijk gebrul beet de koning van de slangen de beschermer van de aarde.

De raadslieden zagen de koning in de kronkels van de slang. Ze werden bleek en huilden, en bij het gebrul van Takshaka sloegen ze allemaal op de vlucht. Terwijl ze vluchtten, zagen ze Takshaka, die wonderlijke slang, door de blauwe lucht schieten, een streep in de kleur van de lotus, als de rode lijn die een vrouw in de scheiding van haar donkere haar trekt.

Het huis waarin de koning woonde, vloog in brand door het gif van Takshaka, en de raadslieden stoven alle kanten op. De koning zelf viel neer, alsof de bliksem hem had getroffen.

Zijn raadslieden voltrokken met de huispriester de dodenriten voor hem. De bewoners van de stad kwamen bijeen, maakten de jonge zoon van de gestorven koning tot hun vorst en noemden hem Janamejaya. Hij was nog een kind, maar wijs van geest. Met zijn raadslieden en zijn priester regeerde de eerstgeboren zoon van Parikshit het rijk, zoals zijn heldhaftige voorvader Yudhishtira, de oudste van de Pandava's, dat had gedaan.

Toen de ministers van de jonge koning zagen dat hij zijn vijanden in toom kon houden, gingen ze naar Suvarnavarman, de koning van Kashi, en vroegen hem om zijn dochter Vapushtama als bruid. De koning van Kashi deed eerst zorgvuldig navraag, en daarna gaf hij zijn dochter met de voorgeschreven ritens aan Janamejaya. Janamejaya was blij met zijn bruid en gaf zijn hart nooit aan een andere vrouw. Vol kracht en met een licht hart trok hij voor zijn genoegen over wateren, door wouden en velden vol bloemen, en hij bracht zijn tijd door zoals koning Pururavas vroeger, toen hij de apsara Urvashi had gekregen. En Vapushtama was de mooiste van allen, beroemd om haar schoonheid. Ze had de man gekregen die ze wenste, ze was hem toegewijd, en al die tijd maakte ze hem gelukkig met al haar liefde.





## HOOFDSTUK ZEVEN

# Het slangenoffer

*Er is*

**I**NTUSSEN TROK DE grote asceet Jaratkaru over de hele aarde, en waar de avond viel, daar was zijn huis voor de nacht. Hij hield geloften die voor een onrijp mens te zwaar zijn, en hij baadde in de heilige wateren. Hij leefde van lucht, hij verlangde niets van de genoegens van de wereld, en hij werd elke dag magerder.

Op een dag zag hij zijn voorouders in een kuil hangen, met het hoofd omlaag, aan een touw dat gevlochten was van de wortels van viranagras. Van dat touw was nog maar één draad heel, en ook aan die ene draad knaagde langzaam een grote rat die in de kuil woonde. De voorouders hadden niets te eten, ze waren uitgemergeld en ellendig, en ze snakten ernaar gered te worden.

Jaratkaru ging nederig naar hen toe. ‘Wie bent u, die aan dit touw hangt?’ vroeg hij. ‘De rat die hier woont, heeft het al bijna opgegeten, en aan de ene zwakke wortel die nog over is, knaagt hij met zijn scherpe tanden. Straks is ook die doorgebeten, en dan valt u met het gezicht omlaag in deze kuil. Ik zie u zo hangen, in deze nood, en ik heb medelijden met u. Wat kan ik voor u doen? Zeg me snel of deze ramp af te wenden is met een vierde van mijn ascese, met

een derde, of zelfs met de helft. Of red uzelf met al mijn ascese: ik sta het u toe, doe wat u wilt.'

'Je leeft in onthouding en je wilt ons redden,' zeiden de voorouders, 'maar met je ascese kun je onze nood niet wegnemen. Kind, ook wij hebben de vrucht van onze ascese. Maar we vallen in deze onreine diepte omdat we geen nakomelingen hebben. De Grootvader zelf heeft gezegd dat een zoon een grote verdienste is. Nu we op het punt staan in deze kuil te vallen, is ons denken niet meer helder, en daarom herkennen we je niet, hoewel je naam op aarde bekend is. Luister, brahmaan, wie we zijn. We zijn rishi's, yayavara's, streng in onze geloften, en omdat we geen nageslacht hebben, zijn we uit een heilige wereld gevallen. Wat we door onze ascese verwierven, is niet verloren, en we hebben nog één draad. Maar of die er nu is of niet, maakt weinig uit. Die ene draad van ons, ongelukkig als we zijn, heet Jaratkaru. Hij heeft de Veda's en hun hulpwetenschappen bestudeerd en leeft alleen voor zijn ascese. Omdat hij zich zo volledig beheerst, zo trouw is aan zijn geloften en naar niets verlangt, zijn wij in deze toestand geraakt. Hij heeft geen vrouw, geen zoon, geen verwanten. Daarom hangen we hier, buiten bewustzijn, als mensen voor wie niemand zorgt. Als je hem ontmoet, zeg hem dan uit medelijden met ons: "Je voorouders hangen in hun verdriet met het hoofd omlaag in een kuil. Neem een vrouw en krijg kinderen. Jij bent de enige draad die in de lijn van je voorouders nog over is."

Het touw van viranagras waaraan je ons ziet hangen, brahmaan, is ons geslacht, dat ooit zo talrijk was. De draden die je opgegeten ziet, zijn wijzelf: de Tijd heeft ons opgegeten. De wortel die half is doorgebeten en waaraan we nog hangen, is hij die alleen voor zijn ascese leeft. En de rat die je ziet, is de Tijd, met zijn eindeloze kracht. Die maakt ook Jaratkaru langzaam zwak, de man die zich aan zijn ascese vastklampt om de vrucht ervan, zonder wijsheid en zonder hart. Wat hij zo verwerft, kan ons niet redden. Kijk: onze wortels zijn afgescheurd, we zijn uit hogere werelden verstoten, de Tijd heeft ons het bewustzijn ontnomen, en we zakken weg als mensen die kwaad hebben gedaan. En als wij met al onze verwanten in deze kuil vallen, opgegeten door de Tijd, zal ook hij met ons in de diepte zinken. Kind, ascese, offers of wat er verder aan heilige daden is: het haalt het allemaal niet bij een zoon. Je hebt alles gezien. Vertel het die Jaratkaru precies, en zeg hem alles wat hem ertoe kan brengen een vrouw te nemen en kinderen te krijgen. Maar wie ben jij, die zo met ons meeleeft als een vriend? Ben je een van zijn vrienden, of van ons geslacht? We willen weten wie je bent.'

Jaratkaru's stem smoorde in tranen. 'U bent mijn vaders en grootvaders, die mij zijn voorgegaan,' zei hij. 'Zeg me dus wat ik voor u moet doen. Ik ben die slechte zoon van u, Jaratkaru. Straf me voor wat ik heb misdaan. Ik ben een ellendeling.'

'Zoon, het is een geluk dat je op je tochten hier bent gekomen,' zeiden de voorouders. 'Waarom heb je geen vrouw genomen?'

'Vaders,' zei Jaratkaru, 'ik heb altijd dit lichaam, met bedwongen zaad, naar de andere wereld willen dragen. Ik had me voorgenomen geen vrouw te nemen. Maar nu ik u als vogels zie hangen, geef ik mijn gelofte van onthouding op. Ik zal doen wat u wilt. Ik zal trouwen, als ik ooit een meisje ontmoet dat dezelfde naam heeft als ik, dat zich uit eigen beweging aan mij geeft, zoals een aalmoes aan een bedelende asceet, en voor wie ik niet hoeft te zorgen. Vind ik zo'n meisje, dan trouw ik. Anders niet. Dat is de waarheid. En het kind dat bij haar verwekt wordt, zal u redden. Dan zult u voor altijd gelukkig en zonder angst leven.'

Daarna trok de asceet opnieuw over de aarde. Maar hij was oud, en hij vond geen vrouw. Toch bleef hij zoeken, zoals zijn voorouders hem hadden opgedragen. Hij ging het woud in en hilde luid. Omdat hij zijn voorouders wilde helpen, zei hij daar drie keer duidelijk: 'Ik vraag om een bruid.' En hij zei: 'Alle schepselen die hier zijn, wat beweegt en wat stilstaat, en wie hier onzichtbaar is: luister naar mijn woorden! Mijn voorouders hebben me in hun verdriet opgedragen, mij, die de zwaarste ascese beoefen: "Trouw, om een zoon te krijgen." Op hun bevel trek ik in armoede en verdriet over de wijde wereld, om te trouwen met een meisje dat ik als aalmoes kan krijgen. Wie van de schepselen die ik aanspreek een dochter heeft, laat hem haar aan mij geven, die overal rondtrek. Een bruid met dezelfde naam als ik, als aalmoes gegeven, en voor wie ik niet hoeft te zorgen: geef haar aan mij.'

De slangen die Vasuki op het spoor van Jaratkaru had gezet, begrepen wat hij wilde, en ze brachten Vasuki het bericht. De koning van de naga's nam het meisje in al haar sieraden mee het woud in en bood haar daar de rishi als aalmoes aan. Maar de rishi nam haar niet meteen aan. Hij dacht dat ze misschien niet dezelfde naam had als hij, en wie er voor haar zou zorgen, stond ook nog niet vast. Hij aarzelde even. Toen vroeg hij Vasuki hoe het meisje heette, en hij zei erbij: 'Ik zal niet voor haar zorgen.'

'Dit meisje heeft dezelfde naam als u,' zei Vasuki. 'Ze is mijn zuster, en ze heeft door ascese verdienste verworven. Ik zal voor uw vrouw zorgen, neem haar aan. Ik bescherm haar met alles wat ik kan. Ik heb haar voor u opgevoed.'

‘Dan is dit onze afspraak,’ zei de rishi. ‘Ik zorg niet voor haar, en zij mag niets doen wat mij niet bevalt. Doet ze dat wel, dan verlaat ik haar.’

Vasuki beloofde dat hij voor zijn zuster zou zorgen, en Jaratkaru ging met hem mee naar zijn huis. Daar nam de rishi de hand van het meisje aan volgens de voorgeschreven ritën. Met zijn bruid ging hij de mooie kamer binnen die de koning van de naga's voor hem had ingericht. Er stond een bed met kostbare dekens, en daar woonde Jaratkaru met zijn vrouw. Ook met haar maakte hij een afspraak. ‘Je mag nooit iets doen of zeggen wat mij niet bevalt,’ zei hij. ‘Doe je dat toch, dan verlaat ik je en blijf ik niet langer in je huis. Onthoud goed wat ik gezegd heb.’

De zuster van Vasuki was bang, maar ze zei: ‘Goed.’ En omdat ze het beste wilde voor haar verwanten, begon ze haar man te dienen met de waakzaamheid van een hond, de schuwheid van een hert en het gevoel voor tekens van een kraai. Op een dag, toen haar maandelijks bloeding voorbij was, nam ze het reinigingsbad dat het gebruik voorschrijft, en ze ging naar haar man. Ze werd zwanger. Het kind dat ze droeg, was vol kracht, en het groeide zoals de maan groeit in de lichte helft van de maand.

Niet lang daarna legde Jaratkaru zijn hoofd op de schoot van zijn vrouw en viel in slaap, alsof hij moe was. Terwijl hij sliep, zakte de zon weg naar de bergen in het westen en ging bijna onder. Het licht nam af, en de zuster van Vasuki begon na te denken.

‘Wat moet ik nu doen? Moet ik mijn man wekken of niet? Hij is veeleisend en neemt zijn ritën zo nauw. Hoe doe ik dit zonder hem te krenken? Ik moet kiezen tussen zijn woede en een rechtvaardig man die tekortschiet in zijn dharma. Dat tweede lijkt me erger. Maar als ik hem wek, wordt hij kwaad. En gaat de schemering voorbij zonder dat hij de sandhya heeft verricht, de ritën bij het vallen van de schemering, dan schiet hij hoe dan ook tekort.’

Ten slotte nam ze een besluit. De rishi lag daar als een vlam, zo straalde zijn ascese. Zacht zei ze: ‘Word wakker, de zon gaat onder. Reinig je met water, spreek de naam van Vishnu uit en verricht de ritën van de schemering. Het is tijd voor het avondoffer. De schemering legt zich al over het westen.’

Jaratkaru's bovenlip trilde. ‘Vrouw uit het geslacht van de naga's, je hebt me beledigd,’ zei hij. ‘Ik blijf niet langer bij je. Ik ga terug naar waar ik vandaan kwam. Ik weet het zeker: de zon kan niet op het gewone uur ondergaan zolang ik slaap. Wie beledigd is, mag nooit blijven waar hij de belediging heeft ondergaan, en een rechtvaardig mens als ik, of wie op mij lijkt, al helemaal niet.’

De zuster van Vasuki begon te beven. ‘Brahmaan,’ zei ze, ‘ik heb je niet gewekt om je te beledigen, maar zodat je niet tekort zou schieten in je dharma.’

Maar de rishi wilde haar verlaten. ‘Ik heb nog nooit gelogen,’ zei hij. ‘Daarom ga ik. Zo hadden we het ook afgesproken. Ik heb een gelukkige tijd met je gehad. Zeg straks tegen je broer dat ik je heb verlaten. En treur niet om me als ik weg ben.’

Ze beefde nog, maar ze raapte al haar moed en haar geduld bij elkaar. Ze vouwde haar handen, en met een stem die haperde van het huilen zei ze: ‘Je mag me niet verlaten als ik niets heb misdaan. Jij gaat de weg van de dharma, en ook ik ben die weg gegaan, met mijn hart bij mijn verwanten. Het doel waarvoor ik aan je gegeven ben, is nog niet bereikt. Ongelukkig als ik ben: wat zal Vasuki tegen me zeggen? Mijn verwanten lijden onder de vloek van hun moeder, en het kind waar ze naar verlangen, is er nog niet. Hun redding hangt af van een kind van jou. Ik smeeek je, omdat ik het goed wil doen voor mijn geslacht: laat mijn verbintenis met jou niet vruchteloos blijven. Je bent grootmoedig. Waarom zou je mij verlaten, die niets heeft misdaan? Dat begrijp ik niet.’

‘Er is,’ zei de rishi. ‘Het kind dat je draagt, is als Agni zelf: een rechtvaardige rishi, een meester van de Veda’s en hun hulpwetenschappen. Treur niet, dochter van het slangenvolk, over wat er uit onze verbintenis moest komen. Je zult een zoon krijgen, stralend als de brandende zon.’

Toen ging de rishi Jaratkaru weg, vastbesloten zich opnieuw aan de zwaarste ascese te wijden.

Kort nadat haar man was vertrokken, ging ze naar Vasuki en vertelde hem alles wat er gebeurd was. Het was rampzalig nieuws. Zijn zuster was er ellendig aan toe, maar Vasuki nog erger.

‘Je weet waarom ik je heb weggegeven, lieve zus,’ zei hij. ‘Als er uit die verbintenis een zoon geboren wordt, zal hij ons met zijn kracht allemaal redden van het slangenoffer. Dat heeft de Grootvader lang geleden gezegd, te midden van de goden. Ben je zwanger geworden van die rishi? Ik hoop zo dat ik je niet voor niets aan hem heb gegeven. Het past me eigenlijk niet je dat te vragen, maar er staat zoveel op het spel dat ik het toch vraag. Ik ken de koppigheid van je man en zijn strenge ascese, en ik zal hem niet achternagaan, want hij zou me kunnen vervloeken. Vertel me precies wat hij heeft gedaan, en trek de vreselijke pijn uit mijn hart die er al zo lang in steekt.’

Zijn zuster troostte hem, en ten slotte antwoordde ze: ‘Ik vroeg die grootmoedige asceet naar een kind, en hij zei: "Er is." Toen ging hij weg. Ik herinner

me niet dat hij ooit iets onwaars heeft gezegd, zelfs niet voor de grap. Waarom zou hij dan liegen op zo'n ernstig moment? Hij zei ook dat ik niet moest treuren: ik zou een zoon krijgen, als de brandende zon. Dat zei mijn man tegen me, broer. Zet dat diepe verdriet dus uit je hart.'

Vasuki geloofde zijn zuster, en blij riep hij: 'Goed!' Hij eerde haar met zijn beste wensen, met geschenken en met lovende woorden. En het kind dat ze droeg, groeide zoals de maan groeit in de lichte helft van de maand.

Toen de tijd gekomen was, bracht de zuster van Vasuki een zoon ter wereld die de glans had van een kind van de goden. Hij zou de angst van zijn voorouders en van zijn moeders familie wegnemen. Het kind groeide op in het huis van de koning van de naga's. Hij bestudeerde de Veda's en hun hulpwetenschappen bij de asceet Chyavana, de zoon van Bhrigu. Hoewel hij nog maar een jongen was, hield hij zich streng aan zijn geloften. Hij was ernstig en verstandig, en hij bezat alle deugden: rechtvaardigheid, kennis, onthechting van de genoegens van de wereld en zuiverheid. De wereld kende hem als Astika, naar het woord asti, 'er is', want zijn vader was naar de wouden vertrokken met de woorden 'Er is' toen zijn moeder hem nog droeg. Hij werd met veel zorg opgevoed in het paleis van de slangen, en hij leek op Shiva, de grote god met de gouden gedaante, die de drietand draagt. Dag na dag werd hij groter, en hij was de vreugde van alle slangen.

### *De man in de boom*

'Vertel me nog eens, en nu precies,' zei Shaunaka, 'wat koning Janamejaya zijn ministers vroeg: hoe zijn vader naar de hemel van de goden was gegaan.'

'Luister, brahmaan, naar wat de koning zijn ministers vroeg,' zei Sauti, 'en naar wat zij hem vertelden over de dood van Parikshit.'

### EN SAUTI VERTELDE.

Utanka, de brahmaan die de koning tot wraak op Takshaka had aanzet, was nog aan het hof toen Janamejaya zijn ministers bij zich riep. 'Jullie weten allemaal wat mijn vader is overkomen,' zei de koning. 'Hoe is die beroemde koning aan zijn einde gekomen? Als ik van jullie precies hoor hoe het leven van mijn vader is verlopen, zal ik een besluit nemen, als dat goed is voor de wereld. Anders doe ik niets.'

‘Luister dan, koning,’ zei een van de ministers, ‘naar het leven van uw beroemde vader, en naar de manier waarop hij deze wereld verliet. Uw vader was rechtvaardig en grootmoedig, en hij beschermde altijd zijn volk. Hij was als de dharma zelf in een menselijke gestalte. De vier standen hield hij elk bij de eigen plichten, en hij hoedde de godin Aarde. Niemand haatte hem, en hij haatte niemand. Net als Brahma, de heer van de schepselen, was hij alles wat leeft even welgezind. Brahmanen en kshatriya’s, vaishya’s, de boeren en handelaars, en shudra’s, de dienende stand: ieder deed tevreden zijn eigen werk, en hij beschermde hen zonder onderscheid. Weduwen en wezen, verminkten en armen onderhield hij. Hij was mooi om te zien, en voor iedereen was hij als een tweede maan. Hij maakte zijn onderdanen gelukkig, hij was waarheidlievend, en zijn kracht was onmetelijk. De wapenkunst had hij geleerd van Kripa, de zoon van Sharadvat, en Krishna had hem lief. Hij was beroemd, en alle mensen hielden van hem. Zijn vader was Abhimanyu, de zoon van Arjuna, en zijn moeder Uttara. Hij werd geboren toen het huis van Kuru bijna was uitgestorven, en daarom kreeg hij de naam Parikshit: hij die geboren werd toen het geslacht wegwijnde. Hij kende de leerboeken over de plichten van koningen, en hij bezat elke deugd. Hij beheerste zijn zinnen, hij was verstandig en had een sterk geheugen, hij had de zes hartstochten overwonnen, de vijanden die een mens van binnenuit belagen, en in kracht van geest overtrof hij iedereen. Hij was thuis in de leer van de dharma en in de kunst van het bestuur, en zestig jaar lang regeerde hij over deze onderdanen. Toen stierf hij, betreurd door zijn hele volk. Na hem hebt u het rijk van de Kuru’s geërfd. U werd als kind tot koning gewijd, en zo beschermt u nu alle schepselen.’

‘In ons geslacht is nooit een koning geboren die niet het welzijn van zijn onderdanen zocht, of van wie zij niet hielden,’ zei Janamejaya. ‘Kijk maar naar het leven van mijn grootvaders, die altijd grote daden verrichtten. Maar hoe is mijn vader, met al zijn deugden, aan zijn dood gekomen? Vertel me alles zoals het gebeurd is. Ik wil het van jullie horen.’

De ministers vertelden hem alles zoals het gebeurd was. Zijn vader, zeiden ze, had net als Pandu vroeger veel van de jacht gehouden, en de zaken van het rijk had hij aan hen overgelaten. Ze vertelden van het hert dat hij had getroffen en niet terugvond, van de zwijgende asceet in het woud, en van de dode slang die de koning in zijn woede op de schouders van de asceet had gelegd. Parikshit was zestig jaar oud, moe en hongerig, en hij wist niet dat de asceet een gelofte

van zwijgen hield. Die had geen woord gezegd, goed noch slecht, en hij was niet boos geworden.

‘Die asceet had een zoon, Shringin, die uit een koe geboren was,’ zeiden ze. ‘Hij was beroemd, sterk en heel driftig. Op weg van zijn leraar naar huis hoorde hij van een vriend dat uw vader zijn vader had beledigd: de oude man had niets misdaan, en toch droeg hij, roerloos als een beeld, een dode slang op zijn schouders. En die rishi was een van de grootsten: streng in zijn ascese, meester over zijn zinnen, zuiver, en altijd bezig met wonderlijke daden. Hij was even goed in wat hij deed als in wat hij zei, tevreden, zonder hebzucht, zonder kleinzieligheid en zonder afgunst. Hij was oud en trouw aan zijn gelofte van zwijgen, en een toevlucht voor alle schepselen in nood. Zijn zoon was jong in jaren, maar hij straalde al van de kracht van een oude asceet. Hij raakte water aan en vervloekte uw vader in zijn woede: binnen zeven nachten zou Takshaka met zijn gif de ellendeling verbranden die een dode slang op zijn onschuldige vader had gelegd.’

Ze vertelden van Gauramukha, de leerling van de rishi, die de koning had gewaarschuwd, van de voorzorgen die Parikshit daarop had genomen, en van Kashyapa, de brahmaan die op de zevende dag kwam om hem te genezen. Ze vertelden hoe Takshaka hem onderweg had tegengehouden, hoe de slang een banyan had gebeten die meteen tot as verging, en hoe Kashyapa de boom weer tot leven bracht. Toen had Takshaka hem gevraagd wat hij wilde. ‘Ik ga erheen voor de rijkdom,’ had Kashyapa gezegd. Takshaka had hem met zachte woorden geantwoord: ‘Brahmaan zonder smet, neem van mij meer dan u van die koning verwacht, en ga terug.’ En Kashyapa had zoveel genomen als hij wilde en was teruggegaan.

‘Toen Kashyapa weg was,’ zeiden de ministers, ‘naderde Takshaka in vermomming en verbrandde uw rechtvaardige vader in zijn huis met het vuur van zijn gif, ondanks alle voorzorgen. Daarna bent u op de troon gezet. Dat is het wrede verhaal van de ondergang van uw vader, en van de belediging die de rishi Utanka is aangedaan.’

‘Wanneer hebben jullie gehoord wat er gebeurde bij die banyan die Takshaka tot as verbrandde en die Kashyapa daarna op wonderlijke wijze weer tot leven bracht?’ vroeg Janamejaya. ‘Mijn vader had zeker niet hoeven te sterven, want Kashyapa had het gif met zijn mantra’s onschadelijk kunnen maken. Die kwaadaardige slang dacht bij zichzelf: als Kashyapa de koning weer tot leven brengt nadat ik hem gebeten heb, zal de wereld mij uitlachen, want dan is mijn

gif tenietgedaan. Dat heeft hij gedacht, daar ben ik zeker van, en daarom heeft hij de brahmaan tevredengesteld. Ik heb al een manier bedacht om hem te straffen. Maar ik wil weten wat jullie gezien of gehoord hebben van wat daar gebeurde, in de diepe eenzaamheid van het woud: de woorden van Takshaka en die van Kashyapa. Als ik dat weet, zal ik de middelen zoeken om het slangengeslacht uit te roeien.’

‘We zullen u zeggen wie ons heeft verteld van die ontmoeting in het woud tussen de brahmaan en de vorst van de slangen,’ zeiden de ministers. ‘Er was iemand in die boom geklommen, om dorre takken af te breken als offerhout. De slang zag hem niet, en de brahmaan ook niet. Die man verging samen met de boom tot as, en door de kracht van de brahmaan kwam hij samen met de boom weer tot leven. Het was de knecht van een brahmaan. Hij kwam naar ons toe en vertelde precies wat er tussen Takshaka en de brahmaan was gebeurd. Nu hebben we u alles verteld wat we hebben gezien en gehoord. Beslis dan, koning, wat er moet gebeuren.’

Janamejaya begon te huilen. Hij wrong zijn handen, zijn adem ging lang en heet, de tranen stroomden hem over de wangen, en hij schreeuwde het uit. Toen raakte hij water aan, zoals het voorgeschreven is, en dacht een ogenblik na, alsof hij iets bij zichzelf vastlegde. Woedend zei hij tegen al zijn ministers:

‘Ik heb gehoord hoe mijn vader naar de hemel van de goden is gegaan. Weet nu wat ik vast heb besloten. Er mag geen tijd verloren gaan: ik moet me wreken op die ellendige Takshaka, die mijn vader heeft gedood. Hij heeft mijn vader verbrand, en Shringin was alleen maar de aanleiding. Als Kashyapa was gekomen, zou mijn vader zeker nog leven. Wat had die slang verloren als de koning door de hulp van Kashyapa en de voorzorgen van zijn ministers weer tot leven was gekomen? Hij wist niet waartoe mijn woede in staat is. De brahmaan kon hij niet verslaan, en uit pure kwaadaardigheid heeft hij hem met rijkdom teruggestuurd, zodat die mijn vader niet zou redden. Dat is een zwaar vergriep. Ik moet me nu wreken op de vijand van mijn vader, om mijzelf genoegdoening te geven, en de rishi Utanka, en jullie allemaal.’

### *Het slangenoffer*

De ministers stemden in met wat koning Janamejaya had gezegd, en de koning maakte zijn besluit bekend: hij zou een slangenoffer houden. Hij riep zijn

huispriester en zijn offerpriesters bij zich. 'Zeg me wat ik moet doen om me te wreken,' zei hij tegen hen. 'Kennen jullie een rite waarmee ik de slang Takshaka met zijn verwanten in het vuur kan werpen? Ik wil die ellendeling verbranden, zoals hij mijn vader heeft verbrand met het vuur van zijn gif.'

'Er bestaat voor u een groot offer, koning, dat de goden zelf hebben bedacht,' antwoordde de huispriester. 'Het heet het slangenoffer, en het staat in de purana's, de oude overleveringen. Alleen u kunt het volbrengen, niemand anders. Kenners van de purana's hebben ons verteld dat er zo'n offer bestaat.'

De koning zag Takshaka al verbrand, geworpen in de mond van Agni, de eter van de offerboter. 'Ik ga dat offer voorbereiden,' zei hij tegen de brahmanen die de mantra's kenden, de heilige formules van het offer. 'Zeg me wat ervoor nodig is.'

De offerpriesters van de koning waren thuis in de Veda's en in de ritën van dat offer, en ze maten volgens de voorschriften de grond af voor het offerterrein. Terwijl het terrein werd aangelegd, kwam er een waarschuwing van een bouwmeester. Hij was een suta, uit het geslacht van barden en wagenmenners, een man van groot verstand, die alles wist van het leggen van fundamenteën en de purana's kende. 'De grond waarop en het tijdstip waarop het offerterrein is afgemeten, wijzen erop dat dit offer niet zal worden voltooid,' zei hij. 'Een brahmaan zal de oorzaak zijn.' Daarop beval de koning zijn poortwachters, nog vóór zijn wijding, niemand binnen te laten zonder dat hij het wist.

Het terrein werd voltooid, volgens de regels en naar wens. Het was versierd met kostbaarheden, het lag vol schatten en rijst, brahmanen kwamen er samen, en de offerpriesters namen er hun plaats in. Toen wijdden ze de koning voor het slangenoffer, zodat het zijn doel zou bereiken.

Het slangenoffer begon zoals het hoort, en ieder van de offerpriesters was bekwaam in zijn eigen taak. Ze waren gekleed in zwart, met ogen rood van de rook, en ze goten geklaarde boter in het laaiende vuur en zeiden de voorgeschreven mantra's. En terwijl ze de slangen bij hun naam riepen, goten ze de boter in de mond van Agni, en de harten van alle slangen beefden van angst.

De slangen begonnen in het vuur te vallen, verdoofd en jammerlijk naar elkaar roepend. Ze zwollen op, ze snakten naar adem, ze kronkelden met kop en staart om elkaar heen, en in grote aantallen kwamen ze en vielen in het vuur. De witte en de zwarte, de blauwe, de oude en de jonge: allemaal vielen ze in het vuur, met allerlei kreten. Slangen niet langer dan een span en slangen zo lang als een krosha of een yojana, de oude maten voor grote afstanden, vielen zonder

ophouden en met geweld in dat vuur. Honderden, duizenden, tienduizenden slangen, die hun lichaam niet meer in bedwang hadden, kwamen daar om. Er waren slangen bij die op paarden leken, andere op de slurf van een olifant, en andere, reusachtig en sterk, op olifanten in hun razernij. Ze hadden allerlei kleuren en een dodelijk gif, ze waren afschrikwekkend om te zien, als knotsen met ijzeren punten, krachtig en altijd klaar om te bijten, en ze vielen in het vuur, getroffen door de vloek van hun moeder.

‘Welke grote rishi’s waren de offerpriesters bij het slangenoffer van de wijze koning Janamejaya uit het geslacht van de Pandava’s?’ vroeg Shaunaka. ‘En wie waren de sadasya’s, de toezieners, bij dat verschrikkelijke offer, dat de slangen zoveel angst en verdriet bracht? Vertel het ons precies, zoon van de suta, zodat we weten wie de riten van het slangenoffer kenden.’

‘Ik zal u de namen van die wijzen noemen,’ zei Sauti. ‘De brahmaan Chandabhargava droeg bij dat offer de verzen voor. Hij was een beroemde nazaat van Chyavana en kende de Veda’s beter dan wie ook. De oude, geleerde Kautsa zong de gezangen. Jaimini hield toezicht op de riten, en Sharngarava en Pingala verrichtten de handelingen. Als sadasya’s zaten erbij: Vyasa met zijn zoon en zijn leerlingen, Uddalaka, Shvetaketu, Asita, Devala, Narada, de oude Shrutashrava, die keer op keer mantra’s opzei en de Veda bestudeerde, en vele andere brahmanen die de Veda’s volledig kenden.’

#### EN SAUTI VERTELDE VERDER.

De slangen bleven vallen, zo verschrikkelijk dat elk schepsel ervan schrok, en hun vet en hun merg stroomden weg als rivieren. Onophoudelijk verbrandden ze, en overal was een ondraaglijke stank. Even onophoudelijk klonken de kreten van de slangen die in het vuur lagen, en van de slangen die in de lucht hingen en op het punt stonden erin te vallen.

Zodra Takshaka, de vorst van de slangen, hoorde dat koning Janamejaya met het offer bezig was, ging hij naar het paleis van Indra, de koning van de goden. Hij vertelde Indra alles wat er gebeurd was, gaf zijn misstap toe en zocht in doodsangst bescherming bij hem. Indra was ingenomen met hem. ‘Takshaka,’ zei hij, ‘hier hoeft je dat slangenoffer niet te vrezen. Ik heb Brahma, de Grootvader, voor jou gunstig gestemd. Laat die angst uit je hart verdwijnen.’ En Takshaka bleef daar wonen, blij en gerust.

Maar Vasuki, de koning van de naga’s, zag dat er zonder einde slangen in het vuur vielen en dat er van zijn familie nog maar weinigen over waren. Hij

riep zijn zuster bij zich. 'Lieve zus,' zei hij, 'mijn ledematen branden, en ik zie de windstreken niet meer. Ik sta op het punt bewusteloos neer te vallen. Mijn gedachten tollen, mijn zicht vervaagt en mijn hart breekt. Verdoofd als ik ben, val ik misschien vandaag in dat laaiende vuur. Dit offer van de zoon van Parikshit is bedoeld om ons geslacht uit te roeien. Ook ik zal zeker naar het verblijf van de koning van de doden moeten. De tijd is gekomen waarvoor ik je aan de rishi Jaratkaru heb gegeven, zus: om ons en onze verwanten te beschermen. Astika zal een einde maken aan dit offer. Dat heeft de Grootvader me lang geleden gezegd. Vraag dus je lieve zoon, die de Veda's volledig kent en die zelfs de ouden hoogachten, om mij te beschermen, en allen die van mij afhankelijk zijn.'

### *Blijf*

Jaratkaru, de zuster van Vasuki, riep haar zoon bij zich en zei tegen hem wat haar broer haar had opgedragen. 'Mijn zoon, de tijd is gekomen voor het doel waarvoor mijn broer mij aan je vader heeft gegeven. Doe dus wat er gedaan moet worden.'

'Waarom heeft mijn oom je aan mijn vader gegeven, moeder?' vroeg Astika. 'Vertel me alles naar waarheid, dan kan ik doen wat juist is.'

Jaratkaru bleef kalm te midden van de nood, en omdat ze het welzijn van haar verwanten wilde, vertelde ze het hem. 'Kadru, de moeder van alle slangen, heeft haar zonen ooit in haar woede vervloekt, omdat ze weigerden de kleur van het paard Uchchaisravas vals te laten lijken, zodat Vinata volgens de weddenschap haar slavin zou worden. "Agni, die Vayu, de god van de wind, als wagenmenner heeft, zal jullie allemaal verbranden in het offer van Janamejaya," zei ze, "en wie in dat offer omkomt, gaat naar de wereld van de preta's, de geesten van de gestorvenen." En Brahma, de Grootvader van alle werelden, zei erbij: "Het zal zo zijn." Vasuki hoorde die vloek en het woord van de Grootvader. Toen de amrita gekarnd was, zocht hij bescherming bij de goden, en samen met hem gingen zij naar Brahma om de vloek af te wenden. Brahma antwoordde: "Jaratkaru zal een vrouw nemen die ook Jaratkaru heet. De brahmaan die uit haar geboren wordt, zal de slangen redden." Daarom gaf Vasuki mij, lang voor het offer begon, aan je grootmoedige vader, en uit dat huwelijk ben jij geboren. Die tijd is nu gekomen. Je moet ons uit dit gevaar redden. Bescherm mijn

broer en mij tegen het vuur, zodat het doel waarvoor ik aan je wijze vader werd gegeven, onze redding, niet onvervuld blijft. Wat denk je ervan, mijn zoon?’

‘Ja, dat zal ik doen,’ zei Astika tegen zijn moeder. Toen gaf hij de gekwelde Vasuki nieuwe moed. ‘Vasuki, ik zeg je naar waarheid: ik zal je van die vloek bevrijden. Wees gerust, oom, er is niets meer te vrezen. Ik zal mijn best doen, en het zal goed aflopen. Niemand heeft ooit gezegd dat ik iets onwaars zei, zelfs niet voor de grap. Op een ernstig moment als dit hoef ik dus niets meer te zeggen. Ik ga vandaag naar koning Janamejaya, die aan zijn offer is gewijd, en ik zal hem met heilwensen gunstig stemmen, zodat het offer ophoudt. Geloof alles wat ik zeg. Wat ik me voorneem, blijft nooit onvervuld.’

‘Astika,’ zei Vasuki, ‘mijn hoofd tolt en mijn hart breekt. Ik zie de windstreken niet meer, zo lijd ik onder de vloek van mijn moeder.’

‘Treur niet langer,’ zei Astika. ‘Ik zal je angst voor het laaiende vuur wegnemen. Deze verschrikkelijke straf, die brandt als het vuur aan het einde van een tijdperk, zal ik doven. Wees niet langer bang.’

Astika nam Vasuki de angst uit het hart, alsof hij die zelf op zich nam, en om zijn oom te redden haastte hij zich naar het offer van Janamejaya. Hij zag het prachtige offerterrein, met de vele sadasya’s die straalden als de zon of als Agni. Maar de poortwachters lieten hem niet binnen. Astika wilde erin, en hij wist de wachters over te halen. Toen hij binnen was, begon hij de koning te prijzen, en de offerpriesters, de sadasya’s en het heilige vuur.

‘Soma, Varuna en Prajapati hebben vroeger in Prayaga offers gebracht,’ zei Astika. ‘Maar uw offer, eerste van het geslacht van Bharata, zoon van Parikshit, doet voor geen van die offers onder. Laat het goed gaan met wie ons dierbaar zijn! Indra bracht honderd offers, maar dit offer van u, eerste van het geslacht van Bharata, zoon van Parikshit, weegt op tegen tienduizend offers van Indra. Laat het goed gaan met wie ons dierbaar zijn! Uw offer is als dat van Yama, van Harimedha, van koning Rantideva. Laat het goed gaan met wie ons dierbaar zijn! Het is als het offer van koning Yudhishtira, de zoon van een god, waarvan men zelfs in de hemel van de goden heeft gehoord, en als het offer van Vyasa, de zoon van Satyavati, waarbij hij zelf de hoofdpriester was. Laat het goed gaan met wie ons dierbaar zijn! Uw offer is als dat van Indra, die Vritra versloeg, en de offerpriesters en de sadasya’s die het hier volbrengen, stralen als de zon. Er is niets meer wat zij niet weten, en wat men hun geeft, brengt onuitputtelijke verdienste. Er is in alle werelden geen offerpriester die gelijk is aan Vyasa; zijn leerlingen trekken als offerpriesters over de aarde, bekwaam in hun taak. Agni,

de grootmoedige drager van de offergaven, laait op; zijn vlammen buigen naar rechts, een goed teken, zijn pad is getekend door zwarte rook, en hij brengt uw offerboter naar de goden. In deze wereld van de mensen is geen koning die u gelijk is in het beschermen van zijn onderdanen. Uw zelfbeheersing stemt mij altijd blij. U bent als Varuna, of als Yama, de god van de dood, die recht spreekt. Zoals Indra met de bliksem in de hand, zo beschermt u in deze wereld alle schepselen. Op aarde is geen mens zo groot als u, en geen koning is u gelijk in het offeren. In kracht bent u als Yayati en Mandhatri, in uw glans als de zon, in uw geloften als Bhishma. U hebt uw woede bedwongen zoals Vasishta. U heerst als Indra, u straalt als Narayana, de god Vishnu, en als Yama weet u recht te doen. Als Krishna bezit u elke deugd. In u woont het geluk van de Vasu's, een van de scharen van goden, en bij u vinden de offers hun toevlucht. En als Rama, de zoon van Jamadagni, kent u de leerboeken en de wapens.'

Met die lof won Astika hen allemaal voor zich: de koning, de sadasya's, de offerpriesters en het offervuur. Koning Janamejaya zag de tekenen overal om zich heen, en hij zei: 'Dit is nog maar een jongen, en toch spreekt hij als een wijze oude man. Een jongen is hij niet: hij is wijs, en oud. Ik wil hem een gunst geven. Geef me daarvoor jullie toestemming, brahmanen.'

'Een brahmaan, ook al is hij een jongen, verdient de eerbied van koningen, en een geleerde brahmaan des te meer,' zeiden de sadasya's. 'Deze jongen verdient dat u al zijn wensen vervult, maar niet voordat Takshaka hier is. En laat dat snel gebeuren.'

De koning wilde de brahmaan graag een gunst geven. 'Vraag een gunst,' zei hij. Maar de hotri Chandabhargava, de priester die de verzen voordroeg, was onttremd. 'Takshaka is nog niet in dit offer gekomen,' zei hij.

'Doe wat jullie kunnen,' zei Janamejaya, 'zodat mijn offer voltooid wordt en Takshaka snel hier komt. Hij is mijn vijand.'

'Zoals de leerboeken ons zeggen en zoals ook het vuur ons zegt, koning,' antwoordden de offerpriesters, 'verblijft Takshaka nu in angst in het paleis van Indra.'

Ook de beroemde suta Lohitaksha, de bouwmeester die de purana's kende, had de koning dat al eerder gezegd. Nu vroeg de koning het hem opnieuw, en hij antwoordde: 'Koning, het is zoals de brahmanen zeggen. Ik ken de purana's, en ik zeg u dat Indra hem deze gunst heeft gegeven: "Woon verborgen bij mij, en Agni zal je niet verbranden."'

Dat bedroefde de koning, die aan zijn offer gewijd was, en hij spoorde de hotri aan zijn werk te doen. En terwijl de hotri onder het uitspreken van de mantra's geklaarde boter in het vuur begon te gieten, verscheen Indra zelf. Hij kwam in zijn wagen, omringd door alle goden, gevolgd door wolkenmassa's, door gandharva's, de hemelse muzikanten, en door de scharen van apsara's, de danseressen uit de hemel van de goden. Takshaka verborg zich angstig in het bovenkleed van Indra en was niet te zien. De koning werd woedend. Hij wilde Takshaka vernietigen, en hij zei tegen zijn brahmanen die de mantra's kenden: 'Als de slang Takshaka bij Indra is, werp hem dan samen met Indra zelf in het vuur.'

De hotri goot de offergaven in het vuur en noemde daarbij de naam van de slang, die daar bij Indra was. En terwijl de offergaven werden gegoten, werd Takshaka in een ogenblik zichtbaar in de lucht, samen met Indra zelf, allebei in angst en nood. Toen Indra dat offer zag, schrok hij hevig. Snel liet hij Takshaka los en ging terug naar zijn eigen paleis. Nu Indra weg was, trok de kracht van de mantra's de vorst van de slangen naar de vlammen van het offervuur. Hij was bewusteloos van angst.

'Grote koning,' zeiden de offerpriesters, 'uw offer wordt naar behoren voltrokken. Nu kunt u deze brahmaan zijn gunst geven.'

'Je ziet eruit als een mooi kind, en toch ben je onmetelijk,' zei Janamejaya tegen Astika. 'Ik wil je een gunst geven die je waardig is. Vraag dus wat je hart verlangt. Ik beloof je dat ik het je geef, ook al zou het niet te geven zijn.'

'Kijk, koning,' zeiden de offerpriesters, 'Takshaka valt u zo dadelijk in handen! U hoort zijn verschrikkelijke kreten al, en zijn luide gebrul. Indra heeft de slang zeker in de steek gelaten. De mantra's hebben zijn lichaam verlamd, en hij valt. Daar komt hij al, de vorst van de slangen, rollend door de lucht, bewusteloos en luid ademend.'

Takshaka stond op het punt in het offervuur te vallen, en in die paar ogenblikken zei Astika: 'Janamejaya, als u mij een gunst wilt geven, laat dit offer van u dan ophouden, en laat er geen slangen meer in het vuur vallen.'

'Goud, zilver, koeien, wat je maar wilt, dat geef ik je,' zei Janamejaya. 'Maar laat mijn offer niet ophouden.'

'Goud, zilver of koeien vraag ik niet van u, koning,' zei Astika. 'Maar laat uw offer ophouden, zodat de familie van mijn moeder gered wordt.'

Keer op keer zei de zoon van Parikshit tegen hem: 'Vraag een andere gunst, brahmaan. Ik wens je alle goeds!' Maar Astika vroeg geen andere gunst. Toen

zeiden alle sadasya's, die de Veda's kenden, met één stem tegen de koning: 'Laat de brahmaan zijn gunst krijgen!'

'Zoon van de suta,' zei Shaunaka, 'ik wil de namen horen van alle slangen die in het vuur van dat slangenoffer vielen.'

'Duizenden, tienduizenden, miljoenen slangen vielen in het vuur,' zei Sauti. 'Het zijn er zoveel dat ik ze niet allemaal kan tellen. Maar ik zal u de voornaamste noemen.'

#### EN SAUTI VERTELDE.

Uit het geslacht van Vasuki vielen Kotisha, Manasa, Purna en vele anderen; uit het geslacht van Takshaka vielen Puchchandaka, Mandalaka en hun familie; uit het geslacht van de naga-koning Airavata vielen Paravata, Parijata en hun verwanten; en uit de geslachten van Kauravya en van Dhritarashtra, de naga, vielen er nog tientallen meer. Hulpeloos en ellendig vielen ze in het offervuur als offergaven van boter. Hun zonen en de zonen van hun zonen die verbrandden, waren niet te tellen. Sommige hadden drie koppen, andere zeven of tien; hun gif was als het vuur aan het einde van een tijdperk, en ze waren vreselijk om te zien. Andere waren reusachtig en snel, hoog als bergtoppen, een yojana of twee yojana's lang, in staat elke gedaante aan te nemen en elke kracht op te roepen die ze wilden. Bij duizenden werden ze in dat grote offer verbrand, getroffen door de vloek van een moeder.

Maar er gebeurde ook iets wonderlijks, en het had met Astika te maken. Toen koning Janamejaya Astika zijn gunst wilde geven, viel Takshaka niet in het vuur, hoewel Indra hem had losgelaten. De koning verbaasde zich daarover, want de offergaven werden volgens de regels op de naam van Takshaka in het laaiende offervuur gegoten, en toch viel de slang niet, hoe bang hij ook was.

'Waren de mantra's van die wijze brahmanen dan niet krachtig genoeg, zoon van de suta,' vroeg Shaunaka, 'dat Takshaka niet in het vuur viel?'

'Toen Takshaka bewusteloos uit de handen van Indra was gevallen,' zei Sauti, 'had Astika drie keer tegen hem gezegd: "Blijf! Blijf! Blijf!" En hij bleef in de lucht hangen, met een gekweld hart.'

#### EN SAUTI VERTELDE VERDER.

Keer op keer drongen de sadasya's bij de koning aan, en ten slotte zei hij: 'Laat het gebeuren zoals Astika heeft gezegd. Laat het offer ophouden, laat de slangen veilig zijn, laat Astika tevreden zijn, en laat ook jouw woorden uitkomen, suta

Lohitaksha.' Toen Astika zijn gunst kreeg, klonk er gejuich door de lucht. Daarmee eindigde het offer van de zoon van Parikshit, de koning uit het geslacht van de Pandava's.

Aan de offerpriesters, aan de sadasya's en aan allen die gekomen waren, schonk Janamejaya honderden en duizenden geldstukken. Aan de suta Lohitaksha, die aan het begin had gezegd dat een brahmaan de oorzaak zou zijn van de onderbreking van het slangenoffer, gaf hij veel rijkdom, en in zijn uitzonderlijke goedheid ook voedsel en kleren, zoveel als Lohitaksha wilde. Daarna rondde hij zijn offer af met de voorgeschreven riten. Hij bewees de wijze Astika alle eer en liet hem gaan, en Astika was voldaan, want hij had zijn doel bereikt. 'Je moet terugkomen,' zei de koning tegen hem, 'om sadasya te zijn bij mijn grote paardenoffer.' 'Ja,' zei Astika. Hij ging terug naar zijn oom en zijn moeder, raakte hun voeten aan en vertelde hun alles wat er gebeurd was.

De slangen die daar waren gekomen, hoorden alles wat hij vertelde, en hun angst was voorbij. Ze vroegen Astika een gunst te kiezen. 'Wat kunnen we voor je doen, kind?' zeiden ze. 'Je hebt ons allemaal gered, en we zijn je zo dankbaar. Wat zullen we voor je doen?'

'Laat de brahmanen en de andere mensen die 's morgens of 's avonds met een blij hart en aandachtig het heilige verhaal van deze daad van mij voordragen, niets van jullie te vrezen hebben,' zei Astika.

'Neef, het zal precies zo gaan als je zegt,' zeiden de slangen. 'Wat je vraagt, zullen we allemaal graag doen. En wie overdag of 's nachts deze drie namen in gedachten houdt, Astika, Artiman en Sunitha, zal niets van slangen te vrezen hebben. En ook wie zegt: "Ik denk aan de beroemde Astika, de zoon van Jaratkaru, die de slangen redde van het slangenoffer. Daarom, hooggezegende slangen, mogen jullie mij niet bijten. Ga weg, ik wens jullie alle goeds, of ga weg, slang met je sterke gif, en denk aan de woorden van Astika na het slangenoffer van Janamejaya": die zal geen slangen te vrezen hebben. En de slang die niet ophoudt met bijten als hij Astika zo hoort noemen, zal zijn kap in honderd stukken zien splijten, als de vrucht van de shinshaboom.'

Wat de voornaamste slangen hem samen hadden beloofd, stelde Astika tevreden, en hij besloot te vertrekken. Hij had de slangen van het slangenoffer gered, en toen zijn tijd gekomen was, ging hij naar de hemel van de goden. Hij liet zonen en kleinzonen achter.

'Nazaat van Bhrigu, dit was de geschiedenis van Astika, precies zoals ze gebeurd is,' zei Sauti. 'Wie haar vertelt, verdrijft elke angst voor slangen. Zoals

uw voorvader Pramati haar graag vertelde aan zijn zoon Ruru, toen die ernaar vroeg, en zoals ik haar heb gehoord, zo heb ik u van het begin af deze geschiedenis van de wijze Astika verteld, een geschiedenis die verdienste brengt. U vroeg me ernaar nadat u het verhaal had gehoord van de dundubha, de oude slang die Ruru in het bos vond. Nu u deze heilige geschiedenis hebt gehoord, die de dharma doet groeien, mag uw brandende nieuwsgierigheid gestild zijn.'

B O E K   I I

# De voorouders

. . .





## HOOFDSTUK ACHT

# Vaishampayana begint

### *Vyasa komt*

'KIND,' ZEI SHAUNAKA, 'je hebt me deze lange geschiedenis verteld, te beginnen bij het nageslacht van Bhrgu, en ik ben heel tevreden over je. Nu vraag ik je opnieuw: vertel me de geschiedenis die Vyasa heeft gemaakt. Bij dat offer, dat zo lang duurde, werden in de pauzes tussen de plechtigheden allerlei wonderlijke verhalen verteld, te midden van de sadasya's. Ik wil ze van je horen, en ook waar ze over gingen. Vertel ze me volledig.'

'In de pauzes hadden de brahmanen het over veel dingen die op de Veda's berusten,' zei Sauti. 'Maar Vyasa droeg de grote geschiedenis voor die de Bharata heet, vol wonderen.'

'Die heilige geschiedenis, de Mahabharata, die de roem van de Pandava's verbreidt,' zei Shaunaka, 'die Krishna Dvaipayana in de pauzes tussen de plechtigheden liet voordragen toen Janamejaya erom vroeg: die wil ik horen, zoals het hoort. Ze komt voort uit de geest van de grote rishi, die zich door yoga had gezuiverd en wiens geest zo wijd was als de oceaan. Vertel haar me, want alles wat je tot nu toe hebt verteld, heeft mijn dorst nog niet gestild.'

‘Ik zal u de Mahabharata, de geschiedenis die Vyasa heeft gemaakt, van het begin af vertellen,’ zei Sauti. ‘Luister naar het hele verhaal, brahmaan. Ik vertel het graag.’

#### EN SAUTI VERTELDE.

Al bij het begin, toen Vyasa hoorde dat Janamejaya voor het slangenoffer was gewijd, was hij erheen gegaan. Vyasa, die ook Krishna Dvaipayana heet, was de grootvader van de Pandava's. Zijn moeder was Satyavati, die hem baarde toen ze nog een ongetrouwd meisje was; zijn vader was Parashara, de zoon van Shakti. Zodra hij geboren was, liet hij zijn lichaam door zijn wil alleen volgroeien. Wat niemand verwerft door ascese, door studie van de Veda's, door geloften, door vasten, door nakomelingen of door offers, verwierf hij moeiteloos. Hij beheerste de Veda's met hun hulpwetenschappen en alle overleveringen, en hij was het die de Veda in vier delen verdeelde. Hij kende het brahman, de allerhoogste werkelijkheid, hij zag het verleden als in een visioen, hij was heilig en hield van de waarheid. En hij verwekte Pandu, Dhritarashtra en Vidura om het geslacht van Shantanu voort te zetten.

Met zijn leerlingen, die net als hij de Veda's en hun hulpwetenschappen kenden, betrad Vyasa de offerhal van de koninklijke wijze Janamejaya. De koning zat op het offerterrein, omringd door de sadasya's, door gewijde koningen uit allerlei landen en door bekwame offerpriesters. Hij zag de rishi komen en ging hem met zijn gevolg en zijn verwanten haastig tegemoet. Met instemming van de sadasya's gaf hij hem een gouden zetel, zoals Indra een zetel gaf aan Brihaspati, de leraar van de goden. Toen de rishi zat, eerde de koning hem volgens de voorgeschreven rituelen. Hij bood zijn voorvader water om zijn voeten en zijn mond te wassen, en ook de arghya, het water dat men een geëerde gast aanbiedt, en een koe. Vyasa nam de gaven aan en liet de koe gaan. De koning boog voor hem, ging zitten en vroeg hoe het met hem ging; de rishi keek hem aan, vroeg hetzelfde en eerde op zijn beurt de sadasya's, die hem eerst hadden geëerd.

Daarna vouwde Janamejaya zijn handen en stelde hem, samen met al zijn sadasya's, een vraag. ‘Brahmaan, u hebt de daden van de Kuru's en de Pandava's met eigen ogen gezien. Ik wil dat u hun geschiedenis vertelt. Waarom raakten ze verdeeld, en waarom leidde dat tot zulke buitengewone daden? En waarom werd er tussen al mijn voorvaders, wier heldere verstand door het lot was

verduisterd, die grote slag geleverd die ontelbare schepselen het leven kostte? Vertel me alles, precies zoals het gebeurd is.’

Vyasa wendde zich tot zijn leerling Vaishampayana, die naast hem zat. ‘De tweedracht die er vroeger was tussen de Kuru’s en de Pandava’s: vertel de koning er alles over, zoals je het van mij hebt gehoord.’

En op bevel van zijn leraar vertelde Vaishampayana de koning, de sadasya’s en alle vorsten die daar bijeen waren de hele geschiedenis: de vijandschap tussen de Kuru’s en de Pandava’s, en hoe ze ten onder gingen.

### *Vaishampayana begint*

Eerst boog Vaishampayana voor zijn leraar, met acht delen van zijn lichaam tegen de grond, en hij eerde de hele vergadering van brahmanen en geleerden. Toen zei hij tegen Janamejaya: ‘Ik zal u volledig vertellen wat ik heb gehoord van de grote rishi Vyasa, de wijste in de drie werelden. U bent het waard de Bharata te horen, en nu mijn leraar het mij opdraagt, ben ik niet bang.

Luister, koning, waarom de Kuru’s en de Pandava’s verdeeld raakten, en waarom de Pandava’s na het dobbelspel in ballingschap naar de wouden moesten, omdat de Kuru’s de heerschappij voor zich alleen wilden.

Na de dood van hun vader kwamen de vijf Pandava’s naar huis, en al gauw waren ze bedreven in het boogschieten. Ze waren sterk en scherp van geest, de burgers hielden van hen en het geluk was met hen, en de Kuru’s werden jaloers. Duryodhana, de oudste zoon van Dhritarashtra, begon hen te vervolgen, samen met zijn vriend Karna en met Shakuni, zijn oom van moederskant, de zoon van Subala. Hij gaf Bhima gif en liet hem in zijn slaap vastgebonden in de Ganga gooien, maar Bhima verteerde het gif, scheurde de touwen stuk en overleefde zelfs de beten van de zwarte slangen in het water. Bij al die aanslagen was het Vidura, hun oom, die de kwade plannen van de Kuru’s vrijdelde en de Pandava’s redde.’

Vaishampayana vertelde verder, in het kort, hoe Duryodhana met medewerkers van Dhritarashtra een huis van lak liet bouwen in Varanavata, en hoe de Pandava’s met hun moeder er een jaar woonden, op hun hoede voor Purochana, de spion van Duryodhana. Hij vertelde hoe ze op aanwijzing van Vidura een gang onder de grond lieten graven, het huis in brand staken en Purochana erin lieten verbranden, en hoe ze daarna met hun moeder vluchtten. Hij vertelde

hoe Bhima in het woud een rakshasa doodde en met diens zuster Hidimbi trouwde, die hem Ghatotkacha schonk; hoe de broers als leerlingen van de Veda in Ekachakra woonden, waar Bhima de rakshasa Baka doodde; hoe ze in Panchala Draupadi wonnen; hoe Dhritarashtra en Bhishma hun Khandavaprastha gaven om tweedracht te voorkomen, en hoe ze daar machtig werden en de vier broers de vier windstreken onderwierpen, tot het leek alsof de aarde zes zonnen had. Hij vertelde hoe Yudhishtira Arjuna voor lange tijd het woud in stuurde, en hoe Arjuna in Dvaraka met Subhadra trouwde, de zuster van Krishna, de zoon van Vasudeva; hoe hij met Krishna het Khandava-woud aan Agni gaf en van Agni de boog Gandiva kreeg, een koker die nooit leeg raakte en een wagen met Garuda op het vaandel; hoe hij Maya, de bouwmeester van de asura's, uit het vuur redde, en hoe Maya voor de Pandava's een hemelse vergaderzaal bouwde. Duryodhana begeerde die zaal. Hij liet Shakuni voor zich dobbelen, won met bedrog van Yudhishtira en stuurde de Pandava's voor twaalf jaar het woud in, en een dertiende jaar in vermomming. Toen ze in het veertiende jaar terugkwamen en hun bezit opeisten, kregen ze het niet. Er brak oorlog uit; de Pandava's roeiden het hele geslacht van de kshatriya's uit, doodden koning Duryodhana en kregen hun verwoeste rijk terug.

'Dat is de geschiedenis van de Pandava's, die zich nooit door kwade harts-tochten lieten leiden,' zei Vaishampayana. 'Zo raakten de Kuru's hun rijk kwijt, en zo overwonnen de Pandava's.'

'U hebt me de geschiedenis van de grote daden van de Kuru's in het kort verteld,' zei Janamejaya. 'Maar vertel haar me nu volledig, die wonderlijke vertelling. Ik wil er alles van weten, en met zo'n korte samenvatting ben ik niet tevreden. Het kan geen kleine reden zijn geweest waarom de rechtvaardigen doodden wie ze niet hadden mogen doden, en waarom de mensen hen daar toch om prijzen. Waarom verdroegen zij, die onschuldig waren en zich op hun vijanden konden wreken, zo kalm de vervolging door de slechte Kuru's? Waarom bedwong Bhima, zo sterk als tienduizend olifanten, zijn woede toen hem onrecht werd aangedaan? Waarom verbrandde Draupadi, de dochter van Drupada, die door die ellendelingen werd gekrenkt en hen met haar woedende blik had kunnen verbranden, de zonen van Dhritarashtra niet? Waarom volgden Bhima en Arjuna en de twee zonen van Madri, die zelf ook gekrenkt waren, Yudhishtira, die het dobbelspel niet kon laten? Waarom verdroeg Yudhishtira, de zoon van Dharma, de rechtvaardigste van allen, zoveel leed? En waarom verdroeg Arjuna dat alles, met Krishna als zijn wagenman, hij die met zijn

pijlen die onversaagde legermacht naar de wereld van de doden stuurde? Vertel me alles zoals het gebeurd is, en alles wat die grote wagenstrijders hebben gedaan.'

'Bepaal een tijd om ernaar te luisteren,' zei Vaishampayana. 'De geschiedenis zoals Vyasa haar heeft verteld, is lang; wat ik u vertelde, was pas het begin. Ik zal u het hele werk van de grote rishi vertellen. De Bharata telt honderdduizend heilige verzen en is gelijk aan de Veda's. Wie haar aan anderen voordraagt en wie ernaar luistert, bereikt de wereld van Brahma en wordt aan de goden gelijk. Ze leert over dharma, voorspoed en verlangen, en ze richt het hart op de bevrijding. Wie haar hoort, hoe wreed hij ook is, komt vrij van zijn kwaad, zoals de zon vrijkomt uit de muil van Rahu, het hoofd dat zon en maan verslindt, als de verduistering voorbij is. Deze geschiedenis heet Jaya, overwinning; wie wil overwinnen, moet haar horen. Wat er over dharma, voorspoed, verlangen en bevrijding gezegd kan worden, is ook elders te vinden; maar wat hier niet in staat, is nergens te vinden.'

### *Het meisje dat naar vis rook*

#### EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Er was een koning die Vasu heette, uit het geslacht van Puru. Hij was rechtvaardig en hield van jagen, en op aanwijzing van Indra veroverde hij het mooie rijk van Chedi. Later legde hij zijn wapens neer, trok zich terug in de eenzaamheid en begon aan een zware ascese. De goden, met Indra voorop, dachten dat hij zo de plaats van Indra wilde innemen, en ze gingen naar hem toe. Met vriendelijke woorden brachten ze hem ervan af.

'Zorg dat de dharma op aarde niet afneemt,' zeiden de goden. 'Als jij haar beschermt, zal zij alles wat bestaat beschermen.'

'Bescherm de dharma op aarde, koning,' zei Indra. 'Ik woon in de hemel van de goden en jij op aarde, en toch ben je mijn vriend. Woon in het land van Chedi, dat rijk is aan vee, graan en edelstenen, waar de mensen eerlijk en tevreden zijn en zelfs voor de grap niet liegen, en waar de zonen het bezit van hun vader niet opdelen. Ik geef je een wagen van kristal, zoals alleen de goden die hebben, en daarmee zul je als enige sterveling door de lucht rijden. En ik geef je een krans van lotussen die nooit verwelken; wie hem draagt, kan in de strijd door geen wapen gewond worden.'

Indra gaf de koning ook een bamboestok, ter bescherming van de eerlijke en vreedzame mensen. Na een jaar plantte de koning die stok in de grond om Indra te eren, en sindsdien planten alle koningen naar het voorbeeld van Vasu een paal voor het feest van Indra en tooien hem met gouden doek, geuren en kransen. Indra verscheen in de gedaante van een gans om die verering te aanvaarden, en hij beloofde dat wie zijn feest zo vierde, roem en overwinning zou hebben. Vasu had vijf zonen, en hij gaf ieder van hen een eigen gewest; een van hen was Brihadratha, die over Magadha heerste. En omdat de koning in zijn wagen van kristal door de lucht reed, noemde men hem Uparichara, hij die hoog boven rijdt.

Langs zijn hoofdstad stroomde een rivier, de Shuktimati. Eens raakte Kolahala, een levende berg, dol van begeerte naar die rivier, en hij greep haar vast. Vasu zag het en schopte de berg, en door de deuk die zijn voet in de berg sloeg, kwam de rivier vrij. Maar de berg had bij de rivier een tweeling verwekt. Uit dankbaarheid gaf de rivier de kinderen aan Vasu. De zoon maakte hij tot aanvoerder van zijn leger, en met de dochter, Girika, trouwde hij.

Toen haar bloeding voorbij was, reinigde Girika zich met een bad en liet haar man weten dat ze vruchtbaar was. Maar diezelfde dag kwamen de voorouders van Vasu naar hem toe en vroegen hem herten te jagen voor hun shraddha, het offer aan de voorouders. De koning vond dat hij dat bevel niet mocht weigeren, en hij ging jagen, maar hij dacht alleen aan Girika. Het was lente, en het woud was zo mooi als de tuinen van de koning van de gandharva's. Er bloeiden ashoka's, champaka's en mangobomen, en alles was dronken van het zingen van de kokila, de vogel met de zoetste stem van het woud, en van het zoemen van de bijen. Het verlangen greep de koning, en zijn vrouw was niet bij hem. Hij ging zitten in de schaduw van een ashoka vol bloemen, en in de geur van het seizoen kon hij zijn gedachten niet van Girika afhouden.

Vlak bij hem zat een snelle havik. De koning kende de fijne waarheden van dharma en van artha, de voorspoed, en hij ging naar de vogel toe. 'Breng dit zaad naar mijn vrouw Girika,' zei hij, 'en geef het haar. Haar tijd is gekomen.'

De havik nam het aan en vloog snel weg. Onderweg zag een andere havik hem, dacht dat hij vlees droeg en viel hem aan. Terwijl ze in de lucht met hun snavels vochten, viel het zaad in de Yamuna. In dat water woonde Adrika. Ze was een apsara, een danseres uit de hemel van de goden, maar door de vloek van een brahmaan was ze in een vis veranderd. Zodra het zaad van Vasu uit de klauwen van de havik in het water viel, zwom ze erheen en slikte het in.

Na een tijd werd die vis door vissers gevangen. Het was de tiende maand sinds ze het zaad had ingeslikt. Uit de buik van de vis kwamen een jongen en een meisje. De vissers verbaasden zich en gingen ermee naar koning Uparichara, want ze waren zijn onderdanen. ‘Koning,’ zeiden ze, ‘deze twee wezens in mensengedaante zijn in het lichaam van een vis gevonden.’ Uparichara nam de jongen mee; die werd later de rechtvaardige koning Matsya.

Met de geboorte van de tweeling was de apsara vrij van haar vloek. De brahmaan die haar had vervloekt, had haar gezegd dat ze als vis twee mensenkinderen zou baren en dat de vloek dan voorbij zou zijn. Toen de vissers haar doodden, legde ze het lichaam van de vis af, nam haar eigen gedaante weer aan en steeg op langs het pad van de siddha’s, de wezens die de volmaaktheid hebben bereikt, en van de rishi’s en de charana’s, de zangers die de lof van de goden zingen.

Het meisje rook naar vis, en de koning gaf haar aan de vissers. ‘Laat zij jullie dochter zijn,’ zei hij. Ze heette Satyavati. Ze was beeldschoon, ze had alle goede eigenschappen en een lieve glimlach, maar doordat ze bij vissers woonde, bleef ze een tijd naar vis ruiken. Om haar pleegvader te helpen, zette ze met een boot mensen over de Yamuna.

Op een van zijn zwerftochten zag de grote rishi Parashara haar. Ze was zo mooi dat zelfs een asceet haar zou begeren, en zodra de wijze haar zag, wilde hij haar hebben. ‘Geef je aan mij,’ zei hij tegen de dochter van Vasu.

‘Gezegende,’ zei Satyavati, ‘kijk, aan beide oevers van de rivier staan rishi’s. Hoe kan ik doen wat u wilt als zij ons zien?’

Toen liet de asceet uit het niets een mist opkomen, die de hele streek in duisternis hulde. Het meisje verbaasde zich over die mist, en machteloos als ze was, bloosde ze. ‘Bedenk dat ik een maagd ben, onder het gezag van mijn vader,’ zei ze. ‘Als ik me aan u geef, verlies ik mijn maagdelijkheid. Hoe kan ik dan nog naar huis? Ik zou niet meer kunnen leven. Denk daaraan, en doe wat er gedaan moet worden.’

De rishi was ingenomen met wat ze zei. ‘Je blijft een maagd, ook als je me mijn wens vervult. En vraag de gunst die je wilt. Mijn welgezindheid is nog nooit zonder vrucht gebleven.’

Ze vroeg dat haar lichaam een zoete geur zou verspreiden in plaats van de geur van vis, en de rishi vervulde die wens. Ze had haar gunst gekregen, en meteen kwam haar vruchtbare tijd. Ze gaf zich aan de rishi. Van toen af heette ze Gandhavati, zij die geurt, en omdat haar geur een yojana ver reikte, een oude

maat voor een grote afstand, noemde men haar ook Yojanagandha. Daarna ging Parashara terug naar zijn hermitage.

Satyavati rook nu zoet, en ze was maagd gebleven. Ze werd zwanger van Parashara, en nog diezelfde dag bracht ze op een eiland in de Yamuna een krachtig kind ter wereld. Met toestemming van zijn moeder zette de jongen zijn zinnen op ascese, en hij ging weg met de woorden: 'Zodra je aan me denkt, als het nodig is, zal ik bij je verschijnen.'

Dat kind was Vyasa, de zoon van Satyavati en Parashara. Omdat hij op een eiland werd geboren, heette hij Dvaipayana, de op het eiland geborene. Hij zag hoe de dharma, die in het eerste tijdperk op vier benen staat, in elk volgend tijdperk een been verliest, en hoe de levensduur en de kracht van de mensen met de tijdperken afnemen, en daarom ordende hij de Veda's. Vandaar zijn naam Vyasa, de ordenaar. Hij onderwees de Veda's aan Sumantu, Jaimini, Paila, zijn zoon Shuka en Vaishampayana, met de Mahabharata als vijfde Veda, en via hen maakte hij de Bharata bekend.

Later werden de helden geboren die in de grote oorlog zouden vechten. Uit Ganga, de godin van de rivier, werd bij koning Shantanu Bhishma geboren, een man van kracht en roem, voortgekomen uit de delen van de Vasu's, een schare van acht goden. Uit het zaad van de rishi Bharadvaja, bewaard in een pot, kwam Drona voort. Het zaad van Sharadvat, een rishi uit het geslacht van Gautama, viel op een pol riet, en daaruit werd een tweeling geboren: Kripa, en Kripa, die later de moeder van Ashvatthama werd. Uit het offervuur werd Dhrishtadyumna geboren, met een boog in de hand: hij moest Drona doden. Uit het offeraltaar kwam Draupadi voort, stralend en mooi. En Drupada kreeg een dochter, Shikhandini, die later in een man werd veranderd: de yaksha Sthuna deed dat, omdat hij het goed met haar voorhad. Van de koningen die in die oorlog tegen elkaar vochten, zijn er honderdduizenden; hun namen zijn in tienduizend jaar niet op te sommen. Dit waren de voornaamsten.

### *De last van de aarde*

'Brahmaan,' zei Janamejaya, 'ik wil alles horen over de koningen die u hebt genoemd en die u niet hebt genoemd, en over de duizenden anderen. En vertel me vooral waarom die grote wagenstrijders op aarde geboren werden, mannen die de goden evenaarden.'

‘Wat u vraagt, koning, is zelfs voor de goden een geheim, zo hebben we gehoord,’ zei Vaishampayana. ‘Toch zal ik het u vertellen, nadat ik heb gebogen voor hem die uit zichzelf bestaat.’

#### EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Parashurama, Rama met de bijl, de zoon van Jamadagni, had de aarde eenentwintig keer van haar kshatriya's beroofd, en daarna trok hij naar de berg Mahendra om daar ascese te beoefenen. In die tijd, toen er op aarde geen kshatriya's meer waren, gingen de kshatriya-vrouwen die kinderen wilden naar de brahmanen. En brahmanen met strenge geloften kwamen bij hen, alleen in hun vruchtbare tijd, nooit uit begeerte en nooit op een ander moment. Duizenden van die vrouwen werden zwanger, en er werden jongens en meisjes geboren, sterker dan voorheen: het geslacht van de kshatriya's bloeide weer op. Zo kregen de vier standen, met de brahmanen voorop, opnieuw hun plaats.

Iedere man kwam toen alleen bij zijn vrouw als haar vruchtbare tijd was gekomen, nooit uit begeerte, en zelfs de vogels deden het zo. Honderdduizenden schepselen werden geboren, allemaal rechtvaardig, zonder verdriet en zonder ziekte. De kshatriya's regeerden weer over de aarde tot aan de oceaan, en ze regeerden rechtvaardig: ze lieten de ondeugden van begeerte en woede varen en straften alleen wie straf verdiende. Indra zag het, en hij liet de regen op de juiste tijd en de juiste plaats vallen. Niemand stierf jong. De brahmanen bestudeerden de Veda's met hun hulpwetenschappen en de upanishads, de leerteksten die de Veda afsluiten, en geen brahmaan verkocht de Veda voor geld. De vaishya's, de boeren en handelaars, lieten het land met ossen bewerken, en het vee dat mager was, verzorgden ze goed. Geen koopman gebruikte een valse weegschaal. Ieder hield zich aan de plichten van zijn stand, de dharma nam niet af, de bomen droegen bloemen en vruchten op de juiste tijd, en zo brak het krita-tijdperk aan, het eerste en volmaakte van de vier tijdperken, en de aarde raakte vol schepselen.

Maar toen het zo goed ging op aarde, begonnen de asura's in koninklijke geslachten geboren te worden. De daitya's, de zonen van Diti, waren keer op keer verslagen door de goden, de zonen van Aditi, en ze hadden hun heerschappij en hun plaats in de hemel van de goden verloren. Nu lieten ze zich op aarde geboren worden. Ze wilden heersen, en ze kwamen ter wereld onder allerlei schepselen: onder koeien, paarden, ezels, kamelen en buffels, onder rakshasa's en andere wezens, onder olifanten en herten. Door al wie er al geboren was en

nog geboren werd, kon de aarde zichzelf niet meer dragen. Sommige zonen van Diti en Danu, die uit de wereld van de goden waren verdreven, werden op aarde koningen vol hoogmoed. In allerlei gedaanten bedekten ze de aarde tot aan de oceaan, en met hun kracht onderdrukten ze brahmanen, kshatriya's, vaishya's, shudra's en alle andere schepselen. In benden van honderden en duizenden trokken ze rond, joegen alle schepselen schrik aan en doodden hen. Ze kenden geen waarheid en geen dharma, ze waren trots op hun kracht en dronken van overmoed, en ze beledigden zelfs de grote rishi's in hun hermitages.

De aarde leed onder de asura's, die sterk waren en over veel middelen beschikten. De danava's drukten zo zwaar op haar dat Shesha, de slang die de aarde draagt, en vele anderen als hij al hun krachten moesten bundelen om haar met al haar bergen te dragen. De Aarde was bang, en ze zocht bescherming bij de Grootvader van alle schepselen. Ze zag Brahma, de schepper van de werelden, die nooit vergaat, omringd door de goden, de brahmanen en de grote rishi's, en vereerd door de gandharva's en de apsara's. In het bijzijn van alle hoeders van de windstreken vertelde de Aarde hem alles. Maar wat ze kwam vragen, wist hij al, hij die alles weet en uit zichzelf bestaat. Hij had de wereld geschapen: hoe zou hij niet weten wat er omgaat in de geest van zijn schepselen, van de goden en de asura's?

'Jij die alle rijkdom draagt,' zei Brahma tegen haar, 'voor het doel waarvoor je bij me bent gekomen, zal ik alle goden inzetten.'

Met die woorden nam Brahma afscheid van de Aarde. Hij beval alle goden: 'Ga, en laat een deel van jullie wezen op aarde geboren worden, om haar van haar last te bevrijden. Zoek de strijd met de asura's die daar al geboren zijn.' En hij riep ook alle geslachten van de gandharva's en de apsara's bij zich en zei tegen hen: 'Ga, en word met een deel van jullie wezen onder de mensen geboren, in de gedaanten die jullie willen.'

Alle goden, met Indra voorop, hoorden wat Brahma zei, en ze aanvaardden zijn woorden, die waar waren, bij het ogenblik pasten en heil brachten. Ze besloten met een deel van hun wezen naar de aarde af te dalen, en ze gingen naar Narayana, dat is Vishnu, de god die de wereld in stand houdt, in Vaikuntha, zijn wereld. Hij draagt de werpschijf en de knots, zijn kleed is geel, hij straalt, uit zijn navel groeit een lotus, hij verslaat de vijanden van de goden, zijn blik rust in yoga op zijn brede borst, hij is de heer van de prajapati's en de vorst van alle goden, en op zijn borst draagt hij het gunstige teken van de krul. Toen zei Indra tegen hem: 'Daal af en word geboren.'

‘Het zal zo zijn,’ antwoordde Vishnu.

### *De geslachten*

Indra overlegde met Narayana hoe die met alle goden, elk met een deel van zijn wezen, naar de aarde zou afdalen. Hij gaf alle goden zijn bevel en keerde terug uit het verblijf van Narayana. En een voor een lieten de goden zich op aarde geboren worden, om de asura's te vernietigen en voor het welzijn van de drie werelden. Ze kwamen ter wereld in de geslachten van brahmaanse en koninklijke wijzen, zoals ze zelf wilden, en ze doodden danava's, rakshasa's, gandharva's, slangen en andere mensenetende wezens. Al als kinderen waren ze zo sterk dat niemand hen kon doden.

‘Ik wil vanaf het begin horen hoe alle schepselen zijn ontstaan,’ zei Janamejaya, ‘de goden, de danava's, de gandharva's, de apsara's, de mensen, de yaksha's en de rakshasa's. Vertel het me.’

‘Dat zal ik doen,’ zei Vaishampayana. ‘Maar eerst buig ik voor hem die uit zichzelf bestaat.’

### EN VAISHAMPAYANA VERTELDE VERDER.

Brahma had zes zonen die hij uit zijn geest had voortgebracht: Marichi, Atri, Angiras, Pulastya, Pulaha en Kratu. De zoon van Marichi was Kashyapa, en uit Kashyapa kwamen de schepselen voort. Daksha, de prajapati, was gesprongen uit de rechterteen van Brahma, en zijn vrouw uit de linker. Hij had vijftig dochters en geen zonen, en daarom maakte hij hen tot putrika's, dochters die voor hun vader als zoon gelden: hun zonen zouden zowel bij hem als bij hun man horen. Dertien van hen gaf hij aan Kashyapa, onder wie Aditi, Diti, Danu, Kala, Krodha, Vinata en Kadru. Tien gaf hij aan Dharma, de god van de dharma, en zevenentwintig aan Soma, de god van de maan. Die zevenentwintig werden de maanhuizen, die de tijd aanwezen en de wereld in haar loop bijstonden. Zo werd Kashyapa de vader van de werelden, van de goden en van de asura's.

Aditi baarde de twaalf Aditya's, de heersers over alles wat bestaat. Onder hen waren Mitra, Indra, Varuna, Vivasvat en Tvashtri, en de jongste was Vishnu, die hen allemaal overtrof.

Diti had één zoon, Hiranyakashipu, en haar nakomelingen noemde men de daitya's. Hiranyakashipu had vijf zonen. De oudste was Prahlada, en onder de

anderen waren Samhlada, Anuhlada en Vashkala. Danu kreeg veertig zonen, de danava's; daitya's en danava's samen vormden de asura's, de oude rivalen van de goden. De oudste van de danava's was Viprachitti, en onder de anderen waren Namuchi, Vrishaparvan en Ashvapati. Ook Rahu, de vijand van de zon en de maan, was de zoon van een van die dochters van Daksha, en een andere baarde Vala en de grote asura Vritra. De zonen van Kala sloegen hun vijanden neer als Yama, de god van de dood. Hun zonen en kleinzonen waren niet te tellen.

Shukra, de zoon van Bhrigu, werd de leraar van de asura's. Hij leefde als leerling van de Veda, met strenge geloften, en op bevel van Brahma, die uit zichzelf bestaat, trok hij als planeet langs het hemelgewelf: hij gaf en onthield de regen, zond rampen en nam ze weg, en hield zo het leven van de schepselen in de drie werelden in stand. Door de kracht van zijn ascese deelde hij zich in tweeën, en daardoor werd hij de leraar van de daitya's én van de goden.

Vinata werd de moeder van Garuda en Aruna. Kadru baarde de slangen; de voornaamsten waren Shesha, die ook Ananta heet, Vasuki en Takshaka. Van twee andere dochters stamden de gandharva's, onder wie Chitraratha, Vishvasu, Haha, Huhu en Tumburu, en ook de apsara's, onder wie Tilottama en Rambha. En volgens de purana, de oude overlevering, kwamen de brahmanen en de koeien, en ook gandharva's en apsara's, uit nog een andere dochter voort.

Behalve de zes wijzen had Brahma nog een zoon, Sthanu; de elf Rudra's waren zijn zonen. Angiras had drie zonen, van wie Brihaspati de voornaamste was. De nakomelingen van Pulastya waren de rakshasa's, de apen, de yaksha's en de kinnara's, wezens die in de bergen zingen; van Pulaha stamden de leeuwen, de tijgers, de beren en de wolven; en uit Kratu kwamen de Valakhilya's voort, de metgezellen van Surya.

Brahma had ook een zoon die Manu heette, en Manu had een zoon die Prajapati heette. Diens zonen waren de Vasu's, een schare van acht goden: Dhara, Dhruva, Soma, Aha, Anila, Anala, Pratyusha en Prabhasa. De zoon van Dhruva was de Tijd, de vernietiger van de werelden. Soma had een zoon, de stralende Varchas. Anala, het vuur, werd de vader van Kartikeya, die in een rietbos werd geboren en zo heet omdat de Kritika's, de sterren van het maanhuis dat hun naam draagt, hem opvoedden. En de zuster van Brihaspati, een vrouw die altijd de waarheid zei en als asceet over de aarde trok, werd de vrouw van Prabhasa, de achtste Vasu. Zij bracht Vishvakarma ter wereld, de bouwmeester van de goden, die duizend kunsten bedacht en hun hemelwagens maakte. Daarmee waren er drieëndertig goden: de acht Vasu's, de elf Rudra's,

de twaalf Aditya's, Prajapati, de heer van de schepselen, en Vashatkara, de heilige uitroep van het offer.

Ook Dharma kwam uit Brahma voort: in een menselijke gedaante trad hij naar buiten uit Brahma's rechterborst. Zijn drie zonen droegen met hun kracht de werelden: de Kalmte, Kama, de god van de liefde, en de Vreugde. Bhrigu scheurde de borst van Brahma open en kwam naar buiten. Na Shukra kreeg hij nog een zoon: Chyavana, die in woede uit de schoot van zijn moeder viel en haar van de rakshasa bevrijdde. Chyavana trouwde met een dochter van een van de Manu's, de stamvaders van de mensen, en uit haar dijk werd Aurva geboren. Aurva verwekte Richika, Richika verwekte Jamadagni, en de jongste van de vier zonen van Jamadagni was Parashurama, die later de kshatriya's versloeg.

Toen de schepselen uit gebrek aan voedsel elkaar begonnen te verslinden, werd Adharma geboren, het onrecht, dat elk schepsel te gronde richtte. Van zijn vrouw stamden de rakshasa's af. Ze had nog drie wrede zonen: de Angst, de Verschrikking en Mrityu, de Dood, die alles ombracht wat geboren was en daarom geen vrouw en geen zoon had. Ook de vogels en de dieren hadden hun moeders. Van de vijf dochters van Tamra, weer een dochter van Daksha, stamden de kraaien, de haviken, de ganzen en de papegaaien. Uit de negen dochters van Krodha kwamen de herten en de beren voort, de apen en de paarden, de leeuwen en de tijgers en de olifanten, onder wie Airavata, de olifant van Indra. En Surabhi, een van die dochters van Krodha, kreeg een dochter van wie alle koeien afstammen.

### *De delen van de goden*

'Brahmaan,' zei Janamejaya, 'ik wil precies horen hoe de goden, de danava's, de gandharva's, de rakshasa's en alle andere schepselen onder de mensen geboren werden, en wat ze deden toen ze eenmaal een mensengedaante hadden.'

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Eerst werden de danava's en de andere asura's als koningen op aarde geboren. Viprachitti, de oudste van de danava's, werd Jarasandha. Hiranyakashipu, de zoon van Diti, werd Shishupala. Samhlada, de jongere broer van Prahlada, werd Shalya, de koning van de Valhika's, het volk van Madra. Anuhlada werd Dhrishtaketu, Vashkala Bhagadatta. Vrishaparvan werd Dirghaprajna, en zijn

broer Ajaka werd Shalva van Saubha. Ashvapati werd Hardikya, Vritra werd Manimat, en Rahu, de vijand van de zon en de maan, werd Kratha. De oudste van de acht zonen van Kala werd Jayatsena van Magadha. Uit de Krodhavasha's, een geslacht van asura's, kwamen Rukmi, Dantavakra en Ekalavya voort. En Kalanemi, een danava van grote kracht en rijk aan geluk, werd Kamsa, de zoon van Ugrasena.

Drona, de zoon van Bharadvaja, werd uit geen vrouw geboren; hij kwam voort uit een deel van Brihaspati. Geen boogschutter kon zich met hem meten; hij kende alle wapens en ook de Veda's. Zijn zoon Ashvatthama kwam voort uit de delen van Shiva, van Yama, van Kama en van Krodha, de Woede, samen. Door de vloek van Vasishtha en op bevel van Indra werden de acht Vasu's uit de godin Ganga geboren, bij haar man Shantanu. De jongste van hen was Bhishma. Hij nam de Kuru's hun angst, hij kende de Veda's en dunde de rijen van de vijand uit, en hij vocht zelfs tegen Parashurama. Kripa, een brahmaan in wie alle mannelijke kracht was samengebracht, kwam voort uit de schare van de Rudra's. Shakuni, die zijn vijanden verpletterde, was Dvapara, de gestalte van het derde tijdperk. Satyaki, Drupada, Kritavarman en Virata kwamen voort uit de Maruts, de stormgoden.

Dhritarashtra werd uit het zaad van Vyasa geboren. Hij was sterk van arm, maar blind door de fout van zijn moeder en de woede van de rishi. Zijn jongere broer Pandu hield zich aan waarheid en dharma, en in hem was niets onzuivers. Duryodhana kwam voort uit een deel van Kali, de gestalte van het laatste en slechtste tijdperk. Hij richtte de roem van de Kuru's te gronde, liet alle schepselen doden en de aarde verwoesten, en hij blies het vuur van de vijandschap aan dat ten slotte alles verteerde. De zonen van Pulastya, de rakshasa's, werden geboren als de honderd broers, met Duhshasana voorop. En behalve die honderd had Dhritarashtra nog een zoon, Yuyutsu, bij een vrouw uit de stand van de vaishya's, en een dochter, Duhshala, die hij later op aanraden van Shakuni aan Jayadratha gaf, de koning van de Sindhu's.

Yudhishtira was een deel van Dharma, Bhima van Vayu, de god van de wind, Arjuna van Indra, de koning van de goden, en Nakula en Sahadeva, de mooisten van alle schepselen, waren delen van de tweelinggoden, de Ashvins. Varchas, de zoon van Soma, werd Abhimanyu, de zoon van Arjuna, en hij zou wonderlijke daden verrichten. Voor hij geboren werd, had Soma tegen de goden gezegd: 'Mijn zoon geef ik niet af; hij is me liever dan mijn leven. Maar laat dit onze afspraak zijn, en laat niemand haar breken. De vernietiging van de asura's

op aarde is het werk van de goden, en daarmee ook het mijne. Laat Varchas daarom gaan, maar laat hij er niet lang blijven. Nara, de metgezel van Narayana, zal geboren worden als de zoon van Indra, en men zal hem kennen als Arjuna, de sterke zoon van Pandu. Mijn jongen zal zijn zoon worden, en nog als kind zal hij een groot wagenstrijder zijn. Laat hij zestien jaar op aarde blijven. In zijn zestiende jaar zal de slag plaatsvinden waarin allen die uit jullie delen geboren zijn, grote strijders zullen vernietigen. Maar er zal een gevecht zijn waarin Nara en Narayana geen van beiden meedoen. Dan zullen jullie delen vechten in de slagorde die het wiel heet, de chakravyuha. Mijn zoon zal alle vijanden voor zich uit drijven; hij zal die ondoordringbare slagorde binnendringen, er onbevreesd in rondgaan en in een halve dag een vierde van het vijandelijke leger naar het rijk van de koning van de doden sturen. En als tegen het einde van de dag ontelbare helden en grote wagenstrijders op hem aanstormen, zal mijn jongen met zijn sterke armen weer bij mij verschijnen. Hij zal één heldhaftige zoon krijgen, die het bijna uitgestorven geslacht van Bharata zal voortzetten.'

'Het zal zo zijn,' zeiden de goden, en samen eerden ze Soma. Dat is de herkomst van Abhimanyu, de grootvader van koning Janamejaya.

Dhrishtadyumna was een deel van Agni, en Shikhandi, die eerst een vrouw was, was een rakshasa die op aarde werd geboren. De vijf zonen van Draupadi waren de Vishvadeva's, een schare van goden. Krishna, die ook Vasudeva heet, was onder de mensen een deel van Narayana, de god van de goden, de eeuwige. Balarama, de oudere broer van Krishna, was een deel van de naga Shesha, en sterk als geen ander. Een deel van Shri, de godin van geluk en glans, werd op aarde geboren in het geslacht van Bhishmaka, om Narayana te behagen, en zij heette Rukmini. De onberispelijke Draupadi kwam voort uit een deel van Shachi, de koningin van de goden, en werd geboren in het geslacht van Drupada. Ze was slank van middel, niet klein en niet groot, ze geurde naar de blauwe lotus, haar ogen waren zo groot als lotusbladeren, haar dijen waren rond en mooi en haar zwarte haar viel in dichte krullen. Haar huid glansde als een donkere edelsteen, ze droeg alle gunstige tekenen, en ze veroverde het hart van de vijf voornaamste mannen. De godinnen Siddhi en Dhriti, Voltooïing en Standvastigheid, werden de moeders van die vijf: Kunti, die als kind aan Kuntibhoja was gegeven, en Madri. En Mati, het Inzicht, werd Gandhari, de dochter van Subala.

Zo werden de goden, de asura's, de gandharva's, de apsara's en de rakshasa's met een deel van hun wezen op aarde geboren, als koningen die in de strijd niet

te overwinnen waren, in het wijdvertakte geslacht van de Yadu's en in andere geslachten, als brahmanen, kshatriya's en vaishya's.



## HOOFDSTUK NEGEN

# Shakuntala

### *De jacht*

'**B**RAHMAAN,' ZEI JANAMEJAYA, 'ik heb van u gehoord hoe de goden, de danava's, de rakshasa's, de gandharva's en de apsara's elk met een deel van hun wezen werden geboren. Maar nu wil ik het geslacht van de Kuru's horen, vanaf het allereerste begin, hier in het bijzijn van al deze wijzen.'

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Uit het huis van Puru kwam Dushyanta voort, een sterke koning die het geslacht groot maakte. Hij beschermde de aarde tot aan de vier zeeën, hij heerste over de vier windstreken en over de eilanden in de zee, en zelfs de landen van de mleccha's, de volken buiten de orde van de Veda, stonden onder zijn gezag. Zolang hij regeerde, vermengden de standen zich niet, en er waren geen mensen die kwaad deden. Niemand hoefde het land te bewerken, want de aarde gaf uit zichzelf haar vruchten, en niemand hoefde in mijnen te werken, want op de grond lag rijkdom genoeg. Iedereen deed het goede, en deed het om het goede. Er was geen angst voor dieven, voor hongersnood of voor ziekte. De vier standen deden graag hun eigen plicht, en niemand bracht offers om er iets voor

terug te krijgen. Zijn onderdanen konden op hem steunen en leefden zonder vrees. Parjanya, de god van de regen, liet de regen op de juiste tijd vallen, de vruchten van het veld waren sappig, en de aarde was rijk en zat vol dieren van elke soort. De brahmanen deden wat hun te doen stond en spraken altijd de waarheid.

De jonge koning was wonderlijk sterk. Zijn lichaam was zo hard dat hij de berg Mandara, waarmee eens de oceaan werd gekarnd, met al zijn wouden op zijn armen had kunnen dragen. Hij kende de vier manieren van vechten met de knots: werpen naar een vijand in de verte, slaan naar wie dichtbij is, zwaaien te midden van velen, en de vijand voor zich uit drijven. Hij kende alle wapens, en hij kon olifanten en paarden berijden. In kracht leek hij op Vishnu, in glans op de zon, in diepte op de oceaan en in geduld op de aarde. Zijn onderdanen hielden van hem, en hij regeerde rechtvaardig over een tevreden volk.

‘Ik wil horen over de geboorte en het leven van Bharata,’ zei Janamejaya, ‘en over de afkomst van Shakuntala. Vertel me alles over Dushyanta, en hoe hij Shakuntala kreeg.’

#### EN VAISHAMPAYANA VERTELDE VERDER.

Op een dag trok koning Dushyanta met een groot leger het woud in, met honderden paarden en olifanten, met voetvolk en wagenstrijders, met strijders die zwaarden, werpspiesen, knotsen en zware stokken droegen, en met honderden lansdragers om zich heen. Het brullen van de strijders, de schelphoorns en de trommels, het ratelen van de wagenwielen, het krijsen van de olifanten, het hinniken van de paarden en het gekletter van de wapens maakten een oorverdovend lawaai. Vanaf de terrassen van hun huizen keken de vrouwen van de stad naar hun koning, en het was of Indra zelf voorbijkwam, met de bliksem in zijn hand. ‘Daar gaat hij,’ zeiden ze, ‘een tijger onder de mensen, in de strijd zo sterk als de Vasu’s. Door de kracht van zijn armen heeft hij geen vijanden meer over.’ Uit genegenheid strooiden ze bloemen op zijn hoofd.

Brahmanen volgden hem en spraken onderweg hun heilwensen uit, en de koning trok verder, belust op herten. Brahmanen, kshatriya’s, vaishya’s en shudra’s liepen een eind met hem mee, tot hij hun beval terug te gaan. Toen besteed hij zijn wagen, en die vloog voort, en het ratelen van de wielen vulde de aarde en de lucht.

Onderweg zag hij een woud dat leek op Nandana, de tuin van de goden. Er groeiden vilva’s, arka’s, acacia’s, houtappels en dhava’s. De grond was ongelijk

en bezaaid met stenen die van de kliffen waren losgeraakt. Er was geen water en er woonden geen mensen. Het strekte zich uit over vele yojana's, de oude maat voor grote afstanden, en het zat vol herten, leeuwen en andere roofdieren.

Met zijn gevolg en zijn strijders joeg koning Dushyanta door dat woud en doodde talloze dieren. De tijgers die binnen schootsafstand kwamen, velde hij met zijn pijlen; wat te ver weg was, verwondde hij, en wat te dichtbij kwam, sloeg hij neer met zijn zwaard. Hij wierp zijn speren, en ook daarmee trof hij er vele. Hij kende de kunst van het zwaaien met de knots, en zonder vrees zwierf hij door het woud, met zijn knots en zijn zware stok.

Het woud raakte in beroering door de koning en zijn strijders, die van het spel van de oorlog genoten, en de leeuwen trokken er in groten getale weg. Kuddes zonder leider begonnen luid te schreeuwen en stoven alle kanten op. Uitgeput van het rennen kwamen ze bij rivierbeddingen die helemaal droog stonden, en ze vielen neer, zonder hun dorst te kunnen lessen. Veel van die gevallen dieren werden door de hongerige strijders opgegeten, andere werden in stukken gesneden en in de vuren geroosterd die de strijders aanlegden. Sterke olifanten, dol van hun wonden, renden weg met geheven slurf; ze lieten van angst hun urine en hun mest lopen, braakten bloed en vertrapten onder het rennen veel strijders. En al gauw was het woud, dat vol dieren had gezeten, door de koning, zijn troepen en hun scherpe wapens leeg van leeuwen, tijgers en de andere vorsten van de wildernis.

Met duizenden dode dieren achter zich ging de koning met zijn gevolg een ander woud in om verder te jagen. Hij had nog maar één volgeling bij zich en was moe van honger en dorst toen hij aan de rand van het woud bij een grote woestenij kwam. Hij stak die kale vlakte over en kwam bij een woud vol hermitages van asceten, waar een koele wind woei. Alle bomen stonden in bloei, het gras was er fijn en groen, en het weergalmde van het zingen van de kokila, de vogel met de zoetste stem van het woud, en van het getjirp van de krekels. De bomen spreidden hun takken wijd en gaven schaduw, de bijen zoemden om de bloeiende klimplanten, en er was geen boom zonder vruchten, geen boom met doornen en geen boom zonder bijen. De takken wiegden in de wind en lieten hun bloemen op het hoofd van de koning regenen. Hemelse wezens kwamen er samen, siddha's en charana's, gandharva's en apsara's, en er woonden apen en kinnara's, de wezens die in de bergen zingen. De hoge bomen die samen op een eiland in de rivier stonden, leken op de versierde vaandelmasten die men bij het feest van Indra opricht.

In dat woud zag de koning een hermitage, met veel bomen eromheen, en hij bewees de plek zijn eerbied. Het heilige vuur brandde er, en er zaten vele asceten, onder wie Valakhilya's, de rishi's zo klein als een duim. De bloemen die van de bomen vielen, lagen in een dikke laag op de grond. Langs de hermitage stroomde de Malini, heilig en helder, vol watervogels, en de asceten kwamen er om zich te wassen. Op de oevers liepen tamme herten, er speelden apen en beren, en er woonden kinnara's. Aan die rivier lag de hermitage van Kanva, een rishi uit het geslacht van Kashyapa, zo stralend dat men hem nauwelijks kon aankijken. Het was een plek als de hermitage van Nara en Narayana, de twee goddelijke rishi's, aan de Ganga.

De koning wilde die asceet zien. Aan de rand van het woud liet hij zijn leger halt houden, met zijn vaandels, zijn ruiters, zijn voetvolk en zijn olifanten. 'Ik ga naar de grote asceet uit het geslacht van Kashyapa, een man zonder smet,' zei hij. 'Blijf hier tot ik terugkom.'

Zodra hij dat woud betrad, vergat hij zijn honger en zijn dorst. Hij legde alle tekenen van zijn koningschap af en ging met alleen zijn minister en zijn priester het terrein van de hermitage op. Overal zongen vogels. Terwijl hij verder liep, hoorde hij hier brahmanen de verzen van de Rigveda reciteren, volgens de juiste regels van de klemtoon, daar brahmanen die de riten en de formules van de Yajurveda kenden, en weer elders rishi's die zich aan hun geloften hielden en de gezangen van de Samaveda zongen, en brahmanen die de Atharvaveda kenden. Hij hoorde de stemmen van brahmanen die offeraltaren konden bouwen en de logica en de leer van de geest kenden, van anderen die de weg naar de bevrijding volgden, van wie de grammatica, de versleer en de uitleg van de woorden beheersten, van wie de sterren kenden en zelfs de roep van vogels en apen konden verstaan. Hij zag geleerde brahmanen die keer op keer mantra's opzeiden, heilige verzen uit de Veda, en offers in het vuur brachten. Ze boden hem eerbiedig zitmatten aan. Hij zag met welke riten ze de goden en de grote rishi's vereerden, en hij dacht dat hij in de wereld van Brahma was. Hoe meer hij zag van die heilige plek, die door de ascese van Kanva werd beschermd, hoe meer hij ervan wilde zien. Ten slotte ging hij met zijn minister en zijn priester dieper de hermitage in, waar overal rishi's woonden, naar de woning van Kanva.

*Shakuntala*

Bij de ingang van de woning van de rishi liet de koning ook zijn minister en zijn priester achter. Hij ging alleen naar binnen, maar de rishi zag hij nergens. De woning was leeg.

‘Is hier iemand?’ riep hij luid, en het bos gaf zijn stem terug.

Uit de woning kwam een meisje naar buiten. Ze was mooi als Shri, de godin van geluk en glans, maar ze was gekleed als de dochter van een asceet. Ze heette de koning welkom en bood hem een zitplaats aan, water om zijn voeten te wassen en de arghya, het water dat men een geëerde gast aanbiedt, en ze vroeg of het goed met hem ging.

‘Wat kan ik voor u doen, koning?’ vroeg ze. ‘Ik wacht op wat u me opdraagt.’

‘Ik ben gekomen om de rishi Kanva mijn eerbied te bewijzen,’ zei de koning. ‘Waar is hij heen?’

‘Mijn vader is weg om vruchten te halen,’ antwoordde Shakuntala. ‘Wacht nog even, dan ziet u hem als hij terugkomt.’

De koning keek naar haar. Ze was jong, haar lichaam was volmaakt van bouw en ze had een lieve glimlach. Haar schoonheid kwam niet alleen van haar gezicht, maar ook van haar ascese en haar bescheidenheid.

‘Wie ben je?’ vroeg hij. ‘Van wie ben je de dochter, en waarom woon je in het woud? Iemand met zo veel schoonheid en zulke deugden, waar kom je vandaan? Bij de eerste blik heb je mijn hart gestolen. Ik wil alles over je weten. Vertel het me.’

Het meisje glimlachte. ‘Dushyanta,’ zei ze, ‘ik ben de dochter van Kanva, de wijze asceet.’

‘Die rishi wordt overal vereerd,’ zei Dushyanta, ‘en hij leeft in volkomen onthouding. Eerder wijkt Dharma zelf van zijn weg af dan een asceet met zulke strenge geloften. Hoe kun je dan zijn dochter zijn? Neem die twijfel bij me weg.’

‘Luister dan, koning, naar wat ik gehoord heb over wat er vroeger met mij gebeurd is, en hoe ik de dochter van de rishi werd,’ zei Shakuntala. ‘Er kwam eens een rishi hier die naar mijn geboorte vroeg. Wat mijn vader hem vertelde, vertel ik u nu.’

En Shakuntala herhaalde wat Kanva had verteld.

Lang geleden beoefende de rishi Vishvamitra de zwaarste ascese, en Indra, de koning van de goden, werd bang voor zijn troon. Daarom riep hij Menaka bij zich, een apsara, een van de danseressen uit de hemel van de goden.

‘Menaka,’ zei Indra, ‘je bent de voornaamste van de apsara’s. Doe dit voor me. De grote asceet Vishvamitra straalt als de zon, en mijn hart trilt van angst. Dit is jouw werk. Ga naar hem toe, verleid hem en breng zijn ascese tot staan, want hij zou me van mijn troon kunnen stoten. Trek hem weg met je schoonheid, je jeugd, je charme, je kunsten, je glimlach en je woorden.’

‘Vishvamitra is een machtige asceet,’ antwoordde Menaka, ‘en hij is opvliegend, dat weet u. Zijn kracht, zijn ascese en zijn woede maken zelfs u ongerust. Waarom zou ik dan niet bang zijn? Hij is het die Vasishtha, de grote brahmaanse rishi, van zijn zonen beroofde, zodat Vasishtha ze voor hun tijd moest zien sterven. Hij is het die als kshatriya werd geboren en door zijn ascese een brahmaan werd. Hij is het die een diepe rivier maakte om erin te baden, zo diep dat ze bijna niet over te steken is: de heilige Kaushiki. Hij is het die in zijn woede een tweede wereld liet ontstaan, met een reeks nieuwe sterren, te beginnen bij het maanhuis Shravana, en hij is het die Trishanku beschermde, een koning die door zijn leraar vervloekt was. Ik ben bang om zo iemand te naderen. Met zijn gloed kan hij de drie werelden verbranden; als hij met zijn voet stampt, beeft de aarde. Hij kan de grote berg Meru van de aarde losrukken en wegslingeren, en in een oogwenk kan hij alle windstreken rond. Hoe kan een vrouw als ik iemand aanraken die zo gloeit van ascese en die zijn zinnen volkomen beheerst? Zijn mond is als een laaiend vuur, zijn ogen zijn als de zon en de maan, zijn tong is als Yama, de god van de dood. Zelfs Yama, Soma, de god van de maan, de grote rishi’s en de Valakhilya’s worden bang als ze aan zijn kracht denken. Hoe kan een vrouw als ik hem zonder angst aankijken?’

Toch zal ik op uw bevel naar die rishi gaan, koning van de goden. Maar bedenk een plan waardoor ik onder uw bescherming veilig bij hem kan zijn, zodat zijn woede me niet verbrandt. Ik denk dit: als ik voor de rishi begin te spelen, laat Vayu, de god van de wind, dan komen en me mijn kleed afnemen, en laat Kama me op uw bevel helpen. En laat Vayu de geuren van het woud naar hem toe dragen om hem te verleiden.’

Vayu kan overal komen, en Indra beval hem bij Menaka te blijven zolang ze voor de rishi stond. Toen alles geregeld was zoals ze had gevraagd, ging Menaka op weg naar de hermitage van Vishvamitra.

Menaka ging de hermitage binnen en zag Vishvamitra, die door zijn ascese al zijn kwade daden had weggebrand en er nog altijd mee doorging. Ze groette de rishi en begon voor hem te spelen. Juist toen nam Vayu haar kleed weg, dat

wit was als de maan. Alsof ze zich diep schaamde en boos was op Vayu, rende ze haar kleed achterna, vlak voor de ogen van Vishvamitra.

Vishvamitra zag haar zo, zonder kleed, en hij zag dat ze volmaakt was, zonder enig teken van ouderdom. Hij zag haar schoonheid en haar bevalligheid, en vol begeerte gaf hij haar een teken dat hij haar wilde. Zij nam zijn uitnodiging aan. Ze vermaakten zich daar met elkaar zoals ze wilden, lange tijd, en het leek hun maar één dag. Bij Menaka verwekte de rishi een dochter.

Toen haar zwangerschap vorderde, ging Menaka naar de oever van de Malini, die door een dal van de Himalaya stroomt. Daar bracht ze haar dochter ter wereld. Ze legde het pasgeboren kind op de oever van de rivier en ging weg.

Het kind lag in een woud waar geen mensen waren, maar wel leeuwen en tijgers. Gieren kwamen om het kind heen zitten om het te beschermen, en geen rakshasa en geen roofdier deed het kwaad.

‘Ik ging daarheen om te baden,’ had Kanva tegen de rishi gezegd, ‘en ik zag het kind liggen in de eenzaamheid van de wildernis, met de gieren om zich heen. Ik nam het mee naar huis en maakte het tot mijn dochter. Want wie het lichaam geeft, wie het leven beschermt en wie het voedsel geeft, alle drie zijn ze vaders, zo zeggen de leerboeken. En omdat ze in de wildernis door vogels omringd was, door shakunta’s, heb ik haar Shakuntala genoemd: zij die door de vogels beschermd werd. Zo is Shakuntala mijn dochter geworden, brahmaan, en zij ziet mij ook als haar vader.’

‘Dat heeft mijn vader tegen die rishi gezegd,’ zei Shakuntala. ‘U ziet het, koning: ik ben de dochter van Kanva. Mijn echte vader heb ik nooit gekend; Kanva is mijn vader.’

### *Het gandharvahuwelijk*

‘Dat heb je goed gezegd, prinses,’ zei koning Dushyanta. ‘Word mijn vrouw. Wat kan ik voor je doen? Gouden kransen, kleren, gouden oorringen, mooie witte parels uit allerlei landen, gouden munten, de fijnste tapijten: dat geef ik je vandaag nog. Laat heel mijn koninkrijk vandaag van jou zijn. Kom bij me, trouw met me volgens de vorm die naar de gandharva’s heet, het huwelijk dat alleen uit het verlangen van twee mensen bestaat. Van alle vormen van huwelijk geldt die als de eerste.’

‘Koning,’ zei Shakuntala, ‘mijn vader is weg om vruchten te halen. Wacht nog even; hij zal me aan u geven.’

‘Ik wil dat jij mijn levensgezellin wordt,’ zei Dushyanta. ‘Ik besta voor jou; mijn hart is bij jou. Ieder mens is zijn eigen vriend, en op jezelf kun je bouwen. Volgens de regels mag je jezelf weggeven. Er zijn acht vormen van huwelijk. In de eerste vier geeft een vader zijn dochter weg. De vijfde is die van de asura’s, waarbij de bruid wordt gekocht. Dan volgen die van de gandharva’s, die van de rakshasa’s, waarbij de bruid wordt geroofd, en als achtste die van de pishacha’s, de spookwezens die zich met bloed voeden. Manu, de zoon van Brahma, heeft gezegd welke vorm bij wie past. De eerste vier passen bij brahmanen, de eerste zes bij kshatriya’s. Een koning mag zelfs de vorm van de rakshasa’s gebruiken. De vorm van de asura’s is toegestaan aan vaishya’s en shudra’s. Van de eerste vijf zijn er drie goed en twee niet; de vorm van de pishacha’s en die van de asura’s mag men nooit gebruiken. Zo luiden de regels van de dharma, en daarnaar moet men handelen. Het huwelijk van de gandharva’s en dat van de rakshasa’s passen bij de gewoonten van kshatriya’s. Je hoeft nergens bang voor te zijn. We kunnen volgens een van die twee vormen trouwen, of volgens beide samen, daar bestaat geen twijfel over. Ik ben vol verlangen. Als jij dat ook bent, word dan mijn vrouw volgens de vorm van de gandharva’s.’

‘Als dit de weg is die de dharma toestaat,’ zei Shakuntala, ‘en als ik over mezelf mag beschikken, luister dan naar mijn voorwaarde, koning uit het geslacht van Puru. Beloof me naar waarheid dat u me geeft wat ik vraag. De zoon die u bij mij verwekt, wordt uw opvolger, de kroonprins. Dat is mijn vaste besluit, Dushyanta. Als u me dat toestaat, laten we dan samenkomen.’

De koning dacht er geen ogenblik over na. ‘Het zal zo zijn,’ zei hij. ‘Ik neem je zelfs mee naar mijn hoofdstad. Dat zeg ik je naar waarheid. Jij verdient dat allemaal.’

De koning trouwde met Shakuntala en sliep met haar als haar man. Hij stelde haar gerust, en toen hij wegging, zei hij haar keer op keer: ‘Ik zal je een escorte sturen, mijn leger met al zijn vier onderdelen, voetvolk, wagens, ruiters en olifanten. Zo zal ik je naar mijn hoofdstad laten brengen.’

Op de weg terug begon hij aan Kanva te denken. ‘Wat zal die grote asceet zeggen als hij alles weet?’ vroeg hij zich af. Met die gedachte ging hij zijn hoofdstad binnen.

Zodra de koning weg was, kwam Kanva thuis. Maar Shakuntala schaamde zich en ging haar vader niet tegemoet. Toch wist Kanva wat er gebeurd was,

want hij zag alles met het innerlijk oog dat zijn ascese hem gaf. Hij zei tegen haar: ‘Wat je vandaag in het geheim hebt gedaan zonder op mij te wachten, dat je met een man bent samengekomen, gaat niet tegen je dharma in. Men zegt dat het huwelijk van de gandharva’s, van een vrouw die verlangt en een man die verlangt, zonder enige mantra, voor kshatriya’s het beste is. En Dushyanta is een goed man, die de dharma volgt. Je hebt hem als je man aangenomen, Shakuntala. De zoon die je krijgt, zal groot worden en bekend in deze wereld. Zijn heerschappij zal tot over de zee reiken, en als hij tegen zijn vijanden optrekt, zal niemand zijn leger kunnen weerstaan.’

Shakuntala ging naar haar vader, die moe was, en waste zijn voeten. Ze nam de last van hem over, legde de vruchten netjes neer en zei: ‘Wees Dushyanta goedgezind, die ik als mijn man heb aangenomen, en zijn ministers ook.’

‘Om jou wil ik hem wel heil toewensen,’ zei Kanva. ‘Maar vraag jij een gunst van mij, wat je maar wilt.’

Ze vroeg het voor Dushyanta: dat de koningen uit het huis van Puru altijd de dharma zouden volgen en nooit hun troon zouden verliezen.

### *Bharata*

Nadat Dushyanta met die beloften uit de hermitage was vertrokken, bracht Shakuntala een zoon ter wereld met een kracht die niet te meten was. Toen het kind drie jaar was, straalde hij als een laaiend vuur. Kanva liet voor het kind, dat met de dag groeide, alle ritens uitvoeren die bij de kindertijd horen. De jongen had parelwitte tanden en glanzend haar, de gunstige tekens stonden in zijn handpalmen en hij had een breed voorhoofd. Hij groeide snel op, in schoonheid en in kracht. Al jong kon hij leeuwen doden.

Toen hij zes was, greep hij de leeuwen, tijgers, beren, buffels en olifanten die rond de hermitage leefden, en bond ze aan de bomen vast. Op sommige reed hij, andere joeg hij voor de grap achterna. De bewoners van de hermitage gaven hem daarom een naam. ‘Hij grijpt en bedwingt elk dier, hoe sterk ook,’ zeiden ze. ‘Laten we hem Sarvadamana noemen, de bedwinger van alles.’

Kanva zag wat de jongen deed en hoe sterk hij was, en hij zei tegen Shakuntala dat het tijd was om hem tot kroonprins te laten wijden. Toen gaf hij zijn leerlingen opdracht. ‘Breng Shakuntala en haar zoon zonder uitstel van hier naar het huis van haar man,’ zei hij. ‘Vrouwen moeten niet lang in het huis van

hun eigen familie blijven wonen. Dat schaadt hun naam, hun gedrag en hun dharma. Wacht niet langer.'

'Het zal gebeuren,' zeiden de leerlingen, en ze gingen op weg naar de stad die naar de olifant heet, Hastinapura, met Shakuntala en haar zoon voorop. Shakuntala verliet met haar jongen het woud waar Dushyanta haar had leren kennen. Ze werd bij de koning gebracht, en de jongen naast haar had de glans van de opkomende zon. Toen ze haar hadden voorgesteld, keerden de leerlingen van de rishi terug naar de hermitage.

Shakuntala groette de koning zoals het hoort. 'Dit is uw zoon, koning,' zei ze. 'Laat hem tot kroonprins wijden. U hebt bij mij dit kind verwekt, een kind als een god. Kom nu de belofte na die u me gedaan hebt. Denk aan de afspraak die u met me maakte toen we in de hermitage van Kanva samenkwamen.'

De koning hoorde haar woorden en herinnerde zich alles. 'Ik herinner me niets,' zei hij. 'Wie ben je, slechte vrouw in de kleren van een asceet? Ik weet niet dat ik ooit iets met je te maken heb gehad, niet voor de dharma, niet voor het verlangen en niet voor voorspoed. Ga weg, of blijf, of doe wat je wilt.'

Shakuntala schaamde zich diep. Het verdriet verdoofde haar, en een tijd lang stond ze daar als een houten paal. Maar al gauw werden haar ogen koperrood en begonnen haar lippen te trillen. De blikken die ze af en toe op de koning wierp, leken hem te verbranden. Met grote moeite doofde ze haar opkomende woede en het vuur van haar ascese in zichzelf. Ze bracht haar gedachten in een ogenblik bij elkaar en keek haar man aan.

'U weet alles, koning. Waarom zegt u dan, als een laag mens, dat u het niet weet? Uw eigen hart is getuige van wat hier waar is en wat niet. Spreek de waarheid en verlaag uzelf niet. Wie het ene is en zich tegenover anderen als iets anders voordoet, is een dief die zichzelf besteelt. Tot welk kwaad is zo iemand niet in staat? U denkt dat alleen u weet wat u gedaan hebt. Maar weet u dan niet dat de oeroude ziener die alles weet en in uw hart woont, al uw kwade daden kent? U doet ze in zijn bijzijn. Wie kwaad doet, denkt dat niemand hem ziet. Maar de goden zien hem, en ook hij die in ieder hart woont. De zon, de maan, de wind, het vuur, de aarde, de lucht, het water, het hart, Yama, de dag, de nacht, de beide schemeringen en Dharma: allemaal zijn ze getuige van wat een mens doet. Yama, de zoon van Surya, rekent iemand zijn kwade daden niet aan als de getuige van alle daden, die in het hart woont, met hem tevreden is. Maar is die getuige niet met hem tevreden, dan wordt hij door Yama voor zijn

kwade daden gekweld. Wie zichzelf verlaagt door zich anders voor te doen dan hij is, die zijn de goden nooit goedgezind, en zelfs zijn eigen zelf is het niet.

Ik ben een vrouw die trouw is aan haar man. Het is waar dat ik uit mezelf gekomen ben. Maar behandel me daarom niet zonder eerbied. Ik ben uw vrouw, en ik verdien respect. Wilt u dat niet doen omdat ik uit eigen beweging hier ben gekomen? Waarom behandelt u me waar zoveel mensen bij zijn als een gewone vrouw? Ik huil hier niet in een verlaten woud, waar niemand het hoort. Hoort u me niet? Maar als u weigert te doen wat ik u vraag, Dushyanta, dan barst uw hoofd op dit ogenblik in honderd stukken.

De man gaat de schoot van zijn vrouw binnen en komt er zelf weer uit, in de gestalte van zijn zoon. Daarom noemen de kenners van de Veda de vrouw jaya: zij in wie men opnieuw geboren wordt. En de zoon die zo geboren wordt uit een man die de mantra's van de Veda kent, redt de gestorven voorouders uit Put, het oord van kweeling. Daarom heeft Brahma, de Zelfgeborene, hem putra genoemd: redder uit Put. Door een zoon verovert men de drie werelden, door de zoon van een zoon wordt men onvergankelijk, en door de zoon van een kleinzoon kennen de overgrootvaders een geluk zonder einde.

Een echte vrouw is bedreven in het huishouden. Een echte vrouw heeft een zoon gebaard. Een echte vrouw is met haar hart aan haar man toegewijd. Een echte vrouw kent geen andere man dan de hare. De vrouw is de helft van de man. De vrouw is de eerste van zijn vrienden. De vrouw is de wortel van dharma, voorspoed en verlangen. De vrouw is de wortel van de bevrijding. Wie een vrouw heeft, kan de riten verrichten. Wie een vrouw heeft, kan een huishouden leiden. Wie een vrouw heeft, heeft reden tot vreugde. Wie een vrouw heeft, kan het geluk bereiken. Een vrouw met lieve woorden is een vriend in tijden van vreugde, een vader bij de riten en een moeder in ziekte en ellende. Zelfs voor een reiziger in het diepe woud is zijn vrouw zijn rust en zijn troost. Wie een vrouw heeft, wordt door iedereen vertrouwd; een vrouw is het kostbaarste wat een man bezit. Zelfs als de man deze wereld verlaat en naar het rijk van Yama gaat, is het zijn trouwe vrouw die met hem meegaat. Gaat zij eerst, dan wacht ze op haar man; gaat hij eerst, dan volgt ze hem op de voet. Daarom bestaat het huwelijk, koning: in deze wereld en in de andere werelden heeft de man zijn vrouw bij zich.

Wijzen hebben gezegd dat een man zelf geboren wordt als zijn zoon. Daarom moet een man wiens vrouw hem een zoon heeft gebaard, haar zien als zijn moeder. Wie in het gezicht kijkt van de zoon die hij bij zijn vrouw verwekt

heeft, ziet zijn eigen gezicht als in een spiegel, en hij is gelukkig. Mannen die door verdriet worden verschroeid of door lichamelijke pijn gekweld, worden bij hun vrouw verkwikt als een zwetend mens in koel water. Geen man mag zijn vrouw ooit iets aandoen wat haar pijn doet, zelfs niet in woede, want geluk, vreugde en dharma hangen allemaal van de vrouw af. De vrouw is de heilige akker waarin de man zelf opnieuw geboren wordt. Zelfs rishi's kunnen zonder vrouwen geen schepselen voortbrengen.

Welk geluk is groter dan dat van een vader als zijn zoon naar hem toe rent en zich aan hem vastklampt, ook al zit hij onder het stof? Waarom behandelt u dan zo'n zoon onverschillig, die zelf naar u toe gekomen is en verlangend naar u kijkt omdat hij op uw knieën wil klimmen? Zelfs mieren zorgen voor hun eigen eieren en vernietigen ze niet. Waarom zou u, een rechtvaardig man, dan niet voor uw eigen kind zorgen? De aanraking van zachte sandelpasta, van vrouwen of van koel water is niet zo aangenaam als de aanraking van je eigen kleine zoon in je armen. De brahmaan is de eerste onder de tweevoeters, de koe de eerste onder de viervoeters, de beschermer de eerste van allen die boven ons staan, en de zoon is de eerste van alles wat aangenaam is om aan te raken. Laat dit mooie kind u omhelzen. Niets in de wereld voelt zo goed als de omhelzing van je zoon.

Ik heb dit kind drie volle jaren gedragen voor ik hem baarde, koning, en hij kan al uw verdriet verdrijven. Toen ik in het kraamvertrek lag, klonk er een stem uit de lucht: "Hij zal honderd paardenoffers brengen." Mannen die ver van huis zijn, nemen daar kinderen van anderen op schoot, ruiken aan hun hoofd en voelen een groot geluk. U weet toch welke mantra's van de Veda de brahmanen uitspreken bij de riten voor een pasgeboren kind? "Je bent geboren uit mijn lichaam, mijn zoon. Je bent voortgekomen uit mijn hart. Je bent mijzelf, in de gestalte van een zoon. Leef honderd jaar! Mijn leven hangt van je af, en ook het voortbestaan van mijn geslacht. Leef daarom honderd jaar in groot geluk, mijn zoon." Hij komt uit uw lichaam, deze tweede mens uit u. Kijk naar uw zoon en u ziet uzelf, zoals u uw beeld ziet in een helder meer. Het offervuur wordt ontstoken uit het vuur van het huis, en zo is hij uit u ontstoken. U was één, en u hebt uzelf in tweeën gedeeld.

Toen u op jacht was en een hert achtervolgde, kwam u bij mij, koning, in de hermitage van mijn vader; ik was nog maagd. Van de zes voornaamste apsara's is Menaka de eerste, uit Brahma geboren. Zij daalde uit de hemel van de goden op aarde neer, en nadat ze met Vishvamisra geslapen had, bracht ze mij ter wereld, in een dal van de Himalaya. Zonder enige liefde ging ze weg en liet ze me daar

achter, alsof ik het kind van een ander was. Wat voor kwaad heb ik vroeger, in een ander leven, gedaan, dat mijn ouders me als kind weggooiden en dat u me nu wegstuurt? Als u me verstoot, ben ik bereid terug te gaan naar mijn vader, die me beschermt. Maar u mag dit kind niet verstoten. Het is uw eigen zoon.'

'Shakuntala,' zei Dushyanta, 'ik weet niet dat ik bij jou deze zoon verwekt heb. Vrouwen liegen meestal. Wie zal jouw woorden geloven? Die ontuchtige Menaka, die geen liefde kent, is je moeder, en ze gooide je op de helling van de Himalaya weg zoals je een bloemenoffer weggooit als de verering voorbij is. En je vader, die wellustige Vishvamisra, een kshatriya die er zo op gebrand was een brahmaan te worden, kent ook geen liefde. Toch is Menaka de eerste van de apsara's en is je vader de eerste van de rishi's. Waarom praat jij dan, hun dochter, als een lichtekooi? Je woorden verdienen geen geloof. Schaam je je niet om ze uit te spreken, en dan nog wel tegen mij? Ga weg, slechte vrouw in de kleren van een asceet. Waar is die grote rishi, en waar is die apsara Menaka? En waarom draag jij, laag als je bent, de kleren van een asceet? En je kind is al zo groot. Je zegt dat hij nog een kind is, maar wat is hij sterk. Hoe is hij zo snel opgeschoten, als een jonge salaboom? Je bent van lage geboorte, en je praat als een lichtekooi. Uit wellust ben je door Menaka verwekt. Alles wat je zegt, vrouw in de kleren van een asceet, is mij volkomen onbekend. Ik ken je niet. Ga maar waar je heen wilt.'

'Koning,' antwoordde Shakuntala, 'u ziet de fouten van anderen, al zijn ze zo klein als een mosterdzaadje. Maar uw eigen fouten ziet u niet, al zijn ze zo groot als een vilvavrucht. Menaka hoort bij de hemelse wezens; ze wordt zelfs tot de eersten van hen gerekend. Mijn geboorte is veel hoger dan de uwe, Dushyanta. U loopt over de aarde, koning, maar ik beweeg me door de lucht. Het verschil tussen ons is als tussen de berg Meru en een mosterdzaadje. Dit is wat ik kan: ik kan naar de woningen gaan van Indra, van Kubera, de god van de rijkdom, van Yama en van Varuna, de god van de wateren.

Er is een gezegde dat waar is, en ik noem het u als voorbeeld, niet uit kwade wil, u die zonder smet bent. Vergeef het me dan, wanneer u het gehoord hebt. Een lelijk mens denkt dat hij mooier is dan anderen, tot hij zijn eigen gezicht in de spiegel ziet: pas dan merkt hij het verschil tussen zichzelf en anderen. Een mooi mens bespot nooit iemand. En wie altijd kwaadspreekt, wordt een lasteraar. Zwijnen zoeken ook midden in een bloementuin naar vuil en drek, en slechte mensen kiezen uit wat anderen zeggen altijd het kwade, ook als er goed en kwaad door elkaar staat. Maar wijzen die woorden horen waarin goed

en kwaad vermengd zijn, nemen alleen het goede, zoals ganzen uit melk en water alleen de melk halen. Goede mensen hebben er pijn van als ze kwaad van anderen spreken, en vreugde als ze ouderen eer bewijzen; slechte mensen genieten van kwaadspreken en van het belasteren van de goeden. De goeden zijn gelukkig als ze geen fouten zoeken, de slechten als ze die vinden. Slechte mensen spreken altijd kwaad van goede, maar goede mensen doen hun nooit iets aan, ook niet als hun zelf iets wordt aangedaan. Wat is er belachelijker in de wereld dan slechte mensen die de goeden slecht noemen? Zelfs wie de Veda's verwerpt, wendt zich af van iemand die de waarheid en de dharma verlaten heeft, want zo iemand is als een woedende slang vol gif. Wat moet ik dan zeggen, ik die met de Veda's ben grootgebracht?

Wie een zoon verwekt die zijn evenbeeld is en hem niet erkent, bereikt nooit de werelden waarnaar hij verlangt, en de goden vernietigen zijn geluk en glans en al wat hij bezit. De voorouders hebben gezegd dat de zoon het geslacht voortzet en daarom de beste van alle daden van dharma is. Niemand mag een zoon verstoten. Manu, de zoon van Brahma, zegt dat er vijf soorten zonen zijn: die een man bij zijn eigen vrouw verwekt, die hij van anderen krijgt, die hij koopt, die hij met liefde opvoedt en die hij bij andere vrouwen verwekt dan zijn eigen vrouw. Zonen dragen de dharma en de daden van een man, vergroten zijn vreugde en redden de gestorven voorouders uit de oorden van kwelling. U mag zo'n zoon niet verstoten, koning. Zorg voor uzelf, voor de waarheid en voor de dharma door voor uw zoon te zorgen. U mag dit bedrog niet in stand houden.

Een vijver aanleggen brengt meer verdienste dan honderd waterputten. Een offer brengt meer verdienste dan een vijver. Een zoon brengt meer verdienste dan een offer. En de waarheid brengt meer verdienste dan honderd zonen. Eens werden honderd paardenoffers tegen de waarheid afgewogen, en de waarheid bleek zwaarder dan honderd paardenoffers. De waarheid, koning, staat gelijk aan de studie van alle Veda's en aan het baden in alle tirtha's, de heilige badplaatsen. Geen dharma is gelijk aan de waarheid; niets gaat boven de waarheid. De waarheid is het brahman, de allerhoogste werkelijkheid; de waarheid is de hoogste gelofte. Breek uw belofte niet, koning. Laat de waarheid en u één zijn.

Als u mijn woorden niet gelooft, ga ik uit mezelf weg. Uw gezelschap kan ik beter mijden. Maar onthoud dit, Dushyanta: als u er niet meer bent, zal deze zoon van mij over de hele aarde heersen, die door de vier zeeën omgeven is en door de Himalaya, de koning van de bergen, versierd.'

Shakuntala ging weg, en meteen daarop klonk er een stem uit de lucht, zonder dat er iemand te zien was. De stem richtte zich tot Dushyanta, die daar zat tussen zijn huispriester en zijn offerpriesters, zijn leraren en zijn ministers.

‘De moeder is maar een omhulsel, een zak van vlees,’ zei de stem. ‘De zoon die uit de vader voortkomt, is de vader zelf. Zorg voor je zoon, Dushyanta, en beledig Shakuntala niet. De zoon, die niets anders is dan een gestalte van het eigen zaad, redt de voorouders uit het rijk van Yama. Jij bent de vader van deze jongen. Shakuntala heeft de waarheid gesproken. De man deelt zijn lichaam in tweeën en wordt uit zijn vrouw geboren in de gestalte van een zoon. Zorg voor je zoon, die Shakuntala je gebaar heeft. Wie leeft terwijl hij zijn levende zoon verstoot, treft een groot ongeluk. Zorg daarom voor je zoon, afstammeling van Puru. En omdat jij op ons woord voor dit kind moet zorgen, zal deze zoon van jou bekendstaan onder de naam Bharata: hij voor wie gezorgd moet worden.’

Het waren de goden die gesproken hadden. Vol vreugde wendde de koning uit het huis van Puru zich tot zijn priesters en ministers. ‘Hebben jullie gehoord wat de bode van de goden zei?’ vroeg hij. ‘Ik wist zelf dat dit mijn zoon is. Maar als ik hem alleen op het woord van Shakuntala als mijn zoon had aangenomen, dan zou mijn volk argwaan hebben gehad, en ook mijn zoon zou niet als zuiver gegolden hebben.’

De koning nam zijn zoon aan en verrichtte voor hem alle riten die een vader voor zijn zoon verricht. Hij rook aan het hoofd van zijn kind en omhelsde hem, terwijl de brahmanen hun heilwensen over hem uitspraken en de barden hem prezen. En hij voelde wat een vader voelt bij de aanraking van zijn zoon.

Ook zijn vrouw nam Dushyanta aan, en hij stelde haar gerust. ‘Mijn koningin,’ zei hij, ‘we zijn in het geheim samengekomen. Daarom dacht ik erover na hoe ik het best kon aantonen dat je zuiver bent. Mijn volk had kunnen denken dat we alleen uit wellust samen waren geweest en niet als man en vrouw, en dan zou deze zoon, die ik tot kroonprins wilde wijden, gegolden hebben als iemand van onzuivere geboorte. En alle harde woorden die je in je woede gezegd hebt, liefste, heb ik je vergeven. Jij bent me het dierbaarst.’

Hij ontving haar met geschenken van geurige olie, eten en drinken. Toen gaf hij zijn kind de naam Bharata en wijdde hem plechtig tot kroonprins.

De glanzende wielen van Bharata’s strijdswagen waren onoverwinnelijk, en ze rolden door alle streken en vulden de hele aarde met hun geratel. De zoon van Dushyanta onderwierp alle koningen op aarde. Hij regeerde rechtvaardig en werd beroemd, en men gaf hem de titels chakravartin en sarvabhauma: hij

wiens wagenwielen overal rollen, de heerser over de hele aarde. Hij bracht vele offers, net als Indra, de koning van de Maruts, de stormgoden, en Kanva was bij die offers de voornaamste priester; de geschenken aan de brahmanen waren groot. Bharata bracht het paardenoffer dat govitata heet, en hij gaf Kanva duizend gouden munten als offerloon.

Van die Bharata zijn zoveel grote daden uitgegaan. In zijn geslacht zijn koningen geboren die op goden leken en op Brahma zelf, zoveel dat ze niet te tellen zijn. Naar hem is het grote geslacht genoemd waaruit ook Janamejaya stamt: de Bharata's.



## HOOFDSTUK TIEN

# Kacha

### *De lijn van Manu*

'LUISTER NU, KONING,' zei Vaishampayana, 'naar de geslachtslijnen van die koninklijke wijzen, zoals ze zijn overgeleverd: van Daksha, de stamvader van de schepselen, van Manu, de zoon van de zon, van Bharata, Kuru, Puru en Ajamidha, en ook van de Yadava's, van de Kuru's en van de koningen uit het huis van Bharata. Die lijnen zijn heilig; ze dienen de dharma, de voorspoed en het verlangen. Wie ze voordraagt, stemt de goden gunstig en krijgt rijkdom, roem en een lang leven. En allen die ik genoemd heb, straalden en waren in kracht gelijk aan de grote rishi's.'

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Prachetas had tien zonen, die allemaal ascese beoefenden en elke deugd bezaten. Lang geleden hadden ze met het vuur dat uit hun mond kwam de giftige planten en de talloze grote bomen verbrand die de aarde bedekten en de mensen het leven zwaar maakten. Na die tien werd er nog een zoon geboren, Daksha. Uit Daksha zijn alle schepselen voortgekomen; daarom noemt men ook hem een grootvader van de schepselen. Daksha verwekte bij Virini duizend zonen, streng in hun geloften en aan hem gelijk, en de hemelse rishi Narada

leerde die duizend zonen de leer van het samkhya, het onderscheiden van geest en stof, als een weg naar bevrijding.

Daarna verwekte Daksha, omdat hij schepselen wilde voortbrengen, vijftig dochters. Hij maakte ze allemaal tot erfdochters, zodat hun zonen ook als zijn zonen golden bij de riten. Tien van zijn dochters gaf hij aan Dharma, dertien aan Kashyapa en zevenentwintig aan Soma, de god van de maan: samen wijzen die zevenentwintig de tijd aan. Kashyapa, de zoon van Marichi, verwekte bij de oudste van zijn dertien vrouwen de Aditya's, de krachtige goden met Indra aan het hoofd, onder wie Vivasvat, de zon.

Vivasvat kreeg een zoon, Yama, en na Yama nog een zoon, Manu, een andere Manu dan de zoon van Brahma. Deze Manu was wijs en toegewijd aan de dharma, en hij werd de stamvader van een geslacht. Alle mensen zijn in het geslacht van Manu geboren, en daarom heten ze manava's, kinderen van Manu: de brahmanen, de kshatriya's en alle anderen. Later werden de brahmanen met de kshatriya's verbonden, en de zonen van Manu die brahmanen waren, wijdden zich aan de studie van de Veda's. Manu kreeg nog tien kinderen, onder wie Ikshvaku en een dochter, Ila, en zij namen allemaal het leven van kshatriya's op zich. Daarnaast had Manu nog vijftig zonen op aarde, maar men zegt dat die elkaar in hun ruzies allemaal te gronde hebben gericht.

Uit Ila werd de geleerde Pururavas geboren. Men zegt dat Ila zijn moeder en zijn vader tegelijk was. Pururavas heerste over dertien eilanden in de zee, en hoewel hij een mens was, had hij altijd bovenmenselijke gezellen om zich heen. Maar de macht steeg Pururavas naar het hoofd. Hij kreeg ruzie met de brahmanen, en zonder zich iets aan te trekken van hun woede roofde hij hun rijkdom. De wijze Sanatkumara zag het en kwam uit de wereld van Brahma om hem goede raad te geven, maar Pururavas wees die af. Toen ontstaken de grote rishi's in woede, en hun vloek vernietigde op slag die hebzuchtige koning, die door zijn macht zijn verstand had verloren.

Het was Pururavas die als eerste de drie soorten offervuur uit de wereld van de gandharva's naar de aarde bracht. Hij bracht er ook de apsara Urvashi vandaan, en bij haar verwekte de zoon van Ila zes zonen, onder wie Ayus. Ayus kreeg bij de dochter van Svarbhanu vier zonen, en de voornaamste van hen was Nahusha.

Nahusha was verstandig en dapper, en hij regeerde zijn koninkrijk rechtvaardig. Hij zorgde gelijkelijk voor de voorouders, de goden, de rishi's, de brahmanen, de gandharva's, de naga's, de rakshasa's, de kshatriya's en de

vaishya's, en de roversbenden onderdrukte hij met harde hand. Maar hij liet de rishi's belasting betalen, en hij liet zich door hen op hun rug dragen als door lastdieren. Door zijn schoonheid, zijn ascese, zijn moed en zijn kracht overwon hij zelfs de goden, en hij regeerde alsof hij Indra zelf was.

Hij kreeg zes zonen met een zachte stem, onder wie Yati en Yayati. Yati koos voor de ascese en werd een wijze als Brahma zelf. Yayati werd een machtig en rechtvaardig koning. Hij heerste over de hele aarde, bracht veel offers, vereerde de voorouders met diepe eerbied en eerde altijd de goden. Hij bracht de hele wereld onder zijn gezag en werd door geen vijand verslagen.

De zonen van Yayati waren allemaal grote boogschutters, en ze blonken uit in elke deugd. Hij kreeg ze bij zijn twee vrouwen, Devayani, de dochter van Shukra, en Sharmishtha, de dochter van de asura-koning Vrishaparvan. Devayani baarde Yadu en Turvasu, Sharmishtha baarde Druhyu, Anu en Puru.

Toen Yayati lange tijd rechtvaardig over zijn onderdanen had geregeerd, werd hij getroffen door een afzichtelijke ouderdom, die zijn schoonheid verwoestte. Hij riep zijn zonen, Yadu, Puru, Turvasu, Druhyu en Anu.

'Lieve zonen,' zei hij, 'ik wil weer jong zijn en mijn verlangens stillen met jonge vrouwen. Help me daarbij.'

'Wat hebt u nodig, koning?' vroeg zijn oudste zoon, de zoon van Devayani. 'Wilt u uw jeugd terug?'

'Neem mijn ouderdom van me over, mijn zoon,' zei Yayati. 'Met jouw jeugd wil ik genieten. Door mijn lange offers en door de vloek van Shukra, de leraar van de asura's, is het genot aan mij voorbijgegaan. Met jullie jeugd wil ik genieten. Laat een van jullie mijn ouderdom nemen en met mijn lichaam mijn koninkrijk regeren. Ik wil genieten in een vernieuwd lichaam. Neem mijn ouderdom over, jongens.'

Maar geen van zijn zonen wilde zijn ouderdom aannemen. Toen zei zijn jongste zoon, Puru: 'Koning, geniet nog eens in een vernieuwd lichaam, met uw jeugd terug. Ik neem uw ouderdom, en op uw bevel regeer ik uw koninkrijk.'

Door de kracht van zijn ascese droeg de koninklijke wijze zijn ouderdom over op die grootmoedige zoon, en met de jeugd van Puru werd hij weer jong, terwijl Puru met de jaren van de koning het koninkrijk regeerde.

Er gingen duizend jaar voorbij, en Yayati bleef zo sterk als een tijger. Hij genoot lang van zijn twee vrouwen, en in de tuinen van Chitraratha, een koning van de gandharva's, ook van de apsara Vishvachi. Maar zelfs toen waren

zijn verlangens niet gestild. Toen herinnerde hij zich wat de purana's, de oude overleveringen, zeggen:

‘Begeerte wordt nooit verzadigd door genot. Ze laait er juist van op, zoals offerboter die in het vuur wordt gegoten. Al genoot iemand van de hele aarde met al haar rijkdom, haar diamanten en haar goud, haar dieren en haar vrouwen, dan nog zou hij niet verzadigd zijn. Pas wanneer een mens in gedachten, daden en woorden geen enkel levend wezen kwaad doet, bereikt hij de zuiverheid van het brahman. Wanneer iemand niets vreest en door niets gevreesd wordt, wanneer hij niets verlangt en niets kwetst, dan bereikt hij de zuiverheid van het brahman.’

De wijze koning zag het in: verlangens raken nooit verzadigd. Hij bracht zijn geest tot rust door meditatie en nam zijn ouderdom van zijn zoon terug. Hij gaf Puru zijn jeugd terug, hoewel zijn eigen verlangens niet gestild waren, en zette hem op de troon.

‘Jij bent mijn ware erfgenaam,’ zei hij tegen Puru. ‘Jij bent mijn ware zoon, door wie mijn geslacht zal voortbestaan. In de wereld zal mijn geslacht naar jou genoemd worden.’

Daarna ging Yayati naar de berg van Bhrigu om zich aan de ascese te wijden. Na lange jaren, toen hij grote verdienste had verworven, bezweek hij voor de onvermijdelijke macht van de Tijd. Hij hield zich aan een gelofte van vasten, liet zijn menselijke lichaam achter en steeg met zijn vrouwen op naar de hemel van de goden.

### *Kacha*

‘Brahmaan,’ zei Janamejaya, ‘vertel me hoe onze voorvader Yayati, de tiende in het geslacht na Daksha, de dochter van Shukra tot vrouw kreeg, een meisje dat voor niemand te krijgen was. Ik wil het in bijzonderheden horen. En vertel me daarna een voor een over de koningen die elk een geslacht hebben gesticht.’

‘Yayati was een koning met de glans van Indra,’ zei Vaishampayana. ‘Ik zal u vertellen hoe zowel Shukra als Vrishaparvan hem met de juiste ritens hun dochters gaven, en vooral hoe hij met Devayani samenkwam.’

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Lang geleden streden de goden en de asura's telkens weer om de heerschappij over de drie werelden en alles wat daarin is. Om de overwinning te behalen namen de goden Brihaspati, de zoon van Angiras, als priester voor hun offers, en hun tegenstanders namen de geleerde Shukra. Die twee brahmanen wedijverden voortdurend met elkaar en schepten tegen elkaar op.

Alle danava's die in de strijd door de goden werden gedood, wekte Shukra weer tot leven door de kracht van zijn kennis, en dan stonden ze op en vochten opnieuw tegen de goden. Ook de asura's doodden op het slagveld veel goden, maar Brihaspati kon hen niet terugbrengen. Hij kende de sanjivani niet, de kunst om doden tot leven te wekken, die Shukra zo goed beheerste.

Uit angst voor Shukra gingen de goden naar Kacha, de oudste zoon van Brihaspati. 'We komen je om een gunst vragen,' zeiden ze. 'Bewijs ons een dienst waar voor ons alles van afhangt. Maak je zo snel als je kunt de kennis eigen die Shukra bezit; zijn kracht is onmetelijk. Je vindt hem aan het hof van Vrishaparvan, de koning van de asura's. Hij beschermt altijd de danava's, maar nooit ons, hun tegenstanders. Jij bent jonger dan hij, en daarom kun je hem met eerbied dienen. Je kunt ook Devayani dienen, zijn lievelingsdochter. Alleen jij kunt hen allebei voor je winnen, niemand anders. Als je Devayani behaagt met je gedrag, je vrijgevigheid, je zachtheid en je hele manier van doen, krijg je die kennis.'

'Goed,' zei de zoon van Brihaspati, en hij ging op weg naar Vrishaparvan. Al gauw kwam hij in de hoofdstad van de koning van de asura's, en daar zag hij Shukra.

'Neem me aan als uw leerling,' zei hij. 'Ik ben de kleinzoon van de rishi Angiras en de zoon van Brihaspati, en ik heet Kacha. Als u mijn leraar wilt zijn, zal ik duizend jaar in onthouding bij u leven als leerling van de Veda. Geef me uw opdrachten, brahmaan.'

'Welkom, Kacha,' zei Shukra. 'Ik neem je voorstel aan. Ik zal je met respect behandelen, want daarmee eer ik Brihaspati.'

Kacha stemde in en legde de gelofte af die hij had genoemd. Vanaf dat moment probeerde hij met eerbied zowel zijn leraar als Devayani voor zich te winnen. Hij was jong, en hij zong, danste en bespeelde allerlei instrumenten voor Devayani, die zelf ook jong was. Hij deed het met overgave, en met bloemen en vruchten en met diensten die hij haar gretig bewees, won hij het meisje. En als ze samen alleen waren, zorgde Devayani met haar liederen en haar lieve manieren voor de jongen die zijn gelofte hield.

Er waren vijfhonderd jaar van Kacha's gelofte voorbij toen de danava's achter zijn bedoeling kwamen. Ze werden woedend, en een brahmaan doden was voor hen geen bezwaar. Op een dag zagen ze Kacha op een eenzame plek in het woud, waar hij de koeien van zijn leraar hoedde. Uit haat tegen Brihaspati, en om te voorkomen dat hij de kennis om doden tot leven te wekken zou meenemen, doodden ze hem en hakten hem in stukken voor de jakhalzen en de wolven.

Toen de schemering viel, kwamen de koeien zonder hun hoeder terug naar de stal. Devayani zag het, en ze zei tegen haar vader: 'Uw avondvuur is ontstoken, vader, en de zon is ondergegaan. De koeien zijn zonder hun hoeder teruggekomen. Kacha is nergens te zien. Het is duidelijk dat hij verdwaald is of dood. Zonder hem wil ik niet leven, vader.'

'Ik wek hem weer tot leven,' zei Shukra, 'door te zeggen: "Laat hem komen."' Hij riep Kacha op met zijn kunst, en Kacha kwam: door de kracht van die kennis scheurde hij zich een weg naar buiten uit de lichamen van de wolven die hem hadden verslonden.

Devayani vroeg hem waarom hij zo lang was weggebleven. 'Ik was dood,' zei hij. 'Ik was op weg naar huis, beladen met offerhout, kusagras en blokken hout. Ik ging onder een banyan zitten, en de koeien, die ik bij elkaar had gedreven, stonden in de schaduw van dezelfde boom. De asura's zagen me en vroegen: "Wie ben jij?" Ze hoorden me antwoorden: "Ik ben de zoon van Brihaspati." Zodra ik dat gezegd had, doodden de danava's me, hakten mijn lichaam in stukken en gaven wat er van me over was aan de jakhalzen en de wolven. Toen gingen ze voldaan naar huis. Maar je vader riep me op, en nu sta ik hier weer levend voor je.'

Een andere keer ging Kacha op verzoek van Devayani het woud in om bloemen te plukken. Terwijl hij rondzwierf, zagen de danava's hem. Opnieuw doodden ze hem, en nu stampten ze hem fijn tot een brij en mengden die met het water van de oceaan. Toen hij lang wegbleef, ging het meisje weer naar haar vader, en opnieuw riep Shukra hem met zijn kunst op. Kacha verscheen voor zijn leraar en zijn dochter en vertelde alles wat er gebeurd was.

Toen doodden de asura's hem voor de derde keer. Ze verbrandden hem tot as, mengden die as met wijn en gaven die de leraar zelf te drinken.

'Vader,' zei Devayani weer, 'Kacha is bloemen gaan plukken, maar hij is nergens te zien. Het is duidelijk dat hij verdwaald is of dood. Zonder hem wil ik niet leven.'

‘Mijn dochter,’ zei Shukra, ‘de zoon van Brihaspati is naar de wereld van de doden gegaan. Ik wek hem tot leven met mijn kunst, en toch wordt hij keer op keer gedood. Wat moet ik doen? Treur niet, Devayani, en huil niet. Iemand als jij hoort niet te treuren om een sterveling. Door mijn macht word jij drie keer per dag, op de voorgeschreven uren, vereerd door de brahmanen, door de goden met Indra, door de Vasu’s, door de Ashvins, door de asura’s, door de hele wereld. Hem in leven houden kan niet: telkens als ik hem terugroep, doden ze hem weer.’

‘Waarom zou ik niet om hem treuren, vader?’ zei Devayani. ‘Zijn grootvader is de oude Angiras, zijn vader is Brihaspati, een oceaan van ascese. Hij is de kleinzoon van een rishi en de zoon van een rishi. En zelf leefde hij in onthouding en beoefende hij ascese, hij was altijd waakzaam en bedreven in alles. Ik ga vasten tot ik sterf, en dan volg ik de weg die Kacha gegaan is. Ik hou van Kacha, vader. Hij is zo mooi.’

‘De asura’s willen me kwaad doen,’ riep Shukra. ‘Ze doden de leerling die bij mij woont. Die woeste asura’s willen me afnemen wat mij tot brahmaan maakt, door me deel te laten hebben aan hun misdaad. Zo’n misdaad heeft een vreselijk einde: de moord op een brahmaan zou zelfs Indra verteren.’

Op aandringen van Devayani begon hij Kacha op te roepen, die al in de muil van de dood was gegaan. Kacha hoorde de oproep, maar hij was bang voor wat Shukra zou overkomen, en vanuit de buik van zijn leraar antwoordde hij met zwakke stem: ‘Wees me goedgezind, leraar. Ik ben Kacha, die u vereert. Behandel me als uw eigen geliefde zoon.’

‘Langs welke weg ben je in mijn buik gekomen, brahmaan, waar je nu zit?’ vroeg Shukra. ‘Ik verlaat de asura’s op dit ogenblik en ik ga over naar de goden.’

‘Dankzij u heb ik mijn geheugen niet verloren. Ik herinner me alles precies zoals het gebeurd is. Mijn ascese is niet vernietigd, en daarom kan ik deze bijna ondraaglijke pijn verdragen. De asura’s hebben me gedood, verbrand en tot poeder gemaakt, en me met uw wijn aan u gegeven. Maar zolang u er bent, zullen de kunsten van de asura’s de kennis van een brahmaan nooit overwinnen.’

‘Wat kan ik voor je doen, mijn dochter?’ zei Shukra tegen Devayani. ‘Alleen met mijn dood kan Kacha zijn leven terugkrijgen. Kacha zit in mij, Devayani. Er is geen andere manier om hem naar buiten te krijgen dan door mijn buik open te scheuren.’

‘Beide rampen zullen me als vuur verbranden. De dood van Kacha en uw eigen dood zijn voor mij hetzelfde. Als Kacha sterft, verlies ik mijn leven. En als u sterft, kan ik niet verder leven.’

‘Zoon van Brihaspati,’ zei Shukra toen, ‘je hebt al bereikt wat je wilde, want Devayani houdt zo veel van je. Neem de kennis aan die ik je vandaag zal geven, als je tenminste niet Indra bent in de gedaante van Kacha. Niemand komt levend uit mijn buik. Maar een brahmaan mag niet gedood worden, en daarom: neem de kennis aan die ik je geef. Kom tot leven als mijn zoon. En als je met wat je van mij geleerd hebt uit mijn lichaam komt, door mij tot leven gewekt, doe dan wat een dankbare leerling doet.’

Kacha ontving de kennis. Toen scheurde hij de buik van zijn leraar open en kwam naar buiten, zoals de volle maan ‘s avonds opkomt. Hij zag wat er van Shukra over was, en met de kunst die hij had geleerd wekte hij hem weer tot leven.

Hij eerde hem en zei: ‘Wie de nectar van de kennis in je oren giet, zoals u bij mij gedaan hebt toen ik nog zonder kennis was, die beschouw ik als mijn vader en mijn moeder. Wie zou zo ondankbaar zijn hem kwaad te doen, als hij bedenkt wat hij van hem gekregen heeft? Een leraar moet altijd vereerd worden: hij geeft kennis, en hij is het kostbaarste van alles wat kostbaar is op aarde. Wie kennis verworven heeft en dan zijn leraar kwaad doet, wordt op aarde gehaat en komt ten slotte in de werelden van wie kwaad doen.’

Shukra was bedrogen doordat de wijn hem in zijn macht had. Drank had hem zo van zijn bewustzijn beroofd dat hij zijn eigen leerling had opgedronken zonder het te merken, en daar stond die leerling nu voor hem. Hij besloot de gewoonten van de brahmanen te hervormen. Woedend stond hij op van de grond en zei:

‘De ellendige brahmaan die vanaf vandaag voor de verleiding bezwijkt en wijn drinkt, zal gelden als iemand die zijn dharma verloren heeft. Hij zal gelden alsof hij een brahmaan heeft gedood, en hij zal gehaat worden in deze wereld en in de andere. Deze grens stel ik overal aan het gedrag en de waardigheid van de brahmanen. Laat de goeden het horen, laat de brahmanen het horen, en wie hun meerderen eren, en de goden, en de drie werelden!’

Daarna riep hij de danava's bij zich, die door het lot hun verstand kwijt waren. ‘Dwaze danava's,’ zei hij, ‘Kacha heeft gekregen wat hij wilde. Van nu af aan woont hij bij mij. Hij heeft de kostbare kennis verworven om doden tot leven te wekken, en in kracht is die brahmaan nu gelijk aan Brahma.’

Meer zei Shukra niet. De danava's waren verbaasd en gingen naar huis. En Kacha bleef bij zijn leraar tot de duizend jaar vol waren. Toen maakte hij zich met diens toestemming klaar om terug te keren naar de woning van de goden. Zijn gelofte was voorbij, en hij stond op het punt te vertrekken, toen Devayani hem aansprak.

'Kleinzoon van de rishi Angiras,' zei ze, 'in gedrag en afkomst, in kennis, ascese en bescheidenheid straal jij het helderst van allemaal. Zoals mijn vader Angiras eert, zo eer ik jouw vader. Luister naar wat ik zeg. Denk aan hoe ik me tegenover jou gedragen heb zolang je gelofte duurde. Nu is je gelofte voorbij. Schenk mij je liefde. Neem mijn hand aan met de voorgeschreven mantra's.'

'Jij bent voor mij iemand om te eren, net als je vader,' zei Kacha, 'en zelfs nog meer. Je vader houdt meer van jou dan van zijn leven. Je bent de dochter van mijn leraar, en zoals hij altijd mijn eerbied verdient, zo verdien jij die ook. Daarom moet je dit niet zeggen, Devayani.'

'En jij bent de zoon van de zoon van de leraar van mijn vader. Daarom verdien jij ook mijn eerbied. Kacha, denk vandaag aan de liefde die ik je toonde toen de asura's je zo vaak doodden. Denk aan mijn vriendschap en mijn genegenheid, en aan hoe toegewijd ik aan je was. Je mag me niet in de steek laten; ik heb niets verkeerd gedaan. Mijn hart hoort bij jou.'

'Breng me niet op zo'n slechte weg,' zei Kacha. 'Heb begrip voor me. Jij bent voor mij iemand die ik nog meer moet eren dan mijn leraar. De plek waar jij gewoond hebt, het lichaam van Shukra, is ook mijn woning geweest. Je bent mijn zuster. We hebben samen gelukkige dagen gehad, en er is niets dan goeds tussen ons. Ik vraag je toestemming om naar huis te gaan. Wens me een veilige reis. Als je aan me terugdenkt, of als het gesprek op mij komt, denk dan aan mij als iemand die de dharma niet heeft overtreden. Dien mijn leraar altijd bereidwillig en met je hele hart.'

'Als je weigert me tot vrouw te nemen, nu ik je erom vraag,' zei Devayani, 'dan zal die kennis van jou geen vrucht dragen, Kacha.'

'Ik heb je verzoek alleen geweigerd omdat je de dochter van mijn leraar bent, niet omdat je iets verkeerd hebt gedaan. En mijn leraar heeft me hierin ook niets bevolen. Vervloek me als je wilt. Ik heb je gezegd hoe een rishi zich hoort te gedragen. Ik verdien je vloek niet, Devayani, en toch heb je me vervloekt. Je hebt gehandeld uit begeerte en niet omdat de dharma het vroeg. Daarom zal je wens niet in vervulling gaan. Geen zoon van een rishi zal ooit je hand aannemen.'

Je hebt gezegd dat mijn kennis geen vrucht zal dragen. Goed dan. Maar ze zal vrucht dragen bij degene aan wie ik haar doorgeef.'

Kacha ging op weg naar de woning van Indra, de koning van de goden. De goden zagen hem aankomen, en met Indra voorop eerden ze hem. Toen zeiden ze: 'Je hebt ons een grote dienst bewezen. Wat je gedaan hebt, is wonderbaarlijk. Je roem zal nooit sterven. Je zult met ons delen in de offergaven.'

### *De put*

De goden leerden van Kacha de wonderlijke kunst en vonden dat ze hun doel al bereikt hadden. Ze kwamen bij Indra, de god van de honderd offers. 'De tijd is gekomen om uw kracht te tonen,' zeiden ze. 'Versla uw vijanden.'

'Goed,' zei Indra, en met de goden trok hij op. Onderweg zag hij een groep meisjes die in een meer speelden, in de tuinen van Chitraratha. Ze hadden hun kleren op de oever gelegd. Indra veranderde zich in wind en gooide de kleren door elkaar.

Even later kwamen de meisjes uit het water en liepen naar hun kleren, die door elkaar op een hoop lagen. Sharmishtha, de dochter van Vrishaparvan, pakte de kleren van Devayani, zonder te weten dat ze niet van haar waren. Daarover kregen de twee ruzie.

'Dochter van de asura,' zei Devayani, 'waarom neem je mijn kleren? Jij bent mijn leerling. Je weet niet hoe je je hoort te gedragen, en er zal niets goeds van je komen.'

'Jouw vader zit lager dan de mijne,' zei Sharmishtha, 'en met neergeslagen ogen zingt hij de lof van mijn vader, als een betaalde lofzanger, of mijn vader nu rechtop zit of languit ligt. Jij bent de dochter van iemand die anderen prijst, die om aalmoezen vraagt en ze aanneemt. Ik ben de dochter van iemand die geprezen wordt, die aalmoezen geeft en nooit aanneemt. Bedelares die je bent: sla je maar op je borst, scheld maar, zweer me maar vijandschap, geef je maar over aan je woede. Je huilt tranen van woede, en voor niets, jij die aalmoezen aanneemt. Als ik wil, kan ik je iets aandoen, en jij mij niet. Je zoekt ruzie, maar ik beschouw je niet als mijn gelijke.'

Devayani greep de kleren en begon eraan te trekken. Toen gooide Sharmishtha haar in een put, en boosaardig als ze was ging ze naar huis, in de overtuiging dat Devayani dood was.

Kort nadat Sharmishtha was weggegaan, kwam Yayati, de zoon van Nahusha, op die plek. De koning was op jacht geweest. Zijn twee paarden voor de wagen en het derde paard dat met hem meeliep, waren uitgeput, en hijzelf had dorst. Er was een put in de buurt, maar die stond droog. Toen hij erin keek, zag hij er een meisje in dat gloeide als een laaiend vuur. Hij stelde haar met vriendelijke woorden gerust.

‘Wie ben je, mooi meisje, met je nagels die glanzen als gepoetst koper en je oorringen met hemelse edelstenen? Je lijkt erg van streek. Waarom huil je zo? Hoe ben je in deze put gevallen, die vol klimplanten en lang gras staat? Zeg me van wie je de dochter bent.’

‘Ik ben de dochter van Shukra,’ zei Devayani, ‘die de asura’s weer tot leven wekt als de goden hen gedood hebben. Hij weet niet wat me is overkomen. Hier is mijn rechterhand, koning, met de nagels die glanzen als koper. U bent van goede afkomst. Ik vraag u: pak mijn hand en trek me omhoog. Ik weet dat u goede manieren hebt, dat u dapper bent en beroemd. Haal me uit deze put.’

Nu Yayati wist dat ze de dochter van een brahmaan was, pakte hij haar bij haar rechterhand en trok haar uit de put. Hij keek steels naar haar slanke dijen, nam vriendelijk en beleefd afscheid en keerde terug naar zijn hoofdstad.

Toen de zoon van Nahusha weg was, kwam Devayani haar dienstmeisje Ghurnika tegen. ‘Ghurnika,’ zei ze, ‘ga naar mijn vader en vertel hem zo snel je kunt alles wat er gebeurd is. Ik ga de stad van Vrishaparvan niet meer in.’

Ghurnika haastte zich naar het paleis van de koning van de asura’s. Ze vond Shukra. ‘Sharmishtha, de dochter van Vrishaparvan,’ zei ze, ‘heeft Devayani in het woud slecht behandeld.’

Shukra ging naar buiten en zocht zijn dochter in het woud. Toen hij haar vond, sloeg hij zijn armen om haar heen. ‘Mijn dochter, wat mensen overkomt, geluk of leed, komt altijd voort uit hun eigen fouten. Je zult dus wel een fout hebben begaan waarvoor je nu zo boet.’

‘Straf of geen straf,’ zei Devayani, ‘luister goed naar me. Luister naar wat Sharmishtha, de dochter van Vrishaparvan, tegen me gezegd heeft. Ze heeft gezegd dat u niet meer bent dan de betaalde lofzanger van de koning van de asura’s. Met rode ogen zei ze het, keer op keer, die trotse Sharmishtha: "Jij bent de dochter van iemand die voor geld de lof van anderen zingt, die om aalmoezen bedelt en ze aanneemt, en ik ben de dochter van iemand die vereerd wordt, die geeft en nooit iets aanneemt." Als ik de dochter ben van een betaalde lofzanger,

vader, van iemand die giften aanneemt, dan moet ik haar maar vereren in de hoop op haar gunst. Dat heb ik haar al gezegd.'

'Jij bent niet de dochter van een betaalde lofzanger, Devayani,' zei Shukra, 'niet van iemand die om giften vraagt en ze aanneemt. Jij bent de dochter van iemand die niemand vereert, maar door iedereen vereerd wordt. Vrishaparvan weet het zelf, en Indra, en koning Yayati ook. Het brahman, de allerhoogste werkelijkheid, die niemand kan doorgronden, en de macht die het me geeft: dat is mijn kracht. Ik heb Brahma, de Zelfgeborene, gunstig gestemd, en hij heeft gezegd dat ik voor altijd heer ben over alles wat er op aarde en in de hemel van de goden bestaat. Ik ben het die de regen laat vallen voor het welzijn van de schepselen, en ik voed de gewassen waarvan alle levende wezens leven.'

Zo probeerde hij zijn dochter te kalmeren, en hij zei nog: 'Onthoud dit, Devayani. Wie zich niets aantrekt van de beledigingen van anderen, overwint alles. Een goede wagenmenner, zeggen de wijzen, is hij die de teugels van zijn paarden strak houdt en niet laat vieren. Zo is een man pas een man als hij zijn opkomende woede bedwingt en er niet aan toegeeft. Wie zijn opkomende woede rustig bedwingt, heeft alles overwonnen. Wie door vergevingsgezindheid zijn woede van zich afschudt, zoals een slang zijn oude huid afwerpt, die is een man. Wie zijn woede onderdrukt, wie zich niets aantrekt van beledigingen en niet boos wordt, zelfs niet als daar reden toe is, die bereikt de vier doelen van het leven: dharma, voorspoed, verlangen en bevrijding. Stel iemand die honderd jaar lang elke maand zonder vermoeidheid een offer brengt, naast iemand die nooit ergens boos om wordt: wie geen woede voelt, staat hoger. Jongens en meisjes, die het goede nog niet van het verkeerde kunnen onderscheiden, maken ruzie met elkaar. Wijzen doen hen niet na.'

'Vader, ik weet ook wel wat het verschil is tussen de kracht van woede en die van vergevingsgezindheid. Maar als een leerling zich zonder respect gedraagt, moet de leraar het hem nooit vergeven, als hij het goed met hem meent. Daarom wil ik niet langer wonen in een land waar slecht gedrag wordt beloond. Een wijs mens die het goede zoekt, moet niet wonen tussen slechte mensen die altijd smalen op goed gedrag en hoge afkomst. De beste woonplaats is daar waar goed gedrag en goede afkomst gekend en gerespecteerd worden. De wrede woorden van de dochter van Vrishaparvan branden in mijn hart, zoals droog hout brandt als mensen een vuur aanmaken. Ik kan me in de drie werelden niets ellendigers voorstellen dan dat iemand die niets heeft zijn vijanden moet vereren, die alles hebben. De geleerden zeggen dat voor zo iemand zelfs de dood beter is.'

Toen werd Shukra woedend. Hij ging naar Vrishaparvan, waar die zat, en zei zonder zijn woorden te wegen: 'Koning, kwade daden dragen niet meteen vrucht, zoals de aarde. Maar langzaam en in het geheim roeien ze wie ze begaan uit. De vrucht treft hemzelf, of zijn zoon, of zijn kleinzoon. Kwade daden moeten vrucht dragen; net als zwaar voedsel kun je ze nooit verteren. Jullie hebben de brahmaan Kacha gedood, de kleinzoon van Angiras, die rechtvaardig was, de voorschriften kende en zijn plichten nakwam, terwijl hij in mijn huis woonde. Om die moord, en ook om de mishandeling van mijn dochter, verlaat ik jou en je familie, Vrishaparvan. Hierom kan ik niet langer bij je blijven. Denk je dat ik een razende leugenaar ben, koning van de asura's? Je neemt je vergrijp licht op en probeert het niet goed te maken.'

'Zoon van Bhrigu,' zei Vrishaparvan, 'ik heb u nooit verweten dat u de dharma tekortdeed of loog. De dharma en de waarheid wonen altijd in u. Wees me goedgezind. Als u ons verlaat, zullen we ons in de diepten van de oceaan storten. Iets anders blijft ons niet over.'

'Asura's, of jullie nu in de diepten van de oceaan verdwijnen of alle kanten op vluchten, het kan me weinig schelen. Ik kan het verdriet van mijn dochter niet verdragen. Ze is me altijd dierbaar; mijn leven hangt van haar af. Zorg dat jullie het met haar goedmaken. Zoals Brihaspati altijd het welzijn van Indra zoekt, zo zet ik mijn ascese altijd voor jullie in.'

'U bent heer en meester over alles wat de vorsten van de asura's in deze wereld bezitten,' zei Vrishaparvan, 'over hun olifanten, hun koeien en hun paarden, en zelfs over mij.'

'Als het waar is dat ik heer ben over alle rijkdom van de asura's,' zei Shukra, 'ga dan en maak het goed met Devayani.'

Shukra ging naar Devayani en vertelde haar alles. Maar Devayani zei: 'Vader, als u heer bent over de koning van de asura's zelf en over al zijn rijkdom, laat de koning dan zelf naar me toe komen en het in mijn bijzijn zeggen.'

Vrishaparvan kwam naar Devayani toe. 'Devayani,' zei hij, 'wat je wilt, hoe moeilijk ook, ik ben bereid het je te geven.'

'Ik wil dat Sharmishtha met duizend meisjes mij dient. En ze moet me volgen waarheen mijn vader me ook ten huwelijk geeft.'

Vrishaparvan gaf een dienstmeisje dat bij hem was opdracht: 'Haal Sharmishtha hier, en laat haar doen wat Devayani wil.'

Het dienstmeisje ging naar Sharmishtha. 'Sharmishtha,' zei ze, 'wilt u opstaan en meekomen? Doe wat goed is voor uw verwanten. Op aandringen van

Devayani staat de brahmaan op het punt zijn leerlingen, de asura's, te verlaten. U moet doen wat Devayani wil.'

'Ik doe graag wat Devayani wil,' zei Sharmishtha. 'Op aandringen van Devayani roept Shukra me. Shukra en Devayani mogen de asura's niet door mijn toedoen verlaten.'

Op bevel van haar vader kwam Sharmishtha met duizend meisjes in een draagstoel uit het prachtige paleis. Ze ging naar Devayani toe en zei: 'Met mijn duizend meisjes ben ik je dienaar. En ik zal je volgen waarheen je vader je ook ten huwelijk geeft.'

'Ik ben de dochter van iemand die de lof van jouw vader zingt, die bedelt en aalmoezen aanneemt,' zei Devayani. 'En jij bent de dochter van iemand die vereerd wordt. Hoe kun jij dan mijn dienaar zijn?'

'Je moet alles doen wat je kunt voor het geluk van je verwanten als ze in nood zijn. Daarom zal ik je volgen waarheen je vader je ook ten huwelijk geeft.'

Toen Sharmishtha had beloofd haar dienaar te zijn, zei Devayani tegen haar vader: 'Vader, nu ben ik tevreden. Nu ga ik de stad van de asura's weer in. Nu weet ik dat uw kennis en uw macht niet vergeefs zijn.' Shukra ging de stad van de asura's weer binnen, en de danava's vereerden hem.

### *Het ashokabos*

Een tijd later ging Devayani voor haar plezier weer naar het woud, met Sharmishtha en haar duizend meisjes. Op dezelfde plek als toen zwierven ze vrij rond. Devayani liet zich door al haar gezellinnen bedienen en genoot. Ze speelden zorgeloos, dronken de honing uit de bloemen, aten allerlei vruchten en beten er in het wilde weg in.

Juist toen kwam koning Yayati, de zoon van Nahusha, er weer langs, moe en dorstig, op jacht naar herten. Hij zag Devayani en Sharmishtha en al die andere meisjes, getooid met hemelse sieraden en wellustig loom van de bloemenhoning die ze gedronken hadden. Devayani, de mooiste van hen allemaal, lag op haar gemak uitgestrekt, en Sharmishtha zat bij haar en masseerde zachtjes haar voeten.

'Ik zou jullie allebei naar je naam en je afkomst willen vragen,' zei Yayati. 'Het lijkt erop dat deze tweeduizend meisjes jullie tweeën dienen.'

‘Luister, koning,’ zei Devayani. ‘Ik ben de dochter van Shukra, de leraar van de asura’s. Dit is mijn dienaar, die me volgt waar ik ook ga. Ze heet Sharmishtha en ze is de dochter van Vrishaparvan, de koning van de asura’s.’

‘Ik ben benieuwd waarom dit meisje, de dochter van de koning van de asura’s, jouw dienaar is.’

‘Alles komt voort uit het lot, koning. Ook dit is het werk van het lot; daar hoeft u zich niet over te verbazen. U ziet eruit en u bent gekleed als een koning, en u spreekt zo zuiver als de Veda. Zeg me hoe u heet, waar u vandaan komt en van wie u de zoon bent.’

‘Toen ik als leerling in onthouding leefde, is de hele Veda mijn oren binnengegaan,’ zei de koning. ‘Ik heet Yayati. Ik ben de zoon van een koning en zelf ook koning.’

‘Waarom bent u hierheen gekomen, koning? Om lotussen te plukken, om te vissen of om te jagen?’

‘Ik joeg op herten, kreeg dorst en ben hier water komen zoeken. Ik ben erg moe. Ik wacht alleen op jullie toestemming om te gaan.’

‘Met mijn tweeduizend meisjes en mijn dienaar Sharmishtha wacht ik op úw bevel,’ zei Devayani. ‘Word mijn vriend en mijn man.’

‘Ik verdien je niet, mooi meisje,’ zei Yayati. ‘Jij bent de dochter van Shukra, die ver boven mij staat. Je vader kan je zelfs niet aan een groot koning geven.’

‘Brahmanen zijn vroeger al met kshatriya’s verbonden geweest, en kshatriya’s met brahmanen. U bent de zoon van een rishi en zelf ook een rishi. Trouw met me, zoon van Nahusha.’

‘De vier standen zijn wel uit één lichaam voortgekomen,’ zei Yayati, ‘maar hun plichten en hun zuiverheid zijn niet gelijk. De brahmaan staat boven allen.’

‘Behalve u heeft nog nooit een man deze hand aangeraakt. Daarom neem ik u tot man. Hoe zou een andere man mijn hand kunnen aanraken, nu u haar hebt aangeraakt, u die een rishi bent?’

‘Wijzen weten dat je een brahmaan meer moet mijden dan een woedende slang vol gif, of een laaiend vuur waarvan de vlammen zich verspreiden.’

‘Meer dan een slang? Meer dan vuur? Waarom?’

‘Een slang doodt maar één mens,’ zei de koning. ‘Het scherpste wapen doodt maar één persoon. Maar een brahmaan die in woede ontsteekt, vernietigt hele steden en koninkrijken. Daarom moet je een brahmaan nog meer mijden dan die twee. Ik kan niet met je trouwen, tenzij je vader je aan mij geeft.’

‘Ik heb u gekozen, koning,’ zei Devayani, ‘en het is afgesproken dat u me aanneemt als mijn vader me aan u geeft. U hoeft niet bang te zijn om mij aan te nemen als ik u gegeven word. U vraagt immers niet om mij.’

Devayani stuurde een dienstmeisje naar haar vader, en het meisje vertelde Shukra alles wat er gebeurd was. Shukra kwam zodra hij het gehoord had. Yayati vereerde de brahmaan en stond met gevouwen handen te wachten op wat hij zou zeggen.

‘Vader,’ zei Devayani, ‘dit is de zoon van Nahusha. Hij pakte mijn hand toen ik in nood was. Ik buig voor u: geef mij aan hem. Ik trouw met niemand anders in de wereld.’

‘Mijn lieve dochter heeft jou tot haar man gekozen,’ zei Shukra tegen Yayati. ‘Ik geef haar aan je. Neem haar tot vrouw, zoon van Nahusha.’

‘Ik vraag u één gunst, brahmaan: laat het kwaad van kinderen die de standen vermengen, mij hierdoor niet treffen.’

‘Ik ontsla je daarvan,’ zei Shukra. ‘Vraag de gunst die je wilt. Wees niet bang om met haar te trouwen; ik neem het kwaad van je weg. Zorg rechtvaardig voor je vrouw, voor de slanke Devayani, en wees gelukkig met haar. En Sharmishtha, de dochter van Vrishaparvan, moet je altijd met respect behandelen. Maar je mag haar niet in je bed roepen.’

Yayati liep eerbiedig om de brahmaan heen, met zijn rechterzijde naar hem toe, en voltrok het huwelijk volgens de riten die de leerboeken voorschrijven. Hij ontving van Shukra Devayani, met Sharmishtha en de tweeduizend meisjes. Shukra en de asura's eerden hem, en op bevel van Shukra keerde de koning terug naar zijn hoofdstad.

Yayati bracht zijn bruid Devayani naar de vrouwenvertrekken, en op aanwijzing van Devayani liet hij Sharmishtha wonen in een huis dat speciaal gebouwd was bij het aangelegde bos van ashokabomen in zijn tuinen. Hij gaf haar duizend dienstmeisjes en zorgde goed voor haar eten en haar kleren. Maar met Devayani leefde de zoon van Nahusha vele jaren als een god, in vreugde en geluk. Toen haar tijd kwam, werd Devayani zwanger, en ze bracht als eerste kind een mooie jongen ter wereld, Yadu.

Toen er duizend jaar voorbij waren, was Sharmishtha volwassen geworden. Onrustig zei ze bij zichzelf: ‘Mijn vruchtbare tijd is gekomen, maar ik heb nog geen man gekozen. Wat is er gebeurd, wat moet ik doen? Hoe kan ik krijgen wat ik verlang? Devayani is moeder geworden. Mijn jeugd gaat voor niets voorbij. Zal ik de man die Devayani gekozen heeft, ook voor mezelf kiezen? Ja, dat is

mijn besluit: die koning moet mij een zoon geven. Zal hij, die de dharma volgt, me niet eens alleen willen spreken?’

Terwijl ze daarover nadacht, kwam de koning, die doelloos rondliep, juist in dat ashokabos. Hij zag Sharmishtha en bleef zwijgend staan. Sharmishtha merkte dat er niemand in de buurt was die hen kon zien. Ze ging met gevouwen handen naar hem toe.

‘Zoon van Nahusha,’ zei ze, ‘niemand mag de vrouwen zien die wonen in de binnenvertrekken van Soma, van Indra, van Vishnu, van Yama, van Varuna, en van u. U weet dat ik mooi ben en van hoge afkomst. Ik smeed u, koning: mijn vruchtbare tijd is gekomen. Zorg dat die niet voor niets voorbijgaat.’

‘Ik weet dat je van hoge geboorte bent,’ zei Yayati, ‘geboren in het trotse geslacht van de danava’s. Je bent ook mooi; ik zie niet het kleinste gebrek aan je. Maar toen ik met Devayani trouwde, heeft Shukra me bevolen dat ik de dochter van Vrishaparvan nooit in mijn bed mocht roepen.’

‘Men zegt, koning, dat liegen geen kwaad is bij een grap, tegenover vrouwen die men begeert, bij een huwelijk, in direct levensgevaar en als men al zijn bezit dreigt te verliezen. Bij die vijf gelegenheden is liegen te vergeven. Het is niet waar, koning, dat wie de waarheid niet spreekt als het hem gevraagd wordt, daarmee zijn stand verloren heeft. Devayani en ik zijn allebei als gezellinnen hierheen gebracht, voor hetzelfde doel. Toen u zei dat u zich tot één van ons zou beperken, was dat een leugen.’

‘Een koning moet voor zijn volk altijd een voorbeeld zijn. Een koning die onwaarheid spreekt, gaat ten onder. Wat mij betreft: ik durf geen onwaarheid te spreken, zelfs niet als het grootste verlies me bedreigt.’

‘Een vrouw mag de man van haar vriendin als haar eigen man zien,’ zei Sharmishtha. ‘Het huwelijk van je vriendin is gelijk aan je eigen huwelijk. Mijn vriendin heeft u tot man gekozen. Daarmee bent u ook mijn man.’

‘Het is mijn gelofte altijd te geven wat iemand me vraagt,’ zei Yayati. ‘Je vraagt het me. Zeg me dan wat ik moet doen.’

‘Red me van onrecht, koning. Bescherm mijn dharma. Laat mij door u moeder worden en zo in deze wereld de hoogste dharma volgen. Men zegt dat een vrouw, een slaaf en een zoon nooit rijkdom voor zichzelf kunnen verwerven. Wat zij verwerven, behoort altijd toe aan wie hen bezit. Ik ben de slavin van Devayani. U bent de heer en meester van Devayani. Dan bent u, koning, net zo goed mijn heer en meester als die van Devayani. Ik smeed u: vervul mijn wens.’

De koning liet zich overtuigen. Hij eerde Sharmishtha door haar dharma te beschermen, en ze waren een tijd samen. Daarna namen ze liefdevol afscheid en gingen elk terug naar waar ze vandaan kwamen. Sharmishtha werd zwanger, en toen haar tijd gekomen was, bracht ze een zoon ter wereld, stralend als een kind van de goden.

Devayani hoorde van de geboorte van dat kind en ging naar Sharmishtha toe. 'Wat voor kwaad heb je gedaan door toe te geven aan je begeerte?' vroeg ze.

'Er kwam een rechtvaardige rishi bij me, die de Veda's volledig kende. Hij kon gunsten verlenen, en ik vroeg hem mijn wensen te vervullen, die op de dharma berustten. Ik zou nooit op een verkeerde manier mijn verlangens bevredigen. Dit kind van mij is van die rishi.'

'Als dat zo is, is het goed,' zei Devayani. 'Maar als je de afkomst, de naam en de familie van die brahmaan kent, zou ik die graag horen.'

'In ascese en kracht was die rishi als de zon. Toen ik hem zag, had ik geen behoefte om zulke vragen te stellen.'

'Als het waar is,' zei Devayani, 'als je je kind van een brahmaan als hij hebt, dan heb ik geen reden om boos te zijn.'

Ze praatten en lachten nog wat samen en gingen toen uiteen, en Devayani keerde naar het paleis terug met wat Sharmishtha haar verteld had. Devayani kreeg van Yayati twee zonen, Yadu en Turvasu, die op Indra en Vishnu leken. En Sharmishtha, de dochter van Vrishaparvan, werd door de koning de moeder van in totaal drie zonen: Druhyu, Anu en Puru.

Op een dag ging Devayani met Yayati naar een afgelegen deel van het woud in het uitgestrekte park van de koning. Daar zag ze drie kinderen van een hemelse schoonheid, die zorgeloos en vol vertrouwen speelden.

'Van wie zijn die kinderen, koning?' vroeg ze. 'Ze zijn zo mooi, het zijn net kinderen van de goden. In hun glans en schoonheid lijken ze op u, zou ik denken.'

Zonder op een antwoord van de koning te wachten vroeg ze de kinderen zelf: 'Kinderen, uit welk geslacht komen jullie? Wie is jullie vader? Zeg me de waarheid. Ik wil alles weten.'

De kinderen wezen met hun vinger naar de koning, en ze noemden Sharmishtha hun moeder. Toen liepen ze naar de koning toe om zich aan zijn knieën vast te klampen. Maar de koning durfde ze in het bijzijn van Devayani niet in zijn armen te nemen. De jongens liepen weg en gingen huilend naar hun moeder.

‘Hoe durf je me dit aan te doen,’ zei Devayani tegen Sharmishtha, ‘terwijl je van mij afhankelijk bent? Ben je niet bang om terug te vallen in die gewoonten van de asura’s?’

‘Alles wat ik je over een rishi verteld heb, is volkomen waar. Ik heb juist gehandeld, volgens de dharma, en daarom ben ik niet bang voor je. Toen jij de koning tot man koos, koos ik hem ook. Volgens het gebruik is de man van je vriendin ook je eigen man. Jij bent de dochter van een brahmaan, en daarom verdien je mijn eerbied en respect. Maar weet je niet dat ik deze koninklijke wijze nog hoger acht?’

‘U hebt me onrecht gedaan, koning,’ riep Devayani. ‘Ik blijf hier niet langer.’ Ze stond op om naar haar vader te gaan, de tranen in haar ogen.

De koning liep haar achterna en probeerde haar te sussen, maar Devayani liet zich niet ompraten. Zonder een woord tegen hem te zeggen ging ze naar haar vader Shukra. Ze groette hem en ging voor hem staan, en ook Yayati groette de brahmaan en bewees hem eerbied.

‘Vader,’ zei Devayani, ‘de dharma is door het onrecht overwonnen. De lagen staan nu boven, de hogen onder. Sharmishtha, de dochter van Vrishaparvan, heeft me opnieuw beledigd. Deze koning Yayati heeft bij haar drie zonen verwekt, en ik heb, ongelukkig als ik ben, maar twee zonen gekregen. Hij staat erom bekend dat hij de voorschriften van de dharma kent, zoon van Bhṛigu, maar ik zeg u dat hij van de rechte weg is afgeweken.’

‘Koning,’ zei Shukra, ‘je kent de voorschriften van de dharma, en toch heb je het onrecht achternagezet. Daarom zal een onoverwinnelijke ouderdom je verlammen.’

‘Brahmaan,’ zei Yayati, ‘de dochter van de koning van de danava’s vroeg me haar vruchtbare tijd niet onvervuld te laten. Ik deed het omdat de dharma het vroeg, niet om andere redenen. Een man die door een vrouw in haar vruchtbare tijd gevraagd wordt en haar wens niet vervult, noemen de kenners van de Veda een doder van een ongeborn kind. Wie in het geheim gevraagd wordt door een vrouw vol verlangen in haar vruchtbare tijd en niet naar haar toe gaat, verliest zijn dharma en wordt door de geleerden een doder van een ongeborn kind genoemd. Om die redenen, zoon van Bhṛigu, en om onrecht te vermijden, ben ik naar Sharmishtha gegaan.’

‘Je bent van mij afhankelijk. Je had op mijn bevel moeten wachten. Je hebt de dharma geweld aangedaan, zoon van Nahusha. Wat je gedaan hebt, is diefstal.’

Door die vloek verloor Yayati op slag zijn jeugd, en de ouderdom overviel hem. 'Zoon van Bhrigu,' zei hij, 'ik heb nog niet genoeg van mijn jeugd en van Devayani. Wees mild, brahmaan, en laat de ouderdom me niet raken.'

'Ik spreek nooit onwaarheid,' zei Shukra. 'Ook nu al heeft de ouderdom je te pakken, koning. Maar als je wilt, kun je deze ouderdom op een ander overdragen.'

'Beveel dan, brahmaan, dat die zoon van mij die me zijn jeugd geeft, over mijn koninkrijk zal heersen en dharma en roem zal verwerven.'

'Zoon van Nahusha, als je aan mij denkt, kun je je ouderdom overdragen op wie je maar wilt. De zoon die je zijn jeugd geeft, zal je opvolger op de troon worden. Hij zal ook lang leven, wijd beroemd worden en veel nakomelingen krijgen.'



## HOOFDSTUK ELF

# De ouderdom

**Y**AYATI KEERDE TERUG naar zijn hoofdstad, gebogen onder de ouderdom. Hij riep zijn oudste zoon Yadu bij zich, die ook de bekwaamste was.

‘Mijn jongen,’ zei hij, ‘door de vloek van Shukra zijn ouderdom, rimpels en wit haar over me gekomen. Maar ik heb nog niet genoeg genoten van mijn jeugd. Neem jij mijn zwakte en mijn ouderdom over, Yadu, dan geniet ik met jouw jeugd. Als er duizend jaar voorbij zijn, geef ik je je jeugd terug en neem ik mijn zwakte en mijn ouderdom terug.’

‘Ouderdom brengt ontelbare ongemakken mee, bij het eten en bij het drinken,’ zei Yadu. ‘Daarom neem ik uw ouderdom niet, koning. Dat is mijn besluit. Wit haar, somberheid, slappe spieren, rimpels over het hele lichaam, misvormingen, zwakke ledematen, uitmergeling, niet meer kunnen werken, verslagen worden door je vrienden en gezellen: dat zijn de gevolgen van ouderdom. Ik wil haar niet. U hebt veel zonen, en van sommigen houdt u meer. U kent de voorschriften van de dharma. Vraag een andere zoon uw ouderdom te nemen.’

‘Je bent uit mijn hart voortgekomen, mijn zoon,’ zei Yayati, ‘maar je geeft me je jeugd niet. Daarom zullen je kinderen nooit koning worden.’

Toen vroeg hij het Turvasu. 'Neem jij mijn zwakte en mijn ouderdom. Met jouw jeugd wil ik van het leven genieten. Na duizend jaar geef ik je je jeugd terug.'

'Ik hou niet van de ouderdom, vader,' zei Turvasu. 'Ze neemt alle trek en alle genot weg, de kracht en de schoonheid van het lichaam, het verstand en zelfs het leven.'

'Je bent uit mijn hart voortgekomen, mijn zoon,' zei Yayati, 'maar je geeft me je jeugd niet. Daarom zal je geslacht uitsterven, Turvasu. Ellendeling, je zult koning zijn over mensen met onreine gewoonten en leefregels, bij wie mannen van lage afkomst kinderen verwekken bij vrouwen van hoge afkomst, die vlees eten, die laag zijn, die niet aarzelen de vrouwen van hun meerderen te nemen, die leven als vogels en beesten, die kwaad doen en geen arya's zijn, geen volk dat de Veda eert.'

Daarna was Druhyu aan de beurt, de zoon van Sharmishtha. 'Druhyu, neem jij duizend jaar lang mijn ouderdom, die je huid en je schoonheid bederft, en geef me je jeugd. Na duizend jaar geef ik je je jeugd terug.'

'Wie oud is, koning, kan niet meer genieten van olifanten, wagens, paarden en vrouwen,' zei Druhyu. 'Zelfs zijn stem wordt schor. Daarom wil ik uw ouderdom niet.'

'Je bent uit mijn hart voortgekomen, mijn zoon, maar je weigert me je jeugd te geven,' zei Yayati. 'Daarom zullen je liefste wensen nooit uitkomen. Je zult alleen in naam koning zijn, over een streek waar geen wegen zijn voor paarden, wagens en olifanten, voor goede voertuigen, ezels, geiten, ossen en draagstoelen, waar men alleen met vlotten en drijvers vooruitkomt.'

'Anu,' zei Yayati, 'neem jij mijn zwakte en mijn ouderdom. Met jouw jeugd wil ik duizend jaar van het leven genieten.'

'Oude mensen eten als kinderen en zijn altijd onrein,' zei Anu. 'Ze kunnen hun offergaven niet op de juiste tijd in het vuur gieten. Daarom wil ik uw ouderdom niet.'

'Je bent uit mijn hart voortgekomen, maar je geeft me je jeugd niet. Je ziet zoveel gebreken in de ouderdom. Daarom zal de ouderdom jou overvallen. En je nakomelingen, Anu, zullen sterven zodra ze volwassen zijn. En ook jij zult geen offers in het vuur kunnen brengen.'

Ten slotte wendde Yayati zich tot zijn jongste kind, Puru. 'Jij bent mijn jongste zoon, Puru, maar jij zult de eerste van allen zijn. Door de vloek van Shukra zijn ouderdom, rimpels en wit haar over me gekomen, en toch heb

ik nog niet genoeg van mijn jeugd. Neem jij mijn zwakte en mijn ouderdom, Puru. Met jouw jeugd wil ik nog een aantal jaren van het leven genieten, en als er duizend jaar voorbij zijn, geef ik je je jeugd terug en neem ik mijn ouderdom terug.'

Puru antwoordde bescheiden: 'Ik doe wat u me vraagt, koning. Ik neem uw zwakte en uw ouderdom. Neem mijn jeugd en geniet van het leven zoals u wilt. Ik zal uw ouderdom dragen en oud zijn, en leven zoals u beveelt; mijn jeugd geef ik u.'

'Puru, je hebt me gelukkig gemaakt,' zei Yayati. 'Daarom zeg ik je: de mensen in jouw koninkrijk zullen al hun wensen vervuld zien.' Toen dacht hij aan Shukra, en hij droeg zijn ouderdom over op het lichaam van Puru.

Met de jeugd van Puru gaf Yayati zich weer over aan alles wat hij begeerde. Maar in niets wat hij deed, handelde hij tegen de voorschriften van de dharma. Hij deed de goden genoeg met zijn offers, de voorouders met de shraddha, het offer aan de voorouders, de armen met zijn giften, de brahmanen door hun wensen te vervullen, alle gasten met eten en drinken, de vaishya's door hen te beschermen en de shudra's door hen vriendelijk te behandelen. Misdadigers strafte hij zoals ze verdienden. Zo won hij alle lagen van zijn volk voor zich, en hij beschermde hen rechtvaardig, als een tweede Indra.

Hij was jong, alles wat hij begeerde lag binnen handbereik, en zijn geluk kende geen grenzen. Alleen als hij bedacht dat die duizend jaar ooit voorbij zouden zijn, werd hij verdrietig. Hij kende de geheimen van de tijd en lette op de kleinste delen ervan, en hij vermaakte zich met de apsara Vishvachi, soms in de mooie tuin van Indra, soms in Alaka, de stad van Kubera, de god van de rijkdom, en soms op de top van de berg Meru in het noorden.

Toen de duizend jaar voorbij waren, riep de koning zijn zoon Puru bij zich. 'Met jouw jeugd, mijn zoon, heb ik van het leven genoten, van elk genot op zijn tijd, zoveel als mijn verlangens vroegen en zo ver als mijn krachten reikten. Maar wie zijn verlangens voedt, stilt ze niet: ze slaan hoger op, zoals het offervuur wanneer je er boter in giet. Als één mens alles bezat wat er op aarde is, al haar rijst en gerst, haar zilver, goud en edelstenen, haar dieren en haar vrouwen, dan nog zou hij niet genoeg hebben. Daarom moet een mens de dorst naar genot opgeven. Geluk is er alleen voor wie de dorst naar de dingen van de wereld heeft afgelegd: een dorst die slechte mensen maar moeilijk kwijtraken, die niet ophoudt als het leven ophoudt, en die de dodelijke ziekte van de mens is. Duizend jaar lang was mijn hart gericht op wat het begeerde, en elke dag

werd het verlangen groter, niet kleiner. Daarom leg ik het af. Ik richt mijn geest op het brahman, en de rest van mijn dagen breng ik vredig door in het woud, tussen de onschuldige herten, zonder dat mijn hart nog aan de dingen van de wereld hangt. Ik ben je dankbaar, Puru. Ik wens je alle goeds. Neem je jeugd terug, en neem ook mijn koninkrijk. Jij bent de zoon die mij de grootste dienst heeft bewezen.'

Yayati, de zoon van Nahusha, nam zijn ouderdom terug, en Puru kreeg zijn eigen jeugd terug. Yayati wilde Puru, zijn jongste zoon, op de troon zetten. Maar de vier standen, met de brahmanen voorop, kwamen bij de koning.

'Koning,' zeiden ze, 'hoe kunt u uw koninkrijk aan Puru geven en uw oudste zoon Yadu overslaan, de zoon van Devayani en dus de kleinzoon van de grote Shukra? Yadu is uw oudste zoon; na hem kwam Turvasu; en van de zonen van Sharmishtha is Druhyu de eerste, dan Anu en dan pas Puru. Hoe verdient de jongste de troon, terwijl u al zijn oudere broers overslaat? Dat leggen we u voor. Houd u toch aan wat rechtvaardig is.'

'Luister naar mij,' zei Yayati, 'dan weten jullie waarom mijn koninkrijk niet naar mijn oudste zoon moet gaan. Mijn oudste zoon Yadu heeft mijn bevel niet opgevolgd. Wijzen zeggen dat wie zijn vader niet gehoorzaamt, geen zoon is. Maar de zoon die doet wat zijn ouders vragen, die hun welzijn zoekt en hun genoeg doet, is de beste zoon. Yadu heeft me miskend, en Turvasu ook. Ook Druhyu en Anu hebben me grof miskend. Alleen Puru heeft mijn woord opgevolgd; alleen hij heeft mij de eer gegeven die mij toekwam. Daarom wordt de jongste mijn erfgenaam. Hij nam mijn ouderdom. Puru is mijn vriend; hij heeft gedaan wat mij goed deed. En Shukra zelf heeft bevolen dat de zoon die mij gehoorzaamt, na mij koning wordt en de hele aarde onder zijn gezag brengt. Daarom vraag ik jullie: laat Puru op de troon worden gezet.'

'Het is waar, koning,' zei het volk, 'dat een zoon die bekwaam is en het welzijn van zijn ouders zoekt, het beste verdient, ook al is hij de jongste. Daarom verdient Puru, die u goed heeft gedaan, de troon. En omdat Shukra zelf het bevolen heeft, hebben wij er niets tegen in te brengen.'

Met instemming van het volk wijdde de zoon van Nahusha Puru tot koning. Daarna voerde hij de riten uit waarmee iemand zich voorbereidt op het leven in het woud, en al gauw verliet hij zijn hoofdstad, gevolgd door brahmanen en asceten.

De zonen van Yadu staan bekend als de Yadava's, die van Turvasu worden de Yavana's genoemd, de zonen van Druhyu zijn de Bhoja's en die van Anu de

mleccha's, de volken buiten de orde van de Veda. Maar de nakomelingen van Puru zijn de Paurava's. Uit hen is ook koning Janamejaya geboren, om duizend jaar te regeren met zijn zinnen volkomen in bedwang.

*Indra's vraag*

Toen koning Yayati zijn geliefde zoon op de troon had gezet, ging hij het woud in, en na een tijd werd hij opgenomen in de hemel van de goden. Maar Indra stootte hem daaruit, en Yayati bleef in de lucht hangen zonder de aarde te bereiken, tot hij enige tijd later opnieuw in de wereld van de goden werd opgenomen, samen met Vasumat, Ashtaka, Pratardana en Shibi.

'Ik wil in bijzonderheden horen,' zei Janamejaya, 'waarom Yayati, die eerst in de wereld van de goden was opgenomen, eruit werd gestoten, en waarom hij er later opnieuw werd opgenomen. Vertel het me, brahmaan, in het bijzijn van deze tweemaal geborenen. Yayati, die over de aarde heerste, was als de koning van de goden; hij was de stamvader van het wijdvertakte geslacht van de Kuru's en had de glans van de zon. Ik wil het hele verhaal horen van zijn leven in de wereld van de goden en op aarde, want de hele wereld kende hem, en zijn daden waren wonderbaarlijk.'

'Ik zal u het mooie verhaal vertellen van wat Yayati op aarde en in de wereld van de goden meemaakte,' zei Vaishampayana. 'Het is heilig, en het neemt het kwaad weg van wie ernaar luistert.'

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE VERDER.

Nadat koning Yayati zijn jongste zoon Puru op de troon had gezet en zijn andere zonen, met Yadu voorop, naar de streken van de mleccha's had verbannen, ging hij als asceet het woud in. Hij leefde er een tijd van vruchten en wortels. Hij hield zijn geest en zijn zinnen volkomen in bedwang, en met offers eerde hij de voorouders en de goden. Hij goot offerboter in het vuur volgens de riten voor wie als woudbewoner leeft, in de derde van de vier levensfasen, na de leerjaren en het leven als huisvader. Gasten en vreemdelingen ontving hij met de vruchten van het woud en met geklaarde boter, terwijl hij zelf leefde van de graankorrels die hij bij elkaar raapte.

Zo leefde de koning duizend jaar lang. Een heel jaar hield hij een gelofte van zwijgen, beheerste hij zijn geest en leefde hij alleen van lucht, zonder te slapen.

Een volgend jaar beoefende hij de zwaarste ascese tussen vier vuren, met de zon boven zijn hoofd. Zes maanden stond hij rechtop op één been en leefde hij alleen van lucht. Toen steeg de koning op naar de hemel van de goden, en de roem van zijn heilige daden vulde de wereld van de goden en de aarde.

Terwijl hij in de hemel van de goden woonde, werd hij vereerd door de goden en al hun scharen, de Sadhya's, de Maruts en de Vasu's. Soms ging hij van de wereld van de goden naar de wereld van Brahma. Hij bleef er lange tijd.

Op een dag ging Yayati naar Indra, en in de loop van het gesprek vroeg Indra hem: 'Wat heb je gezegd, koning, toen je zoon Puru op aarde je ouderdom overnam en jij hem je koninkrijk gaf?'

'Ik heb hem gezegd dat het hele land tussen de rivieren Ganga en Yamuna van hem was,' zei Yayati. 'Dat is het middenland van de aarde; de streken daaromheen zouden het gebied van zijn broers zijn. Ik heb hem ook gezegd dat wie geen woede kent, altijd boven de woedenden staat, en wie vergeeft boven wie niet vergeeft; dat de mens boven de dieren staat, en onder de mensen de geleerden boven de ongeleerden. "Als iemand je onrecht doet," zei ik, "doe hem dan geen onrecht terug. Woede waar de ander niet op ingaat, verbrandt wie haar voelt; en wie er niet op ingaat, neemt alle verdienste weg van wie haar toont. Doe anderen nooit pijn met wrede woorden. Versla je vijanden nooit met verachtelijke middelen, en zeg nooit schroeiende, kwade woorden die anderen kwellen. Wie mensen met harde, wrede woorden steekt als met doornen, draagt altijd rakshasa's in zijn mond; welvaart en geluk vluchten weg zodra ze hem zien. Houd de goeden voor ogen als voorbeeld, vergelijk achteraf je daden met die van de goeden, en trek je niets aan van de harde woorden van slechte mensen. Neem altijd het gedrag van de wijzen als maatstaf voor je eigen handelen. Wie geraakt wordt door de pijlen van wrede woorden, huilt dag en nacht, want die treffen de kwetsbaarste plekken. Daarom schieten wijzen die pijlen nooit op anderen af. Er is in de drie werelden niets waarmee je de goden beter kunt eren dan met vriendelijkheid, vriendschap, vrijgevigheid en zachte woorden tegen iedereen. Spreek daarom woorden die verzachten, niet woorden die schroeien. Eer wie eer verdient, en geef altijd, maar bedel nooit.'"

Daarna vroeg Indra Yayati opnieuw: 'Je bent het woud in gegaan, koning, nadat je al je plichten had vervuld. Nu wil ik je vragen, Yayati, zoon van Nahusha: aan wie ben je gelijk in ascese?'

‘Wat ascese betreft,’ antwoordde Yayati, ‘zie ik mijn gelijke niet, niet onder de mensen, niet onder de goden, niet onder de gandharva’s en niet onder de grote rishi’s.’

‘Koning,’ zei Indra, ‘omdat je neerkijkt op wie boven je staan, op je gelijken en zelfs op wie onder je staan, zonder te weten wat ze waard zijn, is je verdienste geslonken, en je moet vallen uit de wereld van de goden.’

‘Als mijn verdienste geslonken is, koning van de goden, en ik daarom moet vallen, dan wil ik tenminste vallen tussen de goeden en de eerlijken.’

‘Je zult vallen tussen de goeden en de wijzen, koning, en je zult er ook veel roem verwerven. Maar kijk na deze ervaring nooit meer neer op wie boven je staan, of zelfs op je gelijken.’

Toen viel Yayati uit de wereld van de goden. Ashtaka, een koninklijke wijze die trouw was aan zijn eigen dharma, zag hem vallen.

‘Wie ben je, jonge man, mooi als Indra en laaiend als vuur, die zo van boven valt?’ vroeg Ashtaka. ‘Ben je de zon, die uit donkere wolken tevoorschijn komt? Iedereen ziet je vallen uit de baan van de zon, met een onmetelijke kracht, en iedereen vraagt zich af wat daar valt, buiten bewustzijn. We zien je op het pad van de goden, met een kracht als die van Indra, Surya of Vishnu, en we zijn naar je toe gekomen om de waarheid te weten. Als jij ons eerst had gevraagd wie wij zijn, hadden wij nooit de onbeleefdheid begaan jou eerst te vragen. Nu vragen we je wie je bent en waarom je hierheen komt. Laat je angst verdwijnen, laat je leed en je zorgen ophouden. Je bent nu bij de goeden en de wijzen. Zelfs Indra, die de asura Vala versloeg, kan je hier geen kwaad doen. De goeden zijn de steun van wie in nood is, en hier zijn alleen mensen als jij bijeen. Blijf daarom in vrede hier. Alleen vuur kan warmte geven. Alleen de aarde kan het zaad tot leven wekken. Alleen de zon kan alles verlichten. Zo kan alleen een gast de goeden en de wijzen iets opdragen.’

### *Vijf gouden wagens*

‘Ik ben Yayati,’ zei hij, ‘de zoon van Nahusha en de vader van Puru. Ik ben uit de wereld van de goden, de siddha’s en de rishi’s gestoten omdat ik op alle schepselen neerkeek, en ik val, want mijn verdienste is geslonken. Ik ben ouder dan jullie; daarom heb ik jullie niet het eerst gegroet. Brahmanen eren altijd wie ouder is, of verder in kennis, of in ascese.’

‘U zegt, koning, dat wie ouder is, eer verdient,’ zei Ashtaka. ‘Maar men zegt ook dat vooral wie verder is in kennis en ascese, verering verdient.’

‘Men zegt dat één kwade daad de verdienste van vier goede tenietdoet,’ zei Yayati. ‘In ijdelheid zit al de kiem van de oorden van kwelling. De goeden treden nooit in de voetsporen van de slechten; ze handelen zo dat hun verdienste altijd groeit. Mijn verdienste was groot, maar die is allemaal weg, en zelfs met mijn uiterste inspanning zal ik haar nauwelijks terugwinnen. Wie mijn lot ziet en zijn eigen welzijn zoekt, zal zijn ijdelheid onderdrukken. Niemand moet juichen omdat hij rijkdom heeft verworven, niemand moet trots zijn omdat hij de hele Veda heeft bestudeerd. Het lot is het hoogste; macht en inspanning halen niets uit. Wie weet dat zijn geluk en zijn ongeluk van het lot afhangen, moet niet treuren en niet juichen. Ik laat me nooit door angst overmannen, Ashtaka, en ik ken geen verdriet, want ik weet dat ik in de wereld zal zijn wat de Beschikker, die ieder schepsel zijn deel toemeet, voor mij heeft bepaald. Insecten en wormen, alles wat uit een ei komt, de planten, alles wat kruipt, de vissen in het water, de stenen, het gras, het hout: alle geschapen dingen worden, als ze vrij zijn van de gevolgen van hun daden, één met het hoogste Zelf. Geluk en ellende gaan allebei voorbij. Waarom zou ik dan treuren?’

Yayati was de grootvader van Ashtaka: de vader van zijn moeder. Ashtaka vroeg verder. ‘Vertel me alle werelden die u hebt bezocht en waarvan u hebt genoten, en hoe lang u in elk ervan was. U spreekt over de dharma als iemand die de daden en woorden van de groten kent.’

‘Ik was een groot koning op aarde, en de hele wereld was mijn rijk,’ zei Yayati. ‘Ik liet haar achter en verwierf door mijn verdienste vele hoge werelden. Duizend jaar woonde ik in de eerste. Daarna kwam ik in de stad van Indra, met duizend poorten en honderd yojana's in omtrek, en ook daar woonde ik duizend jaar. Toen kwam ik in een nog hogere wereld, waar geen verval bestaat en die moeilijk te bereiken is: de wereld van Brahma, de schepper, de heer van de schepselen. Ook daar bleef ik duizend jaar, en toen bereikte ik de wereld van Vishnu, en ook daar leefde ik gelukkig. Ik kon elke gedaante aannemen die ik wilde, en een miljoen jaar leefde ik in Nandana, de tuinen van Indra, speelde ik met de apsara's en keek ik naar de ontelbare bomen vol bloemen die hun geur alle kanten op zonden.

Na vele, vele jaren, terwijl ik daar nog in volmaakt geluk woonde, kwam er op een dag een bode van de goden met een grimmig gezicht, en met een luide, diepe stem riep hij me drie keer toe: "Verloren! Verloren! Verloren!" Meer weet

ik niet meer. Ik viel uit Nandana, mijn verdienste was op. In de lucht hoorde ik de stemmen van de goden: "Wat een ongeluk! Yayati, die rechtvaardig was en heilige daden deed, valt, nu zijn verdienste op is!" En terwijl ik viel, riep ik naar hen: "Goden, waar zijn de wijzen tussen wie ik zal vallen?" Ze wezen me dit heilige offerterrein van jullie. Ik zag de rookkrullen die de lucht zwart maakten, ik rook de geur van de offerboter die onophoudelijk in het vuur werd gegoten, en die geur wees me de weg.'

'Waarom moest u die wereld verlaten en hierheen komen?' vroeg Ashtaka.

'Zoals verwanten, vrienden en familie hier in deze wereld iemand in de steek laten als zijn rijkdom verdwijnt, zo laten de goden met Indra voorop in de andere wereld iemand in de steek die zijn verdienste heeft verloren.'

'Hoe kan iemand in de andere wereld zijn verdienste verliezen? En welke werelden bereikt men met welke daden?'

'Wie over zijn eigen verdiensten opschept, belandt in de kwelling die Bhauma heet, de aardse,' zei Yayati. 'Zulke mensen lijken op aarde te groeien, in hun zonen en kleinzonen, maar ze worden voedsel voor gieren, honden en jakhalzen. Daarom moet men die laakbare ondeugd onderdrukken.'

'Als het lichaam door ouderdom vergaat, eten gieren, pauwen, insecten en wormen het op,' zei Ashtaka. 'Waar blijft de mens dan? En hoe komt hij weer tot leven? Van een kwelling op aarde die Bhauma heet, heb ik nooit gehoord.'

'Als het lichaam vergaan is, komt de mens, naar gelang van zijn daden, opnieuw in de schoot van een moeder. Daar blijft hij eerst zonder duidelijke vorm, daarna krijgt hij een zichtbare gestalte, en hij verschijnt weer in de wereld en loopt op de aarde. Dat is de aardse kwelling, Bhauma, waarin hij valt, want hij ziet het einde van zijn bestaan niet en werkt niet aan zijn bevrijding. Sommigen blijven zestigduizend jaar in de hemel van de goden, anderen tachtigduizend, en dan vallen ze. En als ze vallen, worden ze aangevallen door rakshasa's in de gedaante van zonen, kleinzonen en andere verwanten, die hun hart afhouden van het werk aan hun bevrijding.

Wie uit de wereld van de goden valt, wordt eerst een fijne stof in het water. Dat water wordt zaad, en in de vruchtbare tijd van de vrouw komt het in de schoot van de moeder en groeit het uit tot een embryo en dan tot een zichtbaar leven. Via bomen en planten, water, lucht, aarde en ruimte neemt dat zaad van het leven de gestalte aan van een viervoeter of een tweervoeter. Het wordt geboren, wordt zich bewust dat het een mens is, en neemt met zijn oren geluid waar, met zijn ogen kleur en vorm, met zijn neus geur, met zijn tong smaak, met

zijn hele lichaam aanraking en met zijn geest gedachten. En wie sterft, neemt een fijne gestalte aan, en met het bewustzijn van al zijn daden, als in een droom, gaat hij sneller dan de wind een andere gestalte binnen. De goeden krijgen een hogere, de slechten een lagere vorm van bestaan; de slechten worden wormen en insecten.'

'Hoe bereiken mensen de hogere werelden waarvandaan ze niet meer terugkeren naar het leven op aarde?' vroeg Ashtaka. 'Door ascese of door kennis?'

'Wijzen zeggen dat er zeven poorten zijn waardoor men de wereld van de goden binnengaat: ascese, vrijgevigheid, rust van geest, zelfbeheersing, bescheidenheid, eenvoud en mededogen met alle schepselen. Maar men verliest ze allemaal door ijdelheid. Wie kennis verwerft, zich daarom geleerd waant en met zijn geleerdheid de naam van anderen te gronde richt, bereikt nooit de werelden van onvergankelijk geluk, en zulke kennis brengt hem ook niet bij het brahman. Studie, zwijgen, het vuur vereren en offeren: die vier nemen alle angst weg, maar vermengd met ijdelheid brengen ze juist angst. De wijze juicht niet om eer en treurt niet om belediging, want alleen de wijzen eren de wijzen; de slechten doen nooit wat de goeden doen. "Ik heb zoveel weggegeven, ik heb zoveel offers gebracht, ik heb zoveel gestudeerd, ik heb die geloften gehouden": zulke ijdelheid is de wortel van de angst. Wie alleen steunt op het onveranderlijke, onvoorstelbare brahman, vindt hier en in de andere wereld volmaakte vrede.'

Ashtaka vroeg ook hoe de mensen in elk van de vier levensfasen moesten leven, en Yayati legde het hem uit. De leerling woont bij zijn leraar, staat voor hem op en gaat na hem slapen, dient hem zonder op zijn bevel te wachten, en is bescheiden, geduldig, waakzaam en toegewijd aan zijn studie. De huisvader verwerft zijn rijkdom eerlijk, brengt offers, geeft altijd iets weg, ontvangt iedere gast en gebruikt niets zonder anderen er een deel van te geven. De muni, een wijze die zwijgt, zoekt het woud niet op, maar steunt op zijn eigen kracht; hij onthoudt zich van alle kwaad, geeft iets weg en doet geen enkel schepsel pijn. De ware bhikshu, de rondtrekkende asceet die leeft van wat men hem geeft, oefent geen ambacht uit, beheerst zijn zinnen, heeft geen vrouw, slaapt nooit onder het dak van een huisvader en trekt elke dag een klein stukje verder, zodat hij een groot land doorreist. En wie zijn verlangen naar genot en bezit heeft bedwongen, gaat na de nodige rituelen als woudbewoner leven; wie zo in het woud sterft, maakt tien generaties, zijn voorouders, zijn nakomelingen en zichzelf, één met het brahman.

'En wie is een muni?' vroeg Ashtaka.

‘Een muni woont in het woud en heeft toch een dorp dichtbij, of hij woont in een dorp en heeft toch het woud dichtbij,’ zei Yayati. ‘Wie zich van alles terugtrekt en in het woud woont, kan door de kracht van zijn ascese toch alles krijgen wat een dorp biedt: die woont in het woud met een dorp dichtbij. En wie zich van alles terugtrekt en in een dorp als asceet leeft, zonder trots op zijn familie, zijn geboorte of zijn kennis, die zich in de schamelste kleren toch rijk gekleed voelt en tevreden is met net genoeg eten om te leven, die woont in een dorp en toch in het woud. Wie zou de muni niet eren die van zuiver voedsel leeft, nooit een ander kwaad doet, ook niet wanneer de dharma het toestaat, en vrij is van de last van het verlangen? Uitgeteerd door zijn ascese, met weinig vlees en bloed meer aan zijn botten, onverschillig voor geluk en ellende, eer en belediging, en verzonken in zwijgen, verovert de muni eerst deze wereld en daarna ook de hoogste. En wanneer hij zijn voedsel met zijn mond zoekt, zoals een koe, wordt de wereld die hij al veroverd heeft een wereld zonder dood.’

‘Die twee, de muni van het woud en de muni van het dorp, snellen voort als de zon en de maan,’ zei Ashtaka. ‘Wie van hen komt het eerst bij de goden?’

‘De bhikshu die geen huis heeft en in het dorp woont, tussen huisvaders die hun verlangens volgen, en die zichzelf toch beheerst,’ zei Yayati, ‘die gaat van de twee het eerst. Wie geen lang leven krijgt en toch van zijn weg afdwaalt, moet opnieuw ascese doen als hij er spijt van heeft. Wat wreed is, noemt men schadelijk. Wie de dharma volgt zonder aan zijn eigen gewin te denken, ook als hij niets bezit en geen macht heeft, dat is oprechtheid, dat is ware verzonkenheid, dat is edel.’

‘Koning,’ zei Ashtaka, ‘u lijkt een jonge man. U bent mooi, u draagt een hemelse krans en er gaat glans van u uit. Waar komt u vandaan, en waar gaat u heen? Wiens bode bent u? Gaat u naar de aarde?’

‘Ik ben uit de wereld van de goden gevallen toen mijn verdienste op was, en ik ben gedoemd de aardse kwelling binnen te gaan. Als ik met jullie uitgesproken ben, ga ik erheen. Nu al bevelen de hoeders van de windstreken dat ik me haast. Maar ik heb van Indra als gunst gekregen dat ik, als ik dan toch moet vallen, zal vallen tussen de wijzen en de goeden. Jullie die hier bijeen zijn, zijn allemaal wijs en goed.’

‘U weet alles. Ik vraag u: zijn er in de wereld van de goden of in de lucht werelden waar ik van mag genieten? Als die er zijn, zult u niet vallen, ook al valt u.’

‘Er zijn evenveel werelden voor je daarboven als er koeien en paarden op aarde zijn, met alle dieren in de wildernis en op de bergen erbij.’

‘Als er door mijn verdienste werelden voor mij zijn daarboven, dan geef ik ze u allemaal,’ zei Ashtaka. ‘Dan zult u niet vallen, ook al valt u. Neem ze snel, waar ze ook zijn. Laat uw verdriet ophouden.’

‘Alleen een brahmaan die het brahman kent, mag een gift aannemen, niet iemand zoals wij,’ zei Yayati. ‘En ik heb zelf aan brahmanen gegeven wat men hoort te geven. Laat niemand die geen brahmaan is, en ook de vrouw van een geleerde brahmaan niet, zich ooit te schande maken door giften aan te nemen. Op aarde wilde ik altijd rechtvaardig handelen. Wat ik nooit eerder heb gedaan, hoe zou ik dat nu doen?’

Pratardana, die bij hen was, vroeg: ‘Ik heet Pratardana. Zijn er in de wereld van de goden of in de lucht werelden voor mij, als vrucht van mijn verdienste? U weet alles.’

‘Ontelbare werelden vol geluk en licht, waar nooit ellende woont, wachten op jou. Al woonde je in elk ervan maar zeven dagen, dan zouden ze nog niet op zijn.’

‘Die geef ik dan aan u,’ zei Pratardana. ‘Dan moet u niet vallen, ook al valt u. Laat mijn werelden de uwe zijn. Neem ze.’

‘Een koning van gelijke kracht mag nooit de verdienste van een andere koning als gift willen ontvangen. En een wijze koning die door het lot in nood is geraakt, mag niet laakbaar handelen. Een koning die altijd de dharma voor ogen houdt, moet de weg van de dharma gaan, zoals ik, en mag niet zo laag handelen als jij voorstelt. Als anderen die verdienste zoeken, geen giften aannemen, hoe kan ik dan doen wat zij zelf niet doen?’

Toen nam Vasumat het woord. ‘Ik ben Vasumat, de zoon van Oshadashva. Zijn er in de wereld van de goden of in de lucht werelden voor mij, als vrucht van mijn verdienste? U kent alle heilige werelden.’

‘Er zijn evenveel werelden voor jou daarboven als er plekken zijn in de lucht, op de aarde en in de tien windstreken die door de zon verlicht worden.’

‘Ik geef ze aan u. Laat de werelden die voor mij zijn, de uwe zijn. Dan zult u niet vallen, ook al valt u. En als het voor u niet past ze als gift aan te nemen, koop ze dan van me voor een strohalm.’

‘Ik herinner me niet dat ik ooit oneerlijk iets gekocht of verkocht heb,’ zei Yayati. ‘Dat hebben andere koningen ook nooit gedaan. Hoe zou ik het dan doen?’

‘Als u het niet gepast vindt ze te kopen, neem ze dan als gift van me aan. Wat mij betreft: ik zal nooit naar die werelden gaan die voor mij bestemd zijn. Laat ze van u zijn.’

Toen nam Shibi het woord. ‘Ik heet Shibi, de zoon van Ushinara. Koning, zijn er in de lucht of in de wereld van de goden werelden voor mij? U kent elke wereld die men als vrucht van zijn verdienste kan genieten.’

‘Je hebt de eerlijken en de goeden die bij je kwamen, nooit met woord of gedachte geminacht. Er zijn oneindig veel werelden voor jou daarboven, allemaal stralend als de bliksem.’

‘Als u het niet gepast vindt ze te kopen, dan geef ik ze aan u,’ zei Shibi. ‘Neem ze allemaal. Ik zal ze nooit nemen, die werelden waar de wijzen nooit ook maar de minste onrust kennen.’

‘Shibi, je hebt voor jezelf oneindig veel werelden verworven, met de kracht van Indra. Maar ik wil niet genieten van werelden die anderen me geven. Daarom neem ik je gift niet aan.’

‘Ieder van ons heeft u de werelden willen geven die hij door zijn verdienste verworven heeft,’ zei Ashtaka, ‘en u neemt ze niet aan. Dan laten we ze voor u achter, en dalen wij af in de aardse kwelling.’

‘Jullie houden allemaal van de waarheid, en jullie zijn wijs. Geef me wat ik verdien. Ik kan niet doen wat ik nooit eerder heb gedaan.’

‘Van wie zijn die vijf gouden wagens die we zien?’ vroeg Ashtaka. ‘Rijden de mensen die naar de werelden van het geluk gaan, daarin?’

‘Die vijf gouden wagens, die daar in hun glans staan te laaien, zullen jullie naar de werelden van het geluk brengen.’

‘Rijd zelf in die wagens, koning, en ga naar de wereld van de goden,’ zei Ashtaka. ‘Wij kunnen wachten. We volgen u later.’

‘Nu kunnen we allemaal samen gaan,’ zei Yayati. ‘We hebben de wereld van de goden allemaal veroverd. Kijk, het stralende pad erheen wordt zichtbaar.’

Toen stapten al die koningen in de wagens en gingen op weg naar de wereld van de goden, en de glans van hun verdienste verlichtte het hele hemelgewelf. Na een tijd vroeg Ashtaka: ‘Ik heb altijd gedacht dat Indra in het bijzonder mijn vriend was, en dat ik als eerste van allen in de wereld van de goden zou worden opgenomen. Hoe komt het dat Shibi, de zoon van Ushinara, ons al achter zich heeft gelaten?’

‘Deze zoon van Ushinara heeft alles wat hij bezat weggegeven om de wereld van Brahma te bereiken,’ zei Yayati. ‘Daarom is hij de eerste van ons. Bovendien

zijn Shibi's vrijgevigheid, ascese, waarheid, rechtvaardigheid, bescheidenheid, vergevingsgezindheid, vriendelijkheid en zijn verlangen om goed te doen zo groot dat niemand ze kan meten.'

Ashtaka wilde meer weten en vroeg zijn grootvader opnieuw: 'Koning, ik vraag u, zeg me de waarheid: waar komt u vandaan, wie bent u en van wie bent u de zoon? Is er een andere brahmaan of kshatriya die gedaan heeft wat u op aarde deed?'

'Dit is de waarheid: ik ben Yayati, de zoon van Nahusha en de vader van Puru. Ik was heer van de hele aarde. Jullie zijn mijn verwanten, en het is waar: ik ben de grootvader van jullie allemaal, de vader van jullie moeder. Toen ik de hele aarde veroverd had, gaf ik de brahmanen kleren, en honderd mooie paarden die geschikt waren voor het offer; om zulke daden zijn de goden wie ze doet goedgezind. Ik gaf de brahmanen ook deze hele aarde, met haar paarden en olifanten, haar koeien en haar goud, alle soorten rijkdom, en miljarden uitstekende melkkoeien. De aarde en de lucht bestaan door mijn waarheid en mijn rechtvaardigheid; het vuur brandt nog in de wereld van de mensen door mijn waarheid en mijn rechtvaardigheid. Nooit is een woord van mij onwaar geweest. Daarom vereren de wijzen de waarheid. Ashtaka, alles wat ik jou, Prata-dana en Vasumat verteld heb, is de waarheid zelf. Ik weet dat de goden en de rishi's, en de werelden die zij bewonen, alleen vereerd worden om de waarheid die hen allemaal kenmerkt. Wie dit verhaal van onze opgang naar de wereld van de goden zonder kwade bedoelingen aan goede brahmanen voordraagt, zal zelf dezelfde werelden bereiken als wij.'

De zonen van zijn dochter hadden koning Yayati gered, en hij steeg op naar de hemel van de goden. Hij liet de aarde achter, en de roem van zijn daden vulde de drie werelden.

### *Het huis van Puru*

'Eerbiedwaardige,' zei Janamejaya, 'ik wil de geschiedenis horen van de koningen die van Puru afstammen, van ieder van hen, met zijn moed en zijn daden. Ik heb gehoord dat er in het geslacht van Puru niet één was die tekortschoot in goed gedrag of in moed, en niet één die zonder zoon bleef. Vertel me over die koningen, tot in bijzonderheden.'

‘U hebt het gevraagd,’ zei Vaishampayana, ‘en ik zal u vertellen over de helden in het geslacht van Puru, die allen in moed aan Indra gelijk waren.’

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Puru had drie zonen, en van hen zette Pravira het geslacht voort. Van vader op zoon ging de lijn verder, langs koningen die over de aarde tot aan de vier zeeën heersten, die de rajasuya brachten, het offer waarmee een koning zich tot heerser over alle koningen laat wijden, en het paardenoffer. Zo kwam ze bij Ilina, de grootste veroveraar van zijn tijd, en Ilina kreeg vijf zonen, van wie Dushyanta de oudste was en koning werd. Dushyanta kreeg bij Shakuntala een verstandige zoon, Bharata, en Bharata gaf zijn naam aan het geslacht; door hem is de roem ervan zo wijd verbreid.

Bharata kreeg bij zijn drie vrouwen negen zonen. Maar geen van hen leek op zijn vader, en Bharata was helemaal niet tevreden met hen. Daarom werden hun moeders boos en doodden ze hen allemaal. Zo was het verwekken van kinderen voor Bharata vergeefs geweest. Toen bracht de koning een groot offer, en dankzij de rishi Bharadvaja kreeg hij een zoon, Bhumanyu. Nu vond Bharata dat hij een echte zoon had, en hij wijdde Bhumanyu tot kroonprins.

Bhumanyu's oudste zoon Suhotra besteeg de troon. Hij bracht veel rajasuya's en paardenoffers en onderwierp de hele aarde, met haar olifanten, koeien en paarden, haar edelstenen en haar goud. De aarde zuchtte onder het gewicht van ontelbare mensen, olifanten, paarden en wagens, en leek bijna weg te zakken, en onder zijn rechtvaardige heerschappij verzezen overal honderdduizenden offerpalen. Suhotra's oudste zoon, Ajamidha, zette de koninklijke lijn voort. Van twee van diens zonen stammen alle geslachten van de Panchala's af, en van een derde, Jahnu, de Kushika's. Riksha, een andere zoon, werd koning, en Riksha kreeg Samvarana.

Men zegt dat er, toen Samvarana over de aarde heerste, een groot sterven onder het volk was, door hongersnood, pest, droogte en ziekte. De vorsten van de Bharata's werden door vijandelijke troepen verslagen. De Panchala's trokken met hun leger van vier onderdelen uit om de hele aarde te veroveren, en al gauw hadden ze haar onder hun gezag. Met tien akshauhini's, tien volledige legers, versloeg de koning van de Panchala's de vorst van de Bharata's. Toen vluchtte Samvarana in angst met zijn vrouw, zijn ministers, zijn zonen en zijn verwanten, en zocht hij een schuilplaats in het woud aan de oevers van de Sindhu, dat zich

uitstrekt tot aan de voet van de bergen. Daar leefden de Bharata's duizend jaar lang in hun burcht.

Na die duizend jaar kwam op een dag de rishi Vasishtha bij de verbannen Bharata's. Ze gingen naar buiten, groetten hem en boden hem de arghya aan, het water voor een geëerde gast. Ze ontvingen hem met eerbied en vertelden hem alles. Toen hij zat, kwam de koning zelf naar hem toe. 'Wees onze huispriester, eerbiedwaardige,' zei hij. 'Dan zullen we proberen ons koninkrijk terug te winnen.'

'Om,' antwoordde Vasishtha: de heilige klank waarmee men instemt.

Vasishtha wijdde de vorst van de Bharata's toen tot heerser over alle kshatriya's op aarde, en door de kracht van zijn mantra's maakte hij deze afstammeling van Puru tot de hoorns van de wilde stier en de slaglanden van de wilde olifant. De koning heroverde de hoofdstad die hem was afgenomen en liet alle vorsten opnieuw schatting betalen. Samvarana heerste weer over de hele aarde, en hij bracht vele offers met een rijk offerloon voor de brahmanen.

Samvarana kreeg bij zijn vrouw Tapati, de dochter van Surya, de zonnegod, een zoon, Kuru. Kuru was zo rechtvaardig dat zijn volk hem op de troon zette. Naar hem is het land van Kurujangala genoemd, dat de hele wereld kent, en door er ascese te beoefenen heeft hij dat veld, Kurukshetra, het veld van Kuru, heilig gemaakt.

Van Kuru ging de lijn verder, langs zonen en kleinzonen die de dharma en de voorspoed kenden en goed waren voor alle schepselen, tot Pratipa, die zijn weerga op aarde niet had. Pratipa kreeg drie zonen: Devapi, Shantanu en Bahlika, een groot wagenstrijder. De oudste, Devapi, koos het leven van een asceet, omdat hij het goed wilde doen voor zijn broers, en het koninkrijk ging naar Shantanu en Bahlika. En verder zijn er in het geslacht van Bharata ontelbare andere koningen geboren, vol kracht, in dharma en ascese gelijk aan de rishi's van de goden.

'Brahmaan,' zei Janamejaya, 'ik heb van u de grote geschiedenis van mijn voorouders gehoord. Maar ik ben niet tevreden, want dit mooie verhaal was zo kort. Vertel het me in bijzonderheden, vanaf het begin. Wie zou er niet van genieten? Ik heb geluisterd naar de geschiedenis van hun vrijgevigheid, hun moed en hun kracht, zoet als amrita, en ik heb er nog niet genoeg van.'

'Luister dan, koning,' zei Vaishampayana, 'terwijl ik u de hele geschiedenis van uw geslacht vertel, zoals ik haar van Dvaipayana heb gehoord.'

En Vaishampayana vertelde opnieuw, en deze keer telde hij de koningen zoals Dvaipayana ze had geteld, en op sommige plaatsen liep de lijn anders.

Van Daksha stamde Aditi af, van Aditi Vivasvat, de zonnegod, van Vivasvat Manu, van Manu Ila, van Ila Pururavas, en zo verder tot Yayati, die twee vrouwen had: Devayani, de dochter van Shukra, en Sharmishtha, de dochter van Vrishaparvan. Van Yadu stammen de Yadava's af, van Puru de Paurava's. Puru's zoon Janamejaya bracht drie paardenoffers, en na hem kwam Prachinvat, die zo heette omdat hij alle oostelijke landen had veroverd, tot aan de grens van de streek waar de zon opkomt. En zo ging het verder, van koning op koning. Een van hen, Ayutanayi, heette zo omdat hij een offer had gebracht waarvoor het vet van tienduizend mannelijke wezens nodig was. Riksha trouwde met Jvala, een dochter van Takshaka, de koning van de slangen, en hun zoon Matinara bracht aan de oever van de Sarasvati het offer van twaalf jaar, dat zo krachtig is. Toen het offer voorbij was, verscheen de rivier Sarasvati zelf voor de koning en koos hem tot man, en hij kreeg bij haar een zoon, Tamsu. Van Tamsu stamde Ilina af, en Ilina's oudste zoon was Dushyanta, die met Shakuntala trouwde, de dochter van Vishvamitra. Hun zoon heette Bharata, omdat de koning voor hem zorgde nadat de bode van de goden had gesproken.

Bharata trouwde met Sunanda, de dochter van de koning van Kashi, en kreeg bij haar Bhumanyu, en de kleinzoon van Bhumanyu was Hasti. Hij stichtte de stad die naar hem Hastinapura heet, de stad van Hasti. Een van zijn afstammelingen, Ajamidha, had vier vrouwen en kreeg bij hen tweeduizendvierhonderd zonen, maar van hen allemaal zette Samvarana het geslacht voort. Samvarana trouwde met Tapati, de dochter van Vivasvat, en zij kregen Kuru. Van Kuru liep de lijn verder tot Pratipa, die met Sunanda trouwde, de dochter van Shibi, en bij haar drie zonen kreeg: Devapi, Shantanu en Bahlika. Devapi ging al als jongen het woud in als asceet, en Shantanu werd koning. Over hem bestaat dit vers: 'De oude mannen die deze koning aanraakte, voelden niet alleen een onbeschrijflijk genot, maar werden ook weer jong. Daarom heette deze koning Shantanu.'

Shantanu trouwde met Ganga, en zij baarde hem een zoon, Devavrata, die later Bhishma heette. Bhishma zorgde ervoor dat zijn vader met Satyavati trouwde. Vyasa, die Satyavati als meisje van Parashara had gekregen, verwekte voor zijn broer Vichitravirya, die kinderloos was gestorven, Dhritarashtra, Pandu en Vidura. Dhritarashtra kreeg honderd zonen. Voor Pandu kregen Kunti en Madri vijf zonen, van Dharma, van Vayu, van Indra en van de Ash-

vins. Duryodhana haatte de Pandava's, en Dhritarashtra stuurde hen met een list naar Varanavata, maar het vuur waarmee men hen daar wilde verbranden, mislukte door de waarschuwing van Vidura. Daarna kregen ze Draupadi tot vrouw, woonden een tijd in vrede in Hastinapura en kregen kinderen.

Yudhishtira kreeg bij Draupadi Prativindhya, Bhima Sutasoma, Arjuna Shrutakirti, Nakula Shatanika en Sahadeva Shrutakarman. Daarnaast kreeg Yudhishtira bij Devika, die hij op een bruidskeuze had gewonnen, een zoon Yaudheya. Bhima trouwde met Valandhara, de dochter van de koning van Kashi, met zijn eigen kracht als bruidsprijs, en kreeg bij haar Sarvaga. Arjuna ging naar Dvaravati en schaakte Subhadra, de zuster van Krishna, en kreeg bij haar Abhimanyu, die alle deugden bezat en Krishna zelf dierbaar was. Nakula kreeg bij Karenumati, de prinses van Chedi, een zoon Niramitra, en Sahadeva bij Vijaya, de dochter van de koning van Madra, die hij op een bruidskeuze had gewonnen, een zoon Suhotra. En Bhima had al eerder bij Hidimbi een zoon verwekt, Ghatotkacha. Dat zijn de elf zonen van de Pandava's.

Van hen allemaal zette Abhimanyu het geslacht voort. Hij trouwde met Uttara, de dochter van Virata, en zij bracht een dood kind ter wereld, te vroeg geboren, verbrand door het vuur van het wapen van Ashvatthama. Op bevel van Krishna nam Kunti het kind op schoot. 'Ik zal dit kind van zes maanden tot leven wekken,' zei Krishna, en hij gaf het kracht en moed. 'Omdat dit kind geboren is in een geslacht dat uitgestorven was,' zei hij, 'zal het Parikshit heten.'

'En Parikshit trouwde met Madravati, uw moeder, koning,' zei Vaishampayana, 'en uit haar bent u geboren. U hebt bij uw vrouw Vapushtama twee zonen gekregen, Shatanika en Shankukarna, en Shatanika heeft bij de prinses van Videha een zoon gekregen, Ashvamedhadatta. Zo heb ik u de geschiedenis verteld van de afstammelingen van Puru en van de Pandava's. Wie deze heilige geschiedenis met aandacht en eerbied voordraagt of ernaar luistert, brahmaan, kshatriya, vaishya of shudra, bereikt de hemel van de goden. Er bestaat een vers over: "Ze is gelijk aan de Veda's, heilig en voortreffelijk, en ze schenkt rijkdom, roem en een lang leven.'"

BOEK III

# Het huis van de Kuru's

. . .





## HOOFDSTUK TWAALF

# De gelofte

### *Ganga*

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE VERDER.

**E**R WAS EEN koning die Mahabhisha heette, uit het geslacht van Ikshvaku. Hij heerste over de hele aarde, zijn woord was waar, en zijn moed was geen schijn. Met duizend paardenoffers en honderd rajasuya's stemde hij Indra gunstig, en ten slotte werd hij opgenomen in de hemel van de goden.

Op een dag waren de goden bijeen om Brahma te vereren. Er waren ook veel koninklijke wijzen, onder wie Mahabhisha. En ook Ganga, de koningin van de rivieren, kwam de Grootvader eren. De wind verschoof haar kleet, dat wit was als het licht van de maan, en haar lichaam kwam bloot. De goden bogen hun hoofd. Maar de koninklijke wijze Mahabhisha staaarde de koningin van de rivieren schaamteloos aan.

Brahma vervloekte hem. 'Ellendeling,' zei hij, 'omdat je jezelf vergeten bent toen je Ganga zag, zul je opnieuw op aarde geboren worden. Maar je zult telkens weer in deze werelden terugkomen. En ook zij zal in de wereld van de mensen

geboren worden, en ze zal je kwaad doen. Maar wanneer je woede gewekt wordt, ben je van mijn vloek bevrijd.'

Mahabhisha dacht aan alle koningen en asceten op aarde en wilde geboren worden als zoon van Pratipa, een machtige koning. En de koningin van de rivieren, die had gezien hoe Mahabhisha zijn standvastigheid verloor, ging weg en dacht vol verlangen aan hem.

Onderweg zag ze de Vasu's, een schare van acht goden, die over hetzelfde pad gingen. Ze zagen er terneergeslagen uit.

'Waarom kijken jullie zo somber?' vroeg ze. 'Gaat alles goed met jullie, goden?'

'Koningin van de rivieren,' zeiden de Vasu's, 'we zijn om een kleine misstap vervloekt door de grote rishi Vasishtha. Hij zat zijn ritens van de schemering te verrichten, en we zagen hem niet zitten. Zonder het te weten gingen we langs hem heen. Daarom vervloekte hij ons in zijn woede: "Word geboren onder de mensen!" Wat een brahmaan zo gezegd heeft, kunnen we niet ongedaan maken. Word daarom een menselijke vrouw en maak ons tot uw kinderen. Wij willen niet uit de schoot van een gewone sterfelijke vrouw geboren worden.'

'Goed,' zei de koningin van de rivieren. 'Maar wie op aarde willen jullie tot vader hebben?'

'Op aarde zal Pratipa een zoon krijgen, Shantanu, een koning wiens roem de hele wereld zal kennen.'

'Dat is precies wat ik zelf wens,' zei Ganga. 'Ik zal die Shantanu goed doen. En dat is ook wat jullie willen.'

'Gooi uw kinderen na hun geboorte in het water,' zeiden de Vasu's, 'u die langs drie wegen stroomt, door de hemel, over de aarde en onder de aarde, zodat we snel vrij zijn en niet lang op aarde hoeven te leven.'

'Ik zal doen wat jullie willen. Maar zorg ervoor dat er tenminste één zoon blijft leven, zodat zijn samenzijn met mij niet helemaal vruchteloos is.'

'Ieder van ons zal een achtste deel van zijn kracht geven. Met al die delen samen krijgt u één zoon, zoals u en hij het wensen. Maar die zoon zal op aarde geen kinderen verwekken. Die zoon van u, vol kracht, zal kinderloos blijven.'

Dat was de afspraak die de Vasu's met Ganga maakten, en zonder te wachten gingen ze weg, waarheen ze maar wilden.

Koning Pratipa was goed voor alle schepselen. Hij bracht vele jaren in ascese door bij de bron van de Ganga. Op een dag nam Ganga de gedaante aan van een mooie vrouw, rees op uit het water en kwam naar de koning toe. Het

hemelse meisje ging op zijn rechterdij zitten, die zo sterk was als de stam van een salaboom.

‘Wat wil je?’ vroeg de koning. ‘Wat moet ik voor je doen?’

‘Ik wil u tot man, koning,’ zei ze. ‘Wees de mijne. Een vrouw weigeren die uit zichzelf komt, keuren de wijzen nooit goed.’

‘Ik ga nooit uit begeerte naar de vrouwen van anderen of naar vrouwen die niet van mijn stand zijn. Dat is mijn gelofte, en ik houd me aan de dharma.’

‘Ik breng geen ongeluk en ik ben niet lelijk. Ik ben in alles begerlijk. Ik ben een hemels meisje van zeldzame schoonheid, en ik wil u tot man. Wijs me niet af, koning.’

‘Ik houd me juist verre van wat jij van me vraagt,’ zei Pratipa. ‘Als ik mijn gelofte breek, zal het kwaad me overweldigen en doden. Je hebt me omarmd, en je zit op mijn rechterdij. Maar begrijp goed: dat is de plaats voor dochters en schoondochters. De linkerschoot is voor de vrouw, en die heb je niet gekozen. Daarom kan ik je niet begeren. Word mijn schoondochter. Ik neem je aan voor mijn zoon.’

‘Rechtvaardige koning, laat het zijn zoals u zegt,’ zei het meisje. ‘Laat me met uw zoon verbonden worden. Uit eerbied voor u zal ik de vrouw worden van iemand uit het beroemde geslacht van Bharata. Uw geslacht is de toevlucht van alle koningen op aarde. Zelfs in honderd jaar zou ik de goede eigenschappen van dit geslacht niet kunnen opsommen; de grootheid en de goedheid van zijn vele koningen kennen geen grenzen. Maar laat het nu afgesproken zijn dat uw zoon, als ik uw schoondochter ben, niet zal mogen oordelen over wat ik doe. Zo zal ik bij uw zoon wonen, hem goed doen en zijn geluk vergroten. En door de zonen die ik hem zal baren, en door zijn eigen dharma en goed gedrag, zal hij ten slotte de hemel van de goden bereiken.’

Na die woorden verdween het hemelse meisje ter plekke. En de koning wachtte op de geboorte van zijn zoon om zijn belofte na te komen.

Pratipa beoefende samen met zijn vrouw ascese, omdat ze naar nakomelingen verlangden. Toen ze oud waren geworden, kregen ze een zoon. Dat was niemand anders dan Mahabhisha. Het kind kreeg de naam Shantanu, omdat hij geboren werd toen zijn vader door ascese zijn hartstochten tot rust had gebracht. Shantanu wist dat men de wereld van het onvergankelijke geluk alleen door zijn eigen daden kan verwerven, en hij wijdde zich aan de dharma.

Toen Shantanu een jonge man was geworden, zei Pratipa tegen hem: ‘Een tijd geleden kwam er een hemels meisje bij me, voor jouw welzijn, Shantanu.

Als je die mooie vrouw onder vier ogen ontmoet en als ze je om kinderen vraagt, neem haar dan tot vrouw. En oordeel niet over wat ze doet, of het juist is of niet, en vraag niet wie ze is, van wie of waarvandaan. Neem haar tot vrouw, omdat ik het je beveel.'

Pratipa zette zijn zoon op de troon en trok zich terug in het woud. Koning Shantanu was een verstandig man, maar hij raakte verslingerd aan de jacht en bracht veel tijd in de wouden door. Altijd doodde hij herten en buffels.

Op een dag, toen hij langs de oever van de Ganga zwierf, kwam hij in een streek waar siddha's kwamen, wezens die de volmaaktheid hebben bereikt, en charana's, de zangers die de lof van de goden zingen. Daar zag hij een meisje, stralend van schoonheid, met onberispelijke tanden, getooid met hemelse sieraden en gekleed in een kleding van fijne, glanzende stof. Toen de koning het meisje zag, gingen zijn haren overeind staan van verrukking. Met een starre blik leek hij haar schoonheid in te drinken, maar hoe vaak hij ook dronk, zijn dorst werd niet gelest.

Ook het meisje zag de koning, die daar vol onrust rondliep, en ze voelde genegenheid voor hem. Ze keek en keek, en ze wilde hem altijd blijven zien.

Toen zei de koning: 'Slank meisje, of je nu een godin bent of de dochter van een danava, of je nu hoort bij de gandharva's of de apsara's, bij de halfgoddelijke yaksha's, die de schatten van Kubera bewaken, of bij de naga's, of dat je van menselijke afkomst bent, jij met je hemelse schoonheid: ik vraag je mijn vrouw te worden.'

### *De achtste zoon*

De koning glimlachte, en zijn woorden waren zacht en lief. Het meisje dacht aan wat ze de Vasu's had beloofd. 'Koning,' zei ze, 'ik zal je vrouw worden en je gehoorzamen. Maar je mag je nooit bemoeien met wat ik doe, of het je nu bevalt of niet. En je mag nooit een onvriendelijk woord tegen me zeggen. Zolang je vriendelijk tegen me bent, beloof ik bij je te blijven. Maar op het moment dat je je met me bemoeit of een onvriendelijk woord tegen me zegt, ga ik bij je weg.'

'Goed,' zei de koning.

Het meisje kreeg de koning uit het geslacht van Bharata tot man. En koning Shantanu genoot ten volle van het gezelschap van zijn vrouw. Hij hield zich aan zijn belofte en vroeg haar nooit iets. Haar gedrag, haar schoonheid, haar

grootmoedigheid en de aandacht waarmee ze voor hem zorgde, bevielen hem steeds meer. En de godin Ganga, die langs drie wegen stroomt, leefde in een menselijke gedaante van hemelse schoonheid als de vrouw van Shantanu; als vrucht van haar goede daden had ze een man gekregen die als Indra was. Ze nam de koning voor zich in met haar aantrekkingskracht en haar genegenheid, met haar listen en haar liefde, met haar muziek en haar dans, en zelf was ze gelukkig. De koning was zo verrukt van zijn mooie vrouw dat de maanden, de seizoenen en de jaren voorbijgingen zonder dat hij het merkte.

Hij kreeg bij haar kinderen, mooi als de goden zelf. Maar zodra er een geboren was, gooide Ganga het in de rivier. ‘Dit is voor je bestwil,’ zei ze. Zeven kinderen gingen zo, het ene na het andere, het water in, en ze zonken en kwamen niet meer boven.

De koning kon zulk gedrag niet goedkeuren. Maar hij zei er geen woord over, uit angst dat zijn vrouw hem zou verlaten.

Toen het achtste kind geboren werd en zijn vrouw op het punt stond het, net als de vorige keren, glimlachend in de rivier te gooien, wilde de koning het redden. Hij zei tegen haar: ‘Dood het niet! Wie ben je, en van wie ben je? Waarom dood je je eigen kinderen? Moordenares van je zonen, de last van je kwaad is groot!’

‘Jij die naar nakomelingen verlangt,’ zei zijn vrouw, ‘je hebt al kinderen gekregen als geen ander. Ik zal dit kind van je niet doden. Maar volgens onze afspraak is de tijd dat ik bij je bleef, voorbij. Ik ben Ganga, de dochter van Jahnu. De grote wijzen vereren me altijd. Zo lang heb ik bij je gewoond om te doen wat de goden wilden. De acht Vasu’s moesten door de vloek van Vasishtha een menselijke gedaante aannemen. Op aarde was er behalve jij niemand die de eer verdiende hun vader te zijn, en geen vrouw op aarde kon hun moeder worden, behalve iemand zoals ik, een godin in een menselijke gedaante. Ik heb een menselijke gedaante aangenomen om hen te baren. En omdat jij de vader van de acht Vasu’s bent geworden, heb je vele werelden van blijvend geluk verworven. Ik had met de Vasu’s afgesproken dat ik hen van hun menselijke gedaante zou bevrijden zodra ze geboren waren. Zo heb ik hen bevrijd van de vloek van de rishi Apava, zoals Vasishtha ook genoemd wordt. Ik wens je alle goeds, en ik verlaat je, koning. Maar voed dit kind op, dat strenge geloften zal houden. Dat ik zo lang bij je zou blijven, heb ik de Vasu’s beloofd. Laat dit kind Gangadatta heten, gegeven door Ganga.’

‘Wat was de misstap van de Vasu’s,’ vroeg Shantanu, ‘en wie was die Apava, door wiens vloek ze onder de mensen geboren moesten worden? En wat heeft dit kind van je, Gangadatta, gedaan, dat hij onder de mensen moet leven? Waarom zijn de Vasu’s, de heren van de drie werelden, veroordeeld om onder de mensen geboren te worden? Vertel me alles, dochter van Jahnu.’

EN GANGA VERTELDE.

De zoon die Varuna kreeg, heette Vasishtha, de wijze die later ook Apava werd genoemd. Hij had zijn hermitage op de flank van de koning van de bergen, de Meru. Het was een heilige plek, vol vogels en dieren, en er bloeiden het hele jaar door de bloemen van alle seizoenen. In die wouden, rijk aan zoete wortels en water, beoefende de zoon van Varuna zijn ascese.

Daksha had een dochter, Surabhi, die ten goede van de wereld bij Kashyapa een dochter kreeg in de gedaante van een koe: Nandini. Er was geen koe zoals zij: ze vervulde elke wens. De rechtvaardige zoon van Varuna kreeg Nandini voor zijn offerriten, en zij woonde in die hermitage en zwierf zonder angst door de heilige, mooie wouden.

Op een dag kwamen de Vasu’s in die wouden, de acht broers, met Prithu voorop, en ze vermaakten zich er met hun vrouwen tussen de bossen en de bergen. Terwijl ze daar rondzwierven, zag de vrouw van een van de Vasu’s Nandini, de koe die elke wens vervult. Ze zag dat de koe alle goede eigenschappen had: grote ogen, volle uiers, een mooie staart, mooie hoeven en alle gunstige tekens, en dat ze veel melk gaf. Ze wees haar aan haar man, Dyu.

Dyu bewonderde de koe om al haar eigenschappen. ‘Deze koe is van de rishi die in deze hermitage woont,’ zei hij tegen zijn vrouw. ‘Een sterveling die de zoete melk van deze koe drinkt, blijft tienduizend jaar jong.’

‘Ik heb op aarde een vriendin, Jitavati,’ zei de godin. ‘Ze is mooi en jong, de dochter van de koninklijke wijze Ushinara, die verstandig is en de waarheid toegewijd. Ik wil deze koe met haar kalf voor die vriendin van me. Breng haar hier, zodat mijn vriendin van haar melk kan drinken en als enige op aarde vrij kan zijn van ziekte en ouderdom. Vervul me deze wens. Niets zou me meer genoeg doen.’

Dyu wilde zijn vrouw haar zin geven. Met de hulp van zijn broers, Prithu en de anderen, stal hij de koe. Op dat moment vergat hij de grote ascese van de rishi aan wie de koe toebehoorde. Hij dacht er toen niet aan dat hij zou vallen door het kwaad van de diefstal van een koe.

Toen de zoon van Varuna 's avonds met de vruchten die hij had verzameld naar zijn hermitage terugkeerde, zag hij de koe met haar kalf niet. Hij zocht haar in de wouden, en toen hij haar niet vond, zag hij met het innerlijk oog dat zijn ascese hem gaf, dat de Vasu's haar hadden gestolen. Meteen ontstak hij in woede, en hij vervloekte de Vasu's: 'Omdat de Vasu's mijn koe met de zoete melk en de mooie staart hebben gestolen, zullen ze op aarde geboren worden!'

Daarna richtte de rishi Apava zijn hart weer op zijn ascese. De Vasu's hoorden van de vloek, kwamen haastig naar zijn hermitage en probeerden hem gunstig te stemmen. Maar de rishi, die alle regels van de dharma kende, liet zich niet vermurwen.

'Vasu's,' zei Apava, 'ik heb jullie vervloekt, Dhava en de anderen. Binnen een jaar na jullie geboorte onder de mensen zullen jullie van mijn vloek bevrijd zijn. Maar hij door wiens daad ik jullie vervloekt heb, Dyu, zal voor zijn kwade daad lange tijd op aarde moeten wonen. De woorden die ik in woede heb gesproken, maak ik niet vergeefs. Dyu zal, hoewel hij op aarde woont, geen kinderen verwekken. Hij zal rechtvaardig zijn en de leerboeken kennen. Hij zal een gehoorzame zoon voor zijn vader zijn, maar hij zal moeten afzien van het samenzijn met een vrouw.'

'Toen ging de grote rishi weg,' zei Ganga. 'De Vasu's kwamen samen naar mij, en ze vroegen me als gunst dat ik hen in het water zou gooien zodra ze geboren waren. Dat heb ik gedaan zoals ze wilden, om hen van hun leven op aarde te bevrijden. En door de vloek van de rishi moet alleen deze, Dyu zelf, een tijd op aarde leven.'

Daarop verdween de godin ter plekke, en ze nam het kind mee naar de wereld die ze koos. Dat kind van Shantanu kreeg twee namen, Gangeya, zoon van Ganga, en Devavrata, en het overtrof zijn vader in elke bekwaamheid. En Shantanu keerde, na het verdwijnen van zijn vrouw, met een bedroefd hart terug naar zijn hoofdstad.

### *De gelofte*

Koning Shantanu, die door de goden en de koninklijke wijzen boven alle anderen werd geëerd, stond in alle werelden bekend om zijn wijsheid, zijn deugden en zijn waarheid. Zelfbeheersing, vrijgevigheid, vergevingsgezindheid, verstand, bescheidenheid, geduld en kracht woonden altijd in hem. Hij kende

de dharma en de wegen van de voorspoed, en hij beschermde het geslacht van Bharata en alle mensen. Zijn hals droeg drie lijnen, zoals een schelp, en zijn schouders waren breed. Het was alsof alle gunstige tekens van het koningschap in hem woonden omdat ze geen betere plek konden vinden. Wie zag hoe hij leefde, begreep dat de dharma altijd boven verlangen en voorspoed gaat.

Alle koningen van de aarde zagen hoe toegewijd hij aan de dharma was, en ze gaven hem de titel van grote koning boven alle koningen. Zolang hij het geslacht van Bharata beschermde, kenden de koningen geen verdriet, geen angst en geen zorg. Ze sliepen in vrede en stonden elke ochtend op na goede dromen. Door hem werden ze allemaal rechtvaardig, en ze wijdden zich aan vrijgevigheid, aan de riten en aan de offers. Zolang Shantanu en koningen zoals hij de aarde regeerden, groeide de verdienste van elke stand. De kshatriya's dienden de brahmanen, de vaishya's volgden de kshatriya's, en de shudra's eerden de brahmanen en de kshatriya's en dienden de vaishya's.

Shantanu woonde in Hastinapura, de mooie hoofdstad van de Kuru's, en regeerde over de hele aarde tot aan de zeeën. Hij was waarachtig en zonder list, en hij kende de dharma als de koning van de goden zelf. Door zijn vrijgevigheid, zijn dharma en zijn ascese verwierf hij groot geluk. Hij was vrij van woede en wrok, mooi als Soma, de maan, stralend als de zon, onstuimig als Vayu, in zijn woede als Yama en in zijn geduld als de aarde. Zolang hij regeerde, werden er geen herten, zwijnen, vogels of andere dieren zonder noodzaak gedood. In zijn rijk heerste vriendelijkheid voor alle schepselen, en de koning zelf, vol mededogen, zonder begeerte en zonder woede, beschermde alle schepselen gelijkelijk. Er werden offers gebracht aan de goden, de rishi's en de voorouders, en geen schepsel verloor ten onrechte het leven. Shantanu was koning en vader van allen: van de ellendigen en van wie geen beschermer had, van de vogels en de dieren, van alles wat geschapen is. Onder zijn heerschappij gingen woorden en waarheid samen, en de geest van de mensen was gericht op vrijgevigheid en dharma. Zesendertig jaar lang vond Shantanu geen vreugde meer bij vrouwen, en hij zwierf door de wouden.

Zijn zoon Devavrata, de Vasu die uit Ganga geboren was, leek op Shantanu in schoonheid, in gewoonten en gedrag en in kennis. Hij beheerste elke tak van kennis, van de wereld en van de geest, en zijn kracht was buitengewoon. Hij werd een groot wagenstrijder.

Op een dag volgde koning Shantanu langs de oever van de Ganga een hert dat hij met een pijl had geraakt, en hij zag dat de rivier ondiep was geworden. Hij

vroeg zich af waarom de rivier niet meer zo snel stroomde als vroeger. Terwijl hij naar de oorzaak zocht, zag hij een jonge man, mooi en goed gebouwd, die met een hemels wapen de stroom van de rivier had tegengehouden. Die jonge man was zijn eigen zoon. Maar Shantanu had zijn zoon maar één keer gezien, een paar ogenblikken na zijn geboorte, en hij herinnerde zich niet genoeg om in de jonge man die voor hem stond dat kind te herkennen. De jonge man herkende zijn vader wel meteen, maar in plaats van zich bekend te maken benevelde hij met zijn hemelse begoocheling het zicht van de koning en verdween voor zijn ogen.

Shantanu vermoedde dat de jonge man zijn zoon was. ‘Laat me dat kind zien,’ zei hij tegen Ganga.

Ganga nam een mooie gedaante aan en liet hem de jongen zien, getooid met sieraden, aan haar rechterarm. Shantanu herkende haar niet, hoewel hij haar vroeger gekend had.

‘Dit is de achtste zoon die je lang geleden bij mij verwekte,’ zei Ganga. ‘Hij kent alle wapens. Neem hem nu, koning. Ik heb hem met zorg grootgebracht. Neem hem mee naar huis. Hij heeft een scherp verstand, en bij Vasishtha heeft hij alle Veda’s met hun hulpwetenschappen bestudeerd. Hij is een groot boogschutter, en in de strijd is hij als Indra. Zowel de goden als de asura’s zijn hem goedgezind. Alle kennis die Shukra heeft, kent hij volledig, en ook alle leerboeken die Brihaspati kent, de zoon van Angiras en de leraar van de goden, die door de goden en de asura’s vereerd wordt. En alle wapens die Rama kent, de machtige, onoverwinnelijke zoon van Jamadagni, kent deze zoon van je, met zijn sterke armen. Neem dit dappere kind van je, dat ik je geef. Hij kent de uitleg van alle leerboeken over de plichten van een koning.’

Shantanu nam zijn zoon en keerde terug naar zijn hoofdstad. Hij riep alle Paurava’s bijeen en wijdde zijn zoon tot kroonprins, voor de bescherming van het rijk. Al gauw won de prins met zijn gedrag het hart van zijn vader, van de andere Paurava’s en van alle onderdanen van het rijk. En de koning leefde gelukkig met die zoon.

Er gingen vier jaar voorbij. Op een dag ging de koning naar de wouden aan de oever van de Yamuna. Terwijl hij daar rondliep, rook hij een zoete geur, zonder te weten waar die vandaan kwam. Hij wilde de oorzaak vinden en zwierf heen en weer, en zo vond hij een meisje met zwarte ogen en een hemelse schoonheid, de dochter van een visser.

‘Wie ben je, en van wie ben je de dochter?’ vroeg de koning. ‘Wat doe je hier?’

‘Ik wens u alle goeds,’ zei ze. ‘Ik ben de dochter van het hoofd van de vissers. Op zijn bevel zet ik, om verdienste te verwerven, reizigers met mijn boot over deze rivier.’

Shantanu zag dat hemelse meisje, met haar schoonheid, haar liefvalligheid en die geur, en hij wilde haar tot vrouw. Hij ging naar haar vader en vroeg om zijn toestemming voor het huwelijk.

‘Koning,’ zei het hoofd van de vissers, ‘zodra mijn mooie dochter geboren was, stond natuurlijk vast dat ze aan een man gegeven zou worden. Maar luister naar de wens die ik al die tijd in mijn hart heb gedragen. U bent waarachtig. Als u dit meisje als gift van mij wilt krijgen, geef me dan deze belofte. Als u me die belofte geeft, geef ik u mijn dochter, want een man die u gelijk is, zal ik voor haar nooit vinden.’

‘Als ik gehoord heb welke belofte je vraagt,’ zei Shantanu, ‘zal ik zeggen of ik haar kan geven. Kan dat, dan geef ik haar. Anders niet.’

‘Wat ik u vraag, koning, is dit: de zoon die uit dit meisje geboren wordt, moet u op uw troon zetten, en niemand anders mag u tot uw opvolger maken.’

Shantanu voelde er niets voor zo’n belofte te geven, hoewel het vuur van de begeerte hem vanbinnen verschroeide. Hij keerde terug naar Hastinapura, en de hele weg dacht hij aan de dochter van de visser. Thuis bracht hij zijn tijd door in somber gepeins.

Op een dag kwam Devavrata naar zijn vader toe. ‘Het gaat u in alles goed,’ zei hij, ‘alle vorsten gehoorzamen u. Waarom treurt u dan zo? U bent in uw eigen gedachten verzonken en geeft me geen antwoord. U gaat niet meer uit rijden, u ziet bleek en mager, alle levenslust is uit u verdwenen. Ik wil weten aan welke ziekte u lijdt, zodat ik kan proberen er iets tegen te doen.’

‘Je hebt gelijk, mijn zoon, ik ben somber geworden,’ zei Shantanu. ‘Ik zal je ook zeggen waarom. Jij bent de enige zoon van ons grote geslacht. Je bent altijd bezig met wapenspel en daden van moed. Maar ik denk voortdurend aan hoe onzeker het menselijk leven is. Als jou iets overkomt, zoon van Ganga, blijven we zonder zoon. Jij alleen bent voor mij als honderd zonen. Daarom wil ik niet opnieuw trouwen. Ik wens alleen dat het jou altijd goed gaat, zodat ons geslacht voortbestaat. Maar de wijzen zeggen: wie één zoon heeft, heeft geen zoon. Het vuuroffer en de kennis van de drie Veda’s brengen blijvende verdienste, dat is waar, maar al die verdienste samen haalt niet het zestiende deel van de verdienste die men krijgt door de geboorte van een zoon. Wat dat betreft is er nauwelijks verschil tussen mensen en dieren. Ik twijfel er niet aan dat men de hemel van

de goden bereikt doordat men een zoon heeft verwekt; de Veda's, de wortel van de purana's, bevatten er vele bewijzen van. Jij bent een held met een onstuimig karakter, altijd met de wapens bezig. Het is goed mogelijk dat je op het slagveld sneuvelt. Wat moet er dan van het geslacht van Bharata worden? Die gedachte maakt me zo somber. Nu heb je alle oorzaken van mijn verdriet gehoord.'

Devavrata dacht daar een tijd over na. Toen ging hij naar de oude minister, die het welzijn van zijn vader toegewijd was, en vroeg hem naar de oorzaak van het verdriet van de koning. De minister vertelde hem van de belofte die het hoofd van de vissers had geëist voor zijn dochter Gandhavati, zij die geurt.

Daarop ging Devavrata met vele oude kshatriya-vorsten zelf naar het hoofd van de vissers, en hij vroeg hem om zijn dochter, voor de koning. Het hoofd van de vissers ontving hem met eerbied, en toen de prins in zijn raad zat, zei hij tegen hem:

'Niemand hanteert de wapens zoals u, en u bent de enige zoon van Shantanu. Uw macht is groot. Maar ik moet u iets zeggen. Al was de vader van de bruid Indra zelf, dan nog zou hij er spijt van hebben een zo eervol en begeerlijk huwelijksaanzoek af te wijzen. De grote man uit wiens zaad dit meisje, Satyavati, geboren werd, is in rechtvaardigheid aan u gelijk. Hij heeft me vaak gesproken over de deugden van uw vader, en hij zei dat alleen de koning Satyavati waard is. Ik zeg u dat ik zelfs het aanzoek heb afgewezen van de hemelse rishi Asita, een van de grootste brahmaanse rishi's, die vaak om de hand van Satyavati heeft gevraagd. Ik heb namens dit meisje maar één ding te zeggen. Tegen dit huwelijk is één groot bezwaar, en dat is een mededinger: de zoon van een andere vrouw. Wie u als mededinger heeft, is niet veilig, al was hij een asura of een gandharva. Dat is het enige bezwaar tegen dit huwelijk, en niets anders. Dit is alles wat ik te zeggen heb over het al dan niet geven van Satyavati.'

Devavrata wilde zijn vader goed doen, en in het bijzijn van de verzamelde vorsten antwoordde hij:

'U die de waarheid boven alles stelt, luister naar de gelofte die ik afleg! Er is nooit een man geweest en er zal nooit een man geboren worden die de moed heeft zo'n gelofte af te leggen. Ik zal alles doen wat u vraagt. De zoon die uit dit meisje geboren wordt, zal onze koning zijn.'

Het hoofd van de vissers wilde de heerschappij voor de zoon van zijn dochter, en hij wilde het bijna onmogelijke bereiken. 'U bent hier gekomen als de volmachtige van uw vader Shantanu, wiens roem onmetelijk is,' zei hij. 'Wees dan ook de enige die namens mij over het geven van mijn dochter beslist.

Maar er is nog iets anders te zeggen, nog iets waar u over moet nadenken. Wie dochters heeft, moet door de aard van zijn verplichtingen zeggen wat ik nu zeg. U die de waarheid toegewijd bent: de belofte die u in het bijzijn van deze vorsten voor het welzijn van Satyavati hebt gedaan, is u waardig. Ik twijfel er geen ogenblik aan dat u haar nooit zult breken. Maar ik twijfel wel aan de kinderen die u misschien zult verwekken.'

Koning, de zoon van Ganga begreep de twijfels van het hoofd van de vissers. Hij wilde zijn vader goed doen, en hij zei:

'Hoofd van de vissers, luister naar wat ik zeg in het bijzijn van deze verzamelde koningen. Koningen, ik heb al afstand gedaan van mijn recht op de troon. Nu regel ik de zaak van mijn kinderen. Vanaf vandaag leg ik de gelofte van brahmacharya af: ik zal in onthouding leven, voor studie en meditatie. Ook als ik zonder zoon sterf, zal ik de werelden van blijvend geluk in de hemel van de goden bereiken.'

De haren van de visser gingen overeind staan van vreugde. 'Ik geef mijn dochter!' antwoordde hij.

Meteen lieten de apsara's en de goden, met allerlei scharen van rishi's, uit de lucht bloemen regenen op het hoofd van Devavrata, en ze riepen: 'Dit is Bhishma, de ontzagwekkende!'

Om zijn vader te dienen, zei Bhishma toen tegen het meisje: 'Moeder, stap in deze wagen, dan gaan we naar huis.' Hij hielp het mooie meisje in zijn wagen. Toen hij met haar in Hastinapura was aangekomen, vertelde hij Shantanu alles wat er gebeurd was. De verzamelde koningen prezen zijn buitengewone daad, samen en ieder afzonderlijk, en ze zeiden: 'Hij draagt die naam terecht: Bhishma, de ontzagwekkende!'

Shantanu gaf zijn zoon voor die daad de gunst dat hij zou sterven wanneer hij dat zelf wilde. 'Zolang je wilt leven, zal de dood je nooit naderen,' zei hij. 'De dood zal pas bij je komen als hij eerst jouw toestemming heeft gekregen.'



## HOOFDSTUK DERTIEN

# De drie prinsessen

### *Chitrangada*

**N**A HET HUWELIJK bracht koning Shantanu zijn mooie bruid naar zijn huis. Al gauw kreeg Satyavati een zoon van Shantanu, Chitrangada. Hij was verstandig, dapper en sterk, en hij werd een groot man. Daarna verwekte Shantanu bij Satyavati nog een zoon, Vichitravirya, die een groot boogschutter werd en later zelf koning zou worden. Nog voordat Vichitravirya volwassen was, kwam over de wijze koning Shantanu de onvermijdelijke macht van de Tijd.

Nadat Shantanu was opgenomen in de hemel van de goden, stelde Bhishma zich onder het bevel van Satyavati en zette hij Chitrangada op de troon. Chitrangada overwon met zijn kracht alle vorsten, en hij vond niemand zijn gelijke. Toen zijn naamgenoot, de koning van de gandharva's die ook Chitrangada heette, zag dat hij mensen, asura's en zelfs goden kon verslaan, kwam hij naar hem toe om met hem te vechten.

Op het veld van Kurukshetra, aan de oevers van de Sarasvati, vochten de gandharva en de Kuru-prins, allebei machtig, drie jaar lang tegen elkaar, onder dichte regens van wapens, en ze vermaalden elkaar. Ten slotte doodde de gand-

harva, die sterker was of listiger, de Kuru-prins, en daarna steeg hij op naar de hemel van de goden.

Bhishma, de zoon van Shantanu, verrichtte voor Chitrangada alle doden-riten. Toen zette hij de jongen Vichitravirya, die nog niet volwassen was, op de troon van de Kuru's. Vichitravirya stelde zich onder het bevel van Bhishma en regeerde over het rijk van zijn voorvaders. Hij eerde Bhishma, die alle regels van de dharma en het recht kende, en Bhishma beschermde op zijn beurt de jongen die zo gehoorzaam was aan wat de dharma vroeg.

### *De drie prinsessen*

Na de dood van Chitrangada was zijn opvolger Vichitravirya nog niet volwassen, en Bhishma regeerde het rijk, onder het bevel van Satyawati. Toen hij zag dat zijn verstandige broer volwassen werd, besloot Bhishma hem uit te huwelijken.

In die tijd hoorde hij dat de drie dochters van de koning van Kashi, alle drie zo mooi als de apsara's, op één en dezelfde dag zouden trouwen, en dat ze hun man zouden kiezen op een svayamvara, een bruidskeuze waarbij de bruid zelf haar man kiest uit de vorsten die zijn uitgenodigd. Op bevel van zijn moeder ging Bhishma met één enkele wagen naar Varanasi, de hoofdstad van Kashi. Daar zag hij dat er ontelbare koningen uit alle windstreken waren gekomen, en hij zag ook de drie meisjes die hun man zouden kiezen.

Terwijl de verzamelde koningen een voor een bij hun naam werden genoemd, koos Bhishma de meisjes voor zijn broer. Hij tilde ze op zijn wagen en richtte zich tot de koningen, met een diepe, dreunende stem.

'De wijzen hebben voorgeschreven dat men een meisje, getooid met sieraden en met vele kostbare geschenken, mag geven aan een bekwaam man die men heeft uitgenodigd. Anderen geven hun dochters weg in ruil voor een paar koeien. Sommigen geven hun dochters voor een vastgestelde som, en sommigen nemen meisjes met geweld. Sommigen trouwen met instemming van het meisje, sommigen door haar met een middel te bedwelmen tot ze toestemt, en sommigen door naar haar ouders te gaan en hun toestemming te krijgen. En sommigen krijgen een vrouw als geschenk omdat ze bij een offer hebben geholpen. De geleerden prijzen altijd de laatste vorm die ik noemde. Koningen spreken lovend over de svayamvara en trouwen zelf volgens die vorm. Maar de wijzen hebben gezegd dat de vrouw het meest te waarderen is die met geweld

wordt meegenomen, nadat de tegenstanders zijn verslagen, uit de menigte van prinsen en koningen die voor een svayamvara zijn uitgenodigd. Daarom, koningen, neem ik deze meisjes met geweld mee. Doe jullie uiterste best om mij te verslaan of door mij verslagen te worden. Ik sta hier, vastbesloten om te vechten!’

Toen reed hij met de meisjes weg en daagde de koningen en de koning van Kashi uit tot de strijd. De uitgedaagde koningen sprongen allemaal op, sloegen op hun armen en beten op hun onderlip van woede. Met veel lawaai rukten ze hun sieraden af en trokken hun harnas aan, en sieraden en harnassen flitsten in het licht. Met gefronste wenkbrauwen en rode ogen liepen ze ongeduldig heen en weer. De wagenmenners brachten mooie wagens met goede paarden ervoor. Die prachtige strijders stapten erin en zetten met geheven wapens van allerlei soort de achtervolging in.

Er volgde een gevecht tussen die ontelbare koningen aan de ene kant en Bhishma alleen aan de andere. De verzamelde koningen schoten tegelijk tien-duizend pijlen op hun tegenstander af. Maar Bhishma hield al die pijlen tegen voordat ze hem bereikten, met een regen van zijn eigen pijlen, net zo talloos. De koningen omsingelden hem van alle kanten en overstelpten hem met pijlen. Bhishma hield ook die met zijn eigen schichten tegen en doorboorde elk van de koningen met drie pijlen. Zij doorboorden Bhishma op hun beurt elk met vijf pijlen. Maar Bhishma hield ook die tegen en trof elk van de strijdende koningen met twee pijlen. Het gevecht werd zo hevig, met die dichte regen van pijlen en andere wapens, dat het leek op de oude strijd tussen de goden en de asura's, en dappere mannen die er niet aan meededen, werden al bang als ze ernaar keken. Op het slagveld schoot Bhishma bogen en vaandelstokken, harnassen en mensenhoofden met honderden en duizenden weg. Zijn kracht was zo verschrikkelijk, zijn hand zo licht en zijn verdediging zo bekwaam, dat zelfs de wagenstrijders tegen wie hij vocht, hem luid toejuichten. Toen hij al die koningen in de strijd had verslagen, zette hij met de meisjes zijn weg voort naar de hoofdstad van de Bharata's.

Toen daagde koning Shalva, de heer van Saubha, Bhishma van achteren uit tot een gevecht. Shalva was een groot wagenstrijder, en zijn kracht was niet te meten. Hij wilde de meisjes hebben, en hij viel Bhishma aan zoals de leider van een kudde olifanten een andere olifant aanvalt en met zijn slagstanden diens flank openrijt, als hij een olifantenkoe in brons ziet.

‘Blijf staan! Blijf staan!’ riep Shalva.

Die woorden tergden Bhishma, en zijn woede laaide op. Met de boog in de hand en een gefronst voorhoofd bleef hij op zijn wagen staan; volgens het gebruik van de kshatriya's had hij die tot stilstand gebracht om de vijand af te wachten. Alle koningen zagen hem halt houden en bleven staan om naar het gevecht tussen hem en Shalva te kijken. De twee begonnen hun kracht aan elkaar te tonen. Shalva bedekte Bhishma met honderden en duizenden snelle pijlen, en de koningen die dat zagen, juichten. Ze zagen hoe licht zijn hand in de strijd was, en ze prezen Shalva luid.

Bhishma hoorde het gejuich van de kshatriya's. 'Blijf staan! Blijf staan!' riep hij, en tegen zijn wagenmenner zei hij: 'Breng mijn wagen naar Shalva, zodat ik hem meteen kan doden zoals Garuda een slang doodt.'

Toen riep Bhishma het wapen van Varuna op, de god van de wateren, een van de wapens die aan een god toebehoren en met een mantra worden opgeroepen. Hij legde het op zijn boogpees en trof daarmee de vier paarden van koning Shalva. Hij weerde de wapens van zijn vijand af en doodde Shalva's wagenmenner. Bhishma vocht om die meisjes, en met het wapen van Indra doodde hij de edele paarden van zijn tegenstander. Hij versloeg Shalva, maar liet hem in leven. Na zijn nederlaag keerde Shalva terug naar zijn koninkrijk en regeerde het verder rechtvaardig. En ook de andere koningen die naar de svayamvara waren gekomen, keerden terug naar hun eigen rijk.

Bhishma ging met de meisjes op weg naar Hastinapura, van waaruit de rechtvaardige Kuru-prins Vichitravirya over de aarde regeerde, zoals zijn vader Shantanu vroeger. Hij trok door vele wouden, over rivieren en heuvels, en kwam al gauw aan. Hij had ontelbare vijanden verslagen zonder zelf één schram op te lopen. Hij bracht de dochters van de koning van Kashi naar de Kuru's zo teder alsof ze zijn schoondochters waren, of zijn jongere zusters, of zijn dochters. Hij wilde zijn broer goed doen, en hij bood die meisjes, die alle goede eigenschappen hadden, aan Vichitravirya aan. Hij kende de dharma, en nu hij volgens het gebruik van de koningen zo'n buitengewone daad had verricht, begon hij het huwelijk van zijn broer voor te bereiden.

Toen alles voor het huwelijk in overleg met Satyavati geregeld was, zei de oudste dochter van de koning van Kashi met een zachte glimlach tegen hem: 'In mijn hart had ik de koning van Saubha tot man gekozen. Hij had mij in zijn hart tot vrouw aangenomen, en mijn vader keurde het goed. Op de svayamvara zou ik ook hem als man hebben gekozen. U kent alle voorschriften van de dharma. Nu u dit alles weet, doe wat u juist vindt.'

Ze zei het in het bijzijn van de brahmanen, en Bhishma begon na te denken over wat hij moest doen. Hij kende de regels van de dharma, en hij overlegde met de brahmanen die de Veda's beheersten. Toen liet hij Amba, de oudste dochter van de heerser van Kashi, gaan, zodat ze kon doen wat ze wilde. Maar de twee andere dochters, Ambika en Ambalika, gaf hij met de voorgeschreven riten aan zijn jongere broer Vichitravirya.

Vichitravirya was rechtvaardig en matig, maar trots op zijn jeugd en zijn schoonheid raakte hij na zijn huwelijk al gauw in de ban van de begeerte. Ambika en Ambalika waren allebei lang, met een huid als gesmolten goud. Hun hoofd was bedekt met zwart krullend haar, hun vingernagels gewelfd en rood, hun heupen vol en rond, hun borsten vol en diep. Ze hadden alle gunstige tekens, en de lieve jonge vrouwen vonden dat ze getrouwd waren met een man die hen in alles waard was, en ze hielden van Vichitravirya en eerden hem. En Vichitravirya, met de kracht van de goden en de schoonheid van de tweelinggoden, de Ashvins, kon het hart stelen van elke mooie vrouw.

Zeven jaar lang bracht de prins onafgebroken door in het gezelschap van zijn vrouwen. Toen werd hij, nog in de bloei van zijn jeugd, getroffen door een ziekte die hem liet wegteren. Vrienden en verwanten overlegden met elkaar en probeerden hem te genezen. Maar ondanks al hun pogingen stierf de Kuru-prins, en hij ging onder als de avondzon.

Bhishma was diep bedroefd. In overleg met Satyavati liet hij door geleerde priesters en de voornaamsten van het geslacht van Kuru de dodenriten voor de gestorvene verrichten.

### *Het oudste kind*

Satyavati rouwde om haar zoon. Samen met haar schoondochters verrichtte ze de dodenriten, en ze troostte, zo goed als ze kon, de huilende vrouwen en Bhishma. Toen richtte ze haar gedachten op de dharma en op de lijn van de vaders en de moeders van de Kuru's, en ze zei tegen Bhishma:

‘De pinda, de rijstballen die men de voorouders offert, de roem en het voortbestaan van het geslacht van de rechtvaardige Shantanu hangen nu van jou af. Zoals de hemel van de goden onlosmakelijk verbonden is met goede daden, en een lang leven met waarheid en trouw, zo is de dharma onlosmakelijk met jou verbonden. Je kent de voorschriften van de dharma, in het groot en in het klein,

en alle takken van de Veda. In standvastigheid, in kennis van de gebruiken van de geslachten en in vindingrijkheid in moeilijke tijden ben je gelijk aan Shukra en Angiras. Daarom vertrouw ik op je, en ik wil je iets opdragen. Luister en doe wat ik zeg. Mijn zoon, je broer, die je zo dierbaar was, is kinderloos naar de hemel van de goden gegaan, nog bijna een jongen. Deze vrouwen van je broer, de lieve dochters van de koning van Kashi, jong en mooi, verlangen naar kinderen. Verwek daarom op mijn bevel kinderen bij hen, zodat ons geslacht voortbestaat. Waak ervoor dat de dharma geen schade lijdt. Bestijg de troon en regeer over het rijk van de Bharata's. Trouw met een vrouw, zoals het voorschrift wil. Laat je voorouders niet in de oorden van kwelling vallen.'

Ook haar vrienden en verwanten drongen erop aan, maar de rechtvaardige Bhishma antwoordde: 'Moeder, wat u zegt, wordt door de dharma goedgekeurd. Maar u weet wat mijn gelofte is over het verwekken van kinderen. U weet ook alles wat er gebeurde toen uw bruidsprijs werd bedongen. Satyavati, ik herhaal de belofte die ik toen gaf. Ik zou de drie werelden opgeven, het rijk van de goden en wat daar nog boven gaat, maar de waarheid geef ik nooit op. De aarde mag haar geur opgeven, het water zijn vocht, het licht zijn vermogen om vormen te tonen, de lucht haar tastbaarheid, de zon zijn glans, het vuur zijn hitte, de maan zijn koele stralen, de ruimte haar vermogen om geluid voort te brengen, Indra, die Vritra doodde, zijn kracht, Dharma, de god van de dharma, zijn onpartijdigheid: maar ik kan de waarheid niet opgeven.'

'Jij wiens kracht de waarheid is,' zei Satyavati, 'ik ken je standvastigheid in de waarheid. Als je wilde, zou je met je kracht drie andere werelden kunnen scheppen naast die er al zijn. Ik weet welke gelofte je om mij hebt afgelegd. Maar denk aan deze nood, en draag de last van de plicht die men zijn voorouders verschuldigd is. Handel zo dat de keten van het geslacht niet breekt en dat onze vrienden en verwanten niet hoeven te treuren.'

Satyavati huilde, en in haar verdriet om haar zoon zei ze dingen die niet met de dharma strookten. Bhishma zei opnieuw tegen haar: 'Koningin, wend uw ogen niet af van de dharma. Richt ons niet te gronde. Een kshatriya die zijn woord breekt, wordt in onze leerboeken nooit geprezen. Ik zal u straks zeggen welk vastgesteld gebruik van de kshatriya's men kan volgen om te voorkomen dat het geslacht van Shantanu op aarde uitsterft. Luister naar me, en overleg daarna wat er moet gebeuren met geleerde priesters en met wie weten wat in tijden van nood geoorloofd is, zonder te vergeten wat in gewone tijden het gebruik is.'

## EN BHISHMA VERTELDE.

Lang geleden doodde Rama, de zoon van Jamadagni, in woede om de dood van zijn vader met zijn strijdbijl Arjuna Kartavirya, de koning van de Haihaya's. Hij hakte hem zijn duizend armen af, een daad die niemand hem nadeed. Daarna trok hij uit om de wereld te veroveren, en eenentwintig keer roeide hij de kshatriya's uit. Toen Rama de aarde zo van kshatriya's had beroofd, lieten de vrouwen van de kshatriya's in het hele land kinderen verwekken door brahmanen die de Veda's kenden. In de Veda wordt gezegd dat de zonen die zo verwekt worden, horen bij de man met wie de moeder getrouwd is. De vrouwen van de kshatriya's gingen niet uit begeerte naar de brahmanen, maar omwille van de dharma. Zo werd het geslacht van de kshatriya's opnieuw tot leven gebracht.

Er is ook een ander oud verhaal. Er was een wijze rishi die Utathya heette, en hij had een vrouw, Mamata, van wie hij veel hield. Op een dag kwam Utathya's jongere broer, Brihaspati, de leraar van de goden, naar Mamata toe en begeerde haar. Maar Mamata zei tegen hem dat ze zwanger was van zijn oudere broer, en dat hij daarom nu niet zijn zin moest zoeken. 'Het kind dat ik draag, heeft in mijn schoot de Veda's met hun zes hulpwetenschappen al bestudeerd,' zei ze, 'en uw zaad kan niet vergeefs vallen. Hoe zou mijn schoot plaats bieden aan twee kinderen tegelijk? Zoek uw zin daarom niet nu.'

Toch kon Brihaspati, hoe wijs hij ook was, zijn begeerte niet bedwingen. Toen hij al met haar wilde samenkomen, zei het kind in de schoot tegen hem: 'Vader, houd op. Er is hier geen plaats voor twee. De ruimte is klein, en ik was er eerst. Uw zaad kan niet vergeefs vallen. Doe me geen pijn.' Maar Brihaspati luisterde niet naar het kind en zocht toch de omhelzing van Mamata, de vrouw met de mooiste ogen. Toen voorzag de wijze in de schoot het ogenblik waarop het zaad zou komen, en met zijn voeten versperde hij de weg waarlangs het naar binnen had kunnen gaan, zodat het zaad werd teruggedreven en op de grond viel. Brihaspati zag het, werd boos, verweet het kind wat het gedaan had en vervloekte het: 'Omdat jij zo tegen me hebt gesproken op een ogenblik van genot, waar alle schepselen naar verlangen, zal er een duisternis over je komen die je hele leven duurt.' Door die vloek werd het kind van Utathya, dat in kracht aan Brihaspati gelijk was, blind geboren, en het heette Dirghatamas, de man van de lange duisternis.

Blind als hij was, kreeg de wijze Dirghatamas door zijn kennis van de Veda's toch een jonge, mooie brahmaanse vrouw, Pradveshi, en om het geslacht van

Utathya uit te breiden verwekte hij bij haar zonen, met Gautama als oudste. Maar die zonen waren hebzuchtig en dwaas. Kort daarna leerde Dirghatamas van de zoon van Surabhi, de stier, hoe diens soort leeft: hij paarde openlijk, zoals de stier doet. Hij deed het zonder vrees en met eerbied voor die gewoonte, want schaamte komt voort uit het kwaad en kan niet bestaan waar de bedoeling zuiver is. Maar de wijzen die in dezelfde hermitage woonden, zagen het, en ze zagen kwaad waar geen kwaad was. 'Deze man overschrijdt de grens van het fatsoen,' zeiden ze. 'Hij verdient geen plaats meer onder ons. We verstoten hem, deze ellendeling vol kwaad.' En ze zeiden nog veel meer over hem. Ook zijn vrouw, die nu haar kinderen had, keerde zich tegen hem.

'Waarom ben ook jij ontevreden over mij?' vroeg hij.

'De man heet bhatri omdat hij zijn vrouw onderhoudt, en pati omdat hij haar beschermt,' zei ze. 'Maar jij bent geen van beide voor mij. Jij bent blind geboren, en ik ben het die jou en je kinderen onderhoudt. Dat doe ik niet langer.'

De rishi werd boos en zei tegen haar en haar zonen: 'Breng me naar de kshatriya's, dan word je rijk.'

'Ik wil geen rijkdom die van jou komt,' zei ze, 'want die kan me nooit gelukkig maken. Doe wat je wilt, maar ik kan je niet meer onderhouden zoals vroeger.'

Toen zei Dirghatamas: 'Vanaf vandaag stel ik deze regel in: iedere vrouw zal haar hele leven aan één man gebonden zijn. Of haar man nu leeft of dood is, ze mag met geen ander samenkomen, en wie dat toch doet, verliest haar stand. Een vrouw zonder man zal altijd vatbaar zijn voor het kwaad. Al is ze rijk, ze zal van haar rijkdom niet kunnen genieten. Laster en kwade praatjes zullen haar altijd achtervolgen.'

Pradvishi werd woedend en beval haar zonen: 'Gooi hem in de Ganga!' Op bevel van hun moeder riepen Gautama en zijn broers, slaven van hun hebzucht en dwaasheid: 'Waarom zouden we die oude man ook onderhouden?' Ze bonden de rishi op een vlot, gaven hem prijs aan de stroom en keerden zonder berouw naar huis terug.

Het vlot dreef met de blinde oude man langs de gebieden van vele koningen. Op een dag ging koning Vali, die elke plicht kende, naar de Ganga om er zijn wassingen te doen, en het vlot kwam naar hem toe gedreven. De koning haalde de oude man eruit. Toen hij hoorde wie hij had gered, koos hij hem uit om kinderen te verwekken. 'Eerbiedwaardige,' zei Vali, 'verwek bij mijn vrouw

een paar zonen die rechtvaardig en wijs zullen zijn.’ De rishi stemde toe, en de koning stuurde zijn vrouw Sudeshna naar hem toe. Maar de koningin zag dat hij blind en oud was, en ze ging niet zelf; ze stuurde haar min, een vrouw uit de stand van de shudra’s. Bij haar verwekte de rishi, die zijn hartstochten volkomen beheerste, elf zonen, met Kakshivat als oudste. Ze bestudeerden alle Veda’s, droegen de Veda voor zoals rishi’s doen en bezaten grote kracht.

‘Zijn dit mijn kinderen?’ vroeg Vali op een dag.

‘Nee,’ antwoordde de rishi, ‘ze zijn van mij. Kakshivat en de anderen heb ik verwekt bij een vrouw uit de stand van de shudra’s. Je ongelukkige koningin Sudeshna zag dat ik blind en oud was, en ze beledigde me door niet zelf te komen, maar haar min te sturen.’

De koning stelde de rishi gerust en stuurde hem Sudeshna zelf. De rishi raakte alleen haar lichaam aan en zei: ‘Je zult vijf kinderen krijgen, Anga, Vanga, Kalinga, Pundra en Suhma, stralend als de zon, en naar hen zullen evenveel landen op aarde heten.’

‘Zo werd lang geleden het geslacht van koning Vali door een grote rishi voortgezet,’ zei Bhishma. ‘En zo zijn er vele grote boogschutters en wagenstrijders die de dharma volgden, in het geslacht van de kshatriya’s geboren uit het zaad van brahmanen. Nu u dit gehoord hebt, moeder, kunt u doen wat u juist vindt. Maar luister, dan zeg ik u hoe het geslacht van Bharata kan worden voortgezet. Laat men een bekwame brahmaan met een aanbod van rijkdom uitnodigen, en laat hij kinderen verwekken bij de vrouwen van Vichitravirya.’

Satyavati glimlachte zacht, en met een stem die haperde van schaamte zei ze: ‘Wat je zegt, is waar. Omdat ik je vertrouw, zal ik je nu een middel noemen om ons geslacht voort te zetten. Je zult het niet kunnen afwijzen, want je kent wat in tijden van nood geoorloofd is. In ons geslacht ben jij de dharma, jij bent de waarheid, en jij bent onze enige toevlucht. Luister daarom naar wat ik zeg, en doe wat juist is.

Mijn vader was een rechtvaardig man, en omwille van de dharma hield hij een veerboot. Op een dag, toen ik jong was, voer ik die boot, en de wijze rishi Parashara stapte in om de Yamuna over te steken. Terwijl ik hem overzette, werd hij door begeerte bevangen en begon hij me met zachte woorden aan te spreken. Ik was bang voor mijn vader, maar de angst voor de vloek van de rishi won het. Hij gaf me een kostbare gunst, en ik kon zijn verzoek niet weigeren. Hij hulde de streek in een dichte mist en nam me daar. Vroeger rook mijn lichaam walgelijk naar vis, maar hij nam die geur weg en gaf me de geur die ik nu heb. Hij zei

ook dat ik maagd zou blijven als ik zijn kind op een eiland in de rivier baarde. Het kind dat ik zo als meisje van Parashara kreeg, is een grote rishi geworden, Dvaipayana, de op het eiland geborene. Hij heeft door zijn ascese de Veda in vier delen geordend en heet daarom op aarde Vyasa, de ordenaar, en om zijn donkere huid Krishna, de donkere. Hij is waarachtig, vrij van hartstocht, een groot asceet die al zijn kwade daden heeft verbrand, en direct na zijn geboorte ging hij met zijn vader mee. Als jij en ik het hem vragen, zal die rishi goede kinderen verwekken bij de vrouwen van je broer. Toen hij wegging, zei hij tegen me: "Moeder, denk aan mij als je in nood bent." Ik zal hem nu roepen, als je dat wilt, Bhishma.'

Bij het horen van die naam vouwde Bhishma zijn handen. 'Verstandig is wie zijn ogen oordeelkundig richt op dharma, voorspoed en verlangen, en wie na geduldig nadenken zo handelt dat de dharma tot nieuwe dharma leidt, voorspoed tot nieuwe voorspoed en vervuld verlangen tot nieuwe vervulling. Wat u gezegd hebt, is goed voor ons en strookt met de dharma; het is de beste raad, en ik stem er volledig mee in.'

Satyavati dacht aan de wijze Dvaipayana. Hij was op dat ogenblik bezig de Veda's uit te leggen, en toen hij merkte dat zijn moeder hem riep, kwam hij meteen naar haar toe, zonder dat iemand het wist. Satyavati groette haar zoon, sloeg haar armen om hem heen en baadde hem in haar tranen: na zo lange tijd zag de dochter van de visser haar zoon terug. En Vyasa, haar eerste zoon, zag haar huilen, wies haar met koel water, boog voor haar en zei: 'Ik ben gekomen om je wensen te vervullen, moeder. Zeg me zonder uitstel wat ik moet doen.'

De huispriester van de Bharata's bracht de rishi de eer die hem toekwam, en Vyasa nam de gaven aan onder het uitspreken van de gebruikelijke mantra's en ging zitten. Toen hij op zijn gemak zat, zei Satyavati tegen hem:

'Zonen komen voort uit de vader en uit de moeder, en ze behoren aan hen beiden toe. De moeder heeft even veel zeggenschap over hen als de vader. Jij bent volgens de voorschriften mijn oudste zoon, en Vichitravirya was mijn jongste. Zoals Bhishma van vaderszijde de broer van Vichitravirya is, zo ben jij van moederszijde zijn broer. Deze Bhishma, de zoon van Shantanu, wil omwille van de waarheid geen kinderen verwekken en niet regeren. Doe daarom wat ik zeg: uit liefde voor je broer Vichitravirya, voor het voortbestaan van ons geslacht, omdat Bhishma het vraagt en ik het beveel, uit mededogen met alle schepselen, voor de bescherming van het volk en uit de ruimheid van je hart. Je jongere broer heeft twee weduwen achtergelaten, als dochters van de goden,

jong en mooi. Omwille van de dharma verlangen ze naar kinderen. Jij bent de meest geschikte om aangewezen te worden. Verwek bij hen kinderen die ons geslacht waardig zijn en het voortzetten.'

'Satyavati,' zei Vyasa, 'je weet wat dharma is, in dit leven en in het volgende, en ook je genegenheid is op de dharma gericht. Daarom zal ik op je bevel, met de dharma als mijn beweegreden, doen wat je wilt. Ik ken dit gebruik, dat strookt met de ware en eeuwige dharma. Ik zal mijn broer kinderen geven die als Mitra en Varuna zullen zijn. Laat de vrouwen eerst een vol jaar de gelofte houden die ik hun opleg; dan zijn ze gereinigd. Geen vrouw mag ooit bij mij komen zonder een strenge gelofte te hebben gehouden.'

'Het zal zijn zoals je zegt,' zei Satyavati. 'Maar zorg ervoor dat de vrouwen meteen zwanger worden. In een rijk zonder koning gaat het volk ten onder omdat niemand het beschermt; de offers en de riten worden gestaakt, de wolken geven geen regen en de goden verdwijnen. Hoe kan een rijk zonder koning beschermd worden? Bhishma zal over de kinderen waken zolang ze in de schoot van hun moeder zijn.'

'Als ik mijn broer zo buiten de tijd kinderen moet geven,' zei Vyasa, 'laat de vrouwen dan mijn lelijkheid verdragen. Dat zal voor hen de zwaarste ascese zijn. Als Ambika, de oudste van de weduwen, mijn sterke geur, mijn lelijke, grimmige gezicht, mijn kleding en mijn lichaam kan verdragen, zal ze een uitzonderlijk kind krijgen.'

Daarna voegde hij eraan toe: 'Laat Ambika, in schone kleren en getooid met sieraden, in haar slaapkamer op me wachten.' Toen verdween de rishi.

Satyavati ging naar haar schoondochter en zei onder vier ogen tegen haar: 'Prinses, luister naar wat ik zeg; het strookt met de dharma. Door mijn ongeluk is het geslacht van de Bharata's uitgestorven. De wijze Bhishma zag mijn verdriet en het uitsterven van de lijn van zijn vader, en omdat ook hij wil dat ons geslacht voortbestaat, heeft hij me iets voorgesteld. Maar of het gebeurt, hangt van jou af. Doe het, dochter, en herstel de verloren lijn van de Bharata's. Breng een kind ter wereld dat straalt als de koning van de goden. Hij zal de zware last van ons erfelijke rijk dragen.'

Met grote moeite kreeg Satyavati de instemming van haar rechtvaardige schoondochter voor haar voorstel, dat niet tegen de dharma inging. Toen gaf ze de brahmanen, de rishi's en de ontelbare gasten die voor die gelegenheid gekomen waren te eten.

*Drie zonen*

Kort nadat de maandelijksse bloeding van Ambika voorbij was, liet Satyavati haar schoondochter het reinigingsbad nemen en bracht haar naar de slaapkamer. Ze liet haar op een weelderig bed zitten en zei tegen haar: 'Prinses, je man heeft een oudere broer, en die zal vannacht in je schoot komen als je kind. Wacht vannacht op hem, en val niet in slaap.'

Terwijl ze op haar bed lag, dacht de prinses aan Bhishma en de andere ouderen van het geslacht van Kuru. De rishi, wiens woord altijd waar was, had beloofd eerst naar Ambika te gaan, en bij het licht van de lamp kwam hij haar kamer binnen. De prinses zag zijn donkere gezicht, zijn koperkleurige haar, samengekoekt tot strengen, zijn vlammeende ogen en zijn grimmige baard, en van angst sloot ze haar ogen. De rishi, die de wens van zijn moeder wilde vervullen, sliep met haar. Maar zij deed van angst geen enkele keer haar ogen open om naar hem te kijken.

Toen Vyasa naar buiten kwam, stond zijn moeder hem op te wachten. 'Zal de prinses een begaafde zoon krijgen?' vroeg ze.

'De zoon die de prinses zal baren, zal zo sterk zijn als tienduizend olifanten,' antwoordde hij. 'Hij zal een beroemde koninklijke wijze worden, met veel kennis, verstand en kracht. Hij zal in zijn tijd honderd zonen krijgen. Maar door de fout van zijn moeder zal hij blind zijn.'

'Mijn zoon,' zei Satyavati, 'hoe kan een blinde een koning worden die de Kuru's waardig is? Hoe kan een blinde zijn verwanten en zijn familie beschermen, en de glorie zijn van het geslacht van zijn vader? Je moet de Kuru's een andere koning geven.'

'Goed,' zei Vyasa, en hij ging weg. Toen haar tijd gekomen was, bracht Ambika een blinde zoon ter wereld: Dhritarashtra.

Kort daarna riep Satyavati Vyasa opnieuw, nadat ze de instemming van haar andere schoondochter had gekregen. Vyasa kwam, zoals hij beloofd had, en ging net als de vorige keer naar de tweede vrouw van zijn broer. Toen Ambika de rishi zag, werd ze bleek van angst.

Vyasa zag hoe ze verbleekte en zei: 'Omdat je bleek werd van angst toen je mijn grimmige gezicht zag, zal je kind een bleke huid hebben. En het zal ook de naam Pandu dragen, de bleke.' Daarna verliet hij haar kamer. Zijn moeder kwam hem tegemoet en vroeg naar het kind dat zou komen, en hij vertelde het

haar. Satyavati vroeg hem opnieuw om nog een kind, en de rishi antwoordde: ‘Goed.’

Toen het zover was, bracht Ambalika een zoon met een bleke huid ter wereld. Het kind straalde van schoonheid en had alle gunstige tekens. Het was dit kind dat later de vader werd van die grote boogschutters, de Pandava’s.

Een tijd later, toen de oudste van de weduwen van Vichitravirya opnieuw haar maandelijks bloeding had gehad, vroeg Satyavati haar nog eens naar Vyasa te gaan. Maar de prinses dacht aan het grimmige gezicht en de sterke geur van de rishi en weigerde te doen wat haar schoonmoeder vroeg. In plaats daarvan stuurde ze een dienaress die niet vrij was, mooi als een apsara en getooid met de sieraden van de prinses zelf.

Zodra Vyasa binnenkwam, stond de dienaress op en groette hem. Ze diende hem met eerbied en ging naast hem zitten toen hij het vroeg. De rishi, die strenge geloften hield, was met haar ingenomen, en toen hij opstond om te gaan, zei hij tegen haar: ‘Je zult niet langer onvrij zijn. En je kind zal veel geluk hebben en rechtvaardig zijn, de verstandigste van alle mensen op aarde.’

De zoon die Krishna Dvaipayana zo bij haar verwekte, was Vidura. Daarmee was hij de broer van Dhritarashtra en van Pandu. Vidura was vrij van begeerte en hartstocht en kende de regels van het bestuur, en hij was Dharma zelf, op aarde geboren door de vloek van de rishi Mandavya.

Krishna Dvaipayana ontmoette zijn moeder weer en vertelde haar hoe de oudste van de prinsessen hem had misleid en hoe hij een zoon had verwekt bij een vrouw uit de stand van de shudra’s. Daarna verdween de rishi voor haar ogen.

In de akker van Vichitravirya waren uit Dvaipayana de zonen geboren die het geslacht van Kuru voortzetten, met de glans van kinderen van de goden.

### *Mandavya aan de paal*

‘Wat had Dharma gedaan, dat hij vervloekt werd?’ vroeg Janamejaya. ‘En wie was de brahmaanse asceet door wiens vloek de god in de stand van de shudra’s geboren moest worden?’

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE VERDER.

Er was een brahmaan die Mandavya heette. Hij kende alle plichten en was toegewijd aan de dharma, de waarheid en de ascese. Altijd zat hij bij de ingang van zijn hermitage onder een boom, met geheven armen, en hield een gelofte van zwijgen.

Hij zat daar al jaren zo, toen er op een dag een bende rovers met hun buit zijn hermitage binnenkwam. Ze werden achtervolgd door een grotere troep wachters van de koning. De rovers verborgen hun buit in de hermitage en verstopten zich in hun angst in de buurt, voordat de wachters er waren. Maar nauwelijks hadden ze zich verstopt, of de wachters kwamen aan. Ze zagen de rishi onder de boom zitten.

‘Brahmaan,’ vroegen ze, ‘welke kant zijn de rovers op gegaan? Wijs het ons, zodat we ze zonder tijdverlies kunnen volgen.’

De asceet zei geen woord, goed noch slecht. Maar de mannen van de koning doorzochten de hermitage, en al gauw vonden ze de rovers die zich daar verstopt hadden, met de buit. Toen vielen hun verdenkingen op de wijze. Ze grepen hem samen met de rovers en brachten hem voor de koning, en de koning veroordeelde hem samen met zijn vermeende handlangers tot de dood. De wachters wisten niet wie hij was, en ze voerden het vonnis uit: ze spietsten de rishi op een paal. Daarna gingen ze met de teruggevonden buit naar de koning.

Maar de rechtvaardige rishi bleef, hoewel hij aan de paal gespietst was en geen eten kreeg, lange tijd in leven. Door de kracht van zijn ascese hield hij zich niet alleen in leven, maar hij riep ook andere rishi's naar die plek. Ze kwamen 's nachts in de gedaante van vogels, en toen ze zagen dat hij, vast gespietst aan die paal, in meditatie verzonken zat, werden ze bedroefd. Ze vertelden hem wie ze waren en vroegen: ‘Brahmaan, we willen weten welk kwaad je hebt gedaan, dat je zo gefolterd wordt aan de paal.’

‘Wie moet ik hiervoor de schuld geven?’ antwoordde de asceet. ‘Niemand anders dan ikzelf heeft me dit aangedaan.’

De wachters zagen dat hij nog leefde en vertelden het de koning. De koning overlegde met zijn raadslieden, ging naar de plek en probeerde de rishi aan de paal te verzoenen.

‘Rishi,’ zei hij, ‘ik heb u uit onwetendheid onrecht gedaan. Ik smeed u, vergeef het me. Wees niet boos op me.’

De wijze liet zich verzoenen. Toen de koning zag dat zijn woede verdwenen was, haalde hij hem met paal en al omlaag en probeerde de paal uit zijn lichaam te trekken. Omdat dat niet lukte, hakte hij de paal af, net buiten het lichaam.

Met een stuk van de paal in zijn lichaam liep de wijze rond, en in die toestand beoefende hij de zwaarste ascese en verwierf hij ontelbare werelden die voor anderen onbereikbaar zijn. En omdat er een stuk van de paal in zijn lichaam zat, heette hij in de drie werelden Ani-Mandavya, Mandavya met de punt van de paal.

Ani-Mandavya kende de hoogste waarheid van de dharma. Op een dag ging hij naar de woning van Dharma. Hij zag de god daar op zijn troon zitten en verweet hem: ‘Welke kwade daad heb ik zonder het te weten begaan, dat ik deze straf moet dragen? Zeg het me snel, en merk dan wat mijn ascese vermag.’

‘Rishi,’ antwoordde Dharma, ‘je hebt eens een klein insect op een grasspriet geprikt. Nu draag je daar de gevolgen van. Zoals een gift, hoe klein ook, zich vermenigvuldigt in verdienste, zo vermenigvuldigt een kwade daad zich in het leed dat ze meebrengt.’

‘Wanneer heb ik dat gedaan?’ vroeg Ani-Mandavya.

Dharma zei dat hij het als kind had gedaan. ‘Wat een kind tot zijn twaalfde jaar doet, zal geen kwaad zijn,’ zei de rishi. ‘De leerboeken zullen het niet als kwaad erkennen. De straf die je me voor zo’n klein vergrijp hebt opgelegd, was buiten alle verhouding zwaar. Het doden van een brahmaan is een zwaarder kwaad dan het doden van welk ander levend wezen ook. Daarom zul jij, Dharma, onder de mensen geboren moeten worden, en wel in de stand van de shudra’s. En vanaf vandaag stel ik deze grens aan de gevolgen van daden: een daad zal geen kwaad zijn als ze begaan is door iemand onder de veertien jaar. Maar wie ouder is, zal er wel op worden aangerekend.’

Door die vloek van de rishi werd Dharma als Vidura in de stand van de shudra’s geboren. Vidura was thuis in de leer van de dharma, in het bestuur en in de wegen van de voorspoed. Hij was volkomen vrij van hebzucht en woede. Hij zag ver vooruit, zijn rust van geest was onverstoorbaar, en hij was altijd toegewijd aan het welzijn van de Kuru’s.

### *De bloei*

Na de geboorte van die drie kinderen bloeiden Kurujangala, Kurukshetra en het volk van de Kuru’s op. De aarde gaf overvloedige oogsten van smakelijk graan, de wolken gaven regen op tijd, en de bomen hingen vol geurige bloemen en zoete vruchten. De trekdieren waren gezond; de vogels en de andere dieren

waren vrolijk. De steden en dorpen raakten vol kooplieden, ambachtslieden, handelaars en kunstenaars van allerlei soort. De mensen waren dapper, geleerd, eerlijk en gelukkig. Er waren geen rovers, en niemand deed kwaad. Het was alsof in elk deel van het rijk de Krita-yuga was teruggekeerd, het eerste en volmaakte van de vier wereldtijdperken.

De mensen wijdden zich aan goede daden, aan offers en aan de waarheid, ze hielden van elkaar en werden steeds welvarender. Vrij van trots, woede en hebzucht vermaakten ze zich met onschuldige spelen. De hoofdstad van de Kuru's was een tweede Amaravati, de stad van Indra, met honderden paleizen en huizen, en met poorten en bogen. Onophoudelijk zochten de mensen hun plezier op de rivieren, de meren en de vijvers, en in mooie bosjes en wouden. De Kuru's in het zuiden wedijverden in rechtvaardigheid met hun verwanten in het noorden en liepen rond in het gezelschap van siddha's, charana's en rishi's. In dat mooie land waren geen gierigaards en geen weduwen. De putten en de meren waren altijd vol, de bosjes stonden vol bomen, de huizen van de brahmanen waren vol rijkdom, en in het hele rijk werd feest gevierd.

Bhishma bestuurde het rijk rechtvaardig, en het was versierd met honderden offerpalen. Hij liet de dharma overal gelden, en het ging het land zo goed dat mensen uit andere rijken hun huizen verlieten en er kwamen wonen. De burgers en het volk kregen hoop toen ze de jeugdige daden van hun prinsen zagen. In de huizen van de Kuru-vorsten en van de voornaamste burgers hoorde men alleen deze woorden: 'Geef!' en 'Eet!'

Dhritarashtra, Pandu en de verstandige Vidura werden vanaf hun geboorte door Bhishma grootgebracht alsof ze zijn eigen zonen waren. De kinderen doorliepen de gebruikelijke ritën van hun stand en wijdden zich aan geloften en studie. Ze groeiden op tot flinke jonge mannen, thuis in de Veda's en in alle vormen van lichaamsoefening. Ze werden bekwaam met de boog, in het paardrijden, in het gevecht met knots, zwaard en schild, in het besturen van olifanten in de strijd en in de leer van de dharma. Ze kenden de geschiedenis en de purana's en vele takken van kennis, en de waarheden van de Veda's en hun hulpwetenschappen; hun kennis was veelzijdig en diep. Pandu overtrof alle mensen in het boogschieten, Dhritarashtra overtrof iedereen in lichaamskracht, en in de drie werelden was niemand Vidura gelijk in toewijding aan de dharma en in kennis van wat de dharma voorschrijft.

Men zag dat de uitgestorven lijn van Shantanu hersteld was, en in alle landen ging het gezegde rond: onder de moeders van helden zijn de dochters van de

koning van Kashi de eersten; onder de landen is Kurujangala het eerste; onder de rechtvaardigen is Vidura de eerste; onder de steden is Hastinapura de eerste. Pandu werd koning, want Dhritarashtra kreeg het rijk niet omdat hij blind was, en Vidura niet omdat zijn moeder een shudra was.





#### HOOFDSTUK VEERTIEN

## Het kind in het water

### *De blinddoek*

**B**HISHMA KENDE ALS geen ander de plichten van een staatsman en de voorschriften van de dharma. Op een dag nam hij Vidura apart. ‘Ons geslacht, dat schittert door elke deugd en elke bekwaamheid, heeft altijd over alle andere koningen op aarde geheerst,’ zei hij. ‘Vele rechtvaardige koningen uit vroeger tijd hebben zijn glorie bewaard en het voortgezet. Krishna Dvaipayana, Satyavati en ik hebben jullie drieën grootgebracht, zodat het niet zou uitsterven. Jij en ik moeten er nu voor zorgen dat ons geslacht weer groeit als de zee. Ik heb gehoord dat er drie meisjes zijn die het waard zijn met ons geslacht verbonden te worden. De ene is de dochter van Shura, uit het geslacht van de Yadava’s; de andere is de dochter van Subala; en de derde is de prinses van Madra. Mijn zoon, die meisjes zijn allemaal van goede afkomst en mooi, en ze passen uitstekend bij ons. Ik denk dat we hen moeten kiezen, voor de groei van ons geslacht. Zeg me wat jij ervan denkt.’

‘U bent onze vader en ook onze moeder,’ antwoordde Vidura. ‘U bent onze leraar, die we eren. Doe wat u het beste voor ons lijkt.’

Kort daarna hoorde Bhishma van de brahmanen dat Gandhari, de lieve dochter van Subala, Shiva had vereerd, die ook Hara heet, en van de god

de gunst had gekregen dat ze honderd zonen zou krijgen. Bhishma stuurde boden naar de koning van Gandhara. Koning Subala aarzelde eerst, omdat de bruidegom blind was. Maar hij dacht aan de afkomst van de Kuru's, aan hun roem en hun gedrag, en hij gaf zijn rechtvaardige dochter aan Dhritarashtra.

Toen Gandhari hoorde dat Dhritarashtra blind was en dat haar ouders ermee hadden ingestemd haar met hem te laten trouwen, nam ze een doek en bond die voor haar ogen, uit liefde en eerbied voor haar toekomstige man.

Shakuni, de zoon van Subala, bracht zijn zuster, jong en mooi, naar de Kuru's en gaf haar plechtig aan Dhritarashtra. Gandhari werd met veel eerbied ontvangen, en onder leiding van Bhishma werd het huwelijk met grote pracht gevierd. Shakuni gaf zijn zuster vele kostbare kleren mee, werd door Bhishma geëerd en keerde terug naar zijn eigen stad.

Gandhari won het hart van alle Kuru's met haar manieren en haar eerbiedige aandacht. Ze was haar man altijd toegewijd en stelde haar meerderen tevreden met haar goede gedrag. Ze was trouw, en ze noemde zelfs in woorden nooit andere mannen dan haar man en haar meerderen.

### *Het kind in het water*

Bij de Yadava's was een hoofdman die Shura heette. Hij was de vader van Vasudeva en de grootvader van Krishna, en hij had een dochter, Pritha, die op aarde haar gelijke in schoonheid niet had. Shura hield altijd woord. Lang tevoren had hij, met het vuur als getuige, zijn eerstgeboren kind beloofd aan Kuntibhoja, de zoon van zijn vaders zuster en zijn vriend, die zelf geen kinderen had. Uit vriendschap, en omdat hij op Kuntibhoja's gunst rekende, gaf hij hem Pritha. Kuntibhoja nam haar aan als zijn dochter, en naar hem heette ze voortaan Kunti.

In het huis van haar pleegvader kreeg Kunti de zorg voor de gasten, voor de brahmanen en voor ieder ander die aanklopte. Op een dag moest ze Durvasa bedienen, een brahmaan met strenge geloften, die gevreesd werd om zijn drift en die de verborgen waarheden van de dharma kende. Kunti verzorgde hem met alle aandacht die ze had, en ze bleef daarbij volkomen meester over zichzelf. Met het innerlijk oog dat zijn ascese hem gaf, zag Durvasa dat haar een tijd van nood wachtte, en hij leerde haar een mantra.

‘Ik ben tevreden over je,’ zei hij. ‘Met deze mantra kun je iedere god bij je roepen die je maar wilt. Wie je ermee roept, komt naar je toe, en door zijn gunst zul je kinderen krijgen.’

Kunti was nog een meisje, en nieuwsgierig. Voor ze getrouwd was, zei ze de mantra op en riep ze Surya, de zonnegod. Nauwelijks had ze de woorden gezegd, of ze zag hem komen, de stralende, die alles in de wereld ziet. Ze stond als aan de grond genageld.

Surya kwam naar haar toe. ‘Hier ben ik, meisje met de donkere ogen. Zeg me wat ik voor je moet doen.’

‘Een brahmaan heeft me deze mantra als gunst gegeven,’ zei Kunti, ‘en ik heb u alleen geroepen om te zien of hij werkt. Vergeef me dat. Ik buig voor u. Een vrouw moet men vergeven, wat ze ook misdaan heeft.’

‘Ik weet dat Durvasa je die gunst gegeven heeft,’ zei Surya. ‘Maar laat je angst varen en geef je aan mij. Als ik kom, kom ik niet voor niets; het moet vrucht dragen. Jij hebt mij geroepen, en blijft het zonder gevolg, dan wordt het jou aangerekend.’

Hij zei nog veel meer om haar gerust te stellen. Maar Kunti schaamde zich, ze was bang voor haar verwanten, en ze gaf niet toe.

‘Prinses,’ zei Surya opnieuw, ‘omdat ik het je vraag, kleeft er voor jou geen smet aan als je doet wat ik wil.’

Toen vervulde Surya zijn wens bij de dochter van Kuntibhoja. Uit die vereniging werd meteen een zoon geboren, in het geheim. Hij kwam ter wereld met een pantser dat met zijn lichaam vergroeid was, en met oorringen die zijn gezicht deden stralen. Hij had de schoonheid van een kind van de goden, en zijn ledematen waren volmaakt van vorm; in hem was het beste deel van Surya zelf op aarde gekomen. Na de geboorte gaf Surya aan Kunti haar maagdelijkheid terug, en hij steeg op naar het hemelgewelf.

Met verdriet keek Kunti naar het kind dat ze gebaard had, en lang dacht ze na over wat haar nu te doen stond. Haar verwanten mochten niets weten. Wat haar onbezonnenheid had voortgebracht, moest verborgen blijven. En ze liet het kind, dat al zo sterk was, aan het water over.

De man van Radha, een suta uit het geslacht van barden en wagenmenners, haalde het kind uit het water en gaf het aan zijn vrouw. Samen voedden ze hem op als hun eigen zoon. Omdat hij met een pantser en oorringen geboren was, gaven ze hem de naam Vasusena, die met rijkdom geboren is, en onder die naam werd hij in het hele land bekend. Hij groeide op bij de suta's. Kracht had hij van

jongs af aan; hij leerde alle wapens hanteren, beter dan wie ook, en hij beheerste ook de wetenschappen. Iedere dag vereerde hij Surya van de dageraad tot de middag, als de stralen zijn rug verwarmden. In die uren, en ook wanneer hij de Veda opzei, was er niets op aarde wat Vasusena een brahmaan zou weigeren.

Lang daarna, toen hij al de vriend en de raadsman van Duryodhana was, wilde Indra zijn eigen zoon Arjuna een voordeel bezorgen. Hij nam de gedaante van een brahmaan aan, kwam bij Vasusena en vroeg hem om zijn pantser en zijn oorringen. Vasusena sneed het pantser van zijn lichaam, nam de oorringen af en gaf ze met gevouwen handen aan de brahmaan, die Indra was. De koning van de goden nam de gift aan, en hij was zo ingenomen met die vrijgevigheid dat hij Vasusena een speer gaf.

‘Wie je met deze speer wilt overwinnen,’ zei hij, ‘onder de goden, de asura’s, de mensen, de gandharva’s, de naga’s en de rakhasa’s, die zal erdoor sterven. Eén, en niet meer.’

Omdat hij zijn aangeboren pantser van zijn lichaam had gesneden, noemde men hem voortaan Karna, hij die zijn eigen omhulsel afsneed. Dat hij de eerste zoon van Kunti was, wist bijna niemand.

### *De krans*

Kunti, de dochter van Kuntibhoja, had grote ogen en was mooi, en ze had alles wat men in een jonge vrouw prijst. Ze hield zich aan strenge geloften en leefde naar de dharma. Toch vroeg geen enkele koning om haar hand. Daarom nodigde haar vader de prinsen en koningen van andere landen uit voor een svayamvara, een bruidskeuze: de vorsten kwamen als gasten, en de bruid koos onder hen zelf haar man.

Kunti kwam de ruimte binnen waar de vorsten zaten, en tussen al die koningen zag ze Pandu, de prins van de Kuru's. Hij was breed van borst en trots als een leeuw, hij had de ogen van een stier, en hij overtrof alle andere koningen in kracht en in glans. Toen ze hem zag, raakte ze in de war. Ze liep bescheiden naar voren, trillend over haar hele lichaam, en legde de huwelijkskrans om Pandu's hals. De andere vorsten zagen dat Kunti Pandu tot man had gekozen, en ze keerden terug naar hun eigen rijken, op olifanten, op paarden en op wagens, zoals ze gekomen waren.

Kuntibhoja liet de huwelijksriten voltrekken. Daarna gaf hij zijn schoonzoon veel rijkdom mee en stuurde hem terug naar zijn hoofdstad. Pandu trok naar huis met een groot leger onder vaandels en wimpels, terwijl brahmanen en grote rishi's hun heilwensen over hem uitspraken, en in zijn paleis gaf hij zijn koningin haar plaats.

Enige tijd later zette Bhishma, de zoon van Shantanu, zijn zinnen erop Pandu een tweede vrouw te geven. Met een leger van alle vier de onderdelen, olifanten, wagens, ruiters en voetvolk, en met oude raadslieden, brahmanen en grote rishi's trok hij naar de hoofdstad van Madra. Shalya, de koning van de Valhika's, het volk van Madra, hoorde dat Bhishma was aangekomen. Hij ging hem tegemoet, ontving hem met eerbied en bracht hem naar zijn paleis. Daar bood hij hem een wit tapijt aan om op te zitten, water om zijn voeten te wassen, en de arghya, het water dat men een geëerde gast aanbiedt. Toen Bhishma rustig zat, vroeg de koning waarom hij gekomen was.

'Ik kom voor de hand van een meisje,' zei Bhishma. 'Je hebt een zuster, Madri, van wie iedereen de schoonheid en de goede eigenschappen prijst. Haar wil ik voor Pandu. In alles ben je het waard met ons verbonden te worden, en wij zijn het jou waard. Denk erover na, koning van Madra, en aanvaard ons.'

'Met niemand zou ik liever een verbond sluiten dan met iemand uit uw geslacht,' zei Shalya. 'Maar in ons geslacht bestaat een gewoonte die onze voorouders in acht hebben genomen, en of ze nu goed is of slecht, ik kan haar niet overtreden. Ze is overal bekend, en ook u kent haar, daar twijfel ik niet aan. Daarom past het u niet tegen mij te zeggen: geef me je zuster. Het is de gewoonte van ons huis. Voor ons is ze dharma, en we moeten ons eraan houden. Alleen daarom kan ik u in deze zaak niets toezeggen.'

'Het is dharma, koning,' zei Bhishma. 'Brahma zelf, de Zelfgeborene, heeft het gezegd. Je voorouders hielden zich aan hun gewoonte, en daar is niets op aan te merken. Het is ook bekend dat de wijzen en de goeden deze gewoonte goedkeuren, omdat ze de waardigheid van een geslacht bewaart.'

Met die woorden gaf Bhishma Shalya wat de gewoonte vroeg: veel goud, gemunt en ongemunt, edelstenen in allerlei kleuren bij duizenden, olifanten, paarden en wagens, stoffen en sieraden. Shalya nam die kostbare geschenken graag aan en gaf Bhishma zijn zuster mee, in al haar tooi. Bhishma bracht Madri naar Hastinapura.

Op een dag en een uur die de wijzen gunstig noemden, trouwde koning Pandu met Madri, en na de bruiloft gaf hij zijn mooie bruid prachtige

vertrekken. Met zijn twee vrouwen gaf hij zich over aan het genot, zoals hij wilde en zover zijn verlangen reikte. Na dertig dagen trok hij erop uit om de wereld te veroveren. Voor hij ging, groette hij Bhishma en de andere ouderen van de Kuru's eerbiedig en nam hij afscheid van Dhritarashtra en de rest van de familie. Met hun toestemming vertrok hij, met een leger van olifanten, paarden en wagens, begeleid door de heilwensen van iedereen om hem heen en door de riten die de burgers voor zijn succes verrichtten.

Eerst onderwierp hij de roversstammen van Dasharna. Daarna wendde hij zijn leger, met vaandels in allerlei kleuren, tegen Dirgha, de koning van Magadha, die trots was op zijn kracht en veel koningen onrecht had gedaan. Pandu viel hem in zijn eigen hoofdstad aan en doodde hem daar, en hij nam alles mee wat in Dirgha's schatkamer lag, met wagens en trekdieren zonder eind. Vervolgens trok hij Mithila binnen en onderwierp de Videha's, en toen voerde hij zijn leger tegen Kashi, Sumbha en Pundra. Alle koningen die hij versloeg, werden met hun legers vazallen van de Kuru's. Ze beschouwden hem als de enige held op aarde, en met gevouwen handen bogen ze voor hem en brachten hem geschenken: juwelen en edelstenen, parels en koraal, veel goud en zilver, de beste koeien en mooie paarden, fraaie wagens en olifanten, ezels, kamelen en buffels, geiten en schapen, dekens, mooie huiden en stoffen die van vacht geweven waren.

Pandu nam al die gaven aan en keerde terug naar zijn hoofdstad. De burgers, de koningen en de ministers juichten. 'De roem van Shantanu en van de wijze Bharata was bijna vergaan,' zeiden ze, 'en Pandu heeft haar weer tot leven gewekt. Wie de Kuru's vroeger land en rijkdom afnam, is door Pandu onderworpen en betaalt nu schatting.'

Alle burgers, met Bhishma voorop, gingen de zegevierende koning tegemoet. Ze waren nog niet ver gekomen toen ze de dienaren van de koning zagen, beladen met rijkdom, en een stoet van volgeladen wagens en dieren, zo lang dat er geen eind aan kwam. Pandu raakte de voeten aan van Bhishma, die een vader voor hem was geweest, en groette de burgers zoals ieder dat toekwam. Bhishma omarmde hem als een zoon die na de overwinning op zoveel vijandige rijken was teruggekeerd, en hij hilde van vreugde. Onder het geschal van trompetten, schelphoorns en keteltrommels trok Pandu zijn hoofdstad binnen.

Op bevel van Dhritarashtra bood Pandu de rijkdom die hij met zijn eigen armen had veroverd aan: aan Bhishma, aan hun grootmoeder Satyawati en aan hun moeders, en een deel stuurde hij naar Vidura. Ook zijn andere verwanten

gaf hij geschenken. Ambalika, zijn moeder, sloeg haar armen om haar zoon en kon haar geluk niet op. En met die rijkdom verrichtte Dhritarashtra vijf grote offers, die samen honderd paardenoffers waard waren, en bij elk ervan kregen de brahmanen hun offerloon bij honderden en duizenden.

Niet lang daarna trok Pandu met zijn twee vrouwen, Kunti en Madri, het woud in. Traagheid en luiheid kende hij niet. Hij liet zijn prachtige paleis en zijn zachte bedden achter en ging voorgoed in de wouden wonen, en al zijn tijd besteedde hij aan de jacht op herten. Hij vestigde zich in een lieflijke heuvelstreek vol hoge salabomen, op de zuidelijke helling van de Himalaya, en zwierf daar vrij rond. Tussen zijn twee vrouwen trok hij door die wouden zoals Airavata, de olifant van Indra, tussen twee olifantenkoeien. De mensen die daar woonden, zagen de prins uit het geslacht van Bharata met zijn vrouwen, gewapend met zwaard, pijlen en boog, in zijn mooie harnas en bedreven in alle wapens, en ze dachten dat er een god onder hen rondliep. Dhritarashtra liet ervoor zorgen dat het Pandu in het woud aan niets ontbrak wat hem genot en gemak kon geven.

Intussen hoorde Bhishma dat koning Devaka een dochter had, jong en mooi, die hij bij een vrouw uit de stand van de shudra's had verwekt. Hij haalde haar uit het huis van haar vader en huwde haar uit aan Vidura, de wijze halfbroer van Pandu. En Vidura kreeg bij haar veel kinderen, die in alles op hem leken.

### *Honderd potten*

‘Terwijl Pandu in het woud leefde,’ zei Vaishampayana, ‘verwekte Dhritarashtra bij Gandhari honderd zonen, en daarnaast nog één bij een vrouw uit de stand van de vaishya's. En Pandu kreeg bij zijn twee vrouwen, Kunti en Madri, vijf zonen, grote wagenstrijders, die allemaal door de goden verwekt werden om het geslacht van Kuru voort te zetten.’

‘Eerbiedwaardige,’ zei Janamejaya, ‘hoe bracht Gandhari die honderd zonen ter wereld, en in hoeveel jaar? Hoe lang was het leven dat ieder van hen was toegemeten? Hoe verwekte Dhritarashtra die andere zoon bij die vaishya-vrouw? Hoe gedroeg Dhritarashtra zich tegenover Gandhari, die hem liefhad, hem gehoorzaamde en naar de dharma leefde? En hoe werden de vijf zonen van Pandu verwekt, terwijl Pandu zelf onder de vloek lag van de rishi die hij had

gedood? Vertel me alles in bijzonderheden, want mijn dorst naar alles wat mijn eigen voorvader aangaat, is nog niet gelest.'

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Op een dag kwam Vyasa, de vader van Dhritarashtra, uitgeput van honger en vermoeidheid bij Gandhari aan. Gandhari ontving hem met alle zorg en eerbied die een gast toekomt. De rishi was tevreden over haar gastvrijheid en gaf haar de gunst waarom ze vroeg: honderd zonen, ieder van hen even sterk en even bekwaam als haar man.

Enige tijd later werd Gandhari zwanger. Twee lange jaren droeg ze het kind in haar buik zonder te baren, en ze leed eronder. Toen hoorde ze dat Kunti een zoon ter wereld had gebracht. Ze kon het wachten niet langer verdragen, het verdriet ontnam haar het verstand, en zonder dat haar man het wist, sloeg ze met geweld op haar buik. Er kwam, na twee jaar groeien, een harde klomp vlees uit haar lichaam, als een bal van ijzer.

Ze wilde hem weggooien. Maar Vyasa, die met het innerlijk oog van zijn ascese alles had gezien, kwam haastig naar haar toe. Hij keek naar de klomp vlees. 'Wat heb je gedaan?'

Gandhari deed geen moeite om te verbergen wat ze voelde. 'Ik hoorde dat Kunti een zoon had gebaard, en van verdriet heb ik op mijn buik geslagen. U had me de gunst gegeven dat ik honderd zonen zou krijgen, rishi, en hier ligt alleen een klomp vlees in plaats van honderd zonen.'

'Zo is het, dochter van Subala,' zei Vyasa. 'Maar mijn woorden kunnen nooit vergeefs zijn. Zelfs voor de grap heb ik nooit iets gezegd wat niet waar was, laat staan bij andere gelegenheden. Laat meteen honderd potten brengen, vol ghee, gezuiverde boter, en zet ze op een verborgen plek. En besprenkel deze klomp vlees intussen met koel water.'

De klomp werd met water besprenkeld, en na een tijd was hij verdeeld in honderd en één delen, ieder ongeveer zo groot als een duim. Die werden in de potten met ghee gelegd, op de verborgen plek, en zorgvuldig bewaakt. Vyasa zei tegen Gandhari dat ze de deksels van de potten pas na twee volle jaren mocht openen. Toen alles geregeld was, ging hij naar de Himalaya om zich aan zijn ascese te wijden.

Na verloop van tijd werd uit een van die stukjes vlees in de potten koning Duryodhana geboren. Maar naar de volgorde van geboorte was koning Yudhishthira de oudste. Bhishma en de wijze Vidura kregen bericht van zijn

geboorte. Duryodhana kwam op dezelfde dag ter wereld als Bhima, de zoon van Pandu met de sterke armen.

Zodra Duryodhana geboren was, begon hij te krijsen en te balken als een ezel. De ezels, de gieren, de jakhalzen en de kraaien antwoordden hem met hun eigen kreten. Er stak een hevige wind op, en op verschillende plaatsen braken branden uit. Koning Dhritarashtra werd bang. Hij riep Bhishma en Vidura bij zich, en andere mensen die het goed met hem meenden, alle Kuru's en ontelbare brahmanen.

'Yudhishtira is de oudste van de prinsen,' zei hij tegen hen, 'en hij zet ons geslacht voort. Door zijn geboorte komt het koninkrijk hem toe; daar hebben we niets tegen in te brengen. Maar zal deze zoon van mij, die na hem geboren is, koning worden? Zeg me wat hier recht is en wat de dharma vraagt.'

Nauwelijks had hij dat gezegd, of de jakhalzen en de andere vleesetende dieren begonnen onheilspellend te huilen. De brahmanen en de wijze Vidura zagen de voortekenen om zich heen.

'Koning,' zei Vidura, en de brahmanen stemden met hem in, 'nu er bij de geboorte van uw oudste zoon zulke vreselijke voortekenen zijn, is het duidelijk dat hij uw geslacht zal uitroeien. Het welzijn van allen hangt ervan af dat u hem opgeeft. Als u hem houdt, komt er onheil. Als u hem opgeeft, blijven er nog negenennegentig zonen over. Als u het goede wilt voor uw geslacht, geef hem dan op. Doe de wereld en uw eigen geslacht goed door dit ene kind van u te verstoten. Er is gezegd: een enkeling geef je op voor de familie, een familie voor het dorp, een dorp voor het hele land, en de aarde zelf voor het eigen zelf.'

Nadat Vidura en de brahmanen dat gezegd hadden, kon koning Dhritarashtra het uit liefde voor zijn zoon niet over zijn hart verkrijgen die raad op te volgen. Toen, koning, werden hem binnen een maand honderd zonen geboren, en boven die honderd ook een dochter. In de tijd dat Gandhari hoogzwanger was, werd Dhritarashtra bediend door een dienaar uit de stand van de vaishya's. In dat jaar verwekte hij bij haar een zoon met een helder verstand, vol kracht en moed, die later Yuyutsu werd genoemd. En omdat een kshatriya hem bij een vaishya-vrouw had verwekt, noemde men hem een karana.

'U zei dat er naast die honderd zonen nog een dochter was,' zei Janamejaya. 'Maar de rishi Vyasa had tegen de dochter van de koning van Gandhara gezegd dat ze de moeder van honderd zonen zou worden. Als hij de klomp vlees in niet meer dan honderd delen verdeelde, en als Gandhari niet nog een keer zwanger

werd, hoe werd Duhshala dan geboren? Vertel me dat, rishi. Ik ben er erg nieuwsgierig naar.'

'Uw vraag is terecht, nazaat van de Pandava's,' zei Vaishampayana.

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE VERDER.

Vyasa zelf besprenkelde de klomp vlees met water en begon hem te verdelen. De voedster nam de delen een voor een op en legde ze in de potten met ghee. Gandhari keek toe, en ze voelde de liefde die men voor een dochter voelt. Ze dacht bij zichzelf:

'Ik zal honderd zonen krijgen, daar is geen twijfel aan, want de rishi heeft het gezegd, en het kan niet anders. Maar ik zou gelukkig zijn als er naast die honderd zonen ook een dochter uit mij geboren werd, jonger dan zij allemaal. Dan kan mijn man de werelden bereiken die de zonen van een dochter schenken. En de liefde van een vrouw voor haar schoonzoon is groot. Als ik naast mijn honderd zonen een dochter krijg, zal ik volmaakt gelukkig zijn, omringd door mijn zonen en de zonen van mijn dochter. Als ik ooit ascese heb beoefend, als ik ooit iets heb weggegeven, als ik ooit door brahmanen het vuuroffer heb laten brengen, als ik mijn meerderen ooit met eerbied heb gediend, laat er dan een dochter uit mij geboren worden.'

Al die tijd was Vyasa bezig de klomp vlees te verdelen. Toen hij honderd delen had geteld, zei hij tegen Gandhari: 'Hier zijn je honderd zonen. Ik heb je niets gezegd wat niet waar was. Maar hier is nog één deel, boven de honderd, dat je de zoon van een dochter zal geven. Uit dit deel groeit een lieve dochter, die geluk zal hebben, zoals je gewenst hebt.'

De asceet liet nog een pot vol ghee brengen, en daarin legde hij het deel dat voor een dochter bestemd was. Daaruit werd Duhshala geboren.

'Noem me nu de namen van de zonen van Dhritarashtra,' zei Janamejaya, 'in de volgorde waarin ze geboren zijn.'

'Alle honderd namen zijn bekend,' zei Vaishampayana, 'en hier volgen de eersten, in de volgorde van hun geboorte: Duryodhana, dan Yuyutsu, de zoon van de vaishya-vrouw, en dan Duhshasana en Duhsaha. Onder de anderen waren Vivimshati en Vikarna, Chitra en Upachitra, Durmukha en Durmarshana, en de laatsten heetten Kundashi en Virajas. Naast die honderd zonen was er een dochter, Duhshala. Het waren allemaal helden en ervaren wagenstrijders, bedreven in de oorlog, geleerd in de Veda's en in alle wapens. Toen de tijd gekomen was, koos Dhritarashtra voor ieder van hen een waardige vrouw, na

zorgvuldig onderzoek. En Duhshala gaf hij op de juiste tijd en met de juiste riten aan Jayadratha, de koning van de Sindhu's.'





## HOOFDSTUK VIJFTIEN

### Het hert

'U HEBT ME verteld hoe de zonen van Dhritarashtra door de gunst van de rishi op wonderlijke wijze onder de mensen geboren werden,' zei Janamejaya, 'en u hebt hun namen genoemd, in de volgorde van hun geboorte. Vertel me nu over de Pandava's. Toen u vertelde hoe de goden, de asura's en de andere wezens op aarde geboren werden, zei u dat de Pandava's allemaal de moed van goden hadden, en dat ze zelf delen van de goden waren. Daarom wil ik alles horen over hen en over hun wonderlijke daden, vanaf het ogenblik van hun geboorte. Vertel me wat ze gedaan hebben, Vaishampayana.'

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Op een dag zwierf Pandu door de wouden op de zuidelijke helling van de Himalaya, waar het wemelde van herten en woeste dieren. Daar zag hij een groot hert, dat de leider van een kudde leek, en dat met zijn wijfje paarde. Pandu doorboorde ze allebei met vijf van zijn scherpe, snelle pijlen met gouden veren. Maar het was geen hert dat hij had geraakt. Het was de zoon van een rishi, met grote kracht van ascese, die in de gedaante van een hert met zijn gezellin de liefde bedreef. Hij werd midden in de paring getroffen en viel op de grond. Hij schreeuwde zoals een mens schreeuwt, en hij hilde bitter.

‘Koning,’ zei het hert, ‘zelfs mensen die slaaf zijn van lust en woede, die geen verstand hebben en altijd kwaad doen, doen zoiets wreeds niet. Wat iemand zelf juist vindt, gaat niet boven de voorschriften; de voorschriften gaan boven wat iemand juist vindt. Wijzen keuren nooit iets goed wat de voorschriften afkeuren. Je bent geboren in een geslacht dat altijd naar de dharma heeft geleefd. Hoe kan het dan dat juist jij je door hartstocht en woede laat overmannen en je verstand verliest?’

‘Koningen doden dieren van jouw soort zoals ze hun vijanden doden,’ zei Pandu. ‘Het past je niet me uit onwetendheid zo te berispen. Dieren van jouw soort worden openlijk gedood of met een list; zo doen koningen dat. Waarom berisp je me dan? Lang geleden, toen hij een groot offer bracht, joeg de rishi Agastya op de herten, en elk hert in het woud wijdde hij aan de goden. Jij bent gedood volgens de gewoonte die door dat voorbeeld geheiligd is. Waarom berisp je ons dan? Voor zijn bijzondere offers goot Agastya het vet van herten in het vuur.’

‘Mensen schieten hun pijlen niet af op vijanden die niet voorbereid zijn. Daar is een tijd voor, als de vijandschap is verklaard. Wie dan doodt, treft geen blaam.’

‘Iedereen weet dat mensen herten op allerlei manieren doden, en dat ze er niet op letten of de dieren op hun hoede zijn of niet. Waarom berisp je me dan, hert?’

‘Ik verwijt je niet dat je een hert hebt gedood, en ook niet dat je mij hebt verwond. Maar in plaats van zo wreed te handelen had je moeten wachten tot ik mijn paring had voltooid. Welke wijze en rechtvaardige man doodt een hert terwijl het paart? De tijd van de paring is voor ieder schepsel aangenaam, en ze brengt alle schepselen goed. Met mijn gezellin hier bevredigde ik mijn verlangen, en dat heb jij vergeefs gemaakt. Je bent geboren in het geslacht van Puru, dat bekendstaat om zijn zuivere daden, en zo’n daad was je niet waardig. Wat je hebt gedaan, is gruwelijk wreed. Iedereen moet het verafschuwen, het brengt schande, het is kwaad, en het voert naar de oorden van kwelling. Je kent het genot van de liefde. Je kent ook de leer van de dharma en de voorschriften van de plicht. Je bent als een god, en het past je niet iets te doen wat naar de oorden van kwelling voert. Het is jouw plicht, koning, iedereen te straffen die wreed handelt, die kwaad doet en de dharma, de voorspoed en het verlangen zoals de leerboeken ze uitleggen in de wind slaat. Wat heb je gedaan, door mij te doden, die je niets misdaan had? Ik ben een muni, een wijze die van vruchten

en wortels leeft, al had ik de gedaante van een hert. Ik leefde in de wouden, in vrede met alles en iedereen. Toch heb je me gedood, en daarom vervloek ik je.

Omdat jij wreed bent geweest tegen een paar dat samen was, man en vrouw, zal de dood jou overvallen zodra jij de macht van het verlangen voelt. Ik ben een muni die Kindama heet, en mijn ascese heeft me kracht gegeven. Ik verenigde me met dit hert omdat ik me schaamde het onder de mensen te doen. In de gedaante van een hert zwerf ik door de diepe wouden, samen met andere herten. Je hebt me gedood zonder te weten dat ik een brahmaan ben, en daarom zal de moord op een brahmaan jou niet worden aangerekend. Maar, dwaas, omdat je me in de gedaante van een hert hebt gedood, en op zo'n ogenblik, zal jouw lot gelijk zijn aan het mijne. Wanneer jij vol verlangen naar je vrouw gaat en je met haar verenigt zoals ik met de mijne, zul je in die toestand zelf naar de wereld van de preta's moeten gaan, de geesten van de gestorvenen. En de vrouw met wie jij verenigd bent op het ogenblik van je dood, zal je uit liefde en eerbied volgen naar het rijk van de koning van de doden. Jij hebt mij verdriet gebracht toen ik gelukkig was. Zo zal verdriet jou treffen wanneer jij gelukkig bent.'

Met die woorden stierf het hert, overmand door verdriet. Pandu stond bij het dode dier, en met zijn vrouwen huilde hij.

'De slechten,' riep hij, 'ook als ze in een goed geslacht geboren zijn, worden door hun eigen hartstochten verblind, en als vrucht van hun eigen daden storten ze zich in ellende. Ik heb gehoord dat mijn vader Vichitravirya, al was hij de zoon van de rechtvaardige Shantanu, nog jong stierf, alleen omdat hij een slaaf van zijn lust was geworden. Op de akker van die wellustige koning, bij zijn vrouw, heeft de rishi Vyasa zelf, die altijd de waarheid spreekt, mij verwekt. En ik, de zoon van zo iemand, zwerf met een slecht hart, verslaafd aan het kwaad, door de wouden en jaag op herten. De goden zelf hebben me verlaten! Ik zal nu de bevrijding zoeken. De grote hindernissen op de weg naar bevrijding zijn het verlangen naar kinderen en de andere zorgen van de wereld. Ik zal in onthouding leven en de weg van Vyasa, mijn vader, volgen, de weg die niet vergaat. Met zware ascese zal ik mijn hartstochten volkomen bedwingen.'

Hij wees om zich heen naar de bomen. 'Ik verlaat mijn vrouwen en mijn verwanten, ik scheer mijn hoofd, en alleen zal ik over de aarde trekken en mijn voedsel vragen, bij elk van deze bomen hier. Ik laat alles los wat ik liefheb en alles wat ik haat, ik bedek mijn lichaam met stof, en de beschutting van bomen of van verlaten huizen wordt mijn thuis. Verdriet en vreugde zullen geen vat meer op me hebben, laster en lof zullen me gelijk zijn. Ik zal geen heilwensen

en geen buigingen zoeken, ik zal in vrede leven met iedereen, en ik zal geen giften aannemen. Ik zal niemand bespotten, voor niemand mijn wenkbrauwen fronsen, ik zal altijd opgewekt zijn en het welzijn van alle schepselen zoeken. Geen enkel wezen zal ik kwaad doen, niets wat beweegt en niets wat stilstaat, wat uit een ei komt of levend ter wereld komt, geen worm en geen plant; ik zal me tegenover hen allemaal gedragen alsof ze mijn eigen kinderen waren. Eén keer per dag zal ik bij hoogstens vijf of tien families om voedsel vragen, en als ik niets krijg, eet ik niet. Als ik na mijn ronde langs zeven of tien huizen niets heb gekregen, zal ik die ronde niet uit hebzucht verlengen. Of ik iets krijg of niet, het zal me koud laten, zoals een groot asceet. Wie met een bijl een van mijn armen afhakt en wie mijn andere arm met sandelpasta insmeert, ze zullen me allebei gelijk zijn: de een zal ik geen goeds toewensen en de ander geen ellende. Ik zal niet blij zijn met het leven en niet bedroefd om de dood; ik zal niet verlangen te leven en niet verlangen te sterven. Ik zal boven de riten uitstijgen die mensen op gunstige uren, dagen en tijden verrichten om gelukkig te worden, en ik zal me onthouden van alles wat de dharma, de voorspoed of het verlangen dient. Vrij van alle kwaad en van alle strikken van de wereld zal ik zijn als de wind, die aan niemand onderworpen is. Zonder vrees zal ik zo leven, tot ik ten slotte mijn leven afleg. Ik kan geen kinderen meer verwekken; ik zal me aan mijn plicht houden en niet afdwalen naar de gemene weg van de wereld, die zo vol ellende is. Wie, geëerd of niet, uit hebzucht anderen met een smekende blik aankijkt, gedraagt zich als een hond.'

Hij zuchtte en keek naar zijn twee vrouwen, Kunti en Madri. 'Laat men het mijn moeder vertellen,' zei hij, 'en Vidura, en de koning met onze vrienden, de eerbiedwaardige Satyavati, Bhishma, de priesters van ons geslacht, de grote brahmanen met hun strenge geloften, die de soma drinken, en alle oudere burgers die van ons afhankelijk zijn. Bereid hen erop voor, en zeg hun dan dat Pandu zich in het woud heeft teruggetrokken om als asceet te leven.'

'Er zijn nog veel andere manieren van leven die je kunt kiezen,' zeiden Kunti en Madri. 'Daarin kun je samen met ons, je wettige vrouwen, de zwaarste ascese beoefenen en de hemel van de goden bereiken, om bevrijd te worden, niet opnieuw geboren te worden. Ook wij zullen samen met onze man en voor zijn welzijn onze hartstochten bedwingen, afscheid nemen van alle weelde en ons aan de strengste ascese onderwerpen. Als je ons verlaat, koning, dan verlaten wij vandaag nog deze wereld.'

‘Als dat besluit van jullie uit de dharma voortkomt,’ zei Pandu, ‘dan volg ik met jullie beiden de onvergankelijke weg van mijn vaders. Ik laat de weelde van steden en dorpen achter, ik kleed me in boomschors en leef van vruchten en wortels, ik zwerf door de diepe wouden en beoefen de zwaarste ascese. ‘s Morgens en ‘s avonds zal ik baden en het vuuroffer brengen. Ik zal mijn lichaam uitmergelen door karig te eten, ik zal lompen en huiden dragen, en mijn haar zal samengekoekt zijn tot strengen. Ik zal me blootstellen aan hitte en kou, en honger en dorst zullen me niet deren. Ik zal in eenzaamheid leven en me aan de beschouwing wijden, en ik zal de vruchten eten die ik vind, rijp of groen. Aan de voorouders en aan de goden zal ik offeren met woorden, met water en met de vruchten van de wildernis. Ik zal de bewoners van de wouden niet onder ogen komen, laat staan hun kwaad doen, en ook mijn verwanten niet, en niemand uit de steden en de dorpen. Tot ik dit lichaam afleg, zal ik zo de strenge regels volgen van het leven als woudbewoner, de derde van de levensfasen, en steeds naar strengere zoeken.’

Daarna gaf Pandu het grote juweel uit zijn diadeem weg aan brahmanen, en zijn halsketting van kostbaar goud, zijn armbanden, zijn grote oorringen, zijn dure kleren en alle sieraden van zijn vrouwen. Hij riep zijn dienaren bij zich.

‘Ga terug naar Hastinapura,’ zei hij, ‘en vertel iedereen dat Pandu met zijn vrouwen het woud in is gegaan, en dat hij afstand heeft gedaan van rijkdom, van verlangen, van geluk en zelfs van het liefdesgenot.’

De dienaren begonnen luid te klagen. ‘Het is met ons gedaan!’ Met hete tranen op hun wangen lieten ze de koning achter, en haastig keerden ze terug naar Hastinapura, met de rijkdom die weggegeven moest worden. Dhritarashtra hoorde van hen alles wat er in het woud gebeurd was, en hij huilde om zijn broer. Hij bleef zijn verdriet overdenken, en bedden, zetels en schotels deden hem niets meer.

Intussen trok Pandu met zijn twee vrouwen verder, en ze leefden van vruchten en wortels. Hij ging naar het gebergte van Nagasata, daarna naar het woud Chaitraratha, hij stak de Kalakuta over, daarna de Himalaya, en kwam bij de Gandhamadana. Daar leefde hij, soms op de vlakte en soms op de hellingen van de bergen, onder de bescherming van de grote wezens, de siddha's en de rishi's. Toen reisde hij verder naar het meer van Indradyumna, stak het gebergte van Hamsakuta over en kwam bij Shatashringa, de berg van de honderd toppen. Daar zette hij zijn ascese voort.

*De schuld*

Op Shatashringa gaf Pandu zich helemaal over aan de ascese. Binnen korte tijd was hij geliefd bij alle siddha's en charana's die daar woonden. Hij diende de rishi's die zijn leraren waren, hij kende geen ijdelheid, hij had zijn geest in bedwang en zijn hartstochten volkomen onderworpen, en zijn ascese reikte zo ver dat hij op eigen kracht de hemel van de goden had kunnen bereiken. Sommige rishi's noemden hem broer, andere vriend, en weer andere hielden van hem als van een zoon. Na lange tijd had hij zoveel kracht van ascese verworven, en was zijn geest zo op één ding gericht, dat hij werd als een brahmarshi, een ziener van de hoogste, brahmaanse rang, al was hij als kshatriya geboren.

Eens, op een dag van nieuwe maan, kwamen de grote rishi's met hun strenge geloften bijeen. Ze wilden Brahma zien en stonden op het punt te vertrekken.

'Waar gaan we heen?' vroeg Pandu.

'Vandaag is er in het verblijf van Brahma een grote bijeenkomst van goden, rishi's en voorouders,' zeiden de rishi's. 'We willen de Zelfgeborene zien, en daarom gaan we er vandaag heen.'

Pandu stond meteen op. Hij wilde met de rishi's mee naar de wereld van Brahma, en met zijn twee vrouwen maakte hij zich klaar om hen vanaf de berg van de honderd toppen naar het noorden te volgen. Maar de asceten hielden hem tegen.

'Als we naar het noorden trekken en de koning van de bergen langzaam beklimmen,' zeiden ze, 'zien we op zijn lieflijke flanken veel streken waar gewone stervelingen niet kunnen komen: verblijven van de goden, van de gandharva's en de apsara's, met honderden paleizen dicht opeen, waar hemelse muziek klinkt; de tuinen van Kubera, de god van de rijkdom, op vlakke en op steile grond; de oevers van grote rivieren, en diepe grotten. Er zijn hoogten die altijd onder de sneeuw liggen, waar geen plant groeit en geen dier leeft. Op sommige plaatsen valt de regen zo zwaar dat niemand er kan komen, laat staan wonen. Zelfs vogels komen daar niet over. Alleen de wind komt er, en alleen de siddha's en de grote rishi's. Hoe zouden deze prinsessen die hoogten van de koning van de bergen beklimmen? Ze zijn geen pijn gewend. Zullen ze niet bezwijken van ellende? Kom daarom niet met ons mee.'

'Men zegt dat wie geen zoon heeft, niet in de hemel van de goden wordt opgenomen,' zei Pandu. 'Ik heb geen zoon. Het is mijn nood die spreekt. Het doet me pijn dat ik mijn schuld aan mijn voorouders niet heb kunnen aflossen:

als dit lichaam van mij vergaat, gaan mijn voorouders te gronde. Ieder mens wordt op aarde geboren met vier schulden: aan de voorouders, aan de goden, aan de rishi's en aan de andere mensen. Het is recht dat hij ze aflost, want voor wie dat niet op tijd doet, zijn er geen werelden van geluk. De goden betaalt men met offers, de rishi's met studie, beschouwing en ascese, de voorouders door kinderen te verwekken en hun de pinda te offeren, de rijstballen die men de voorouders offert, en de andere mensen door een menselijk leven dat niemand kwaad doet. Mijn schuld aan de rishi's, aan de goden en aan de mensen heb ik naar recht afgelost. Maar de anderen gaan te gronde als mijn lichaam vergaat. Asceten, ik ben nog niet vrij van mijn schuld aan de voorouders. Goede mensen worden in deze wereld geboren om kinderen te verwekken en die schuld af te lossen. Daarom vraag ik u: mogen er op mijn akker, bij mijn vrouwen, kinderen worden verwekt, zoals ik zelf door de grote rishi op de akker van mijn vader werd verwekt?'

'Er ligt nageslacht voor je in het verschiet,' antwoordden de rishi's, 'zonder smet, door het geluk begunstigd en aan de goden gelijk. We zien het allemaal met het innerlijk oog dat onze ascese ons gaf. Breng daarom met je eigen daden tot stand waar het lot naar wijst. Verstandige mensen die weloverwogen handelen, plukken altijd goede vruchten. Het past je je in te spannen, koning. De vruchten die je zult plukken, zijn duidelijk te zien: je zult nakomelingen krijgen die bekwaam zijn en je vreugde geven.'

Pandu herinnerde zich dat hij door de vloek van het hert zijn vermogen om kinderen te verwekken verloren had, en hij dacht lang na. Toen riep hij Kunti, zijn wettige vrouw, bij zich, en onder vier ogen vroeg hij haar om wat de wijzen niyoga noemen: dat een ander bij de vrouw van een man de kinderen verwekt die de man zelf niet kan verwekken, en dat die kinderen van hem zijn.

'Probeer in deze tijd van nood nakomelingen te krijgen,' zei hij. 'De wijzen die de eeuwige dharma uitleggen, zeggen dat een zoon in alle drie de werelden de bron is van roem in de dharma. Offers, giften, ascese en de zorgvuldigst gehouden geloften brengen een man zonder zoon geen verdienste. Ik weet dat allemaal, en daarom weet ik ook: zonder zoon zal ik de werelden van het ware geluk niet bereiken. Ellendeling die ik was, verslaafd aan wrede daden: door het bezoedelde leven dat ik leidde, heeft de vloek van het hert mijn vermogen om kinderen te verwekken vernietigd.'

De leerboeken van de dharma noemen zes soorten zonen die erven en tot de verwanten horen, en zes andere die niet erven maar wel tot de verwanten horen.

De eerste is de zoon die een man zelf bij zijn wettige vrouw verwekt. De tweede is de zoon die een bekwaam man uit goedheid bij iemands vrouw verwekt. De derde is de zoon die iemand voor geld bij iemands vrouw verwekt. De vierde is de zoon die na de dood van de man bij zijn vrouw wordt verwekt. De vijfde is de zoon die een meisje vóór haar huwelijk baart. De zesde is de zoon van een ontrouwe vrouw. De zevende is de zoon die gegeven wordt, de achtste de zoon die gekocht wordt, de negende de zoon die zichzelf geeft. De tiende is de zoon die met een zwangere bruid meekomt, de elfde de zoon van een broer, en de twaalfde de zoon bij een vrouw van een lagere stand.

Als er geen zoon van een eerdere soort is, moet de moeder naar een zoon van de volgende soort verlangen. In tijden van nood vragen mannen hun bekwame jongere broers om nakomelingen. Manu, de zoon van Brahma, heeft gezegd dat mannen die zelf geen wettige kinderen kunnen krijgen, hun vrouwen door anderen kinderen mogen laten geven, want zonen brengen de hoogste verdienste. Daarom draag ik je op, nu ik zelf geen kinderen kan verwekken, goede nakomelingen te krijgen van iemand die mijn gelijke is of hoger staat dan ik.'

Pandu keek haar aan. 'Denk aan de dochter van Sharadandayana, die door haar man werd aangewezen om kinderen te krijgen. Die vrouw uit de stand van de krijgers baadde zich volgens de voorschriften toen haar tijd na de maandstonde gekomen was, en 's nachts ging ze naar buiten en wachtte op een plek waar vier wegen samenkwamen. Ze hoefde niet lang te wachten, of er kwam een brahmaan langs die de volmaaktheid van zijn ascese had bereikt. Ze vroeg hem om nakomelingen. Ze goot offerboter in het vuur en bracht het punsavana, het offer voor de geboorte van een zoon, en ze baarde drie zonen, grote wagenstrijders, van wie Durjaya de oudste was, door die brahmaan bij haar verwekt. Volg op mijn bevel het voorbeeld van die vrouw, en krijg zonder te wachten nakomelingen uit het zaad van een brahmaan met grote kracht van ascese.'

### *De mantra*

'Dat moet je niet tegen me zeggen,' antwoordde Kunti. 'Ik ben je wettige vrouw, en ik ben je toegewijd. Jij zelf zult bij mij, zoals de dharma het wil, kinderen verwekken die vol kracht zijn, en dan ga ik met je mee naar de hemel van de goden. Neem me in je armen om kinderen te verwekken. Zelfs in gedachten

zal ik geen andere man dan jou in mijn armen nemen. Welke man op aarde staat er hoger dan jij? Ik ken een verhaal uit de purana's, de oude overleveringen.

Lang geleden was er in het geslacht van Puru een koning die Vyushitashva heette. Hij hield zich aan de waarheid en de dharma. Toen hij eens een offer bracht, kwamen de goden met Indra en de grote rishi's naar hem toe. Indra raakte bedwelmde door de soma, en de brahmanen door de rijke geschenken die ze kregen, zodat de goden en de grote rishi's zelf alles verrichtten wat bij dat offer hoorde. Vyushitashva was zo sterk als tien olifanten. Hij onderwierp alle koningen in het oosten, het noorden, het westen en het zuiden, liet hen schatting betalen en bracht het paardenoffer. Alle vertellers van de purana's zingen over hem dat hij de aarde veroverde tot aan de kust van de zee en alle standen van zijn volk beschermde zoals een vader zijn eigen zonen. Hij bracht het ene grote offer na het andere en gaf de brahmanen veel rijkdom.

Vyushitashva had een geliefde vrouw, Bhadra, de dochter van Kakshivat, de mooiste vrouw op aarde. Ze hielden veel van elkaar, en de koning was bijna nooit van haar gescheiden. Maar door te veel liefdesgenot kreeg hij een ziekte die hem liet wegteren, en binnen een paar dagen stierf hij. Bhadra had geen zoon. Met tranen op haar wangen zei ze:

"Een vrouw heeft geen doel meer als haar man dood is. Wie na de dood van haar man blijft leven, sleept zich voort in een bestaan dat nauwelijks leven heet. Voor een vrouw zonder man is de dood een weldaad. Ik wil de weg gaan die jij gegaan bent. Wees goed voor me en neem me mee. Zonder jou kan ik het leven geen ogenblik verdragen. Ik zal je volgen, over vlak en over ongelijk land, als je eigen schaduw. Ik moet in een vorig leven een liefdespaar van elkaar hebben gescheiden, en daarom moet ik nu deze scheiding van jou verdragen. Een vrouw die ook maar een ogenblik zonder haar man leeft, lijdt hier op aarde al wat men in de oorden van kwelling lijdt. Vanaf vandaag leg ik me neer op een bed van kusagras en onthoud ik me van alle weelde, in de hoop je nog eens te zien. Laat je aan me zien. Geef je ellendige vrouw, die zo bitter huilt, nog één keer een bevel."

Bhadra bleef klagen, en in haar wanhoop sloot ze het lijk van haar man in haar armen. Toen zei een stem zonder lichaam tegen haar: "Sta op, Bhadra, en ga weg van deze plek. Ik geef je deze gunst: ik zal kinderen bij je verwekken. Lig bij me op je eigen bed, na het bad dat op je maandstonde volgt, in de nacht van de achtste of van de veertiende dag van de maan." Bhadra deed wat de stem zei, om kinderen te krijgen. En het lijk van haar man verwekte bij haar zeven

kinderen, drie Shalva's en vier Madra's. Verwek jij ook bij mij kinderen, zoals de grote Vyushitashva, met de kracht van de ascese die je bezit.'

'Wat je zegt, is waar, Kunti,' antwoordde Pandu. 'Vyushitashva deed het vroeger zoals jij zegt; hij was de goden gelijk. Maar nu zal ik je vertellen over de gewoonten van vroeger, zoals de grote rishi's ze hebben aangewezen, die alle regels van de dharma kenden. Vroeger werden de vrouwen niet in huizen opgesloten, en ze hingen niet af van hun man of van hun verwanten. Ze gingen vrij rond en genoten zoals ze wilden. Ze bleven hun man niet trouw, en toch rekende men het hun niet als kwaad aan, want dat was de gewoonte van die tijd. Vogels en dieren volgen die gewoonte nog altijd, zonder jaloezie. Het voorbeeld heeft haar geheiligd, de grote rishi's prijzen haar, en in Uttarakuru, het land in het verre noorden, wordt ze nog altijd in ere gehouden. Die gewoonte, die zo mild is voor vrouwen, heeft de oudheid achter zich. De gewoonte van nu, dat een vrouw haar leven lang aan één man gebonden is, is pas kort geleden ingesteld. Ik zal je precies vertellen wie haar instelde, en waarom.

Er was een grote rishi die Uddalaka heette, en hij had een zoon, Shvetaketu, die ook een verdienstelijk asceet was. Het is die Shvetaketu die de gewoonte van nu heeft ingesteld, uit woede. Op een dag kwam er, in het bijzijn van Shvetaketu's vader, een brahmaan die de moeder van Shvetaketu bij de hand pakte en tegen haar zei: "Kom, we gaan." De zoon zag hoe zijn moeder bij de hand werd gegrepen en meegenomen, met geweld, zo leek het, en hij werd razend. Uddalaka merkte hoe boos zijn zoon was. "Wees niet boos, jongen," zei hij. "Dit is de gewoonte die de oudheid heeft geheiligd. De vrouwen van alle standen in deze wereld zijn vrij. De mannen gedragen zich daarin, ieder in zijn eigen stand, zoals het vee." Maar de zoon van de rishi keurde die gewoonte af, en hij stelde de gewoonte in die nu onder mannen en vrouwen geldt. Sindsdien geldt ze onder de mensen, maar niet onder de andere wezens.

Sinds die gewoonte is ingesteld, is het kwaad als een vrouw haar man niet trouw blijft. Een vrouw die de grens overschrijdt die de rishi heeft gesteld, wordt een doder van een ongeborn kind. En een man die ontrouw is aan een trouwe, liefhebbende vrouw, die van meisje af aan haar gelofte van trouw heeft gehouden, wordt dat ook. En de vrouw die van haar man het bevel krijgt kinderen te krijgen en weigert te doen wat hij zegt, begaat hetzelfde kwaad.

Dat is de gewoonte die Shvetaketu, de zoon van Uddalaka, in oude tijden instelde, tegen de oudheid in. We hebben ook gehoord dat Madayanti, de vrouw van koning Saudasa uit het geslacht van Ikshvaku, op bevel van haar

man om kinderen te krijgen naar de rishi Vasishtha ging. Ze ging bij hem liggen, en Madayanti kreeg een zoon, Ashmaka. Ze deed het omdat ze haar man goed wilde doen. En je weet, Kunti, hoe wijzelf, om het geslacht van Kuru voort te zetten, door Vyasa verwekt zijn. Nu je al die voorbeelden kent, past het je te doen wat ik zeg, want het is niet in strijd met de dharma. Een vrouw die haar man is toegewijd, moet in haar vruchtbare tijd altijd haar man opzoeken, al mag ze op andere tijden vrij zijn; dat is de oude gewoonte. Maar of de daad nu kwaad is of niet, wie de Veda's kennen, zeggen dat een vrouw moet doen wat haar man haar opdraagt. En vooral ik, die geen kinderen kan verwekken en toch verlang nakomelingen te zien, verdien het dat je me gehoorzaamt.'

Pandu vouwde zijn handen met de rozige vingers tot een kom, als de bladeren van een lotus, en hief ze naar zijn hoofd. 'Zo smee ik je. Krijg op mijn bevel kinderen bij een brahmaan met grote kracht van ascese. Dan kan ik door jou de weg gaan die bestemd is voor wie kinderen heeft.'

Kunti had altijd gedaan wat haar man goed en aangenaam vond. 'Toen ik een meisje was, in het huis van mijn vader,' zei ze, 'had ik de zorg voor de gasten, en ik bediende brahmanen met strenge geloften. Een van hen was de brahmaan die men Durvasa noemt, die zijn geest volkomen in bedwang heeft en alle geheimen van de dharma kent. Ik stelde hem met mijn zorg tevreden, en hij gaf me een gunst: een mantra waarmee ik iedere god die ik wil bij me kan roepen. "Iedere god die je hiermee roept, meisje," zei hij, "zal naar je toe komen en je wil doen, of hij het wil of niet. En door zijn gunst zul je ook kinderen krijgen." De woorden van een brahmaan kunnen nooit onwaar zijn, en nu is de tijd gekomen dat ze vrucht kunnen dragen. Als jij het beveelt, kan ik met die mantra iedere god roepen, zodat we goede kinderen krijgen. Zeg me welke god ik moet roepen. Ik wacht op je bevel.'

Over wat ze als meisje met die mantra had gedaan, zei ze niets.

'Probeer vandaag nog onze wens te vervullen,' zei Pandu. 'Roep Dharma, de god van de dharma. Geen god is rechtvaardiger dan hij. Hij zal ons nooit met kwaad kunnen bezoedelen, en dan zal ook de wereld denken dat wat we doen nooit onheilig kan zijn. En de zoon die we van hem krijgen, zal onder de Kuru's zijn gelijke in rechtvaardigheid niet hebben. Omdat de god van de dharma hem verwekt heeft, zal hij zijn hart nooit zetten op iets wat kwaad of onheilig is. Houd daarom de dharma voor ogen, houd je aan de heilige geloften, en roep de god van de dharma met je verzoeken en je mantra's.'

‘Goed,’ zei Kunti. Ze boog voor haar man, liep eerbiedig om hem heen en besloot te doen wat hij vroeg.



## HOOFDSTUK ZESTIEN

# De lente

### *Vijf zonen*

**G**ANDHARI WAS AL een jaar zwanger toen Kunti de eeuwige god van de dharma riep om een kind van hem te krijgen. Zonder te wachten bracht ze de god offers, en ze zei de mantra op die Durvasa haar lang geleden had geleerd. De god kon de kracht van haar mantra's niet weerstaan. Op zijn stralende wagen kwam hij naar de plek waar Kunti zat.

‘Kunti,’ vroeg hij, ‘wat moet ik je geven?’

Kunti glimlachte. ‘U moet me een kind geven.’

Toen verenigde Kunti zich met de god van de dharma, in een gedaante die hij door yoga had aangenomen, en ze kreeg van hem een zoon die aan het welzijn van alle schepselen toegewijd was. Ze baarde het kind op het middaguur, in de achtste muhurta, een van de vijftien tijdvakken van de dag, die Abhijit heet, op een bijzonder gunstige dag: de vijfde dag van de wassende maan, in de zevende maand, toen de maan in het maanhuis Jyeshtha stond. Zodra het kind geboren was, zei een stem zonder lichaam uit de lucht:

‘Geen mens zal beter zijn dan dit kind, en niemand zal zo trouw de dharma volgen. Het zal vol moed zijn en de waarheid spreken, en het zal heersen over de

aarde. Deze eerste zoon van Pandu zal Yudhishtira heten. Moedig en oprecht als hij is, zal hij een koning worden die beroemd is in alle drie de werelden.'

Nu Pandu die rechtvaardige zoon had, zei hij opnieuw tegen zijn vrouw: 'De wijzen zeggen dat een kshatriya lichaamskracht moet hebben, anders is hij geen kshatriya. Vraag daarom om een kind dat uitblinkt in kracht.'

Op bevel van haar man riep Kunti Vayu, de god van de wind. De god kwam naar haar toe, rijdend op een hert.

'Wat moet ik je geven, Kunti? Zeg me wat er in je hart is.'

Verlegen antwoordde ze: 'Geef me een kind met reusachtige kracht en zware ledematen, dat de trots van iedereen kan breken.'

En de god van de wind verwekte bij haar het kind dat later Bhima heette, met zijn sterke armen en zijn geweldige moed. Toen het geboren was, zei de stem zonder lichaam, net als de eerste keer: 'Niemand zal zo sterk zijn als dit kind.'

Na de geboorte van Bhima gebeurde er nog iets wonderlijks. Op een dag schrok Kunti van een tijger en sprong plotseling op, zonder aan het kind te denken dat in haar schoot lag te slapen. Het kind viel uit haar schoot op de berghelling. De rots waarop het viel, brak door de kracht van de val in honderd stukken, en het kleine lichaam bleef volkomen ongedeerd. Pandu stond er verbaasd over. Bhima was op dezelfde dag geboren als Duryodhana, die later over de hele aarde zou heersen.

Daarna begon Pandu opnieuw na te denken. Hoe kon hij een zoon krijgen die boven iedereen uitstak, en wiens roem de hele wereld zou kennen? Alles in de wereld hangt af van het lot en van inspanning, maar het lot slaagt nooit zonder inspanning op de juiste tijd. Hij had gehoord dat Indra de voornaamste van de goden was, onmetelijk in macht, in kracht, in moed en in glans. Als hij Indra met zijn ascese gunstig stemde, zou hij van hem een machtige zoon krijgen. De zoon die Indra hem gaf, moest alle anderen overtreffen en in de strijd alle mensen en alle andere schepselen kunnen overwinnen. Daarom zou hij de zwaarste ascese beoefenen, met zijn hart, met zijn daden en met zijn woorden.

Pandu overlegde met de rishi's. Hij droeg Kunti op een jaar lang een heilzame gelofte te houden. Zelf stond hij van de ochtend tot de avond op één been en beoefende hij nog andere zware vormen van ascese, zijn geest verzonken in beschouwing, om de koning van de goden gunstig te stemmen.

Na lange tijd kwam Indra naar Pandu toe. 'Koning,' zei hij, 'ik zal je een zoon geven die in alle drie de werelden beroemd zal zijn, en die het welzijn van

de brahmanen, de koeien en alle goede mensen zal bevorderen. De zoon die ik je geef, zal de slechten neerslaan, en zijn vrienden en verwanten zal hij vreugde brengen. Hij zal boven alle mensen uitsteken en al zijn vijanden onweerstaanbaar doden.'

Pandu prentte die woorden goed in zijn geheugen, en hij zei tegen Kunti: 'Je gelofte heeft vrucht gedragen. De koning van de goden is je goedgezind, en hij wil je een zoon geven zoals je wenst: wijs, mooi, onoverwinnelijk in de strijd en tot bovenmenselijke daden in staat. Roep hem, en breng een kind ter wereld in wie alle deugden van een kshatriya wonen.'

Op bevel van haar man riep Kunti Indra, de koning van de goden, en hij kwam naar haar toe en verwekte het kind dat later Arjuna heette. Zodra dat kind geboren was, klonk er een stem zonder lichaam, luid en diep, die het hele hemelgewelf vulde. De stem richtte zich tot Kunti, en alle schepselen die in de hermitage woonden, hoorden het duidelijk:

'Dit kind van jou, Kunti, zal in kracht gelijk zijn aan Arjuna Kartavirya, de koning van de Haihaya's, en in moed aan Shiva. Onoverwinnelijk als Indra zelf zal hij jouw roem wijd en zijd verbreiden. Zoals Vishnu, de jongste zoon van Aditi, de vreugde van zijn moeder vergrootte, zo zal dit kind jouw vreugde vergroten. Hij zal de Madra's onderwerpen, de Kuru's samen met de Somaka's, en de volken van Chedi, Kashi en Karusha, en hij zal het geluk van de Kuru's bewaren. Door de kracht van zijn armen zal Agni, de god van het vuur, zich verzadigen aan het vet van alle schepselen die in het Khandava-woud wonen. Deze held zal alle koningen van de aarde overwinnen en met zijn broers drie grote offers brengen. In moed, Kunti, zal hij zijn als Rama, de zoon van Jamadagni, of als Vishnu. Geen held zal hem overtreffen, en zijn roem zal wijd reiken. In de strijd zal hij Shiva, de god van de goden, tevredenstellen, en van hem zal hij het wapen krijgen dat Pashupata heet. Deze zoon van jou met zijn sterke armen zal op bevel van Indra ook de daitya's doden die Nivatakavacha's heten, de vijanden van de goden. Hij zal alle hemelse wapens verwerven, en hij zal zijn geslacht zijn oude glans teruggeven.'

Kunti lag in haar kamer en hoorde die woorden. De asceten die op de berg van de honderd toppen woonden, hoorden de stem, en ook de goden, die met Indra in hun wagens zaten, en ze juichten. In het hemelgewelf klonken onzichtbare trommels en vreugdekreten, en over de hele streek viel een regen van bloemen, gestrooid door handen die niemand zag. Alle scharen van goden kwamen bijeen om de zoon van Kunti hulde te brengen. De naga's kwamen,

de zonen van Kadru, en de zoon van Vinata, Garuda; de gandharva's kwamen, de prajapati's, de stamvaders van alle geslachten, en de zeven grote rishi's: Bharadvaja, Kashyapa, Gautama, Vishvamisra, Jamadagni, Vasishtha en Atri, die vroeger de wereld verlichtte toen de zon verdwenen was. Ook Marichi, Angiras, Pulastya, Pulaha, Kratu en Daksha, de stamvader van de schepselen, kwamen erbij.

De apsara's, getooid met hemelse kransen en alle sieraden, in fijne kleren, kwamen en dansten, en ze zongen de lof van Arjuna. Menaka was er, en Urvashi, Rambha, Tilottama, Ghritachi en Vishvachi, en nog vele anderen. Rondom spraken de rishi's hun heilwensen uit. Tumburu zong met de gandharva's, en onder hen waren Chitraratha, Vishvavasu en Narada, die ook onder de gandharva's telt, en de stammen van Haha en Huhu met hun wonderlijke stemmen. De twaalf Aditya's kwamen de zoon van Pandu eren, en de elf Rudra's, de Ashvins, de acht Vasu's, de Maruts, de Vishvadeva's en de Sadhya's. Ook de naga's met hun kracht van ascese kwamen, sterk en driftig: Karkotaka, Vasuki, de koning van de naga's, en Takshaka, de koning van de slangen. Maar alleen de rishi's die de volmaaktheid van hun ascese hadden bereikt, en niemand anders, zagen die goden en al die andere wezens, die in hun wagens zaten of op de bergtoppen wachtten. Wat ze zagen, verwonderde de rishi's, en ze kregen de kinderen van Pandu nog liever dan tevoren.

Pandu verlangde naar nog meer kinderen, en hij wilde opnieuw met zijn vrouw spreken. Maar Kunti was hem voor.

'Zelfs in nood keuren de wijzen een vierde verwekking niet goed. Een vrouw die gemeenschap heeft met vier verschillende mannen, noemt men losbandig, en met vijf is ze een hoer. Jij kent de leerboeken hierover. Waarom vraag je me dit dan, verblind door je verlangen naar kinderen, alsof je de voorschriften vergeten bent?'

Toen de zonen van Kunti geboren waren, en ook de honderd zonen van Dhritarashtra, zei Madri, de dochter van de koning van Madra, onder vier ogen tegen Pandu: 'Ik klaag niet, ook al ben je me niet goedgezind. Ik klaag er ook niet over dat ik, al ben ik van hogere geboorte dan Kunti, toch lager sta dan zij. Het doet me geen verdriet dat Gandhari honderd zonen heeft gekregen. Maar dit is mijn grote verdriet: dat Kunti en ik gelijk zijn, en dat ik toch geen kinderen heb, terwijl jij alleen bij Kunti nakomelingen hebt. Als de dochter van Kuntibhoja ervoor zou zorgen dat ik kinderen krijg, zou ze mij een grote gunst bewijzen, en

jou ook. Maar ze is mijn mededingster, en ik schaam me haar om een gunst te vragen. Als je me goedgezind bent, koning, vraag het haar dan voor mij.'

'Madri, ik denk hier vaak over na,' antwoordde Pandu, 'maar ik heb gearzeld je er iets over te zeggen, omdat ik niet wist hoe je het zou opvatten. Nu ik weet wat je wilt, zal ik mijn best doen. Ik denk dat Kunti het niet zal weigeren als ik het haar vraag.'

Toen hij met Kunti alleen was, zei Pandu: 'Kunti, geef me nog meer nakomelingen, om mijn geslacht uit te breiden en voor het welzijn van de wereld. Zorg ervoor dat ikzelf, mijn voorouders en ook de jouwe altijd de pinda geofferd krijgen. Doe wat goed voor me is, en geef mij en de wereld het hoogste goed dat er is. Doe wat misschien moeilijk voor je is, omdat je verlangt naar roem die nooit vergaat. Indra heeft de heerschappij over de goden verworven, en toch brengt hij offers, alleen om de roem. Brahmanen die de Veda's kennen en veel kracht van ascese hebben, benaderen hun leraren toch met eerbied, alleen om de roem. En zo hebben alle koninklijke wijzen en alle brahmanen die rijk zijn aan ascese, de moeilijkste ascetische daden verricht, alleen om de roem. Red daarom Madri, zoals je iemand met een vlot redt, en verwerf onvergankelijke roem door haar de moeder van kinderen te maken.'

Kunti gaf meteen toe. 'Denk zonder te wachten aan een god,' zei ze tegen Madri, 'en je zult van hem een kind krijgen dat op hem lijkt.'

Madri overlegde even bij zichzelf en dacht toen aan de Ashvins, de tweelinggoden, de artsen van de goden. Ze kwamen snel naar haar toe en verwekten bij haar twee zonen, een tweeling, Nakula en Sahadeva, die op aarde hun gelijke in schoonheid niet hadden. Zodra ze geboren waren, zei een stem zonder lichaam: 'In kracht en schoonheid zullen deze twee de Ashvins zelf overtreffen.' Ze waren vol kracht en zo mooi dat de hele streek ervan oplichtte.

Toen alle kinderen geboren waren, spraken de rishi's die op de berg van de honderd toppen woonden hun heilwensen over hen uit. Liefdevol voerden ze de eerste ritën na de geboorte uit en gaven de kinderen hun namen: Yudhishthira, Bhimasena en Arjuna, de zonen van Kunti, en Nakula, de eerstgeborene van Madri's tweeling, en Sahadeva. Ze waren telkens een jaar na elkaar geboren. Koning Pandu zag zijn kinderen, met hun hemelse schoonheid, hun overvloedige kracht en hun moed, en hij was gelukkig. De kinderen werden de lievelingen van de rishi's op de berg en van hun vrouwen.

Enige tijd later vroeg Pandu Kunti onder vier ogen opnieuw om Madri's wil. 'Ik heb haar de mantra maar één keer gegeven,' antwoordde Kunti, 'en ze

heeft er twee zonen mee gekregen. Heeft ze me zo niet bedrogen? Ik ben bang, koning, dat ze me binnenkort in het aantal kinderen zal overtreffen. Zo doen alle slechte vrouwen. Dwaas die ik was: ik wist niet dat je met de tweelinggoden in één keer een tweeling kon krijgen. Ik smeeek je, vraag me dit niet meer. Laat dat de gunst zijn die je mij geeft.'

De vijf zonen die de goden Pandu hadden gegeven, droegen alle gunstige tekenen op hun lichaam. Ze waren trots als leeuwen en bedreven met de boog, en in kracht waren ze de goden zelf gelijk. De rishi's die op die heilige, besneeuwde berg woonden, zagen hen met de jaren groeien, en hun deugden met hen. En de vijf Pandava's en de honderd zonen van Dhritarashtra, die het geslacht van Kuru voortzetten, groeiden snel op, als lotussen in een vijver.

### *De lente*

Pandu zag zijn vijf mooie zonen opgroeien, daar in het woud op de lieflijke berghelling, en hij voelde de kracht in zijn armen terugkeren. Op een dag in de lente, het seizoen dat alle schepselen dol maakt, zwierf hij met zijn vrouw Madri door de wouden, waar de bomen opnieuw in bloei stonden. Overal om zich heen zag hij palasha's en tilaka's, mangobomen en champaka's, ashoka's en kesara's, en zwermen bijen zoemden er dronken omheen. De kokila's, de vogels met de zoetste stem van het woud, zongen onder elke twijg. Er waren bomen die doorbogen onder hun bloemen en hun vruchten, en vijvers vol geurende lotussen. Pandu zag het allemaal, en er kwam een zacht verlangen in hem op.

Licht van hart zwierf hij rond, alleen met Madri, die een bijna doorzichtig kleed droeg. Hij zag de jonge Madri zo gekleed, met haar ogen als lotusbladeren, en het verlangen laaide in hem op als een bosbrand. Hij kon het niet onderdrukken.

Hij greep haar vast, tegen haar wil. Madri beefde van angst en verzette zich zo hard als ze kon. Maar hij vergat zijn ongeluk. Hij vreesde de vloek van de rishi niet meer; het lot dreef hem, en hij nam Madri met geweld, alsof hij zelf een einde aan zijn leven wilde maken. De Tijd, die alles vernietigt, had zijn zinnen bedweld en zijn verstand beneveld, en met zijn verstand verloor Pandu zijn leven, terwijl hij met zijn vrouw verenigd was.

Madri hield het roerloze lichaam van haar man in haar armen en begon luid te huilen. Kunti hoorde haar kreten, en met haar zonen en de tweeling van

Madri kwam ze naar de plek waar de koning lag. 'Kom alleen hierheen, Kunti,' riep Madri, 'en laat de kinderen daar blijven.'

Kunti liet de kinderen achter en rende erheen. 'Dit is mijn ondergang!' riep ze. Ze zag Pandu en Madri op de grond liggen, en het verdriet was haar te zwaar.

'Madri, ik heb altijd zorgvuldig over deze held gewaakt, die zijn hartstochten zo volkomen in bedwang had. Hoe kon hij de vloek van de rishi vergeten en je met ontstoken verlangen naderen? Jij had deze man moeten beschermen. Waarom heb je hem verleid en meegelokt naar een plek waar jullie alleen waren? Hij was altijd somber als hij aan de vloek van de rishi dacht. Hoe kon hij dan, alleen met jou, vrolijk zijn? Prinses van Madra, jij hebt meer geluk gehad dan ik. Jij bent te benijden, want jij hebt het gezicht van onze man gezien, stralend van vreugde.'

'Oudere zuster,' zei Madri, 'met tranen in mijn ogen heb ik me tegen de koning verzet. Maar hij kon zich niet bedwingen. Het was alsof hij de vloek van de rishi waar wilde maken.'

'Ik ben de oudste van zijn wettige vrouwen,' zei Kunti, 'en de eerste verdienste komt mij toe. Houd me daarom niet tegen bij wat nu moet gebeuren. Ik moet onze man volgen naar het rijk van de doden. Sta op, Madri, en geef me zijn lichaam. Voed jij deze kinderen op.'

'Ik houd onze man nog in mijn armen,' zei Madri, 'en ik heb hem niet laten gaan. Daarom zal ik hem volgen. Mijn verlangen is niet gestild. U bent mijn oudere zuster; geef me uw toestemming. Deze prins van de Bharata's kwam naar me toe omdat hij gemeenschap met me wilde. Zijn verlangen is niet gestild: zou ik hem dan niet volgen naar het rijk van Yama, de koning van de doden, om het te stillen? Als ik u overleef, zal ik uw kinderen nooit kunnen opvoeden alsof ze de mijne waren. Zou dat me dan niet als kwaad worden aangerekend? Maar u, Kunti, u zult mijn zonen kunnen opvoeden alsof ze van u waren. De koning is naar de wereld van de preta's gegaan omdat hij mij begeerde; daarom moet mijn lichaam met het zijne verbranden. Weiger me uw toestemming niet, zuster, voor wat ik wil. U zult de kinderen met zorg opvoeden, en dat is wat ik het liefst wil. Meer heb ik niet te zeggen.'

En Madri besteede de brandstapel van haar man.

De rishi's zagen de dood van Pandu, en ze overlegden met elkaar. 'De rechtvaardige koning Pandu heeft heerschappij en koninkrijk opgegeven,' zeiden ze. 'Hij is hierheen gekomen om ascese te beoefenen, en hij heeft zich toevertrouwd aan de asceten die op deze berg wonen. Nu is hij opgenomen in

de hemel van de goden, en zijn vrouw en zijn kleine zonen heeft hij aan onze zorg overgelaten. Het is onze plicht met zijn kinderen en zijn vrouw naar zijn koninkrijk te gaan.'

Ze riepen elkaar bijeen en besloten naar Hastinapura te gaan, met de kinderen van Pandu voorop, om hen in de handen van Bhishma en Dhritarashtra te leggen. Op hetzelfde ogenblik vertrokken ze, met de kinderen, met Kunti en met wat het vuur van Pandu en Madri had overgelaten. Kunti had haar hele leven geen zware inspanning gekend, maar uit liefde vond ze de lange reis kort. Al gauw kwamen ze in Kurujangala, het land van de Kuru's, en Kunti meldde zich bij de hoofdpoot. De asceten vroegen de poortwachters de koning te laten weten dat ze gekomen waren, en de boodschap ging meteen naar het hof.

Toen de burgers van Hastinapura hoorden dat er duizenden charana's en muni's waren gekomen, verbaasden ze zich. Kort na zonsopgang stroomden ze met hun vrouwen en kinderen naar buiten om die asceten te zien. In allerlei wagens en rijtuigen kwamen kshatriya's en brahmanen bij duizenden met hun vrouwen de stad uit, en de menigte van vaishya's en shudra's was even groot. Het was een enorme menigte, en toch was het stil, want iedereen was vol eerbied. Ook Bhishma, de zoon van Shantanu, kwam naar buiten, en Bahlika, de broer van Shantanu, met zijn zoon Somadatta, en Dhritarashtra, de koninklijke wijze die niet met zijn ogen zag maar met zijn verstand, en Vidura, en de eerbiedwaardige Satyawati, en Ambalika, de moeder van Pandu, en Gandhari met de andere vrouwen van het koninklijk huis. Ook de honderd zonen van Dhritarashtra kwamen naar buiten, getooid met allerlei sieraden.

De Kaurava's bogen met hun huispriester het hoofd voor de rishi's en gingen voor hen zitten. Ook de burgers bogen, raakten met hun hoofd de grond en gingen zitten. Bhishma zag dat die hele menigte volkomen stil was. Koning, hij eerde de asceten met water om hun voeten te wassen en met de arghya, en daarna had hij het met hen over het koningschap en het rijk. Toen stond de oudste van de asceten op, met zijn haar samengekoekt tot strengen en een dierenhuid om zijn lendenen, en met instemming van de andere rishi's zei hij:

'Jullie weten allemaal dat koning Pandu, die de heerschappij over de Kuru's had, de genoegens van de wereld heeft opgegeven en van hier is vertrokken om op de berg van de honderd toppen te gaan wonen. Hij leefde in onthouding. Maar om een reden die de goden kennen en die niemand kan doorgronden, werden daar deze zonen van hem geboren: Yudhishtira, de oudste, door

Dharma zelf verwekt; Bhima, de zoon van Vayu, sterker dan wie ook; Arjuna, door Indra bij Kunti verwekt, wiens daden alle boogschutters van de wereld zullen vernederen; en deze tweeling, al vaardig met de boog, die de Ashvins bij Madri verwekten. Door naar de dharma als woudbewoner te leven heeft Pandu het bijna uitgestorven geslacht van zijn grootvader weer tot leven gebracht. De geboorte en de groei van deze kinderen van Pandu, en hun studie van de Veda, zullen jullie veel vreugde geven. Pandu bleef het pad van de goeden en de wijzen trouw. Hij liet deze kinderen achter, en zeventien dagen geleden is hij van hier heengegaan. Zijn vrouw Madri zag hoe hij op de brandstapel werd gelegd en zou verbranden, en ze besteedde zelf dezelfde brandstapel. Ze heeft haar leven gegeven en is met haar man naar de wereld gegaan die voor trouwe vrouwen bestemd is. Verricht nu de riten die hun welzijn dienen. Dit is wat het vuur van hen heeft overgelaten. En hier zijn hun kinderen, met hun moeder. Ontvang hen met de eer die hun toekomt. En laat, als de eerste dodenriten voorbij zijn, voor de rechtvaardige Pandu, die de waardigheid van de Kuru's altijd heeft hooggehouden, de eerste jaarlijkse shraddha brengen, het offer aan de voorouders, zodat hij plechtig in hun kring wordt opgenomen.'

Daarop verdwenen de rishi's en de siddha's die met hen waren gekomen voor de ogen van het volk, zoals nevel in de lucht opkomt en weer vervliegt. Vol verbazing keerden de burgers naar huis terug.

'Vidura,' zei Dhritarashtra, 'verzorg de dodenriten voor Pandu en ook voor Madri, op koninklijke wijze. Deel voor hun welzijn in de andere wereld vee, kleren, edelstenen en allerlei rijkdom uit, en laat ieder krijgen zoveel als hij vraagt. Zorg ervoor dat Kunti de dodenriten voor Madri kan verrichten zoals zij dat wil. En laat wat er van Madri over is zo zorgvuldig inwickelen dat Surya noch Vayu het kan zien. Treur niet om Pandu, want hem kleeft geen smet aan. Hij was een waardige koning, en hij heeft vijf heldhaftige zonen nagelaten die voor de goden niet onderdoen.'

'Goed,' zei Vidura. Samen met Bhishma koos hij een heilige plek voor de dodenriten van Pandu. De huispriesters van het geslacht gingen meteen de stad uit met het laaiende offervuur, dat geurde van de ghee die het voedde. Vrienden, verwanten en volgelingen wikkelden wat het vuur van de koning en zijn koningin had overgelaten in doeken, tooiden het met de bloemen van het seizoen en besprenkelden het met kostbare geuren. Ook de lijkbaar behingen ze met kransen en rijke doeken. Ze legden het, bedekt en getooid, op de baar en lieten die door mannen op de schouders dragen. Boven de baar werd de

witte parasol van het koningschap gehouden, er werd gewuifd met waaiers van jakstaarten, en er klonk muziek van allerlei instrumenten. Honderden mensen deelden edelstenen uit onder de menigte. De priesters, in het wit gekleed, liepen voorop en goten offerboter op het heilige vuur, dat in een versierde schaal brandde. Brahmanen, kshatriya's, vaishya's en shudra's volgden de dode koning bij duizenden en jammerden: 'Prins, waar ga je heen? Je laat ons achter, verlaten en ellendig, voor altijd!' En Bhishma en Vidura en de Pandava's huilden luid.

Ten slotte kwamen ze bij een lieflijk bos aan de oever van de Ganga, en daar zetten ze de baar neer, met wat het vuur had overgelaten van de oprechte prins en zijn vrouw. Ze brachten water in gouden vaten en wasten wat er van de prins over was, dat al met geurige zalven was ingesmeerd; daarna smeerden ze het opnieuw in met sandelpasta en wikkelden het in witte stof uit hun eigen land.

Toen ook de andere dodenriten volbracht waren, zoals de priesters het voorschreven, brachten de Kaurava's lotussen, sandelpasta en andere geurige dingen naar de brandstapel, en ze staken wat het vuur van de koning en de koningin had overgelaten opnieuw in brand. Ambalika zag de vlammen. 'Mijn zoon, mijn zoon!' riep ze, en ze viel bewusteloos op de grond. Toen de burgers en de mensen van het platteland haar zagen vallen, begonnen ook zij te klagen, uit verdriet en uit liefde voor hun koning. Zelfs de vogels in de lucht en de dieren in het veld werden geroerd door de klachten van Kunti. Bhishma, de wijze Vidura en alle anderen die erbij stonden, waren ontroostbaar.

Huilend brachten Bhishma, Vidura, Dhritarashtra, de Pandava's en de vrouwen van de Kuru's de koning de waterplenging voor de doden. Toen alles voorbij was, begonnen de mensen, zelf vol verdriet, de zonen van Pandu te troosten. De Pandava's en hun vrienden gingen op de grond slapen. De brahmanen en de andere burgers zagen het, en ook zij gaven hun bedden op. Jong en oud treurde om de zonen van koning Pandu, en twaalf dagen lang rouwde de hele stad met de huilende Pandava's.

Bhishma en Kunti brachten met hun vrienden de shraddha voor de gestorven koning, en ze boden hem de pinda aan, de rijstballen die men de voorouders offert. Ze gaven een maal voor de Kuru's en voor duizenden brahmanen, en aan de brahmanen schonken ze edelstenen en land. Pas toen de zonen van Pandu gereinigd waren van de onreinheid die de dood van hun vader over hen had gebracht, keerden de burgers met hen terug naar Hastinapura. Daar huilde iedereen opnieuw om de koning, alsof ze allemaal een eigen verwant hadden verloren.

Vyasa, de zoon van Satyavati, zag hoe het hele volk in rouw was. Op een dag zei hij tegen zijn moeder: ‘Moeder, de dagen van geluk zijn voorbij, en er komen dagen van onheil. Het kwaad neemt elke dag toe. De wereld is oud geworden. Door onrecht en onderdrukking zal de heerschappij van de Kuru’s geen stand houden. Ga daarom het woud in en wijd je aan de yoga, aan de diepe overpeinzing. Voortaan zal de wereld vol bedrog en slechtheid zijn, en riten en plichten raken in verval. Blijf hier niet om op je oude dag de ondergang van je geslacht aan te zien.’

Satyavati deed wat Vyasa zei. Ze ging naar de vrouwenvertrekken en zei tegen haar schoondochter Ambika, de moeder van Dhritarashtra: ‘Ambika, ik hoor dat dit geslacht van Bharata met al zijn onderdanen ten onder zal gaan door wat je kleinzonen doen. Als je het goedvindt, ga ik met Ambalika het woud in. Ze heeft zoveel verdriet om haar zoon Pandu.’ Daarna, koning, vroeg Satyavati ook Bhishma om toestemming, en ze vertrok met haar twee schoondochters naar het woud. Daar verzonk ze in diepe overpeinzing, en toen haar tijd gekomen was, verliet ze haar lichaam en ging op naar de hemel van de goden.



# Nawoord

## *De bron*

Voor zover bekend bestaat er geen volledige Nederlandse vertaling van de Mahabharata. Deze hervoertelling berust op de Engelse vertaling van Kisari Mohan Ganguli, die tussen 1883 en 1896 in Calcutta verscheen, uitgegeven door Pratap Chandra Roy. Het is een volledige vertaling van alle achttien boeken, en ze behoort al lang tot het publieke domein.

Ganguli vertaalde de Sanskriettekst zoals die in de negentiende eeuw in de gangbare Indiase drukken stond. Die tekst noemt men de vulgaat. De Mahabharata is in de loop van de eeuwen overgeleverd in een groot aantal handschriften uit alle delen van India, en die handschriften verschillen van elkaar, soms in een woord, soms in een heel verhaal. Het Bhandarkar Oriental Research Institute in Pune heeft ze vergeleken en tussen 1933 en 1966 een kritische editie uitgegeven. Die zoekt de gemeenschappelijke kern van de overlevering; wat maar in een deel van de handschriften voorkomt, staat daar in voetnoten en aanhangsels.

Die kritische editie is alleen geraadpleegd, om te zien waar Ganguli's tekst ervan afwijkt en waar hij als vertaler iets verzachtte of een eigen gedachte inbracht. Op een paar plaatsen volgt dit boek daarom het Sanskriet. Waar Ganguli zegt dat een brahmaan alle schepselen 'geloof in God' moet inboezemen (hoofdstuk 3), zegt het Sanskriet dat hij alle wezens moet vrijwaren van angst. En de grove opdracht die Utanka in hoofdstuk 2 krijgt, staat hier zoals het Sanskriet haar geeft; Ganguli had haar gekuist.

Opnieuw verteld betekent hier: volledig in inhoud, in eigen Nederlandse zinnen. Ganguli's Engels is de bron van wat er gebeurt en gezegd wordt, niet van de formulering. Moderne vertalingen, die niet vrij zijn, zijn nergens als basis gebruikt. Er is geen gebeurtenis, geen personage en geen uitspraak toegevoegd die niet in de bron staat. Wat wel is toegevoegd, zijn korte bijzinnen die uitleggen wie iemand is of wat een woord betekent, en op een handvol plaatsen een zin die helpt de draad of de tijd te volgen.

Wat is ingekort, samengevoegd of verplaatst, is per geval vastgelegd en verantwoord. De grootste ingrepen in dit deel: in de klaagzang van Dhritarashtra in hoofdstuk 1 spreekt de blinde koning zijn refrein in de bron ruim zestig

keer uit; hier vijftig keer, en wat in de andere regels staat, wordt op zijn eigen plaats verteld. De samenvattingen per boek die in de bron op de lijst van achttien boeken volgen, zijn een inhoudsopgave van het hele epos; ze komen als bijlage bij het laatste deel. Lange namenlijsten van slangen, priesters, goden en koningen, en een paar hymnen, zijn in het verhaal ingekort en staan achterin volledig. Waar de lof op het werk en op de verdienste van wie ernaar luistert zich herhaalt, is die korter gemaakt, en hier en daar is een beschrijving van natuur of strijd samengevat.

*Wat deze bewerking doet en laat*

**De vertellers blijven zichtbaar.** Sauti vertelt aan de wijzen in het woud, Vaishampayana aan koning Janamejaya, en de personages aan elkaar. In de bron spreekt Vaishampayana zijn koning in bijna elke zin aan: 'o koning', 'o Bharata', 'o vorst'. Die aansprekingen zijn hier grotendeels weggelaten, net als die van Sauti. Op een paar plaatsen waar het verhaal een wending neemt, staan ze er nog: dan hoor je dat Janamejaya meeluistert.

**U en je.** Het Nederlands moet steeds kiezen tussen u en je. Die keuze volgt de rangorde in het verhaal. Een sterveling zegt u tegen een god, een koning of een leraar; een god zegt je tegen een sterveling, een koning tegen een onderdaan, ouders tegen hun kinderen. Broers, vrienden en echtgenoten zeggen je tegen elkaar, maar een koningin spreekt haar man in het openbaar met u aan. Een kind zegt je tegen zijn moeder en u tegen zijn vader. Wie die orde doorbreekt, doet dat met opzet, uit woede of minachting.

**Sommige gebeurtenissen worden pas verteld wanneer ze plaatsvinden.** In de oorspronkelijke tekst wordt de afloop vaak al vroeg genoemd, in lijsten en samenvattingen. Zo noemt de bron in de opsomming van de goden die op aarde geboren worden (hoofdstuk 8) al de moeder van Karna. Zulke vooruitwijzingen zijn hier verplaatst naar het moment waarop het gebeurt: Karna's afkomst staat nu in hoofdstuk 14, bij zijn geboorte. Twee dingen zijn daarbij bewust gebleven. De grote vooruitblik aan het begin, de klaagzang van de blinde koning en de inhoud van het epos in hoofdstuk 1, staat er zoals de bron hem heeft: dat de lezer de afloop kent, hoort bij het epos. En wat personages zelf voorspellen, in een profetie, een vloek of een stem uit de lucht, blijft altijd staan.

**Herhalingen.** Sommige verhalen komen twee of drie keer voor. Parashurama, Rama met de bijl, die de kshatriya's uitroeit, komt terug in hoofdstuk 1, 8 en 13. De dood van koning Parikshit wordt in hoofdstuk 6 verteld en in hoofdstuk 7 opnieuw, nu door zijn ministers, met een ooggetuige erbij. Het verhaal van Astika staat eerst kort in hoofdstuk 3 en daarna volledig in hoofdstuk 4 tot en met 7. Satyavati's ontmoeting met Parashara in de mist staat in hoofdstuk 8, en in hoofdstuk 13 vertelt ze het zelf, met schaamte. Yayati's geschiedenis wordt aan het begin van hoofdstuk 10 samengevat voordat ze in hoofdstuk 10 en 11 volledig wordt verteld. Zulke herhalingen horen bij een verhaal dat over vele dagen wordt voorgedragen, in de pauzes van een offer: de verteller keert terug naar wat zijn gehoor al kent en brengt telkens iets nieuws mee.

Soms verschillen de versies in details. Surabhi, de moeder van alle koeien, is in hoofdstuk 8 een dochter van Krodha en in hoofdstuk 12 een dochter van Daksha. In hoofdstuk 14 krijgt Gandhari de gunst van honderd zonen eerst van Shiva en een paar bladzijden later van Vyasa. De rishi Mandavya noemt in hoofdstuk 13 binnen enkele zinnen eerst twaalf en dan veertien jaar als grens; de kritische editie kent alleen de veertien. En het geslacht van Puru wordt twee keer opgesomd, met andere namen; de stambomen achterin geven beide. Zulke verschillen staan in de bron, en ze zijn hier niet gladgestreken.

**Wat hard is, blijft hard.** Wat Parashara van Satyavati wil, wat Surya van Kunti wil en wat Pandu Madri aandoet, wordt verteld zoals de bron het vertelt, zonder het mooier of lelijker te maken.

### *Bij een paar moeilijke passages*

Een paar passages vragen om achtergrond, die hier zo feitelijk mogelijk volgt. Het epos is op veel plaatsen niet eens met zichzelf, en die spanningen staan in dit boek zoals ze in de bron staan.

**Koeien en vlees.** In hoofdstuk 8 ontvangt Janamejaya de rishi Vyasa volgens de voorschriften: met water voor zijn voeten en zijn mond, met de arghya en met een koe. Vyasa liet de koe gaan, zegt het Sanskriet, en zo staat het hier; de Engelse vertaling maakt ervan dat hij 'beval dat de koeien niet gedood mochten worden'. Daarachter staat een oude gastrite: volgens de oude handboeken voor het huisritueel kreeg een eregast een koe aangeboden en besliste hij zelf of ze geofferd werd of vrij mocht gaan. De oudste rituele teksten van India kennen

dierenoffers, en daar hoorden ook runderen bij. Van koning Bharata zegt de Engelse vertaling in hoofdstuk 9 dat hij 'het koeoffer en het paardenoffer' bracht; de kritische editie spreekt van één paardenoffer met de naam govitata, en dat volgt dit boek. In hoofdstuk 8 jaagt een koning op verzoek van zijn voorouders herten voor hun dodenoffer. Tegelijk geldt in hoofdstuk 11 het eten van vlees al als teken van een onrein volk.

In de eeuwen daarna kregen ahimsa, het niet-schaden van levende wezens, en het vegetarisme steeds meer gewicht, en voor de meeste hindoes van nu is de koe onschendbaar. Ook dat staat in de Mahabharata: in een later boek, het boek van de voorschriften, worden het schenken van koeien en het afzien van vlees uitvoerig geprezen, en al in hoofdstuk 1 noemt Sauti de koe de eerste onder de viervoeters. In het epos staan de oude offerwereld en wat erna kwam naast elkaar.

**De vier standen.** Het epos gaat uit van vier varna's, standen: de brahmanen, priesters en geleerden; de kshatriya's, krijgers en koningen; de vaishya's, boeren, veehouders en handelaars; en de shudra's, die de anderen dienen. Dat schema is iets anders dan de vele beroeps- en familiegroepen die later kasten zijn gaan heten, de jati's. In dit deel wordt de brahmaan steeds weer boven alle anderen gesteld. In hoofdstuk 5 noemt Vinata hem 'de voornaamste van de vier standen', en in dezelfde toespraak stuurt ze haar zoon Garuda eropuit om een heel vissersvolk op te eten. In hoofdstuk 13 vervloekt de rishi Mandavya de god Dharma om als shudra geboren te worden, en zo komt Vidura ter wereld. Kort daarna staat de zin dat Vidura geen koning kon worden 'omdat zijn moeder een shudra was'. Geboorte en vloek bepalen hier iemands plaats.

Maar de tekst botst daarover met zichzelf. Dezelfde zin die Vidura van de troon uitsluit, noemt hem de eerste onder de rechtvaardigen. De god van de dharma zelf wordt als shudra geboren. Mandavya, die de vloek uitspreekt, stelt in één adem een milde grens: wat een kind doet, telt niet als kwaad. De brahmaan die Garuda per ongeluk in zijn keel krijgt, vraagt of zijn vrouw met hem mee mag, een vrouw uit het volk dat Garuda net heeft verslonden. Vishvamitra wordt als kshatriya geboren en door zijn ascese een brahmaan (hoofdstuk 9). En verderop in het epos, in het boek van het woud, zegt Yudhishtira tegen een slang die hem op de proef stelt, dat niemand alleen door zijn geboorte brahmaan of shudra is: wie de deugden van een brahmaan heeft, is een brahmaan, en wie ze mist, is het niet. Die stemmen staan naast elkaar. Dit boek laat ze allemaal horen en zet er geen eigen oordeel tussen.

**Madri's dood.** In hoofdstuk 16 volgt Madri haar man op de brandstapel. De tekst vertelt het als haar keuze. Kunti wil eerst zelf gaan, de twee vrouwen spreken erover, en Madri gaat, terwijl Kunti blijft om de kinderen op te voeden. Niemand verwijt Kunti dat ze blijft. De tekst vertelt hier wat een personage doet; hij maakt er geen voorschrift van. Later werd de weduwverbranding in sommige streken en kringen een gebruik, dat sati ging heten, naar het Sanskrietwoord voor een trouwe vrouw. Indiase hervormers, onder wie Ram Mohan Roy, streden ertegen. Het Britse bestuur verbood de weduwverbranding in 1829 in Bengalen, en in het huidige India is ook het verheerlijken ervan strafbaar.

**Arya.** In hoofdstuk 11 vervloekt Yayati zijn zoon Turvasu: hij zal koning zijn over mensen 'die geen ariya's zijn, geen volk dat de Veda eert'. Arya betekent in het Sanskriet edel, eerbaar, van goede afkomst: iemand die leeft volgens de regels van de Veda. Het woord zegt hier iets over gedrag en herkomst binnen een samenleving, niets over ras. In de negentiende en twintigste eeuw maakten Europese geleerden en ideologen er een naam voor een ras van, de Ariërs, en de nazi's hebben die betekenis misbruikt. Wie in een hindoegemeenschap in Suriname of Nederland is opgegroeid, kent het woord ook uit de naam van de Arya Samaj, een hervormingsbeweging uit de negentiende eeuw.

**Krishna.** In de meeste hindoetradities is Krishna een avatara, een nederdaling, van Vishnu, en voor velen de hoogste god zelf. Dit deel kondigt dat alleen aan. In hoofdstuk 1 zegt Sauti dat Vyasa de goddelijkheid van Krishna heeft beschreven, en in de klaagzang heet het dat Arjuna en Krishna Nara en Narayana zijn. In hoofdstuk 8 stemt Vishnu ermee in op aarde geboren te worden, en heet Krishna 'een deel van Narayana', van Vishnu dus. Krishna zelf treedt in dit deel nog niet op. Wie de Bhagavad Gita kent, herkent in de klaagzang al de moedeloze Arjuna op zijn wagen en Krishna die hem alle werelden in zijn eigen lichaam laat zien; dat gesprek staat in het boek van Bhishma. In hoofdstuk 1 staat ook dat Krishna, ontstemd, niets deed om de twist rond het dobbelspel te voorkomen. Zo staat het in de bron. Het epos neemt Krishna als mens en als god serieus en laat de vragen staan die zijn handelen oproept; deze hervertelling ook.

**Ganesha als schrijver.** In hoofdstuk 1 dicteert Vyasa zijn werk en schrijft Ganesha het op, op voorwaarde dat zijn pen geen ogenblik stil hoeft te staan. In de kritische editie staat het niet in de hoofdtekst: omdat het in een deel van de

oude handschriften ontbreekt, is het naar een aanhangsel verwezen. De vulgaat, die Ganguli vertaalde, heeft het wel, en daarom staat het hier.

### *Bharata en de naam Bharat*

In hoofdstuk 9 krijgt de zoon van Shakuntala en koning Dushyanta de naam Bharata, en de verteller zegt dat het grote geslacht van de Bharata's naar hem is genoemd. Dat is het geslacht van Janamejaya, van de Kuru's en van de Pandava's. Ook de titel verwijst ernaar: de Bharata is het verhaal van de Bharata's, en de Mahabharata de grote Bharata.

Oude teksten noemen het land Bharatavarsha, het land van de Bharata's, en in het Hindi en veel andere Indiase talen heet India nog altijd Bharat. Het eerste artikel van de grondwet van India luidt: 'India, dat is Bharat, zal een unie van staten zijn.' Veel mensen verbinden die naam met de zoon van Shakuntala. De teksten zijn het daarover niet eens: sommige purana's leiden de naam van het land af van een andere koning Bharata, en een volk dat Bharata's heet, komt al in de Veda voor. De Mahabharata zelf zegt in dit deel alleen dat het geslacht naar hem heet.

### *Wat je misschien kent, maar hier niet leest*

Wie de verhalen kent uit de mandir, de hindoetempel, van grootouders, uit strips of van de televisie, mist hier soms iets. Meestal stamt zo'n detail uit een latere tekst, of wordt het pas verderop in de Mahabharata verteld. Bij elk punt is nagegaan wat de bron heeft.

**De schildpad en de betoverende vrouw** (hoofdstuk 4). Bij de karning van de oceaan zetten de goden de berg op de rug van 'de koning van de schildpadden'. Dat Vishnu zelf die schildpad is, Kurma, vertellen latere teksten, de purana's, zoals de Bhagavata Purana. Om de asura's de amrita af te nemen, neemt Vishnu de gedaante aan van een betoverend mooie vrouw, maar een naam heeft ze hier niet. Het Sanskriet noemt zijn begoocheling op die plek wel mohini, betoverend; als Mohini, met een naam, kennen we haar uit de purana's.

**De ring van Shakuntala** (hoofdstuk 9). In het beroemde toneelstuk van de dichter Kalidasa, vermoedelijk uit de vierde of vijfde eeuw, vergeet Dushyanta Shakuntala door de vloek van een rishi, en brengt een ring zijn herinnering

terug. In de Mahabharata is er geen ring en geen vloek. Dushyanta herinnert zich alles en zegt toch dat hij zich niets herinnert. Pas als een stem uit de lucht Shakuntala gelijk geeft, neemt hij haar en zijn zoon aan, en hij zegt dat hij haar had afgewezen omdat zijn volk anders aan de zuiverheid van zijn zoon zou twijfelen.

**Het mandje van Karna** (hoofdstuk 14). Veel mensen kennen het beeld van het kind dat in een mandje over de rivier drijft. Het boek van het begin zegt alleen dat Kunti het kind aan het water overliet en dat de man van Radha het eruit haalde. Het mandje staat wel in de Mahabharata, maar verderop, in het boek van het woud, waar Karna's geboorte een tweede keer en uitvoeriger wordt verteld. Daar legt Kunti hem in een gevlochten kist, bekleed met zachte doeken, en laat die op een rivier drijven.

**Parikshit en de zeven dagen** (hoofdstuk 6). Wie het verhaal van koning Parikshit uit de Bhagavat-katha kent, weet dat hij zijn laatste zeven dagen luis-terde naar Shuka, de zoon van Vyasa, die hem de Bhagavata Purana voordroeg. De Mahabharata vertelt de vloek, de zeven dagen en de beet van Takshaka, maar geen voordracht: Parikshit wacht in een bewaakt huis op één zuil.

**Krishna en het gewaad van Draupadi** (hoofdstuk 1). In de klaagzang staat dat Duhshasana het ene gewaad van Draupadi van haar lichaam probeerde te trekken en er geen einde aan kwam. Wie haar hielp, zegt de klaagzang niet. In de versie die hier gevolgd wordt, roept Draupadi op dat moment Krishna aan. Dat komt op zijn eigen plaats, in het boek van de vergaderzaal.

**Ekalavya** (hoofdstuk 8). In de lijst van wie als wie op aarde werd geboren, staat Ekalavya tussen de koningen die uit een geslacht van asura's voortkwamen. Dat kan wringen voor wie hem kent als de trouwe leerling uit het verhaal dat in deel 2 volgt. Zijn eigen verhaal komt daar.

### *Hoe het verder gaat*

Deel 2, De leerjaren, begint waar dit deel ophoudt: in Hastinapura, waar de vijf zonen van Pandu opgroeien met de honderd zonen van Dhritarashtra. Ze krijgen les in de wapens, en tussen de neven groeit de rivaliteit die de voortekenen bij de geboorte van Duryodhana al aankondigden. Veel van wat de blinde koning in hoofdstuk 1 opsomde, komt dan dichtbij: het huis van lak, de

bruidskeuze van Draupadi, het Khandava-woud. En Karna treedt naar voren. De lezer weet nu wie zijn moeder is; om hem heen weet bijna niemand het.

# Stambomen

## *Twee opsommingen*

In hoofdstuk 11 vraagt koning Janamejaya naar zijn voorouders, en Vaishampayana somt de koningen uit het geslacht van Puru op. Hij doet het kort. Janamejaya wil meer horen, en dan somt Vaishampayana ze nog een keer op, zoals Vyasa ze had geteld. Zo staan er in het epos twee opsommingen van hetzelfde geslacht vlak na elkaar: een eerste, korte, en een tweede, die van Vyasa. Ze komen niet overeen. Tussen Puru en Dushyanta, tussen Bharata en Samvarana en tussen Kuru en Pratipa noemen ze andere koningen en andere vrouwen, en soms staan de namen in een andere volgorde. Het epos geeft ze allebei en zegt nergens welke de juiste is.

In het verhaal zelf staan alleen de koningen die de lijn dragen en de koningen van wie iets verteld wordt. Hier volgen beide opsommingen volledig. We hebben ze niet met elkaar verzoend.

Daarna volgen de hoofdpersonen van dit deel in vier stambomen, en de namen die op elkaar lijken.

. . .

## *Het geslacht van Puru volgens de eerste opsomming*

Per generatie: de koning, zijn vrouw en zijn zonen. De zoon die de lijn voortzet, staat vet.

### *Voor Puru*

De eerste opsomming begint bij Puru. Wat eraan voorafgaat, vertelde Vaishampayana eerder in dit deel:

- **Daksha**, een van de stamvaders van de schepselen
- gaf dertien van zijn vijftig dochters aan de rishi Kashyapa. De oudste van hen, **Aditi**, baarde de Aditya's, de goden met Indra aan het hoofd, en onder hen Vivasvat, de zon.
- **Vivasvat**
- zonen: Yama en **Manu**, een andere Manu dan de zoon van Brahma

HET GESLACHT VAN PURU

*Volgens de eerste opsomming. Het cijfer is de plaats in de opsomming hierna; wie aan Puru voorafgaat, staat zonder cijfer.*

| <i>trede</i> |                                                                                        | <i>vrouw of vrouwen</i>                    |
|--------------|----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------|
|              | ● DAKSHA                                                                               |                                            |
|              | ● ADITI                                                                                |                                            |
|              | ● VIVASVAT                                                                             |                                            |
|              | ● MANU                                                                                 |                                            |
|              | ● ILA                                                                                  |                                            |
|              | ● PURURAVAS                                                                            |                                            |
|              | ● AYUS                                                                                 |                                            |
|              | ● NAHUSHA                                                                              |                                            |
|              | ● YAYATI                                                                               |                                            |
| 1            | ● PURU                                                                                 | <i>Paushti</i>                             |
| 2            | ● PRAVIRA                                                                              | <i>Shuraseni</i>                           |
| 3            | ● MANASYU                                                                              | <i>Sauviri</i>                             |
| ...          | <i>De opsomming springt terug; Raudrashva is een zoon van Puru.</i>                    |                                            |
| 4            | ● RAUDRASHVA                                                                           | <i>de apsara Misbrakeshi</i>               |
| 5            | ● RICHEYU                                                                              |                                            |
| 6            | ● MATINARA                                                                             |                                            |
| 7            | ● TAMSU                                                                                |                                            |
| 8            | ● ILINA                                                                                | <i>Rathantara</i>                          |
| 9            | ● DUSHYANTA                                                                            | <i>Shakuntala</i>                          |
| 10           | ● BHARATA                                                                              | <i>drie vrouwen, niet bij naam genoemd</i> |
| 11           | ● BHUMANYU                                                                             | <i>Pusbkarini</i>                          |
| 12           | ● SUHOTRA                                                                              | <i>Aikshaki</i>                            |
| 13           | ● AJAMIDHA                                                                             | <i>Dhumini, Nili en Kesbini</i>            |
| 14           | ● RIKSHA                                                                               |                                            |
| 15           | ● SAMVARANA                                                                            | <i>Tapati, de dochter van Surya</i>        |
| 16           | ● KURU                                                                                 | <i>Vabini</i>                              |
| 17           | ● AVIKSHIT                                                                             |                                            |
| 18           | ● PARIKSHIT                                                                            |                                            |
| ...          | <i>Van wie deze Janamejaya afstamt, zegt het epos niet.</i>                            |                                            |
| 19           | ● JANAMEJAYA                                                                           |                                            |
| 20           | ● DHRITARASHTRA                                                                        |                                            |
| ...          | <i>Pratipa is een kleinzoon van Dhritarashtra; van welke zoon, zegt het epos niet.</i> |                                            |
| 21           | ● PRATIPA                                                                              |                                            |
|              | ● SHANTANU                                                                             | <i>zie blz. 274</i>                        |

— van ouder op kind

..... hier geeft de opsomming geen ouder en kind

- **Manu**
- tien kinderen: Vena, Dhrishnu, Narishyan, Nabhaga, Ikshvaku, Karusha, Sharyati, een dochter **Ila**, Prishadhru en Nabhagarishta
- daarnaast vijftig zonen, die elkaar in hun ruzies allemaal te gronde richtten
- **Ila**
- zoon: **Pururavas**. Ila was zijn moeder en zijn vader tegelijk.
- **Pururavas**, vrouw: de apsara Urvashi
- zonen: **Ayus**, Dhimat, Amavasu, Dhridhayus, Vanayus en Shatayus
- **Ayus**, vrouw: de dochter van Svarbhanu
- zonen: **Nahusha**, Vriddhasharman, Rajingaya en Anenas
- **Nahusha** (het epos zegt niet wie zijn vrouw was)
- zes zonen, van wie er vijf genoemd worden: Yati, **Yayati**, Samyati, Ayati en Dhruva
- **Yayati**, vrouwen: Devayani, de dochter van Shukra, en Sharmishtha, de dochter van Vrishaparvan
- zonen van Devayani: Yadu en Turvasu
- zonen van Sharmishtha: Druhyu, Anu en **Puru**

#### *Van Puru tot Pratipa*

1. **Puru**, vrouw: Paushti
  - zonen: **Pravira**, Ishvara en Raudrashva
2. **Pravira**, vrouw: Shuraseni
  - zoon: **Manasyu**
3. **Manasyu**, die over de hele aarde tot aan de vier zeeën heerste; vrouw: Sauviri
  - zonen: Sakta, Sahana en Vagmi

Hier springt de opsomming naar de derde zoon van Puru. Het epos zegt niet hoe de lijn van Pravira op die van Raudrashva overgaat.

4. **Raudrashva**, bij de apsara Mishrakeshi
  - tien zonen: **Richeyu**, Kaksreyu, Vrikeyu, Sthandileyu, Vaneyu, Jaleyu, Tejeyu, Satyeyu, Dharmeyu en Sannateyu
5. **Richeyu**, die als enige over de hele aarde heerste en Anadhrishti werd genoemd (het epos zegt niet wie zijn vrouw was)
  - zoon: **Matinara**
6. **Matinara**, die de rajasuya en het paardenoffer bracht
  - zonen: **Tamsu**, Mahan, Atiratha en Druhyu
7. **Tamsu**

- zoon: **Ilina**, de grootste veroveraar van zijn tijd
- 8. **Ilina**, vrouw: Rathantara
- vijf zonen: **Dushyanta**, Shura, Bhima, Pravasu en Vasu
- 9. **Dushyanta**, vrouw: Shakuntala
- zoon: **Bharata**, die zijn naam aan het geslacht gaf
- 10. **Bharata**, drie vrouwen (het epos noemt hun namen niet)
- negen zonen, die niet op hun vader leken; hun moeders doodden hen
- na een groot offer, dankzij de rishi Bharadvaja: **Bhumanyu** (het epos zegt niet wie zijn moeder was)
- 11. **Bhumanyu**, vrouw: Pushkarini
- zes zonen: **Suhotra**, Suhotri, Suhavih, Sujeya, Diviratha en Kichika
- 12. **Suhotra**, onder wie overal op aarde offerpalen verzezen; vrouw: Aikshaki
- zonen: **Ajamidha**, Sumidha en Purumidha
- 13. **Ajamidha**, zes zonen bij drie vrouwen
- bij Dhumini: **Riksha**
- bij Nili: Dushyanta en Parameshthin; van hen stammen alle Panchala's af
- bij Keshini: Jahnu, Jala en Rupina; van Jahnu stammen de Kushika's af
- 14. **Riksha**
- zoon: **Samvarana**
- 15. **Samvarana**, die duizend jaar verbannen leefde aan de Sindhu en met Vasishtha zijn rijk terugwon; vrouw: Tapati, de dochter van Surya, de zonnegod
- zoon: **Kuru**, naar wie Kurukshetra heet
- 16. **Kuru**, vrouw: Vahini
- vijf zonen: **Avikshit**, Bhavishyanta, Chaitraratha, Muni en Janamejaya
- 17. **Avikshit**
- acht zonen: **Parikshit**, Savalashva, Adhiraja, Viraja, Shalmali, Uchchaihshravas, Bhangakara en Jitari
- in hun geslacht werden zeven grote wagenstrijders geboren, met Janamejaya aan het hoofd (het epos noemt de andere zes niet)
- 18. **Parikshit**
- zonen: Kakshasena, Ugrasena, Chitrasena, Indrasena, Sushena en Bhimase-na
- 19. **Janamejaya** (het epos zegt niet of dit de zoon van Kuru is of een latere Janamejaya, en ook niet van wie hij afstamt)
- acht zonen: **Dhritarashtra**, Pandu, Bahlika, Nishadha, Jamvunada, Kundodara, Padati en Vasati

20. **Dhritarashtra**, die koning werd

- acht zonen, van wie er zeven genoemd worden: Kundika, Hasti, Vitarka, Kratha, Havishshravas, Indrabha en Bhumanyu
- vele kleinzonen, van wie er drie beroemd werden: **Pratipa**, Dharmanetra en Sunetra (het epos zegt niet wie van de zonen hun vader was)

21. **Pratipa** (het epos zegt niet wie zijn vrouw was)

- drie zonen: Devapi, **Shantanu** en Bahlika. Devapi werd asceet; het koninkrijk ging naar Shantanu en Bahlika.

Hier houdt de eerste opsomming op. Het vervolg, van Shantanu tot koning Janamejaya, staat alleen in de tweede.

. . .

### *Het geslacht van Puru volgens de tweede opsomming*

De koningen "zoals Vyasa ze had geteld". De zoon die de lijn voortzet, staat vet.

#### *Van Daksha tot Puru*

Daksha verwekte **Aditi**, Aditi **Vivasvat**, Vivasvat **Manu**, Manu **Ila**, Ila **Pururavas**, Pururavas **Ayus**, Ayus **Nahusha** en Nahusha **Yayati**.

- **Yayati**, vrouwen: Devayani, de dochter van Shukra, en Sharmishtha, de dochter van Vrishaparvan
- zonen van Devayani: Yadu en Turvasu. Van Yadu stammen de Yadava's af.
- zonen van Sharmishtha: Druhyu, Anu en **Puru**. Van Puru stammen de Paurava's af.

#### *Van Puru tot Shantanu*

1. **Puru**, vrouw: Kausalya

- zoon: **Janamejaya**, die drie paardenoffers bracht en daarna het woud in ging

2. **Janamejaya**, vrouw: Ananta, de dochter van Madhava

- zoon: **Prachinvat**, zo genoemd omdat hij alle oostelijke landen veroverde

3. **Prachinvat**, vrouw: Ashmaki, een vrouw uit de Yadava's

- zoon: **Samyati**

4. **Samyati**, vrouw: Varangi, de dochter van Drishadvata

- zoon: **Ahayanti**

5. **Ahayanti**, vrouw: Bhanumati, de dochter van Kritavirya

- zoon: **Sarvabhauma**

6. **Sarvabhauma**, vrouw: Sunanda, de dochter van de koning van Kekaya, die hij met geweld nam

- zoon: **Jayatsena**

7. **Jayatsena**, vrouw: Sushrava, de dochter van de koning van Vidarbha

- zoon: **Avachina**

8. **Avachina**, vrouw: Maryada, ook een prinses van Vidarbha

- zoon: **Arihan**

9. **Arihan**, vrouw: Angi

- zoon: **Mahabhauma**

10. **Mahabhauma**, vrouw: Suyajna, de dochter van Prasenajit

- zoon: **Ayutanayi**, zo genoemd omdat hij een offer bracht waarvoor het vet van tienduizend mannelijke wezens nodig was

11. **Ayutanayi**, vrouw: Kama, de dochter van Prithushravas

- zoon: **Akrodhana**

12. **Akrodhana**, vrouw: Karambha, de dochter van de koning van Kalinga

- zoon: **Devatithi**

13. **Devatithi**, vrouw: Maryada, een prinses van Videha

- zoon: **Arihan**

14. **Arihan**, vrouw: Sudeva, een prinses van Anga

- zoon: **Riksha**

15. **Riksha**, vrouw: Jvala, de dochter van Takshaka, de koning van de slangen

- zoon: **Matinara**

16. **Matinara**, die aan de Sarasvati het offer van twaalf jaar bracht; vrouw: de rivier Sarasvati zelf, die hem na het offer tot man koos

- zoon: **Tamsu**

17. **Tamsu**, vrouw: Kalingi, een prinses

- zoon: **Ilina**

18. **Ilina**, vrouw: Rathantari

- vijf zonen, van wie Dushyanta de oudste was (de andere vier worden hier niet genoemd)

19. **Dushyanta**, vrouw: Shakuntala, de dochter van Vishvamitra

- zoon: **Bharata**, zo genoemd omdat de koning voor hem zorgde nadat de bode van de goden had gesproken

20. **Bharata**, vrouw: Sunanda, de dochter van Sarvasena, de koning van Kashi

- zoon: **Bhumanyu**

21. **Bhumanyu**, vrouw: Vijaya, de dochter van Dasharha
  - zoon: **Suhotra**
22. **Suhotra**, vrouw: Suvarna, de dochter van Ikshvaku
  - zoon: **Hasti**, die de stad stichtte die naar hem Hastinapura heet
23. **Hasti**, vrouw: Yashodhara, een prinses van Trigarta
  - zoon: **Vikunthana**
24. **Vikunthana**, vrouw: Sudeva, een prinses van Dasharha
  - zoon: **Ajamidha**
25. **Ajamidha**, vier vrouwen: Raikeyi, Gandhari, Vishala en Riksha
  - tweeduizendvierhonderd zonen, van wie **Samvarana** de lijn voortzette (het epos zegt niet wie van de vier zijn moeder was)
26. **Samvarana**, vrouw: Tapati, de dochter van Vivasvat, de zoon
  - zoon: **Kuru**
27. **Kuru**, vrouw: Subhangi, een prinses van Dasharha
  - zoon: **Viduratha**
28. **Viduratha**, vrouw: Supriya, uit het geslacht van de Madhava's
  - zoon: **Anashvan**
29. **Anashvan**, vrouw: Amrita, ook uit de Madhava's
  - zoon: **Parikshit**
30. **Parikshit**, vrouw: Suvasa, de dochter van de Vahuda's
  - zoon: **Bhimasena**
31. **Bhimasena**, vrouw: Kumari, een prinses van Kekaya
  - zoon: **Pratishravas**
32. **Pratishravas** (het epos zegt niet wie zijn vrouw was)
  - zoon: **Pratipa**
33. **Pratipa**, vrouw: Sunanda, de dochter van Shibi
  - drie zonen: Devapi, **Shantanu** en Bahlika. Devapi ging al als jongen het woud in als asceet; Shantanu werd koning.

*Van Shantanu tot koning Janamejaya*

34. **Shantanu**
  - bij Ganga: **Devavrata**, die later Bhishma heette
  - bij Satyavati, die hier ook Gandhakali heet: Chitrangada en **Vichitravirya**. Chitrangada werd gedood door de gandharva's voor hij volwassen was.
  - Satyavati had als meisje al een zoon van de rishi Parashara: Dvaipayana, dat is Vyasa.

35. **Vichitravirya**, vrouwen: Ambika en Ambalika, de dochters van de koning van Kashi. Hij stierf kinderloos.

- Op verzoek van Satyavati verwekte Vyasa voor hem drie zonen: Dhritarashtra, **Pandu** en Vidura (de tweede opsomming noemt hun moeders niet).

36. **Dhritarashtra**, vrouw: Gandhari

- honderd zonen, van wie er vier beroemd werden: Duryodhana, Duhshasana, Vikarna en Chitrasena

37. **Pandu**, vrouwen: Kunti, die ook Pritha heet, en Madri

- zonen van Kunti: Yudhishtira van Dharma, Bhima van Vayu en Arjuna van Indra
- zonen van Madri: Nakula en Sahadeva, van de twee Ashvins

38. **De vijf Pandava's**, samen getrouwd met Draupadi

- zonen van Draupadi: Prativindhya (van Yudhishtira), Sutasoma (van Bhima), Shrutakirti (van Arjuna), Shatanika (van Nakula) en Shrutakarman (van Sahadeva)
- Yudhishtira, vrouw: Devika, de dochter van Govasana uit de Shaivya's, gewonnen op een bruidskeuze; zoon: Yaudheya
- Bhima, vrouw: Valandhara, de dochter van de koning van Kashi; zoon: Sarvaga. Eerder, bij Hidimbi: Ghatotkacha
- Arjuna, vrouw: Subhadra, de zuster van Krishna; zoon: **Abhimanyu**
- Nakula, vrouw: Karenumati, een prinses van Chedi; zoon: Niramitra
- Sahadeva, vrouw: Vijaya, de dochter van Dyutimat, de koning van Madra, gewonnen op een bruidskeuze; zoon: Suhotra
- Dat zijn de elf zonen van de Pandava's.

39. **Abhimanyu**, vrouw: Uttara, de dochter van Virata

- zoon: **Parikshit**, dood geboren en door Krishna tot leven gewekt

40. **Parikshit**, vrouw: Madravati

- zoon: **Janamejaya**, de koning aan wie Vaishampayana dit verhaal vertelt

41. **Janamejaya**, vrouw: Vapushtama

- zonen: **Shatanika** en Shankukarna

42. **Shatanika**, vrouw: een prinses van Videha

- zoon: Ashvamedhadatta

. . .

*Waar de opsommingen verschillen*

| <b>Punt</b>                | <b>Eerste opsomming</b>                                                      | <b>Tweede opsomming</b>                                 |
|----------------------------|------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|
| Puru's vrouw en opvolger   | Paushti; Pravira                                                             | Kausalya; Janamejaya                                    |
| Van Puru tot Matinara      | via Pravira en Manasyu, daarna via Raudrashva en Richeyu                     | veertien koningen, van Janamejaya tot Riksha            |
| Ouders van Matinara        | zoon van Richeyu (Anadhrishti)                                               | zoon van Riksha en Jvala                                |
| Moeder van Tamsu           | niet genoemd                                                                 | de rivier Sarasvati                                     |
| Afkomst van Bhumanyu       | na een offer, dankzij Bharadvaja; zijn negen broers gedood                   | zoon van Bharata en Sunanda van Kashi                   |
| Van Suhotra tot Ajamidha   | Ajamidha is de zoon van Suhotra                                              | Suhotra, Hasti, Vikunthana, Ajamidha                    |
| Hasti en Hastinapura       | geen stichter Hasti; wel een Hasti bij de zonen van een latere Dhritarashtra | Hasti sticht Hastinapura                                |
| Van Ajamidha tot Samvarana | via Riksha, de zoon van Dhumini                                              | Samvarana is een van de 2400 zonen van Ajamidha         |
| Kuru's vrouw               | Vahini                                                                       | Subhangi                                                |
| Van Kuru tot Pratipa       | via Avikshit, Parikshit, Janamejaya en Dhritarashtra; Pratipa een kleinzoon  | Viduratha, Anashvan, Parikshit, Bhimasena, Pratishravas |
| Pratipa's vrouw            | niet genoemd                                                                 | Sunanda, de dochter van Shibi                           |
| Waar de opsomming ophoudt  | bij de zonen van Pratipa                                                     | bij de achterkleinzoon van koning Janamejaya            |

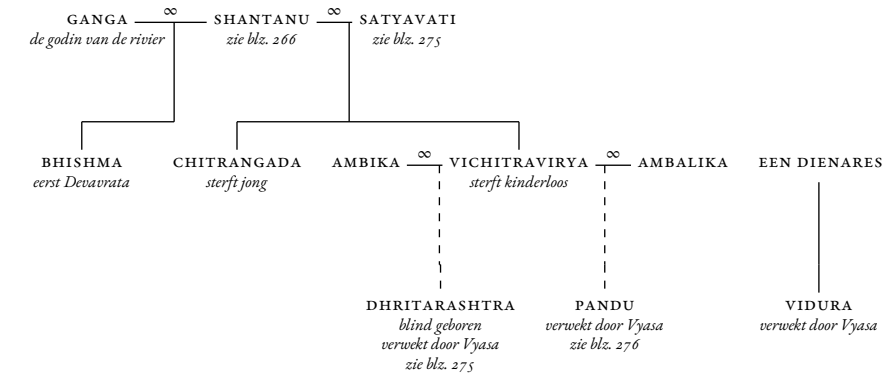
Verderop in het verhaal verschilt het epos ook met zichzelf over Pratipa (hier drie zonen; in het verhaal van Ganga, in hoofdstuk 12, blijft hij kinderloos tot zijn ouderdom en krijgt dan Shantanu), over de naam van Shantanu en over de namen van twee zonen van Draupadi.

. . .

*De hoofdpersonen van dit deel*

HET HUIS VAN KURU

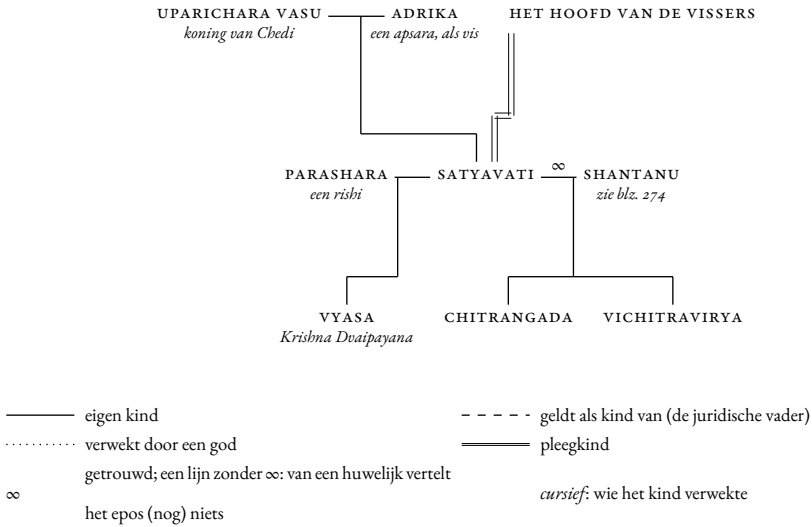
*Zo ver als deel 1 het vertelt.*



- eigen kind  
 ..... verwekt door een god  
 — getrouwd; een lijn zonder ∞: van een huwelijk vertelt  
 ∞ het epos (nog) niets  
 - - - - - geldt als kind van (de juridische vader)  
 = pleegkind  
*cursief*: wie het kind verwekte

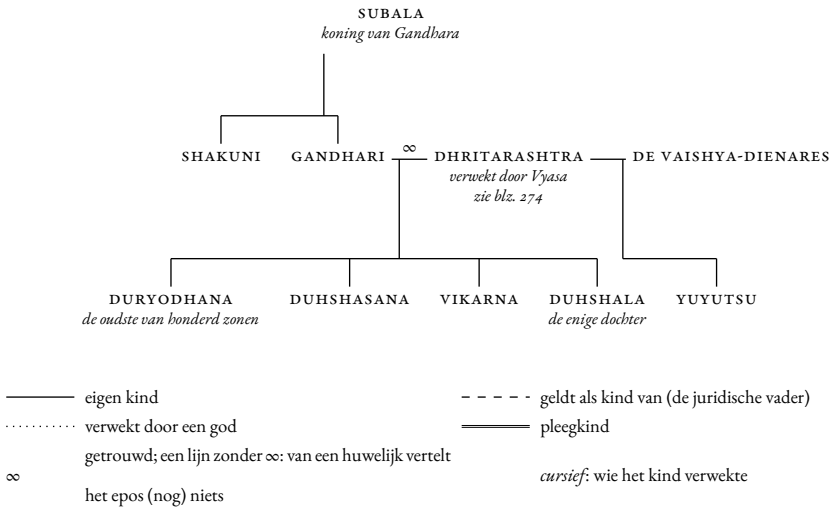
Vidura is de zoon van een dienaar die niet vrij was. Ambika stuurde haar in haar plaats naar Vyasa. De tweede opsomming rekent hem bij de drie zonen die Vyasa "voor zijn broer" verwekte; het verhaal zelf zegt niet of hij ook als zoon van Vichitravirya gold.

## S A T Y A V A T I E N V Y A S A

*Zo ver als deel 1 het vertelt.*

Vyasa is zo de halfbroer van Chitrangada en Vichitravirya, en Bhishma is hun halfbroer langs de kant van Shantanu.

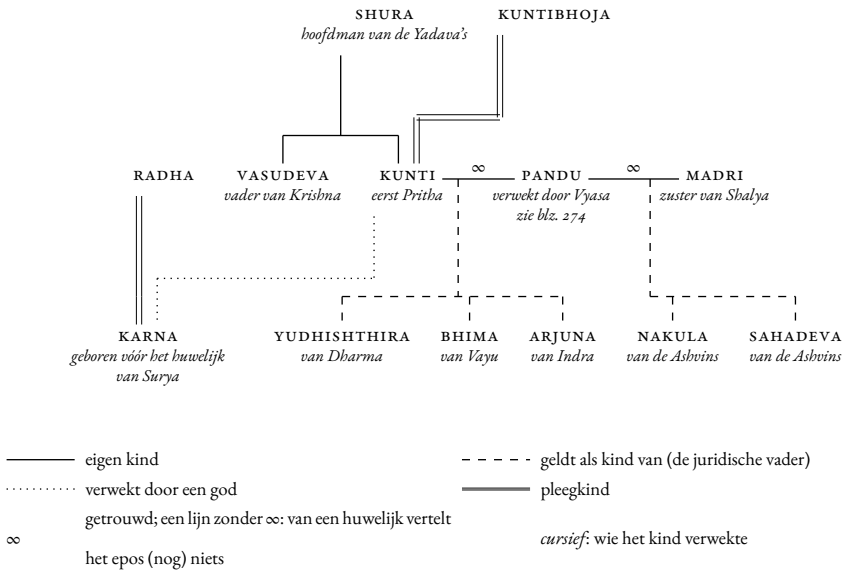
## D E Z O N E N V A N D H R I T A R A S H T R A

*Zo ver als deel 1 het vertelt.*

De honderd zonen en Duhshala werden geboren uit de klomp vlees die Gandhari baarde en die Vyasa in honderdeen delen verdeelde. In de lijst van hun namen noemt het epos Yuyutsu als tweede, al was hij de zoon van een andere moeder; waarom, zegt het epos niet.

# KUNTI, MADRI EN DE ZONEN VAN PANDU

*Zo ver als deel 1 het vertelt.*



Pandu kon zelf geen kinderen verwekken zonder te sterven: een rishi die hij in de gedaante van een hert had gedood, had hem vervloekt dat hij zou sterven zodra hij met een van zijn vrouwen sliep. Kunti riep met de mantra van Durvasa drie goden bij zich, en Madri met dezelfde mantra de Ashvins, de tweelinggoden. Kuntibhoja was de zoon van de zuster van Shura's vader. Krishna is zo een neef van de Pandava's, en Karna is hun halfbroer; dat laatste wist bijna niemand.

. . .

*Namen die op elkaar lijken*

- **Chitrangada**, drie keer. De zoon van Shantanu en Satyavati, de oudere broer van Vichitravirya. De koning van de gandharva's die hem doodt en die ook Chitrangada heet. En in deel 2 Chitrangada van Manipura, een prinses die met Arjuna trouwt en met de prins niets gemeen heeft dan de naam.
- **Twee Manu's**. Manu, de zoon van Brahma, en Manu, de zoon van Vivasvat, de zon. Van de tweede stammen alle mensen af, en hij staat aan het begin van het geslacht van Puru. Waar het verhaal "een van de Manu's" zegt, zegt het epos niet welke.
- **Shalva en Shalya**. Shalva is de heer van Saubha, die Bhishma uitdaagt toen die de prinsessen van Kashi meenam, en die Amba in haar hart tot man had gekozen. Shalya is de koning van Madra en de broer van Madri.
- **Bahlika en de Valhika's**. Bahlika is de broer van Shantanu en de vader van Somadatta. De Valhika's zijn een volk: het volk van Madra, waarover Shalya regeert. In de eerste opsomming heet ook een van de zonen van een vroegere koning Janamejaya Bahlika.
- **Vasudeva**. Vasudeva is de vader van Krishna, de zoon van Shura en de broer van Kunti. Maar ook Krishna zelf wordt Vasudeva genoemd: de zoon van Vasudeva. In het Sanskriet klinken de namen iets anders; in dit boek zijn ze gelijk gespeld.
- **Krishna Dvaipayana en Krishna**. Krishna betekent de donkere. Krishna Dvaipayana, de donkere die op een eiland geboren werd, is Vyasa, de zoon van Satyavati en Parashara. Krishna, de zoon van Vasudeva, is iemand anders. In deel 2 komt daar nog Krishnaa bij, een naam van Draupadi.
- **Twee Jaratkaru's**. De rishi Jaratkaru trouwde met een vrouw die dezelfde naam droeg: Jaratkaru, de zuster van Vasuki, de koning van de naga's. Hun zoon is Astika.
- **Kashyapa**. Kashyapa de rishi is een van de grote stamvaders: de vader van de Aditya's, van de naga's, van Garuda en van Aruna. Kashyapa de arts is een andere brahmaan met dezelfde naam, die koning Parikshit van het gif van Takshaka wilde genezen.
- **In de stambomen zelf** komen oude koningen voor met de namen van latere mensen. Janamejaya heet een zoon van Puru, een zoon van Kuru en de koning die dit verhaal hoort. Parikshit, Bhimasena (ook een naam van Bhima), Dhritarashtra, Pandu, Hasti en Bhumanyu zijn ook namen van vroegere

prinsen en koningen in de lijn. Shura is ook een zoon van Ilina, Druhyu ook een zoon van Matinara, Riksha tegelijk een koning en een vrouw van Ajamidha, en Gandhari ook een andere vrouw van Ajamidha. Suhotra heet zowel de kleinzoon van Bharata als de zoon van Sahadeva, en Shatanika zowel de zoon van Nakula als de zoon van koning Janamejaya. Uchchaihshravas is het paard dat bij de karning uit de oceaan opsteeg en ook een kleinzoon van Kuru. Kama is de god van de liefde en ook de vrouw van Ayutanayi. Drie verschillende vrouwen heten Sunanda, twee Maryada, twee Sudeva en twee Vijaya.

# Personages

Wie is wie in deel 1. De personen staan per boek, in de volgorde waarin ze optreden.

- Na de naam staat het hoofdstuk waarin de naam, of een van de andere namen tussen haakjes, voor het eerst in het verhaal staat. Veel namen noemt Sauti al in de opening (hoofdstuk 1), vaak lang voordat iemand werkelijk optreedt. Zo iemand staat bij het boek waarin hij of zij optreedt. Daarna staat ook het hoofdstuk waar dat gebeurt: *hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 13*.
- Tussen haakjes staan andere namen en vaste bijnamen, alleen als ze in deel 1 in het verhaal voorkomen.
- Sommige personen treden in deel 1 niet op. De opening en de geboortelijsten noemen ze alleen alvast. Zij staan in het laatste deel van deze lijst.
- Voor namen die op elkaar lijken (twee Jaratkaru's, twee Kashyapa's, twee Manu's, drie Chitrangada's, Shalva en Shalya, Krishna en Krishna Dvaipayana) zie de stambomen, *Namen die op elkaar lijken*. Begrippen staan in de woordenlijst.

Achter in het boek staat een register van alle namen, met de bladzijden waar ze voorkomen.

. . .

## *Boek I · Het slangenoffer (hoofdstuk 1–7)*

**Sauti** (Ugrashrava; zoon van de suta) — hoofdstuk 1

Een suta, de zoon van Lomaharshana, die zelf een leerling van Vyasa was en het verhaal van Astika al eerder in Naimisha vertelde (hoofdstuk 3). Sauti komt in het woud van Naimisha en vertelt de rishi's wat hij bij het slangenoffer van koning Janamejaya heeft gehoord. Hij is de verteller van boek I.

**Vyasa** (Krishna Dvaipayana; Dvaipayana; Krishna; de ordenaar) —

hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 275

De dichter van de Mahabharata, zoon van Satyawati en de rishi Parashara. Hij ordende de Veda. Zijn gedicht zegt hij voor aan Ganesha, en hij laat het door Vaishampayana voordragen. In boek III verwekt hij voor het uitgestorven huis

van de Kuru's drie zonen: Dhritarashtra, Pandu en Vidura (hoofdstuk 13). Om zijn donkere huid heet hij ook Krishna (hoofdstuk 13), maar hij is een ander dan Krishna, de zoon van Vasudeva.

**Brahma** (de Grootvader; de Zelfgeborene) — hoofdstuk 1

De god die uit het oerei voortkwam en de schepselen voortbracht. Hij geeft gunsten en beschikt: hij bekrachtigt de vloek van Kadru (hoofdstuk 4), geeft Shesha de aarde te dragen (hoofdstuk 5) en vervloekt Mahabhishta (hoofdstuk 12).

**Ganesha** — hoofdstuk 1

De aanvoerder van de gana's, de scharen van Shiva. Hij schrijft het gedicht op terwijl Vyasa het voorzegt, op voorwaarde dat zijn pen nooit stil hoeft te staan (hoofdstuk 1).

**Narada** — hoofdstuk 1

Een hemelse rishi. Hij droeg het gedicht aan de goden voor (hoofdstuk 1) en leerde de zonen van Daksha het samkhya (hoofdstuk 10). Bij de geboorte van Arjuna zingt hij mee met de gandharva's (hoofdstuk 16).

**Sanjaya** — hoofdstuk 1

De zoon van Gavalgana, wagenmenner en raadsman van Dhritarashtra. In de opening troost hij de blinde koning na de oorlog met een rede over de Tijd (hoofdstuk 1).

**Parashurama** (Rama, de zoon van Jamadagni) — hoofdstuk 1

Een held uit het brahmaanse geslacht van Bhrigu. Hij roeide de kshatriya's keer op keer uit en maakte bij Samantapanchaka vijf meren van bloed (hoofdstuk 1). Hij is een ander dan Rama, de zoon van Dasharatha. Zijn daden komen terug in hoofdstuk 8 en 13.

**Janamejaya** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 2

Koning van de Kuru's in Hastinapura, de zoon van Parikshit. Zijn broers Shrutasena, Ugrasena en Bhimasena halen zich de vloek van Sarama op de hals (hoofdstuk 2). Hij trouwt met Vapushtama, een prinses van Kashi (hoofdstuk 6). Om de dood van zijn vader te wreken houdt hij een slangenoffer (hoofdstuk 7). Bij dat offer vertelt Vaishampayana hem het hele verhaal van zijn voorouders (hoofdstuk 8).

**Sarama** — hoofdstuk 2

De hondin van de goden. De broers van Janamejaya slaan haar jong, en daarom vervloekt ze hen: er zal onheil komen wanneer ze er het minst op bedacht zijn (hoofdstuk 2).

**Ayoda-Dhaumya en zijn leerlingen Aruni (Uddalaka), Upamanyu en****Veda** — hoofdstuk 2

Een rishi die zijn drie leerlingen zware proeven laat doorstaan (hoofdstuk 2). Aruni gaat zelf in een bres in de waterloop liggen en krijgt daarom de naam Uddalaka. Upamanyu mag niets meer eten, wordt blind en krijgt zijn ogen terug van de Ashvins. Veda wordt later zelf leraar, van Utanka en van de koningen Janamejaya en Paushya.

**De Ashvins** (de tweelinggoden) — hoofdstuk 1 · treden op in hoofdstuk 2

De tweelingartsen van de goden. Ze geven Upamanyu zijn ogen terug (hoofdstuk 2) en zijn de vaders van Nakula en Sahadeva (hoofdstuk 16).

**Utanka** — hoofdstuk 2

Een leerling van Veda. Als geschenk voor zijn leraar haalt hij de oorringen van de koningin van Paushya, en hij moet ze op Takshaka terugwinnen. Uit wraak zet hij Janamejaya aan tot het slangenoffer (hoofdstuk 2 en 7).

**Paushya** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 2

Een koning. Zijn koningin geeft Utanka haar oorringen. Hij en Utanka vervloeken elkaar om een maaltijd die onrein bleek (hoofdstuk 2).

**Takshaka** (de koning van de slangen) — hoofdstuk 2

Een naga-koning. Hij steelt de oorringen van Utanka (hoofdstuk 2) en doodt koning Parikshit (hoofdstuk 6). Bij het slangenoffer zoekt hij bescherming bij Indra (hoofdstuk 7), en Astika houdt hem boven het vuur (hoofdstuk 7).

**Indra** (de koning van de goden; Purandara; hij van de honderd offers; de god met de duizend ogen) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 2

De koning van de goden, met de bliksem als wapen. Hij helpt Utanka (hoofdstuk 2), vecht met Garuda om de amrita (hoofdstuk 5) en vreest de ascese van asceten en koningen (hoofdstuk 8 en 9). Hij is de vader van Arjuna (hoofdstuk 16).

**Airavata en Dhritarashtra, de naga's** — hoofdstuk 2

Twee broers onder de naga's, die Utanka in zijn lofzang noemt (hoofdstuk 2). Airavata is niet de olifant van Indra. Dhritarashtra draagt dezelfde naam als de blinde koning.

**Shaunaka** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 3

Het hoofd van de asceten in Naimisha, die daar een offer van twaalf jaar houdt. Hij stelt Sauti de vragen. Via Ruru en Shunaka stamt hij af van Bhrigu (hoofdstuk 3).

**Agni** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 3

De god van het vuur, 'de mond van de goden', die de offergaven naar de goden brengt. Omdat hij niet durft te liegen, wijst hij Puloma aan de rakshasa aan, en Bhrigu vervloekt hem daarom (hoofdstuk 3).

**Bhrigu** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 3

Een grote rishi, door Brahma uit het vuur voortgebracht. Hij is de stamvader van een beroemd geslacht, waartoe Shaunaka, Shukra en Parashurama behoren. Hij vervloekt Agni (hoofdstuk 3).

**Puloma** (de vrouw van Bhrigu) — hoofdstuk 3

De moeder van Chyavana. Een rakshasa met dezelfde naam ontvoert haar, en haar tranen worden de rivier Vadhusara. Het verhaal heet naar haar Pauloma (hoofdstuk 3).

**Puloma** (de rakshasa) — hoofdstuk 3

Een rakshasa die de vrouw van Bhrigu wil wegvoeren, omdat ze eerst aan hem beloofd was. Bij de aanblik van het kind Chyavana verbrandt hij tot as (hoofdstuk 3).

**Chyavana** — hoofdstuk 3

De zoon van Bhrigu en Puloma. Hij 'viel uit het lichaam van zijn moeder' toen zij werd ontvoerd, en daaraan dankt hij zijn naam (hoofdstuk 3). Later is hij de leraar van Astika (hoofdstuk 7).

**Ruru** — hoofdstuk 3

De zoon van Pramati en de apsara Ghritachi, en een kleinzoon van Chyavana. Hij geeft de helft van zijn levensduur om zijn bruid Pramadvara terug te krijgen, en daarna zweert hij elke slang te doden. Van zijn vader hoort hij het verhaal van Astika (hoofdstuk 3).

**Pramadvara** — hoofdstuk 3

De dochter van de apsara Menaka en Vishvavasu, een koning van de gandharva's. De asceet Sthulakesha voedt haar op. Ze sterft aan een slangenbeet en staat weer op met de helft van het leven van Ruru (hoofdstuk 3). Hun zoon Shunaka is de voorvader van Shaunaka (hoofdstuk 3).

**Menaka** — hoofdstuk 3

De voornaamste van de apsara's. Ze laat twee dochters na hun geboorte achter aan een rivier: Pramadvara (hoofdstuk 3) en Shakuntala, de dochter van Vishvamitra (hoofdstuk 9).

**Kama** — hoofdstuk 3

De god van de liefde. Hij helpt Menaka bij Vishvamitra (hoofdstuk 9). In hoofdstuk 8 is hij een zoon van Dharma.

**Yama** (Dharmaraja; de koning van de doden) — hoofdstuk 3

De god van de dood, een zoon van Vivasvat, de zon (hoofdstuk 9 en 10). In hoofdstuk 3 heet hij ook Dharma, en hij laat Pramadvara opstaan voor de helft van het leven van Ruru. Zie de woordenlijst, *dharma*, *Dharma* en *Yama*.

**Sahasrapat** — hoofdstuk 3

Een rishi. Door de vloek van zijn vriend Khagama werd hij een slang zonder gif. Als hij Ruru ziet, krijgt hij zijn gedaante terug. Hij leert Ruru dat het sparen van leven de hoogste dharma van een brahmaan is (hoofdstuk 3).

**Jaratkaru** (de rishi) — hoofdstuk 3

Een rondtrekkende asceet. Hij trouwt alleen om zijn voorouders te redden, met een vrouw die zijn eigen naam draagt. Hij verlaat haar met het woord 'Er is' (hoofdstuk 7).

**Vasuki** (de koning van de naga's) — hoofdstuk 3

Hij was het touw toen de oceaan werd gekarnd (hoofdstuk 4). Om de slangen te redden geeft hij zijn zuster aan de rishi Jaratkaru (hoofdstuk 3 en 7). Bij het slangenoffer roept hij de hulp van zijn neef Astika in (hoofdstuk 7).

**Jaratkaru** (de zuster van Vasuki) — hoofdstuk 3

Een nagi die met de rishi Jaratkaru trouwt. Ze wekt haar man voor de riten van de schemering, en daarom verlaat hij haar. Ze is de moeder van Astika (hoofdstuk 7).

**Astika** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 7

De zoon van de rishi Jaratkaru en de zuster van Vasuki, en een leerling van Chyavana. Zijn naam komt van asti, 'er is'. Als jongen prijst hij Janamejaya zo dat hij een gunst mag vragen, en hij vraagt dat het slangenoffer ophoudt. Met 'Blijf!' houdt hij Takshaka boven het vuur (hoofdstuk 7).

**Kadru** — hoofdstuk 4 (in hoofdstuk 3 al als 'de moeder van de naga's')

Een dochter van Daksha en een vrouw van Kashyapa: de moeder van de duizend slangen. Met bedrog wint ze een weddenschap van haar zuster Vinata. Haar zonen die niet willen helpen, vervloekt ze: ze zullen verbranden bij het offer van Janamejaya (hoofdstuk 4).

**Vinata** — hoofdstuk 4

De zuster van Kadru, de moeder van Aruna en Garuda. Ze verliest de weddenschap om de kleur van het paard Uchchaihshravas en moet Kadru als slavin dienen (hoofdstuk 4 en 5).

**Kashyapa** (de rishi) — hoofdstuk 4

Een van de grote stamvaders, een zoon van Marichi (hoofdstuk 8). Hij is de vader van de goden, de asura's en de naga's, en van Aruna en Garuda. Hij is een ander dan Kashyapa de arts.

**Daksha** — hoofdstuk 4 (in hoofdstuk 4 al als 'een prajapati') ·

zie stamboom, blz. 266

Een prajapati, stamvader van de schepselen. Hij geeft zijn dochters aan Kashyapa, Dharma en Soma (hoofdstuk 8 en 10).

**Aruna** — hoofdstuk 4

De oudste zoon van Vinata, uit het ei dat te vroeg werd gebroken. Hij vervloekt zijn moeder en wordt de wagenmenner van Surya, de zonnegod: 'Elke morgen verschijnt hij in het eerste rode licht' (hoofdstuk 4 en 5).

**Garuda** (Suparna, de vogel met de prachtige veren; de koning van de vogels) — hoofdstuk 4

De zoon van Kashyapa en Vinata. Om zijn moeder vrij te krijgen rooft hij de amrita, zonder er zelf van te drinken. Hij wordt het rijdier van Vishnu, en de slangen worden zijn voedsel (hoofdstuk 5).

**Surya** (Vivasvat; de zonnegod) — hoofdstuk 4 · zie stamboom, blz. 266

De zonnegod. Als niemand hem tegen Rahu helpt, wil hij de wereld verbranden (hoofdstuk 5). Hij is de vader van Yama en van Manu (hoofdstuk 10), van Tapati (hoofdstuk 11) en, bij Kunti, van Karna (hoofdstuk 14).

**Vishnu** (Narayana) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 4

De god die de wereld in stand houdt. Hij neemt de gedaante van een vrouw aan om de asura's de amrita af te nemen (hoofdstuk 4) en maakt Garuda tot zijn rijdier (hoofdstuk 5). Hij belooft op aarde geboren te worden (hoofdstuk 8).

**Nara** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 4

De goddelijke rishi die altijd aan de zijde van Narayana staat. Hij vecht mee in de strijd om de amrita (hoofdstuk 4). Volgens hoofdstuk 8 wordt Arjuna uit hem geboren.

**Shesha** (Ananta, de Eindeloze) — hoofdstuk 4

De eerstgeboren slang, de oudere broer van Vasuki. Hij keert zich af van zijn broers en draagt op bevel van Brahma de aarde op zijn hoofd (hoofdstuk 5). Balarama is een deel van hem (hoofdstuk 8).

**Soma** — hoofdstuk 4

De maangod, die uit de gekarde oceaan oprees. Hij wijst Rahu aan (hoofdstuk 4). Zijn zoon Varchas laat hij als Abhimanyu op aarde geboren worden, maar niet langer dan zestien jaar (hoofdstuk 8).

**Shiva** (Sthanu; Rudra; Hara; Maheshvara, de Grote Heer; Nilakantha, de blauwkelige) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 4

Hij slikt het gif Kalakuta en houdt het in zijn keel (hoofdstuk 4). Gandhari krijgt van hem de gunst van honderd zonen (hoofdstuk 14).

**Rahu** — hoofdstuk 4

Een danava die als god vermomd van de amrita drinkt en door Vishnu wordt onthoofd. Zijn hoofd verslindt sindsdien de zon en de maan, bij elke verduistering (hoofdstuk 4 en 5).

**Brihaspati** (Suraguru) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 5

De leraar en priester van de goden, een zoon van Angiras. Hij is de vader van Kacha (hoofdstuk 10). In hoofdstuk 13 vervloekt hij het ongeborn kind van zijn broer Utathya.

**Vayu** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 5

De god van de wind. Hij verdrijft het stof dat Garuda opjaagt (hoofdstuk 5) en helpt Menaka bij Vishvamitra (hoofdstuk 9). Hij is de vader van Bhima (hoofdstuk 16).

**Parikshit** (de zoon van Abhimanyu) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 6

De koning van de Kuru's, de vader van Janamejaya en een kleinzoon van Arjuna. Op jacht legt hij een dode slang over de schouder van een zwijgende asceet, en daarom brengt Takshaka hem de dood (hoofdstuk 6 en 7).

**Shamika** — hoofdstuk 6

De zwijgende rishi die door Parikshit wordt beledigd. Hij vergeeft de koning en laat hem door zijn leerling Gauramukha waarschuwen (hoofdstuk 6).

**Shringin** — hoofdstuk 6

De zoon van Shamika, 'die uit een koe geboren was' (hoofdstuk 7). Zijn vriend Krishna vertelt hem van de belediging, en in zijn drift vervloekt Shringin de koning (hoofdstuk 6).

**Kashyapa** (de arts) — hoofdstuk 2 · treedt op in hoofdstuk 6

Een brahmaan en arts die Parikshit van het gif van Takshaka wil redden. Hij laat zich door de slang afkopen (hoofdstuk 6). Hij is een ander dan de rishi Kashyapa.

**Manu** (de zoon van Brahma) — hoofdstuk 6

Een van de twee Manu's. Zijn woorden over koningschap, huwelijk en zonen worden telkens aangehaald (hoofdstuk 6, 9 en 15). Hij is een ander dan Manu, de zoon van Vivasvat (boek II).

. . .

### *Boek II · De voorouders (hoofdstuk 8–11)*

**Vaishampayana** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 8

Een leerling van Vyasa. Op diens bevel vertelt hij bij het slangenoffer aan Janamejaya het hele verhaal. Vanaf hoofdstuk 8 is hij de verteller.

**Uparichara Vasu** (Vasu; Uparichara) — hoofdstuk 1 · treedt op in

hoofdstuk 8 · zie stamboom, blz. 275

De koning van Chedi, een vriend van Indra, die in een wagen van kristal door de lucht rijdt. Zijn zaad valt in de Yamuna en wordt ingeslikt door Adrika, een apsara die door een vloek als vis leeft. Zo worden Satyavati en haar broer Matsya geboren (hoofdstuk 8).

**Satyavati** (Gandhavati; Yojanagandha) — hoofdstuk 1 · treedt op in

hoofdstuk 8 · zie stamboom, blz. 274

De dochter van Vasu. Ze groeit op bij de vissers en zet mensen over de Yamuna. Bij de rishi Parashara krijgt ze Vyasa (hoofdstuk 8), en later trouwt ze met koning Shantanu (hoofdstuk 12). Als het huis van de Kuru's uitsterft, roept zij Vyasa (hoofdstuk 13). Aan het slot gaat ze het woud in, waar ze haar lichaam verlaat (hoofdstuk 16).

**Parashara** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 8 · zie stamboom, blz. 275

Een rishi, de zoon van Shakti (hoofdstuk 8). Op de Yamuna hult hij Satyavati in een mist en verwekt hij bij haar Vyasa. Ook neemt hij haar vislucht weg en geeft haar een zoete geur (hoofdstuk 8).

**Aarde** (de godin) — hoofdstuk 7 · treedt op in hoofdstuk 8

De Aarde in persoon. Bij Brahma klaagt ze dat ze het gewicht van de asura's die op aarde geboren zijn, niet meer kan dragen (hoofdstuk 8).

**Aditi, Diti en Danu** — hoofdstuk 8 · zie stamboom, blz. 266

Dochters van Daksha en vrouwen van Kashyapa. Aditi is de moeder van de goden, Diti van de daitya's en Danu van de danava's (hoofdstuk 8).

**Dushyanta** — hoofdstuk 9 · zie stamboom, blz. 266

Een koning uit het geslacht van Puru. In de hermitage van Kanva trouwt hij met Shakuntala. Aan zijn hof ontkent hij haar later, tot een stem uit de lucht haar gelijk geeft (hoofdstuk 9).

**Kanva** — hoofdstuk 9

Een rishi uit het geslacht van Kashyapa, aan de rivier de Malini, en de pleegvader van Shakuntala. Later leidt hij de offers van Bharata (hoofdstuk 9).

**Shakuntala** — hoofdstuk 9

De dochter van de rishi Vishvamitra en de apsara Menaka. Kanva voedt haar op. Ze trouwt met Dushyanta volgens de vorm die naar de gandharva's heet, en aan zijn hof eist ze haar recht op en dat van haar zoon (hoofdstuk 9).

**Vishvamitra** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 9

Een machtige rishi die als kshatriya werd geboren en door zijn ascese brahmaan werd. Indra stuurt Menaka om zijn ascese te breken (hoofdstuk 9).

**Bharata** (Sarvadamana) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 9 ·

zie stamboom, blz. 266

De zoon van Dushyanta en Shakuntala, die als kind leeuwen aan bomen vastbindt. Hij wordt heerser over de hele aarde, en naar hem heet het geslacht van de Bharata's (hoofdstuk 9).

**Manu** (de zoon van Vivasvat) — hoofdstuk 10 · zie stamboom, blz. 266

De zoon van de zon en de broer van Yama. Van hem stammen alle mensen af, de manava's (hoofdstuk 10). Hij is een ander dan Manu, de zoon van Brahma.

**Pururavas** — hoofdstuk 6 · treedt op in hoofdstuk 10 ·

zie stamboom, blz. 266

De zoon van Ila, een dochter van Manu: 'men zegt dat Ila zijn moeder en zijn vader tegelijk was'. Hij haalt de apsara Urvashi bij de gandharva's vandaan. Omdat hij de brahmanen berooft, komt hij door de vloek van de rishi's om (hoofdstuk 10).

**Yayati** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 10 · zie stamboom, blz. 266

De zoon van koning Nahusha, die de rishi's belasting liet betalen (hoofdstuk 10). Yayati trouwt met Devayani en Sharmishtha. Door de vloek van Shukra wordt hij oud, en zijn jongste zoon Puru neemt zijn ouderdom over (hoofdstuk 10 en 11). Later valt hij uit de wereld van de goden, en zijn kleinzonen vangen hem op (hoofdstuk 11).

**Puru** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 10 · zie stamboom, blz. 266

De jongste zoon van Yayati en Sharmishtha. Hij geeft zijn vader zijn jeugd en wordt zijn opvolger. Hij is de stamvader van de Paurava's, het geslacht waaruit de Kuru's voortkomen (hoofdstuk 11).

**Yadu, Turvasu, Druhyu en Anu** — hoofdstuk 1 · treden op in hoofdstuk 11

De vier oudste zonen van Yayati. Ze weigeren hun vader hun jeugd en worden daarom vervloekt. Van Yadu stammen de Yadava's af (hoofdstuk 11).

**Shukra** — hoofdstuk 8 · treedt op in hoofdstuk 10

De zoon van Bhrigu, leraar en priester van de asura's. Hij kent de kunst om doden tot leven te wekken. Zonder het te weten drinkt hij zijn leerling Kacha op, met zijn wijn (hoofdstuk 10). Hij is de vader van Devayani.

**Devayani** — hoofdstuk 10 · treedt op in hoofdstuk 10

De dochter van Shukra. Ze houdt van Kacha. Sharmishtha gooit haar in een put, en ze trouwt met koning Yayati, die haar eruit trok (hoofdstuk 10).

**Vrishaparvan** — hoofdstuk 8 · treedt op in hoofdstuk 10

De koning van de asura's en de vader van Sharmishtha. Om Shukra te houden geeft hij Devayani wat ze vraagt (hoofdstuk 10).

**Kacha** — hoofdstuk 10

De zoon van Brihaspati. Als leerling van Shukra komt hij de kunst leren om doden tot leven te wekken. De asura's doden hem drie keer, de derde keer in de wijn van zijn leraar (hoofdstuk 10).

**Sharmishtha** — hoofdstuk 10 · treedt op in hoofdstuk 10

De dochter van Vrishaparvan, de koning van de asura's. Ze moet de dienaar van Devayani worden. In het geheim krijgt ze drie zonen van Yayati, onder wie Puru (hoofdstuk 10).

**Ashtaka, Pratardana, Vasumat en Shibi** — hoofdstuk 11

Vier koningen, kleinzonen van Yayati via zijn dochter. Ze bieden de vallende Yayati hun eigen werelden aan, en met hem rijden ze in vijf gouden wagens naar de wereld van de goden (hoofdstuk 11).

**Vasishtha** (Apava) — hoofdstuk 7 · treedt op in hoofdstuk 11

Een grote brahmaanse rishi, zoon van Varuna. Hij wordt de huispriester van Samvarana (hoofdstuk 11). Als Apava vervloekt hij de Vasu's, omdat ze Nandini stelen, de koe die elke wens vervult (hoofdstuk 12). Bhishma leert bij hem de Veda (hoofdstuk 12).

**Samvarana** — hoofdstuk 11 · zie stamboom, blz. 266

Een koning van de Bharata's. Hij wordt verdreven en wint met Vasishtha zijn rijk terug. Bij Tapati, de dochter van Surya, krijgt hij Kuru (hoofdstuk 11).

**Kuru** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 11 · zie stamboom, blz. 266

De zoon van Samvarana en Tapati. Naar hem heten de Kuru's en het veld van Kurukshetra (hoofdstuk 11).

**Pratipa** — hoofdstuk 11 · zie stamboom, blz. 266

Een koning van de Kuru's, de vader van Devapi, Shantanu en Bahlika (hoofdstuk 11). Ganga gaat op zijn rechterdij zitten, en hij neemt haar aan als toekomstige vrouw van zijn zoon (hoofdstuk 12).

**Devapi en Bahlika** — hoofdstuk 11

De broers van Shantanu. Devapi wordt asceet (hoofdstuk 11). Bahlika leeft nog in hoofdstuk 16: met zijn zoon Somadatta gaat hij Kunti en de rishi's tegemoet.

. . .

*Boek III · Het huis van de Kuru's (hoofdstuk 12–16)*

**Mahabhisha** — hoofdstuk 12 · zie Shantanu (vorige geboorte) ♣CHAR-SHANTANU

**Ganga** (de godin van de rivier) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 12 · zie stamboom, blz. 274

De godin van de rivier, die 'langs drie wegen stroomt'. Ze wordt de vrouw van Shantanu. Zeven van haar zonen werpt ze in de rivier, om de Vasu's te bevrijden, en de achtste, Bhishma, laat ze leven (hoofdstuk 12).

**Shantanu** (vorige geboorte: Mahabhisha) — hoofdstuk 8 · treedt op in hoofdstuk 12 · zie stamboom, blz. 266

De zoon van Pratipa en koning van de Kuru's in Hastinapura. Hij trouwt met Ganga, en later met Satyawati. Om dat huwelijk mogelijk te maken legt zijn zoon Bhishma zijn gelofte af (hoofdstuk 12). In een vorig leven was hij Mahabhisha, een koning in de hemel van de goden die naar Ganga staarde; daarom vervloekte Brahma hem tot een nieuwe geboorte op aarde (hoofdstuk 12).

**Bhishma** (Devavrata; Gangeya; Gangadatta; vorige geboorte: Dyū) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 12 · zie stamboom, blz. 274

De achtste zoon van Shantanu en Ganga. Hij zweert af te zien van de troon en van kinderen, zodat zijn vader met Satyawati kan trouwen, en heet sindsdien Bhishma, 'de ontzagwekkende'. Zijn vader geeft hem de gunst te sterven wanneer hij dat zelf wil (hoofdstuk 12). Hij bestuurt het rijk voor zijn jonge broer en daarna voor diens zonen, en hij haalt de bruiden voor het huis (hoofdstuk 13 en 14).

**Het hoofd van de vissers** — hoofdstuk 12 · zie stamboom, blz. 275

De pleegvader van Satyavati. Hij geeft Shantanu zijn dochter alleen als haar zoon de troon krijgt (hoofdstuk 12).

**Chitrangada** (de zoon van Shantanu) — hoofdstuk 13 ·

zie stamboom, blz. 274

De oudste zoon van Shantanu en Satyavati. Hij wordt koning en wordt na drie jaar strijd gedood door een koning van de gandharva's die ook Chitrangada heet (hoofdstuk 13).

**Vichitravirya** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 13 ·

zie stamboom, blz. 274

De jongste zoon van Shantanu en Satyavati. Als kind wordt hij koning, onder de hoede van Bhishma. Hij trouwt met Ambika en Ambalika en sterft jong en kinderloos (hoofdstuk 13).

**Amba** — hoofdstuk 13

De oudste dochter van de koning van Kashi. Bhishma neemt haar mee, met haar zusters. Omdat ze in haar hart Shalva had gekozen, laat hij haar gaan (hoofdstuk 13). Hoe het haar daarna vergaat, vertelt deel 1 niet.

**Shalva** (de heer van Saubha) — hoofdstuk 8 · treedt op in hoofdstuk 13

De koning van Saubha. Hij valt Bhishma aan om de prinsessen van Kashi en wordt verslagen (hoofdstuk 13). Amba had hem in haar hart gekozen. Hij is een ander dan Shalya.

**Ambika** — hoofdstuk 13 · zie stamboom, blz. 274

Een prinses van Kashi en weduwe van Vichitravirya. Bij Vyasa sluit ze van angst haar ogen, en ze baart de blinde Dhritarashtra (hoofdstuk 13). Voor de volgende keer stuurt ze een dienaar in haar plaats. Aan het slot gaat ze met Satyavati het woud in (hoofdstuk 16).

**Ambalika** — hoofdstuk 13 · zie stamboom, blz. 274

Haar zuster, ook een weduwe van Vichitravirya. Ze wordt bleek bij de aanblik van Vyasa en baart Pandu, 'de bleke' (hoofdstuk 13). Aan het slot gaat ook zij met Satyavati het woud in (hoofdstuk 16).

**Dirghatamas** — hoofdstuk 13

Een blindgeboren rishi uit het verhaal van Bhishma. Hij stelt de regel in dat een vrouw haar leven lang aan één man gebonden is, en voor koning Vali verwekt hij zonen (hoofdstuk 13).

**Dhritarashtra** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 13 ·

zie stamboom, blz. 274

De oudste zoon die Vyasa bij Ambika verwekt. Hij wordt blind geboren, en daarom wordt niet hij maar Pandu koning (hoofdstuk 13). Hij trouwt met Gandhari en krijgt honderd zonen en een dochter (hoofdstuk 14). In de opening (hoofdstuk 1) spreekt hij al, als oude man na de oorlog. Hij is een ander dan de naga Dhritarashtra.

**Pandu** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 13 · zie stamboom, blz. 274

De zoon van Vyasa bij Ambalika, bleek van huid. Hij wordt koning en verovert vele landen (hoofdstuk 14). Met Kunti en Madri trekt hij het woud in, waar een hert hem vervloekt (hoofdstuk 15). Daar sterft hij (hoofdstuk 16).

**Vidura** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 13 · zie stamboom, blz. 274

De zoon van Vyasa bij een dienaar van Ambika, die in haar plaats naar Vyasa ging en door hem werd vrijgemaakt (hoofdstuk 13). Vidura is Dharma zelf, op aarde geboren door de vloek van Mandavya (hoofdstuk 13). Hij is de wijste van de drie broers, maar omdat zijn moeder een shudra was, kan hij geen koning worden (hoofdstuk 13).

**Mandavya** (Ani-Mandavya) — hoofdstuk 13 · treedt op in hoofdstuk 13

Een zwijgende brahmaan die onschuldig aan een paal wordt gespietst. Hij vervloekt Dharma tot een geboorte in de stand van de shudra's. Ook stelt hij de grens in van veertien jaar voor de daden van een kind (hoofdstuk 13).

**Dharma** (Dharmaraja; de god van de dharma) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 13

De god van de dharma. Door de vloek van Mandavya wordt hij als Vidura geboren (hoofdstuk 13). Op de mantra van Kunti verwekt hij Yudhishtira (hoofdstuk 16). Zie de woordenlijst, *dharma*, *Dharma* en *Yama*.

**Gandhari** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 14 ·

zie stamboom, blz. 275

De dochter van Subala, de koning van Gandhara. Omdat haar man blind is, bindt ze een doek voor haar ogen (hoofdstuk 14). Ze baart een klomp vlees, en daaruit groeien honderd zonen en een dochter (hoofdstuk 14).

**Shakuni** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 14 · zie stamboom, blz. 275

De zoon van Subala en de broer van Gandhari. Hij brengt zijn zuster naar de Kuru's (hoofdstuk 14). In de klaagzang van hoofdstuk 1 is hij de man van het valse dobbelspel.

**Shura** (de vader van Vasudeva) — hoofdstuk 14 · treedt op in hoofdstuk 14 · zie stamboom, blz. 276

Een hoofdman van de Yadava's, de vader van Pritha en van Vasudeva, de vader van Krishna. Zijn dochter Pritha geeft hij aan Kuntibhoja (hoofdstuk 14).

**Kunti** (Pritha) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 14 ·

zie stamboom, blz. 276

De dochter van Shura, als kind aan Kuntibhoja gegeven. Met een mantra van Durvasa roept ze als meisje Surya, en ze krijgt Karna (hoofdstuk 14). Als vrouw van Pandu krijgt ze zonen van Dharma, Vayu en Indra (hoofdstuk 16).

**Kuntibhoja** — hoofdstuk 8 · treedt op in hoofdstuk 14 ·

zie stamboom, blz. 276

Een neef en vriend van Shura, die Pritha als dochter aanneemt. Naar hem heet ze Kunti (hoofdstuk 14). Voor haar houdt hij een svayamvara (hoofdstuk 14).

**Durvasa** — hoofdstuk 14

Een brahmaan, gevreesd om zijn drift. Hij leert Kunti een mantra waarmee ze elke god kan roepen (hoofdstuk 14 en 15).

**Karna** (Vasusena) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 14 ·

zie stamboom, blz. 276

De zoon van Kunti en Surya, geboren met een pantser en oorringen. Zijn moeder laat hem in het geheim aan het water over. Een suta, de man van Radha, haalt hem eruit, en samen voeden ze hem op als hun eigen zoon. Aan Indra geeft Karna zijn pantser, en daarvoor krijgt hij een speer (hoofdstuk 14). 'Dat hij de eerste zoon van Kunti was, wist bijna niemand' (hoofdstuk 14).

**Madri** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 14 · zie stamboom, blz. 276

De zuster van Shalya, de koning van Madra. Bhishma haalt haar als tweede vrouw voor Pandu (hoofdstuk 14). Met de mantra van Kunti krijgt ze van de Ashvins Nakula en Sahadeva (hoofdstuk 16). Na de dood van Pandu bestijgt ze zijn brandstapel (hoofdstuk 16).

**Shalya** (de koning van Madra) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 14

De koning van Madra en de broer van Madri. Volgens een gewoonte van zijn huis geeft hij zijn zuster mee tegen rijke geschenken (hoofdstuk 14). Hij is een ander dan Shalva.

**Duryodhana** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 14 ·

zie stamboom, blz. 275

De oudste van de honderd zonen van Dhritarashtra en Gandhari, geboren op dezelfde dag als Bhima. Bij zijn geboorte balkt hij als een ezel, en Vidura en de brahmanen raden zijn vader aan hem op te geven (hoofdstuk 14). Volgens hoofdstuk 8 is hij een deel van Kali.

**Duhshasana** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 14 ·

zie stamboom, blz. 275

Een van de eerste zonen van Dhritarashtra en Gandhari (hoofdstuk 14). In de klaagzang van hoofdstuk 1 is hij de man die aan het gewaad van Draupadi trekt.

**Yuyutsu** — hoofdstuk 8 · treedt op in hoofdstuk 14 · zie stamboom, blz. 275

De zoon van Dhritarashtra bij een dienaar uit de stand van de vaishya's. Zo iemand heet een karana (hoofdstuk 14).

**Duhshala** — hoofdstuk 8 · treedt op in hoofdstuk 14 ·

zie stamboom, blz. 275

De enige dochter van Dhritarashtra en Gandhari, uit het honderdeneerste deel van de klomp vlees. Ze trouwt met Jayadratha, de koning van de Sindhu's (hoofdstuk 14).

**Kindama** — hoofdstuk 15

Een muni die in de gedaante van een hert met zijn wijfje paart en door Pandu wordt neergeschoten. Hij vervloekt Pandu: die zal sterven wanneer hij zich met een vrouw verenigt (hoofdstuk 15).

**Yudhishtira** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 16 ·

zie stamboom, blz. 276

De oudste zoon van Kunti, verwekt door Dharma. Bij zijn geboorte zegt een stem dat niemand zo trouw de dharma zal volgen (hoofdstuk 16).

**Bhima** (Bhimasena) — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 16 ·

zie stamboom, blz. 276

De tweede zoon van Kunti, verwekt door Vayu. Als baby valt hij uit de schoot van zijn moeder, en de rots waarop hij valt, breekt. Hij is op dezelfde dag geboren als Duryodhana (hoofdstuk 16).

**Arjuna** — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 16 · zie stamboom, blz. 276

De derde zoon van Kunti, verwekt door Indra. Bij zijn geboorte voorspelt een stem zijn daden (hoofdstuk 16). Volgens hoofdstuk 8 is hij uit Nara geboren.

Hij is een ander dan Arjuna Kartavirya, de koning met de duizend armen (hoofdstuk 13).

**Nakula en Sahadeva** — hoofdstuk 1 · treden op in hoofdstuk 16 ·

zie stamboom, blz. 276

De tweeling van Madri, verwekt door de Ashvins, ‘die op aarde hun gelijke in schoonheid niet hadden’ (hoofdstuk 16).

. . .

*Alleen vooruit genoemd*

Deze personen treden in deel 1 nog niet op. De opening (hoofdstuk 1), de samenvatting van Vaishampayana (hoofdstuk 8) en de lijsten van geboorten (hoofdstuk 8 en 11) noemen ze alvast.

**Krishna** (Vasudeva) — hoofdstuk 1

De zoon van Vasudeva, uit het geslacht van de Yadava's. Zijn vader, een zoon van Shura en een broer van Kunti, heet ook Vasudeva (hoofdstuk 14). Volgens hoofdstuk 8 is Krishna een deel van Narayana. Hij is een ander dan Vyasa, die ook Krishna Dvaipayana heet.

**Balarama** — hoofdstuk 1

De oudere broer van Krishna. Volgens hoofdstuk 8 is hij een deel van Shesha.

**Subhadra** — hoofdstuk 1

De zuster van Krishna, die door Arjuna wordt geschaakt (hoofdstuk 1 en 11).

**Draupadi** — hoofdstuk 1

De dochter van Drupada, uit het offeraltaar voortgekomen (hoofdstuk 8). In de opening wint Arjuna haar op een svayamvara (hoofdstuk 1).

**Drupada** — hoofdstuk 8

De koning van de Panchala's, de vader van Draupadi, Dhrishtadyumna en Shikhandini (hoofdstuk 8).

**Dhrishtadyumna** — hoofdstuk 1

De zoon van Drupada, met een boog in de hand uit het offervuur geboren: ‘hij moest Drona doden’ (hoofdstuk 8).

**Shikhandi** (Shikhandini) — hoofdstuk 1

Een kind van Drupada, als dochter geboren en door de yaksha Sthuna in een man veranderd (hoofdstuk 8).

**Drona** — hoofdstuk 1

Uit het zaad van de rishi Bharadvaja voortgekomen, dat in een pot werd bewaard (hoofdstuk 8). In de opening hoort hij bij 'de ouderen en de leraren van het hof' (hoofdstuk 1). Zijn zoon is Ashvatthama, bij Kripi, de zuster van Kripa (hoofdstuk 1 en 8).

**Kripa** — hoofdstuk 1

De zoon van de rishi Sharadvat, uit een pol riet geboren, samen met zijn zuster Kripi (hoofdstuk 8). Hij leerde Parikshit de wapenkunst (hoofdstuk 7).

**Abhimanyu** (vorige geboorte: Varchas) — hoofdstuk 1

De zoon van Arjuna en Subhadra. Met Uttara, de dochter van Virata, krijgt hij Parikshit (hoofdstuk 6, 7 en 11). Volgens hoofdstuk 8 is hij Varchas, de zoon van Soma, die voor zestien jaar op aarde komt.

**Hidimbi en Ghatotkacha** — hoofdstuk 1

Een rakshasa-vrouw met wie Bhima trouwt, en hun zoon (hoofdstuk 8 en 11).

**Jarasandha** — hoofdstuk 1

Een koning van Magadha (hoofdstuk 1). Volgens hoofdstuk 8 is hij de danava Viprachitti.

**Maya** — hoofdstuk 1

De bouwmeester van de asura's. Hij bouwt de vergaderzaal van de Pandava's (hoofdstuk 1 en 8).

# Woordenlijst

In dit boek blijven veel Indiase woorden staan, omdat een Nederlands woord er maar een deel van zou dekken. De verteller legt ze uit wanneer ze voor het eerst voorkomen. Deze lijst is er voor wie een uitleg kwijt is.

- Het woord staat in de vorm waarin het in het verhaal voorkomt. Het meervoud krijgt ‘s, net als in het verhaal (apsara’s, rishi’s).
- Na het woord staat het hoofdstuk waarin het voor het eerst voorkomt.
- Personen, goden met een eigen verhaal en geslachten staan in de personagelijst en de stambomen. Plaatsen, planten en de lange namenlijsten zijn hier weggelaten.
- De spelling is die van het hele boek: leesbaar, zonder accenten of andere tekens.

Eerst drie korte notities over woorden die op elkaar lijken.

. . .

## *Drie notities*

### *Brahma, brahmaan, brahman*

Deze drie woorden zijn in het Sanskriet verwant. In het verhaal staan ze voor drie verschillende dingen.

**Brahma** is een god: de Grootvader, die uit het oerei voortkwam en de schepselen voortbracht (hoofdstuk 1). Hij spreekt, geeft gunsten en bekrachtigt vloeken. Een **brahmaan** is een mens: iemand uit de eerste van de vier standen, de stand van de priesters en de kenners van de Veda. Het meervoud is brahmanen. **Het brahman** is geen persoon. Het is onzijdig en wordt met een kleine letter geschreven: de allerhoogste werkelijkheid, waarin de wijzen slotte opgaat (hoofdstuk 1 en 11). Soms staan ze in één zin: ‘Alleen een brahmaan die het brahman kent, mag een gift aannemen’ (hoofdstuk 11).

Twee verwante woorden: een **brahmarshi** is een ziener van de hoogste, brahmaanse rang (hoofdstuk 15). **Brahmacharya** is de gelofte van onthouding die bij de leerjaren in de Veda hoort (hoofdstuk 12).

*Asura, daitya, danava, rakshasa*

**Asura** is de verzamelnaam voor ‘de oude rivalen van de goden’. Met de goden strijden ze telkens weer om de heerschappij over de drie werelden (hoofdstuk 10). Ze hebben koningen, zoals Vrishaparvan, een leraar, Shukra, en een eigen stad (hoofdstuk 10). Ze vallen in twee geslachten uiteen. De **daitya’s** zijn de zonen van Diti, de **danava’s** de zonen van Danu: ‘daitya’s en danava’s samen vormden de asura’s’ (hoofdstuk 8). Diti en Danu zijn dochters van Daksha en vrouwen van de rishi Kashyapa, net als Aditi, de moeder van de goden. Goden en asura’s hebben dus dezelfde vader (hoofdstuk 8).

De **rakshasa’s** horen daar niet bij. Het zijn mensenetende nachtwezens die de wijzen in hun hermitages belagen (hoofdstuk 3). Deel 1 noemt twee verschillende afstammelingen voor hen: van de rishi Pulastya en van de vrouw van Adharma (hoofdstuk 8).

*dharma, Dharma en Yama*

Met een kleine letter is **dharma** de orde waaraan iemand gebonden is: de orde van de wereld, van een stand of van een huis, en wat iemand binnen die orde hoort te doen (hoofdstuk 1 en 3). Het woord blijft onvertaald, omdat ‘plicht’, ‘recht’ of ‘deugd’ er telkens maar een deel van dekken.

**Dharma** met een hoofdletter is een god, ‘de god van de dharmas’ (hoofdstuk 1). Hij kwam voort uit de rechterborst van Brahma (hoofdstuk 8). Hij bepaalde de straf voor iets wat Mandavya als kind had gedaan. Daarom vervloekt Mandavya hem, en zo wordt hij als Vidura geboren (hoofdstuk 13). Hij is ook de vader van Yudhishtira (hoofdstuk 16).

Ook **Yama**, de koning van de doden, heet in hoofdstuk 3 ‘Dharma’. Daar wordt hij als Dharmaraja aangesproken, koning van de dharmas. Elders noemt het epos Yama en Dharma apart, als twee van de getuigen van wat een mens doet (hoofdstuk 9). Hoe die twee zich tot elkaar verhouden, zegt het epos in dit deel niet. Dit boek noemt hem op elke plaats zoals het epos hem daar noemt.

. . .

## A

**aardse kwelling** — hoofdstuk 11

Zo noemt Yayati het wanneer iemand uit de wereld van de goden valt en opnieuw geboren wordt: eerst in de schoot van een moeder, daarna weer op aarde (hoofdstuk 11).

**Adharma** — hoofdstuk 8

Het onrecht in persoon. Hij werd geboren toen de schepselen elkaar uit honger begonnen te verslinden. Van zijn vrouw stammen rakshasa's af, en een van hun zonen is Mrityu, de Dood (hoofdstuk 8).

**Aditya's** — hoofdstuk 5

Een schare van goden: de twaalf zonen van Aditi. Onder hen zijn Indra, Varuna, Vivasvat, de zon, en Vishnu, de jongste (hoofdstuk 8).

**Airavata** (de olifant) — hoofdstuk 2

De olifant van Indra, die bij de karning uit de oceaan oprees (hoofdstuk 4). Hij is niet dezelfde als de naga-koning Airavata.

**akker** — hoofdstuk 9

Een beeld uit het epos. De vrouw is 'de heilige akker waarin de man zelf opnieuw geboren wordt' (hoofdstuk 9). Een kind dat een ander in die akker verwekt, geldt als kind van de man (hoofdstuk 13 en 15).

**akshauhini** — hoofdstuk 1

Een volledig leger. In hoofdstuk 1 staat de rekensom: 21.870 wagens, evenveel olifanten, 109.350 voetknechten en 65.610 paarden. In de grote oorlog vielen er achttien.

**amrita** — hoofdstuk 2

De drank van de onsterfelijkheid. De goden en de asura's karnen haar samen uit de oceaan (hoofdstuk 4). Garuda roofde haar van de goden om zijn moeder vrij te krijgen (hoofdstuk 5). In de verhalen over Garuda is ze dezelfde drank als de soma (hoofdstuk 5).

**apsara** — hoofdstuk 3

Een danseres uit de hemel van de goden. Menaka, Urvashi en Ghritachi zijn apsara's. De goden sturen hen soms om de ascese van een rishi te breken (hoofdstuk 9).

**arghya** — hoofdstuk 8

Het water dat men een god of een geëerde gast aanbiedt.

**arya's** — hoofdstuk 11

De volken die de Veda eren. Yayati gebruikt het woord als hij Turvasu vervloekt (hoofdstuk 11). Het wijst op wie naar de orde van de Veda leeft, niet op een ras.

**ascese, asceet** — hoofdstuk 1

De tapas: zelfbedwang en ontbering, waarmee een asceet in de loop van jaren kracht opbouwt. Het is opgebouwde kracht, geen magie. Met die kracht kan een rishi vervloeken, gunsten geven of de goden ongerust maken (hoofdstuk 5 en 9).

**asura** — hoofdstuk 1

De oude rivalen van de goden. Zie de notitie *Asura, daitya, danava, rakshasa*.

## B

**Beschikker, de** — hoofdstuk 4

Hij die ieder schepsel zijn deel toemeet (hoofdstuk 4 en 11).

**Bharata, Mahabharata** — hoofdstuk 1

De naam van het gedicht. De goden legden de Bharata eens op een weegschaal tegenover de vier Veda's, en de Bharata woog zwaarder. Sindsdien heet het werk de Mahabharata, 'de grote Bharata' (hoofdstuk 1). Het heet ook Jaya. De Bharata's zijn het geslacht van koning Bharata (hoofdstuk 9).

**bhikshu** — hoofdstuk 11

De rondtrekkende asceet die leeft van wat men hem geeft. Het is een van de vier levensfasen (hoofdstuk 11).

**bliksem** — hoofdstuk 2

Het wapen van Indra, gemaakt uit het bot van een rishi (hoofdstuk 5).

**bode van de goden** — hoofdstuk 3

Een boodschapper van de goden, zoals de bode die Ruru een ruil voorstelt (hoofdstuk 3). Heeft de bode geen gestalte, dan is het een stem uit de lucht (hoofdstuk 9) of een stem zonder lichaam (hoofdstuk 15 en 16).

**Brahma** — hoofdstuk 1

De god. Zie de notitie *Brahma, brahmaan, brahman*, en *Grootvader*.

**brahmaan** — hoofdstuk 1

Iemand uit de eerste van de vier standen, de stand van de priesters en de kenners van de Veda. Het meervoud is brahmanen. Zie de notitie *Brahma, brahmaan, brahman*.

**brahmacharya** — hoofdstuk 12

De gelofte om in onthouding te leven, voor studie en meditatie. Ze hoort bij de leerjaren in de Veda. Bhishma legt haar af voor zijn hele leven (hoofdstuk 12).

**brahman, het** — hoofdstuk 1

De allerhoogste werkelijkheid. Zie de notitie *Brahma, brahmaan, brahman*.

**brahmarshi** — hoofdstuk 15

Een ziener van de hoogste, brahmaanse rang. Pandu wordt ‘als een brahmarshi’, al is hij als kshatriya geboren (hoofdstuk 15).

**bruidsprijs** — hoofdstuk 11

Wat een bruidegom voor een bruid aan haar familie geeft. Het is geen bruidsschat. Bhima wint een bruid ‘met zijn eigen kracht als bruidsprijs’ (hoofdstuk 11). Voor Satyavati was de prijs een belofte (hoofdstuk 12 en 13).

## C

**chakravartin** en **sarvabhauma** — hoofdstuk 9

De titels van Bharata: ‘hij wiens wagenwielen overal rollen’ en ‘de heerser over de hele aarde’ (hoofdstuk 9).

**charana's** — hoofdstuk 8

De zangers die de lof van de goden zingen.

## D

**daitya's** — hoofdstuk 4

De zonen van Diti, een van de twee geslachten van de asura's. Zie de notitie *Asura, daitya, danava, rakshasa*.

**danava's** — hoofdstuk 4

De zonen van Danu, het andere geslacht van de asura's. Zie dezelfde notitie.

**dharma, Dharma** — hoofdstuk 1

De orde waaraan iemand gebonden is, en de god van die orde. Zie de notitie *dharmā, Dharma en Yama*.

**dienares die niet vrij is** — hoofdstuk 13

Zo heet in dit boek een vrouw die dient en niet vrij is. De moeder van Vidura is zo'n dienaress, en Vyasa maakt haar vrij (hoofdstuk 13).

**doder van een ongeboren kind** — hoofdstuk 1

Iemand die een van de zwaarste vormen van kwaad heeft begaan. Ook een man die een vrouw in haar vruchtbare tijd afwijst, heet zo (hoofdstuk 10). Sinds de regel van Shvetaketu geldt dat ook voor een vrouw of een man die de ander ontrouw is (hoofdstuk 15).

**drieëndertig goden** — hoofdstuk 1

De acht Vasu's, de elf Rudra's, de twaalf Aditya's, Prajapati en Vashatkara, de heilige uitroep bij het offer (hoofdstuk 8). In hoofdstuk 1 noemt Sauti een veel groter getal: drieëndertigduizend drieëndertighonderd drieëndertig.

**dundubha** — hoofdstuk 3

Een slang zonder gif, 'alleen in naam een slang' (hoofdstuk 3).

*E*

**erfdochter** — hoofdstuk 8

Een dochter die voor haar vader als zoon geldt: haar zonen horen ook bij hem. Daksha maakt zijn vijftig dochters tot erfdochters. In hoofdstuk 8 heet dat putrika, in hoofdstuk 10 erfdochter.

*G*

**gana's** — hoofdstuk 1

De scharen die Shiva volgen. Ganesha is hun aanvoerder (hoofdstuk 1).

**gandharva's** — hoofdstuk 1

De hemelse muzikanten. Ze hebben hun eigen koningen, zoals Vishvavasu en Chitraratha. Volgens hoofdstuk 8 stammen de gandharva's en de apsara's allebei af van dochters van Daksha.

**gandharvahuwelijk** — hoofdstuk 9

Het huwelijk ‘dat alleen uit het verlangen van twee mensen bestaat’, zonder dat een vader de bruid weggeeft. Volgens Dushyanta en Kanva past het bij kshatriya’s (hoofdstuk 9). Zie ook *huwelijk*.

**gelofte van zwijgen** — hoofdstuk 6

Een gelofte om een tijd geen woord te spreken. Shamika (hoofdstuk 6) en Mandavya (hoofdstuk 13) houden haar, en daardoor worden ze verkeerd begrepen.

**gevolgen van daden** — hoofdstuk 11

De daden van een mens en de vrucht die ze dragen, in dit leven of in een volgend. ‘Zoals een gift, hoe klein ook, zich vermenigvuldigt in verdienste, zo vermenigvuldigt een kwade daad zich in het leed dat ze meebrengt’ (hoofdstuk 13). Wie vrij is van de gevolgen van zijn daden, wordt één met het hoogste Zelf (hoofdstuk 11). Het woord karma komt in deel 1 niet voor.

**Gezegende** — hoofdstuk 3

Een aanspreking voor een god of een grote rishi (hoofdstuk 3, 5 en 8).

**ghee** — hoofdstuk 14

Gezuiverde boter. Elders heet ze geklaarde boter of offerboter; bij het offer wordt ze in het vuur gegoten.

**Grootvader, de** — hoofdstuk 1

Een naam van Brahma, die ook de Zelfgeborene heet (hoofdstuk 9).

**gunst** — hoofdstuk 1

Wat een god, een rishi of een koning iemand toestaat te vragen. De vaste formule bij het geven is ‘Het zal zo zijn’ (hoofdstuk 1).

**gurudakshina** — hoofdstuk 2

Het afscheidsgeschenk dat een leraar toekomt. Daarmee lost een leerling zijn schuld aan de leraar af (hoofdstuk 2).

## H

**heilwensen** — hoofdstuk 2

Wensen voor iemands welzijn, die brahmanen uitspreken bij een groet, een afscheid of het begin van een onderneming (hoofdstuk 2 en 9).

**hemel van de goden** — hoofdstuk 1

De wereld van de goden, waar Indra woont. Wie verdienste heeft verworven, wordt daarin opgenomen. Het verblijf duurt niet eeuwig: 'sommigen blijven zestigduizend jaar in de hemel van de goden, anderen tachtigduizend, en dan vallen ze' (hoofdstuk 11). Hoger ligt de *wereld van Brahma*.

**hermitage** — hoofdstuk 1

De woonplaats van een rishi of een asceet in het woud.

**hoedanigheden** — hoofdstuk 2

'De drie hoedanigheden die elk wezen binden' (hoofdstuk 2). Het epos noemt er één bij naam: 'de hoedanigheid van de duisternis' (hoofdstuk 4). Het brahman 'kent geen hoedanigheden' (hoofdstuk 4).

**hoeders van de windstreken** — hoofdstuk 8

De goden die elk over een windstreek waken. Ze zijn erbij als de Aarde bij Brahma klaagt (hoofdstuk 8), en ze manen de vallende Yayati tot haast (hoofdstuk 11).

**hotri** — hoofdstuk 7

De priester die bij een offer de verzen voordraagt. Bij het slangenoffer is dat Chandabhargava (hoofdstuk 7).

**huisvader** — hoofdstuk 1

De tweede van de vier levensfasen: een getrouwd man met een huis, die offers brengt en gasten ontvangt (hoofdstuk 11). Volgens Brahma weegt geen van de andere levensfasen tegen die van de huisvader op (hoofdstuk 1).

**huispriester** — hoofdstuk 2

De vaste priester van een koning of een geslacht, met het Sanskrietwoord *purohita* (hoofdstuk 2). Vasishtha wordt de huispriester van Samvarana (hoofdstuk 11).

**hulpwetenschappen** — hoofdstuk 1

De vakken die men nodig heeft om de Veda te bewaren en uit te leggen. Het Sanskrietwoord is *Vedanga's* (hoofdstuk 3). Een wijze kent 'de Veda's met hun zes hulpwetenschappen' (hoofdstuk 13). Het epos noemt ze niet een voor een.

**huwelijk, acht vormen van** — hoofdstuk 9

Dushyanta somt ze op (hoofdstuk 9). In de eerste vier geeft een vader zijn dochter weg. In de vijfde, die van de asura's, wordt de bruid gekocht. Daarna komen die van de *gandharva's*, die van de *rakhasa's*, waarbij de bruid geroofd

wordt, en als achtste die van de pishacha's. Bhishma geeft in hoofdstuk 13 een eigen opsomming.

# I

**innerlijk oog** — hoofdstuk 9

'Het innerlijk oog dat zijn ascese hem gaf': een rishi kan daarmee zien wat ver weg, verborgen of nog niet gebeurd is (hoofdstuk 9, 12 en 14).

# J

**Jaya** — hoofdstuk 1

'Overwinning': ook een naam van het verhaal zelf (hoofdstuk 1 en 8). Als *jaya* is het ook een woord voor de vrouw: 'zij in wie men opnieuw geboren wordt' (hoofdstuk 9).

# K

**Kalakuta** — hoofdstuk 4

Het gif dat als laatste uit de gekarde oceaan opkwam. Shiva slikte het in en hield het in zijn keel. Zo werd zijn keel blauw (hoofdstuk 4).

**kama** — hoofdstuk 1

Het verlangen, een van de levensdoelen: 'dharma, voorspoed en verlangen'. Kama met een hoofdletter is de god van de liefde (hoofdstuk 3).

**karana** — hoofdstuk 14

Zo heet een zoon van een kshatriya bij een vaishya-vrouw, zoals Yuyutsu (hoofdstuk 14).

**kinnara's** — hoofdstuk 4

Wezens die in de bergen zingen.

**kokila** — hoofdstuk 1

De vogel met de zoetste stem van het woud.

**koninklijke wijze** — hoofdstuk 1

Een koning die door zijn kennis en ascese als een rishi geldt, zoals Janamejaya, Yayati, Ashtaka en Dhritarashtra (hoofdstuk 8, 10, 11 en 16). In hoofdstuk 1 staat 'koninklijke zieners'.

**kringloop van geboorte en dood** — hoofdstuk 1

Het steeds opnieuw geboren worden, naar gelang van iemands daden (hoofdstuk 11). *Moksha* is de bevrijding daaruit (hoofdstuk 1).

**kshatriya** — hoofdstuk 1

De stand van de krijgers en de koningen, de tweede van de vier standen.

**kulapati** — hoofdstuk 3

Het hoofd van een gemeenschap van asceten. Shaunaka is de kulapati van Naimisha (hoofdstuk 3).

**kusagras** — hoofdstuk 5

Het gras van de offers. Omdat de amrita erop stond, is het sindsdien heilig en reinigend. De slangen likten eraan, en zo werden hun tongen gespleten (hoofdstuk 5).

## L

**leerboeken** — hoofdstuk 1

De boeken over dharma, koningschap en andere kennis. Ze worden van de Veda onderscheiden.

**leerling van de Veda, leerjaren** — hoofdstuk 3

De eerste van de vier levensfasen. In die jaren woont een jongen bij zijn leraar, dient hij hem en leert hij de Veda (hoofdstuk 11). Zie ook *brahmacharya*.

**levensdoelen** — hoofdstuk 1

'De vier doelen van het leven: dharma, voorspoed, verlangen en bevrijding' (hoofdstuk 10). Vaak worden alleen de eerste drie genoemd: 'dharma, voorspoed en verlangen' (hoofdstuk 1, 8 en 10).

**levensfasen** — hoofdstuk 1

De vier fasen waarin een leven verloopt: de leerjaren, het leven als huisvader, het leven als woudebewoner, en het rondtrekkende leven van wie alles heeft losgelaten, de bhikshu (hoofdstuk 11).

**lot, het** — hoofdstuk 1

Wat een mens toevalt zonder dat hij het kiest: ‘omdat het lot haar dreef’ (hoofdstuk 4). Het epos zet het lot vaak naast het eigen handelen: ‘het lot slaagt nooit zonder inspanning op de juiste tijd’ (hoofdstuk 16).

*M***maanhuis** — hoofdstuk 8

Een van de zevenentwintig maanhuizen die samen de tijd aanwijzen. Volgens hoofdstuk 8 zijn het de zevenentwintig dochters van Daksha, de vrouwen van Soma. Enkele namen zijn Shravana (hoofdstuk 9) en Jyeshtha (hoofdstuk 16).

**mantra** — hoofdstuk 5

Een heilig vers uit de Veda of een heilige formule bij het offer. Er zijn ook mantra’s die gif onschadelijk maken (hoofdstuk 6), en een mantra waarmee Kunti een god kan roepen (hoofdstuk 14).

**Maruts** — hoofdstuk 3

De stormgoden. Het zijn andere goden dan Vayu, de god van de wind.

**maya** — hoofdstuk 4

Het vermogen om te begoochelen. Vishnu heeft het (hoofdstuk 4), en Takhaka ook (hoofdstuk 6). Maya met een hoofdletter is de bouwmeester van de asura’s (hoofdstuk 1).

**Meru** — hoofdstuk 4

De gouden berg, de eerste van alle bergen, waar goden en gandharva’s wonen (hoofdstuk 4).

**mleccha’s** — hoofdstuk 9

De volken buiten de orde van de Veda.

**moksha** — hoofdstuk 1

De bevrijding uit de kringloop van geboorte en dood (hoofdstuk 1). Wie bevrijd is, keert niet meer terug naar het leven op aarde (hoofdstuk 11).

**moord op een brahmaan** — hoofdstuk 10

Een van de zwaarste vormen van kwaad. Zo’n misdaad ‘zou zelfs Indra verteren’ (hoofdstuk 10).

**Mrityu** — hoofdstuk 8

De Dood, een zoon van Adharma, 'die alles ombracht wat geboren was en daarom geen vrouw en geen zoon had' (hoofdstuk 8).

**muni** — hoofdstuk 11

Een wijze die zich in zwijgen en ascese terugtrekt. Yayati legt uit wie een ware muni is (hoofdstuk 11). Kindama noemt zichzelf een muni (hoofdstuk 15).

*N*

**naga's** — hoofdstuk 1

Het slangenvolk: de duizend zonen van Kadru en hun nakomelingen. De voornaamsten zijn Shesha, Vasuki en Takshaka (hoofdstuk 5). Ze spreken, ze kunnen een andere gedaante aannemen, en ze wonen onder de aarde, in de wereld van de naga's (hoofdstuk 2).

**nishada's** — hoofdstuk 5

Een volk. In hoofdstuk 5 is het 'een volk van vissers', ver weg in de oceaan.

**niyoga** — hoofdstuk 15

Een ander verwekt bij de vrouw van een man de kinderen die de man zelf niet kan verwekken, en die kinderen gelden als de zijne (hoofdstuk 15). Zo verwekt Vyasa Dhritarashtra en Pandu (hoofdstuk 13).

*O*

**offerloon** — hoofdstuk 6

Wat de priesters na een offer ontvangen.

**Om** — hoofdstuk 1

De heilige klank waarmee een aanroeping begint (hoofdstuk 1). Ganesha en Vasishtha geven er hun instemming mee (hoofdstuk 1 en 11). Zie ook *Vashat*, *Svadha* en *Svaha*.

**oorden van kwelling** — hoofdstuk 9

De oorden waar wie kwaad deed na zijn dood lijdt. Een ervan heet Put (hoofdstuk 9).

## P

**paardenoffer** — hoofdstuk 1

Een groot koninklijk offer. Van Bharata voerspelt een stem uit de lucht dat hij er honderd zal brengen, en hij brengt het paardenoffer dat govata heet (hoofdstuk 9). Ook andere koningen uit zijn geslacht brengen paardenoffers (hoofdstuk 11).

**Pashupata** — hoofdstuk 1

Het grote wapen dat Arjuna volgens de klaagzang in hoofdstuk 1 van Shiva krijgt. Ook de stem bij zijn geboorte noemt het (hoofdstuk 16).

**pinda** — hoofdstuk 13

De rijstballen die men de voorouders offert.

**pishacha** — hoofdstuk 4

Een van de spookwezens die zich met bloed voeden.

**prajapati** — hoofdstuk 1

Met een kleine letter: een van de stamvaders van alle geslachten, zoals Daksha en Kashyapa (hoofdstuk 4). Met een hoofdletter: ‘de heer van de schepselen’, een naam van Brahma (hoofdstuk 1). Onder de drieëndertig goden staat ook een Prajapati (hoofdstuk 8).

**preta's** — hoofdstuk 7

De geesten van de gestorvenen. Wie in het slangenoffer omkomt, gaat naar hun wereld (hoofdstuk 7). Volgens de vloek van Kindama gaat ook Pandu erheen (hoofdstuk 15).

**purana** — hoofdstuk 1

De oude overleveringen.

**Put** — hoofdstuk 9

Het oord van kwelling waaruit een zoon zijn gestorven voorouders redt. Daarom heet een zoon *putra*, ‘redder uit Put’ (hoofdstuk 9).

## R

**rajasuya** — hoofdstuk 1

Het koningsoffer waarmee een koning zich tot opperkoning laat wijden.

**rakshasa** — hoofdstuk 1

Een van de mensenetende nachtwezens die de wijzen in hun hermitages belagen. Zie de notitie *Asura, daitya, danava, rakshasa*.

**rishi** — hoofdstuk 1

Een ziener, een wijze van grote kennis en ascese. Er zijn brahmaanse rishi's zoals Vasishtha, koninklijke zieners en hemelse rishi's zoals Narada (hoofdstuk 1 en 9).

**Rudra's** — hoofdstuk 5

Een schare van goden: de elf Rudra's, de zonen van Sthanu (hoofdstuk 8). Rudra zonder meer is een naam van Shiva (hoofdstuk 4).

*S*

**sadasya's** — hoofdstuk 3

De toezieners van het offer.

**samkhyā** — hoofdstuk 10

'Het onderscheiden van geest en stof': een leer die Narada de zonen van Daksha leerde, als weg naar bevrijding (hoofdstuk 10).

**sandhya** — hoofdstuk 7

De riten bij het vallen van de schemering. De vrouw van Jaratkaru wekt haar man, zodat hij ze niet verzuimt (hoofdstuk 7).

**sanjivani** — hoofdstuk 10

De kunst om doden tot leven te wekken. Shukra beheerst haar, en Kacha leert haar van hem (hoofdstuk 10).

**schuld** — hoofdstuk 2

Wat iemand verschuldigd is en moet aflossen. Het is geen morele schuld. 'Ieder mens wordt op aarde geboren met vier schulden: aan de voorouders, aan de goden, aan de rishi's en aan de andere mensen' (hoofdstuk 15). Hij lost ze af met kinderen, offers, studie en een leven dat niemand kwaad doet. In hoofdstuk 3 zijn het er drie, zonder de schuld aan de mensen.

**shraddha** — hoofdstuk 1

Het offer aan de voorouders.

**shudra's** — hoofdstuk 7

De dienende stand, de vierde van de vier standen.

**siddha's** — hoofdstuk 8

Wezens die de volmaaktheid hebben bereikt.

**smet** — hoofdstuk 1

'Zonder smet', 'er kleeft geen smet aan': vrij van wat iemand onrein maakt of met kwaad bezoedelt.

**soma** — hoofdstuk 5

De heilige offerdrank. In de verhalen over Garuda is het dezelfde drank als de amrita (hoofdstuk 5). Soma met een hoofdletter is de maangod.

**stand verliezen** — hoofdstuk 10

Door een daad buiten de orde van zijn eigen stand vallen. Zo geldt een brahmaan die wijn drinkt 'als iemand die zijn dharma verloren heeft' (hoofdstuk 10 en 13).

**standen** — hoofdstuk 1

De vier standen: brahmanen, kshatriya's, vaishya's en shudra's (hoofdstuk 7). Ze zijn 'uit één lichaam voortgekomen, maar hun plichten en hun zuiverheid zijn niet gelijk' (hoofdstuk 10). Vermenging van de standen geldt als kwaad (hoofdstuk 9 en 10).

**strafstaf** — hoofdstuk 3

Het teken van het koningschap en de straf. 'Hard zijn, de strafstaf voeren, de onderdanen regeren: dat is de dharma van de kshatriya' (hoofdstuk 3).

**suta** — hoofdstuk 1

Een man uit het geslacht van barden en wagenmenners, dat de oude verhalen bewaart. Sauti, de bouwmeester Lohitaksha en de man van Radha zijn suta's.

**svayamvara** — hoofdstuk 1

Een bruidskeuze: de bruid kiest zelf haar man uit de vorsten die zijn uitgenodigd, soms na een wedstrijd. Kunti kiest Pandu door hem de huwelijkskrans om te hangen (hoofdstuk 14).

## T

**tapas** — hoofdstuk 1

Zie *ascese*.

**Tijd, de** — hoofdstuk 1

Met een hoofdletter: de Tijd als macht die alles voortbrengt en alles vernietigt (hoofdstuk 1). De rat die het touw van Jaratkaru's voorouders doorknaagt, is de Tijd (hoofdstuk 7). In hoofdstuk 8 is de Tijd een zoon van de Vasu Dhruva.

**tirtha** — hoofdstuk 1

Een heilige badplaats waar pelgrims naartoe trekken.

**tweemaal geboren** — hoofdstuk 1

Zo noemen de brahmanen zichzelf, 'omdat hun wijding in de Veda een tweede geboorte was' (hoofdstuk 1).

*U*

**Uchchaihshravas** — hoofdstuk 4

Het witte paard dat bij de karning uit de oceaan oprees. Om de kleur van zijn staart wedden Kadru en Vinata (hoofdstuk 4).

**upanishads** — hoofdstuk 1

De leerteksten die de Veda afsluiten (hoofdstuk 8). In hoofdstuk 1 heet ook het gedicht zelf 'een heilige upanishad, een geheime leer'.

**Uttarakuru** — hoofdstuk 15

Het land in het verre noorden. Volgens Pandu houdt men daar de oude, vrije gewoonte voor vrouwen nog in ere (hoofdstuk 15).

*V*

**vaishya's** — hoofdstuk 7

De boeren en de handelaars, de derde van de vier standen.

**Valakhilya's** — hoofdstuk 5

Rishi's zo klein als een duim. Ze stammen van Kratu af en zijn metgezellen van Surya (hoofdstuk 8). Door hun ascese wordt Garuda geboren (hoofdstuk 5).

**Vashat, Svadha en Svaha** — hoofdstuk 3

Heilige klanken waarmee offergaven worden gebracht (hoofdstuk 3).

**Vasu's** — hoofdstuk 5

Een schare van acht goden. In hoofdstuk 8 heten ze Dhara, Dhruva, Soma, Aha, Anila, Anala, Pratyusha en Prabhasa. In hoofdstuk 12 noemt het epos er

drie met andere namen: Prithu, Dyū en Dhava. Door de vloek van Vasishtha worden de acht als zonen van Ganga geboren (hoofdstuk 12).

**Veda** — hoofdstuk 1

Met ‘de Veda’ is het geheel bedoeld, met ‘de Veda’s’ de vier: Rig-, Sama-, Yajur- en Atharvaveda. Vyasa ordende de Veda en maakte de Mahabharata tot de vijfde Veda (hoofdstuk 8).

**verdienste** — hoofdstuk 1

Wat goede daden, ascese en offers opleveren. Ze kan groeien, slinken en op raken. Dan valt iemand uit de wereld van de goden (hoofdstuk 11).

**voorspoed** — hoofdstuk 1

Het Sanskrietwoord is artha: een van de levensdoelen, naast dharma en verlangen (hoofdstuk 1).

## W

**wapen van een god** — hoofdstuk 13

‘Een van de wapens die aan een god toebehoren en met een mantra worden opgeroepen’ (hoofdstuk 13). Bhishma roept het wapen van Varuna en dat van Indra op. Ook in hoofdstuk 1 en 12 is sprake van hemelse wapens.

**wereld van Brahma** — hoofdstuk 1

De wereld waar Brahma woont, ‘waar geen verval bestaat’. Ze ligt nog hoger dan de wereld van Indra (hoofdstuk 11).

**werelden onder de aarde** — hoofdstuk 4

Het gebied onder de aarde, waar onder meer de naga’s wonen.

**woudbewoner** — hoofdstuk 11

De derde van de vier levensfasen, na de leerjaren en het leven als huisvader. Men leeft dan als asceet in het woud. Yayati kiest dat leven (hoofdstuk 11), en Pandu ook (hoofdstuk 15).

## Y

**yaksha’s** — hoofdstuk 1

Halfgoddelijke wezens. Sommigen bewaken de schatten van Kubera (hoofdstuk 12).

**yayavara's** — hoofdstuk 3

Rondtrekkende brahmanen die geen vaste woonplaats hebben en niets bewaren (hoofdstuk 3).

**yoga** — hoofdstuk 1

De oefening waarmee men geest en zinnen bedwingt. Het gaat niet om de houdingen van het moderne yoga. Vyasa raadt Satyavati aan zich in het woud 'aan de yoga, aan de diepe overpeinzing' te wijden (hoofdstuk 16).

**yojana** — hoofdstuk 4

Een oude maat voor een grote afstand.

**yuga** — hoofdstuk 1

Een tijdperk. Er zijn er vier, en ze volgen elkaar steeds opnieuw op: de Krita-yuga, het eerste en volmaakte, dan de Treta-, de Dvapara- en de Kali-yuga. De Kali-yuga is het laatste, 'waarin de dharma het zwakst is en waarin wij nu leven' (hoofdstuk 1). In het eerste tijdperk staat de dharma op vier benen, en in elk volgend tijdperk verliest ze er één (hoofdstuk 8). In hoofdstuk 8 verschijnen Kali en Dvapara als gestalten van hun tijdperk.

Z

**Zelf, het** — hoofdstuk 1

Met een hoofdletter: het diepste wezen in ieder schepsel, 'het Zelf, dat in alle schepselen woont' (hoofdstuk 1). Wie vrij is van de gevolgen van zijn daden, wordt één met *het hoogste Zelf* (hoofdstuk 1 en 11). Met een kleine letter, zoals in 'het eigen zelf' (hoofdstuk 14), gaat het gewoon om iemand zelf.

**zes goddelijke eigenschappen** — hoofdstuk 1

Een vaste uitdrukking voor de volmaaktheid van een god of een groot wezen: Vasudeva (hoofdstuk 1), Garuda (hoofdstuk 4) en Vishnu (hoofdstuk 5). Het epos somt ze niet op.

**zes hartstochten** — hoofdstuk 7

'De vijanden die een mens van binnenuit belagen.' Parikshit had ze overwonnen (hoofdstuk 7). Welke zes het zijn, zegt het epos niet.

**zonen, soorten** — hoofdstuk 9

Wie als zoon van een man geldt, hangt ook af van de manier waarop het kind verwekt of verkregen werd. Shakuntala noemt vijf soorten zonen, naar Manu

(hoofdstuk 9). Pandu noemt uit de leerboeken twaalf soorten: zes die erven en zes die niet erven (hoofdstuk 15).



# Namenlijsten

## *Over deze lijsten*

Het epos somt graag op. Sauti en Vaishampayana noemen tientallen slangen, priesters, goden, asura's en koningen achter elkaar, en de namenlijsten waren voor de oude luisteraars een deel van het genoegen. In het verhaal van dit boek staan alleen de namen die later terugkomen of die de lezer nodig heeft. Hier volgen de lijsten volledig, in de volgorde van het verhaal.

De lijsten berusten, net als het verhaal, op de Engelse vertaling van Kisari Mohan Ganguli (1883–1896). Bij elke lijst staat bij welk hoofdstuk en welk stuk van het verhaal ze hoort.

De namen staan in dezelfde leesbare spelling als de rest van het boek. Wie ze uit Engelse boeken kent, ziet ze daar soms anders gespeld, met een s waar het Sanskriet een sh-klank heeft, een w waar een v hoort en een v waar een b hoort: Sesha voor Shesha, Viswa voor Vishva, Suvahu voor Subahu en Kamvala voor Kambala.

Veel namen in deze lijsten zijn ook de namen van anderen. Waar dat tot verwarring kan leiden, staat het erbij.

De geslachtslijnen van Manu tot Yayati (hoofdstuk 10) en de twee opsommingen van het geslacht van Puru (hoofdstuk 11) staan in *Stambomen*.

. . .

## *De eerste geslachten*

In hoofdstuk 1, bij "Het woord Jaya", waar Sauti vertelt hoe de wereld begon.

**Wie uit het ei kwamen.** Uit het ei dat Mahadiyya heet, kwamen Brahma, Suraguru en Sthanu. Daarna verschenen de eenentwintig prajapati's, de stamvaders: Manu, Vasishtha en Parameshthin, de tien Pracheta's, Daksha en de zeven zonen van Daksha. Daarna het wezen van onvoorstelbare aard dat alle rishi's kennen, en de Vishvadeva's, de Aditya's, de Vasu's, de twee Ashvins, de yaksha's, de Sadhya's, de pishacha's, de guhyaka's en de pitri's, de voorouders.

**De zonen van Div, de hemel.** Brihadbhanu, Chakshus, Atma, Vibhavasu, Savita, Richika, Arka, Bhanu, Ashavaha en Ravi. De jongste van deze oude

zonnegoden was Mahya. Zijn zoon was Devavrata, en diens zoon Suvrata. Suvrata had drie zonen: Dashajyoti, die tienduizend nakomelingen had, Shatajyoti, die er tien keer zoveel had, en Sahasrajyoti, die er weer tien keer zoveel had. Van hen stammen de huizen van Kuru, Yadu, Bharata, Yayati en Ikshvaku af.

Deze Vibhvasu is niet de rishi Vibhvasu, deze Richika niet de grootvader van Parashurama, en deze Devavrata niet Bhishma, die eerst ook Devavrata heette.

### *De koningen die Sanjaya noemt*

In hoofdstuk 1, bij "Het woord Jaya", waar Sanjaya de blinde koning Dhritarashtra troost.

**De vierentwintig koningen die de rishi Narada opsomde voor koning Shaivya, die rouwde om zijn kinderen.** Shaivya zelf telt ook mee bij de vierentwintig. Shaivya, Maharatha, Srinjaya, Suhotra, Rantideva, Kakshivat, Bahlika, Damana, Sharyati, Ajita, Nala, Vishvamisra, Ambarisha, Marutta, Manu, Ikshvaku, Gaya, Bharata, Rama de zoon van Dasharatha, Shashabindu, Bhagiratha, Kritavirya, Janamejaya en Yayati.

**De nog machtiger koningen van vóór hen.** Puru, Kuru, Yadu, Shura, Vishvasrava, Anuha, Yuvanashva, Kakutsa, Vikrami, Raghu, Vijitin, Vitihotra, Anga, Bhava, Shveta, Brihadguru, Ushinara, Shataratha, Kanka, Duliduha, Druma, Dambhodbhava, Para, Vena, Sagara, Sankriti, Nimi, Ajeya, Parashu, Pundra, Shambhu, Devavridha, Devahuya, Supratika, Brihadratha, Mahatsaha, Vinitatma, Sukratu, Nala de koning van de Nishada's, Satyavrata, Shantabhaya, Sumitra, Subala, Janujangha, Anaranya, Arka, Priyabhritya, Shuchivrata, Balabandhu, Niramarda, Ketushringa, Brihadbala, Dhritaketu, Brihatketu, Driptaketu, Niramaya, Avikshit, Chapala, Dhurta, Kritabandhu, Drishadudhi, Mahapurana, Sambhavya, Pratyanga, Paraha en Shruti.

In de Engelse vertaling zijn veel van deze namen verminkt; hier staan ze in hun gangbare vorm. Veel van deze koningen zijn naamgenoten van mensen in het verhaal; ze zijn niet dezelfde als Suhotra, Bahlika, Bharata, Janamejaya, Kritavirya, Kuru, Puru, Subala, Dhritaketu en Avikshit elders in dit boek.

*De slangen*

In hoofdstuk 5, bij "Shesha draagt de aarde", waar Sauti de voornaamste slangen noemt, de zonen van Kadru.

Shesha, die als eerste geboren werd, en daarna Vasuki. Verder Airavata, Takshaka, Karkotaka, Dhananjaya, Kalakeya, de slang Mani, Purana, Pinjaraka, Elapatra, Vamana, Nila, Anila, Kalmasha, Shabala, Aryaka, Ugra, Kalashapota-ka, Suramukha, Dadhimukha, Vimalapindaka, Apta, Karotaka, Shankha, Valishikha, Nishthanaka, Hemaguha, Nahusha, Pingala, Bahyakarna, Hastipada, Mudgarapindaka, Kambala, Ashvatara, Kaliyaka, Vritta, Samvartaka, Padma, Mahapadma, Shankhamukha, Kushmandaka, Kshemaka, Pindaraka, Karavira, Pushpadamshtaka, Vilvaka, Vilvapandara, Mushikada, Shankhashiras, Purnabhadra, Haridra, Aparajita, Jyotika, Shrivaha, Kauravya, Dhritarashtra, Shankhapinda, Virajas, Subahu, Shalipinda, Prabhakara, Hastipinda, Pitharaka, Sumukha, Kaunapashana, Kuthara, Kunjara, Kumuda, Kumudaksha, Tittiri, Halika, Kardama, Bahumulaka, Karkara, Akarkara, Kundodara en Mahodara.

"Hun zonen en kleinzonen zijn niet te tellen," zegt Sauti erna.

Dhananjaya is ook een naam van Arjuna, en Dhritarashtra, Nahusha en Kauravya zijn ook de namen van koningen; hier gaat het om slangen. Airavata de naga is niet Airavata de olifant van Indra.

*De priesters van het slangenoffer*

In hoofdstuk 7, bij "Het slangenoffer", waar Sauti vertelt wie het offer van koning Janamejaya leidden.

**De officianten.** Chandabhargava, een nazaat van Chyavana, droeg de verzen voor (de hotri). Kautsa zong de gezangen (de udgatri). Jaimini hield toezicht op de riten (de brahman). Sharngarava en Pingala verrichtten de handelingen (de adhvaryu's).

**De sadasya's, de brahmanen die het offer bijwoonden en bewaakten.** Vyasa met zijn zoon en zijn leerlingen, Uddalaka, Pramataka, Shvetaketu, Pingala, Asita, Devala, Narada, Parvata, Atreya, Kundajathara, de brahmaan Kalaghata, Vatsya, de oude Shrutashrava, Kohala, Devasharma, Maudgalya en Samasaurava, en vele andere brahmanen die de Veda's volledig kenden.

Pingala wordt twee keer genoemd, eerst als officiant en daarna als sadasya; misschien zijn het twee mannen.

*De slangen die in het vuur vielen*

In hoofdstuk 7, bij "Blijf", waar Sauti de slangen noemt die in het offervuur van Janamejaya omkwamen.

**Uit het geslacht van Vasuki.** Kotisha, Manasa, Purna, Shala, Pala, Halisaka, Pichchala, Kaunapa, Chakra, Kalavega, Prakalana, Hiranyabahu, Sharana, Kakshaka en Kaladantaka.

**Uit het geslacht van Takshaka.** Puchchandaka, Mandalaka, Pindasektri, Ravenaka, Uchchikha, Sharava, Bhanga, Vilvatejas, Virohana, Shili, Shalakara, Muka, Sukumara, Pravepana, Mudgara, Shishuroman, Suroman en Mahahanu.

**Uit het geslacht van Airavata.** Paravata, Parijata, Pandara, Harina, Krisha, Vihanga, Sharabha, Meda, Pramoda en Sauhatapana.

**Uit het geslacht van Kauravya.** Eraka, Kundala, Veni, Veniskandha, Kumaraka, Bahuka, Shringavera, Dhurtaka, Pratara en Ashtaka.

**Uit het geslacht van Dhritarashtra, de naga.** Shankukarna, Pitharaka, Kuthara, Sukhana, Shechaka, Purnangada, Purnamukha, Prahasa, Shakuni, Dari, Amahatha, Kumathaka, Sushena, Vyaya, Bhairava, Mundavedanga, Pishanga, Udraparaka, Rishabha, Vegavat, Pindaraka, Raktanga, Sarvasaranga, Samriddha, Patha, Vasaka, Varahaka, Viranaka, Suchitra, Chitravegika, Parashara, Tarunaka, Maniskandha en Aruni.

Shakuni, Parashara, Aruni, Krisha en Ashtaka zijn hier slangen, niet de broer van Gandhari, de vader van Vyasa, de leerling van Dhaumya, de vriend van Shringin of koning Ashtaka.

*De zonen van Uparichara Vasu*

In hoofdstuk 8, bij "Het meisje dat naar vis rook", waar koning Uparichara zijn vijf zonen over zijn gewesten aanstelt.

Brihadratha, die in Magadha werd aangesteld en ook Maharatha heette; Pratyagraha; Kushamba, die ook Manivahana heette; Mavella; en Yadu. Ieder

stichtte rijken en steden die naar hem heetten, en een eigen koningshuis. Deze Yadu is niet Yadu, de zoon van Yayati.

*De geslachten van alle schepselen*

In hoofdstuk 8, bij "De geslachten", waar Vaishampayana koning Janamejaya vertelt hoe alle wezens zijn ontstaan. In het verhaal staan de namen die later terugkomen; hier staat de hele genealogie.

**De zes zonen die Brahma uit zijn geest voortbracht.** Marichi, Atri, Angiras, Pulastya, Pulaha en Kratu. De zoon van Marichi was Kashyapa, en uit hem kwamen de schepselen voort.

**De dertien dochters van Daksha die Kashyapa tot vrouw kreeg.** Aditi, Diti, Danu, Kala, Danayu, Simhika, Krodha, Pradha, Vishva, Vinata, Kapila, Muni en Kadru.

**De twaalf Aditya's, de zonen van Aditi.** Dhatri, Mitra, Aryaman, Indra, Varuna, Amsha, Bhaga, Vivasvat, Pushan, Savitri, Tvashtri en Vishnu. De jongste, Vishnu, overtrof hen allemaal.

**Het geslacht van Diti.** Diti had één zoon, Hiranyakashipu. Die had vijf zonen: Prahlada, Samhlada, Anuhlada, Shibi en Vashkala. Prahlada had drie zonen: Virochana, Kumbha en Nikumbha. Virochana kreeg een zoon, Bali, en de zoon van Bali was de asura Bana, een volgeling van Rudra, die ook Mahakala heette. Deze Shibi is niet koning Shibi, die in het verhaal van Yayati voorkomt.

**De zonen van Danu.** Danu had veertig zonen, zegt het epos, maar het noemt er meer. De oudste was Viprachitti, en dan Shambara, Namuchi, Puloman, Asiloman, Keshin, Durjaya, Ayahshiras, Ashvashiras, Ayahshanku, Gaganamurdhan, Vegavat, Ketumat, Svarbhanu, Ashva, Ashvapati, Vrishaparan, Ajaka, Ashvagriva, Sukshma, Tuhunda, Ekapada, Ekachakra, Virupaksha, Mahodara, Nichandra, Nikumbha, Kupata, Kapata, Sharabha, Shalabha, Surya en Chandramas. Deze Surya en Chandramas zijn niet de zon en de maan van de goden. Ook deze tien waren danava's: Ekaksha, Amritapa, Pralamba, Naraka, Vatapi, Shatrutapana, Shatha, Gavishtha, Danayu en Dirghajihva. Hun zonen en kleinzonen waren niet te tellen. De asura Ekachakra heeft niets te maken met de stad Ekachakra.

**Simhika, Krodha, Danayu en Kala.** Simhika baarde Rahu, de vijand van de zon en de maan, en drie anderen: Suchandra, Chandrahantri en Chandrap-

ramardana. De nakomelingen van Krodha waren talloos, driftig en vals als zij. Danayu had vier zonen: Vikshara, Vala, Vira en Vritra. De zonen van Kala waren Vinashana, Krodha, Krodhahantri en Krodhashatru, en nog vele anderen.

**Shukra.** Shukra, de zoon van een rishi, was de leraar en priester van de asura's. Hij had vier zonen die ook priester van de asura's waren: Tashtadhara, Atri en twee anderen. Deze Atri is niet de zoon van Brahma.

**Vinata en Kadru.** Vinata had zes zonen: Tarkshya, Arishtanemi, Garuda, Aruna, Aruni en Varuni. Verderop, bij de moeders van de dieren, zegt het epos dat zij twee zonen had, Garuda en Aruna, en zo vertelt ook het verhaal het. Kadru was de moeder van Shesha, die ook Ananta heet, van Vasuki, Takshaka, Kumara en Kulika.

**De zestien zonen van Muni, goden en gandharva's.** Bhimasena, Ugrasena, Suparna, Varuna, Gopati, Dhritarashtra, Suryavarchas, Satyavachas, Arkaparna, Prayuta, Bhima, Chitraratha, Kalishiras, Parjanya, Kali en Narada. Veel van hen dragen de namen van mensen of goden uit het verhaal, maar zijn andere wezens.

**De kinderen van Pradha.** Haar dochters: Anavadya, Manu, Vamsha, Asura, Marganapriya, Anupa, Subhaga en Bhasi. Haar zonen, allemaal hemelse gandharva's: Siddha, Purna, Barhin, Purnayus, Brahmacharin, Ratiguna, Suparna, Vishvavasu, Bhanu en Suchandra. Bij de rishi Kashyapa baarde ze ook de apsara's Alambusha, Mishrakeshi, Vidyutparna, Tilottama, Aruna, Rakshita, Rambha, Manorama, Keshini, Subahu, Surata, Suraja en Supriya, en de gandharva's Atibahu, Haha, Huhu en Tumburu.

**Kapila.** Uit haar kwamen de brahmanen, de koeien, de gandharva's en de apsara's voort.

**De elf Rudra's, de zonen van Sthanu.** Sthanu was nog een zoon van Brahma. Zijn zonen: Mrigavyadha, Sharva, Nirriti, Ajaikapad, Ahirbudhnya, Pinakin, Dahana, Ishvara, Kapalin, Sthanu en Bharga.

**De nakomelingen van de zes geestzonen.** Angiras had drie zonen: Brihaspati, Utathya en Samvarta. Atri had vele zonen, allemaal grote rishi's die de Veda's kenden. De zonen van Pulastya waren de rakshasa's, de apen, de kinnara's (wezens die in de bergen zingen) en de yaksha's. De zonen van Pulaha waren de shalabha's (de gevleugelde insecten), de leeuwen, de kimpurusha's (half leeuw, half mens), de tijgers, de beren en de wolven. De zonen van Kratu waren de Valakhilya's, de metgezellen van Surya.

**De vijftig dochters van Daksha.** Daksha sprong uit de rechterteen van Brahma, zijn vrouw uit de linker. Hij gaf tien dochters aan Dharma, zevenentwintig aan Soma, de maan, en dertien aan Kashyapa. De vrouwen van Dharma: Kirti, Lakshmi, Dhriti, Medha, Pushti, Shraddha, Kriya, Buddhi, Lajja en Mati. De zevenentwintig vrouwen van Soma zijn de maanhuizen.

**De acht Vasu's en hun zonen.** Brahma had een zoon Manu, en Manu een zoon Prajapati. Diens zonen waren de acht Vasu's: Dhara, Dhruva, Soma, Aha, Anila, Anala, Pratyusha en Prabhasa.

- Dhara en Dhruva waren zonen van Dhumra, Soma en Anila (ook Shvasana genoemd) van Shvasa, Aha van Rata, Anala (ook Hutashana genoemd) van Shandilya, en Pratyusha en Prabhasa van Prabhata.
- Dhara had twee zonen, Dravina en Hutahavyavaha.
- De zoon van Dhruva was Kala, de Tijd, die de werelden vernietigt.
- De zoon van Soma was Varchas. Varchas had bij zijn vrouw Manohara twee zonen, Shishira en Ramana.
- De zonen van Aha waren Jyotis, Shama, Shanta en Muni.
- De zoon van Anala, het vuur, was Kumara, die in een rietbos werd geboren en Kartikeya heet omdat de Kritika's hem opvoedden. Na hem werden zijn drie broers geboren: Shakha, Vishakha en Naigameya.
- De vrouw van Anila was Shiva, en hun zonen waren Manojava en Avijnatagati.
- De zoon van Pratyusha was de rishi Devala, die twee zonen had.
- Prabhasa trouwde met de zuster van Brihaspati, en zij baarde Vishvakarma, de bouwmeester van de goden.

**Dharma en zijn zonen.** Dharma kwam uit de rechterborst van Brahma. Zijn drie zonen waren Shama, de kalmte, Kama, het verlangen, en Harsha, de vreugde. De vrouw van Kama was Rati, die van Shama Prapti en die van Harsha Nanda.

**De drieëndertig goden.** Tvashtri, in de gedaante van een merrie, werd de vrouw van Savitri (ze heet hier net als de Aditya Tvashtri) en baarde in de lucht de Ashvins. De twaalf zonen van Aditi hadden Indra aan het hoofd, en de jongste was Vishnu. Samen met de acht Vasu's, de elf Rudra's, Prajapati en Vashatkara zijn zij de drieëndertig goden. Als afzonderlijke scharen gelden de Rudra's, de Sadhya's, de Maruts, de Vasu's, de Bhargava's en de Vishvadeva's. Garuda, Aruna en Brihaspati worden tot de Aditya's gerekend; de Ashvins, alle kruiden en de lagere dieren tot de guhyaka's.

**Het geslacht van Bhrigu.** Bhrigu scheurde de borst van Brahma open en kwam naar buiten. Zijn zonen waren Shukra en Chyavana. Chyavana trouwde met Arushi, de dochter van Manu, en uit haar dij werd Aurva geboren. Aurva verwekte Richika, Richika Jamadagni, en de jongste van de vier zonen van Jamadagni was Rama, die Parashurama heet. Aurva had honderd zonen, met Jamadagni als oudste.

**Dhatri, Vidhatri, Lakshmi en Divi.** Brahma had nog twee zonen, Dhatri en Vidhatri, die bij Manu bleven. Hun zuster was Lakshmi, die tussen de lotussen woont; de zonen van haar geest zijn de paarden die door de lucht gaan. Divi, een dochter van Shukra, werd de oudste vrouw van Varuna. Zij baarde een zoon, Vala, en een dochter, Sura, de godin van de wijn. Deze Vala is niet de asura Vala.

**Adharma en zijn geslacht.** Adharma, het onrecht, werd geboren toen de schepselen uit gebrek aan voedsel elkaar begonnen te verslinden. Zijn vrouw was Nirriti, en van haar stammen de rakshasa's, die daarom Nairrita's heten. Haar drie andere zonen waren Bhaya, de angst, Mahabhaya, de verschrikking, en Mrityu, de Dood, die geen vrouw en geen zoon heeft. Nirriti is ook de naam van een van de elf Rudra's.

#### **De moeders van de dieren.**

- Tamra had vijf dochters: Kaki, van wie de kraaien stammen; Shyeni, van wie de haviken, de hanen en de gieren stammen; Bhasi; Dhritarashtra, van wie de eenden, de ganzen en de chakravaka's stammen; en Shuki, van wie de papegaaien stammen.
- Krodha had negen dochters: Mrigi, Mrigamanda, Hari, Bhadramana, Matangi, Sharduli, Shveta, Surabhi en Surasa. Van Mrigi stammen de herten; van Mrigamanda de beren en de dieren die shrimara heten; van Bhadramana de hemelse olifant Airavata; van Hari de apen, de paarden en de dieren die golangula heten, met een staart als van een koe; van Sharduli de leeuwen, de tijgers en de luipaarden; van Matangi de olifanten; en van Shveta de snelle olifant Shveta.
- Surabhi had vier dochters: Rohini, van wie alle koeien stammen; Gandharvi, van wie de paarden stammen; Vimala; en Anala, van wie de zeven soorten bomen met vlezig vruchten stammen, zoals de dadel, de palm en de kokospalm. Anala had ook een dochter Shuki. Deze Rohini is niet de moeder van Balarama.

- Surasa baarde Kanka, een vogel met lange veren, en ook de naga's. Kadru baarde de punnaga's, de slangen.
- Shyeni, de vrouw van Aruna, baarde Sampati en Jatayu.
- Vinata had twee zonen, Garuda en Aruna.

### *De delen van de goden*

In hoofdstuk 8, bij "De delen van de goden", waar Vaishampayana vertelt welke goden en asura's als mensen werden geboren.

#### **Asura's en danava's die als koningen werden geboren.**

| <b>Asura</b>                                                   | <b>Op aarde</b>                             |
|----------------------------------------------------------------|---------------------------------------------|
| Viprachitti, de eerste van de danava's                         | Jarasandha                                  |
| Hiranyakashipu, de zoon van Diti                               | Shishupala                                  |
| Samhlada, de jongere broer van Prahlada                        | Shalya, de koning van de Valhika's          |
| Anuhlada, de jongste                                           | Dhrishtaketu                                |
| Shibi, een zoon van Diti                                       | koning Druma                                |
| Vashkala                                                       | Bhagadatta                                  |
| Ayahshiras, Ashvashiras, Ayahshanku, Gagana-murdhan en Vegavat | vijf koningen in het koningshuis van Kekaya |
| Ketumat                                                        | koning Amitaujas                            |
| Svarbhanu                                                      | koning Ugrasena                             |
| Ashva                                                          | koning Ashoka                               |
| Ashvapati, de jongere broer van Ashva                          | Hardikya                                    |
| Vrishaparvan                                                   | koning Dirghaprajna                         |
| Ajaka, de jongere broer van Vrishaparvan                       | koning Shalva                               |
| Ashvagriva                                                     | koning Rochamana                            |
| Sukshma                                                        | koning Brihadratha                          |
| Tuhunda                                                        | koning Senabindu                            |
| Ishupa                                                         | koning Nagnajit                             |
| Ekachakra                                                      | Prativindhya                                |
| Virupaksha                                                     | koning Chitravarman                         |
| Hara, de eerste van de danava's                                | Subahu                                      |
| Suhtra                                                         | koning Munjakesha                           |
| Nikumbha                                                       | koning Devadhipa                            |
| Sharabha                                                       | de koninklijke wijze Paurava                |
| Kupatha                                                        | koning Suparshva                            |

|                                                                             |                                                                                                               |
|-----------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Kratha                                                                      | de koninklijke wijze Parvateya                                                                                |
| Shalabha, de tweede van die naam                                            | koning Prahlada, in het land van de Valhika's                                                                 |
| Chandra                                                                     | Chandravarman, de koning van de Kamboja's                                                                     |
| Arka                                                                        | de koninklijke wijze Rishika                                                                                  |
| Mritapa                                                                     | koning Pashchimanupaka                                                                                        |
| Garishtha                                                                   | koning Drumasena                                                                                              |
| Mayura                                                                      | koning Vishva                                                                                                 |
| Suparna, de jongere broer van Mayura                                        | koning Kalakirti                                                                                              |
| Chandranthri                                                                | de koninklijke wijze Shunaka                                                                                  |
| Chandravinashana                                                            | koning Janaki                                                                                                 |
| Dirghajihva                                                                 | de koning van Kashi                                                                                           |
| Rahu, de zoon van Simhika                                                   | koning Kratha                                                                                                 |
| Vikshara, de oudste zoon van Danayu                                         | koning Vasumitra                                                                                              |
| de tweede zoon van Danayu (bij de zonen van Danayu hierboven heet hij Vala) | de koning van het land Pandya                                                                                 |
| Valina                                                                      | koning Paundramatsyaka                                                                                        |
| Vritra                                                                      | de koninklijke wijze Manimat                                                                                  |
| Krodhanantri, de jongere broer van Vritra                                   | koning Danda                                                                                                  |
| Krodhavardhana                                                              | koning Dandadhara                                                                                             |
| de acht zonen van Kala                                                      | Jayatsena in Magadha; Aparajita; de koning van de Nishada's; Shrenimat; Mahaujas; Abhiru; Samudrasena; Brihat |
| Kukshi                                                                      | Parvatiya                                                                                                     |
| Krathana                                                                    | koning Suryaksha                                                                                              |
| Surya                                                                       | Darada, de koning van de Valhika's                                                                            |

**De koningen uit het asura-geslacht van de Krodhavaśha's.** Madraka, Karnaveshta, Siddhartha, Kitaka, Suvira, Subahu, Mahavira, Bahlika, Kratha, Vichitra, Suratha, Nila, Chiravasa, Bhumipala, Dantavakra, Durjaya, Rukmi, Janamejaya, Ashadha, Vayuvega, Bhuritejas, Ekalavya, Sumitra, Vatadhana, Gomukha, de koningen van de Karushaka's, Kshemadhurti, Shrutayu, Udva-ha, Brihatsena, Kshema, Ugratirtha de koning van de Kalinga's, Matimat en koning Ishvara.

**Nog drie.** De danava Kalanemi werd Kamsa, de zoon van Ugrasena. De asura Devaka werd op aarde de voornaamste koning van de gandharva's. Hamsa, de zoon van Arishta, werd geboren in het geslacht van Kuru en werd koning van de gandharva's.

**Vidura.** Op deze plaats noemt het epos Vidura "de zoon van de rishi Atri". Elders, en in het verhaal zelf (hoofdstuk 13), is hij de zoon van Vyasa en een dienaars. Ook de Sanskriettekst heeft hier Atri.

**De honderd zonen van Dhritarashtra, eerste lijst.** Op Janamejaya's vraag noemt Vaishampayana ze in de volgorde van hun geboorte. Deze lijst wijkt af van de tweede lijst verderop, uit hoofdstuk 14, in volgorde en in namen.

Duryodhana, Yuyutsu, Duhshasana, Duhsaha, Duhshala, Durmukha, Vivimshati, Vikarna, Jalasandha, Sulochana, Vinda, Anuvinda, Durdharsha, Subahu, Dushpradharshana, Durmarshana, Dushkarna, Karna, Chitra, Vipachitra, Chitraksha, Charuchitra, Angada, Durmada, Dushpradharsha, Vivitsu, Vikata, Sama, Urnanabha, Padmanabha, Nanda, Upanandaka, Senapati, Sushena, Kundodara, Mahodara, Chitrabahu, Chitravarman, Suvarman, Durvirochana, Ayobahu, Mahabahu, Chitrachapa, Sukundala, Bhimavega, Bhimabala, Balaki, Bhimavikrama, Ugrayudha, Bhimashara, Kanakayu, Dridhayudha, Dridhavarman, Dridhakshatra, Somakirti, Anadara, Jarasandha, Dridhasandha, Satyasandha, Sahasravak, Ugrashravas, Ugrasena, Kshemamurti, Aparajita, Panditaka, Vishalaksha, Duradhara, Dridhahasta, Suhasta, Vatavega, Suvarchas, Adityaketu, Bahvashin, Nagadanta, Ugrayayin, Nishangin, Kavachin, Dandin, Dandadhara, Dhanurgraha, Ugra, Bhimaratha, Vira, Virabahu, Alolupa, Abhaya, Raudrakarman, Dridharatha, Anadhrishya, Kundabhedhin, Viravi, Dirghalochana, Dirghabahu, Mahabahu, Vyudhoru, Kanakadhvaja, Kundaja en Chitraka.

Daarnaast een dochter, Duhshala. Yuyutsu, de zoon van een vaishya-vrouw, staat in de lijst en wordt ook "boven de honderd" geteld. De lijst telt geen honderd namen precies, en Mahabahu staat er twee keer in. Duhshala in de lijst is een zoon, niet de dochter Duhshala; Karna, Jarasandha en Ugrasena in de lijst zijn zonen van Dhritarashtra, niet de zoon van Kunti, de koning van Magadha of de vader van Kamsa.

**De zonen van Draupadi.** Zij waren de Vishvadeva's, een schare van goden: Prativindhya, Sutasoma, Shrutakirti, Shatanika en Shrutasena. In de Engelse vertaling staat tussen Shatanika en Shrutasena ook Nakula; vermoedelijk hoort die naam bij Shatanika, de zoon van Nakula.

*De zes voornaamste apsara's*

In hoofdstuk 9, bij "Bharata", waar Shakuntala aan het hof van koning Dushyanta over haar moeder spreekt.

Urvashi, Purvachitti, Sahajanya, Menaka, Vishvachi en Ghritachi. Van hen is Menaka, die uit Brahma geboren is, de eerste.

*De honderd zonen van Dhritarashtra, tweede lijst*

In hoofdstuk 14, bij "Honderd potten", waar Vaishampayana de zonen van Dhritarashtra noemt in de volgorde van hun geboorte.

Duryodhana, Yuyutsu, Duhshasana, Duhsaha, Duhshala, Jalasandha, Sama, Saha, Vinda, Anuvinda, Durdharsha, Subahu, Dushpradharshana, Durmarshana, Durmukha, Dushkarna, Karna, Vivimshati, Vikarna, Shala, Sattva, Sulochana, Chitra, Upachitra, Chitraksha, Charuchitra, Sharasana, Durmada, Durvigaha, Vivitsu, Vikatanana, Urnanabha, Sunabha, Nandaka, Upandaka, Chitrabana, Chitravarman, Suvarman, Durvimochana, Ayobahu, Mahabahu, Chitranga, Chitrakundala, Bhimavega, Bhimabala, Balaki, Balavardhana, Ugrayudha, Bhima, Karna, Kanakayu, Dridhayudha, Dridhavarman, Dridhakshatra, Somakirti, Anudara, Dridhasandha, Jarasandha, Satyasandha, Sada, Suvak, Ugrashravas, Ugrasena, Senani, Dushparajaya, Aparajita, Kundasayin, Vishalaksha, Duradhara, Dridhahasta, Suhasta, Vatavega, Suvarchas, Adityaketu, Bahvashin, Nagadanta, Agrayayin, Kavachin, Krathana, Kunda, Kundadhara, Dhanurdhara, Ugra, Bhimaratha, Virabahu, Alolupa, Abhaya, Raudrakarman, Dridharatha, Anadhrishya, Kundabhedin, Viravi, Dirghalochana, Pramatha, Pramathi, Dirgharoma, Dirghabahu, Mahabahu, Vyudhoru, Kanakadhvaja, Kundashi en Virajas.

Daarnaast een dochter, Duhshala. Ook hier staat Yuyutsu als tweede, al was hij de zoon van een andere moeder. Mahabahu en Karna staan er twee keer in, en ook in deze lijst zijn Duhshala, Karna, Bhima, Jarasandha en Ugrasena zonen van Dhritarashtra en niet hun bekende naamgenoten.

*Wie er kwam bij de geboorte van Arjuna*

In hoofdstuk 16, bij "Vijf zonen", waar de goden en de hemelse wezens de pasgeboren Arjuna komen eren.

**De zeven grote rishi's.** Bharadvaja, Kashyapa, Gautama, Vishvamisra, Jamadagni, Vasishtha en Atri. Daarna ook Marichi, Angiras, Pulastya, Pulaha, Kratu en Daksha.

**De gandharva's.** Tumburu zong, en met hem kwamen Bhimasena, Ugrasena, Urdayu, Anagha, Gopati, Dhritarashtra, Suryavarchas, Yugapa, Trinapa, Karshni, Nandi, Chitraratha, Shalishiras, Parjanya, Kali, Narada, Brihatta, Brihaka, Karala, Brahmacharin, Bahuguna, Suvarna, Vishvasu, Bhumanyu, Suchandra, Sam en de stammen van Haha en Huhu. Ook deze Bhimasena, Ugrasena, Dhritarashtra en Bhumanyu zijn andere wezens dan hun naamgenoten in het verhaal.

**De apsara's die dansten.** Anuchana, Anavadya, Gunamukhya, Gunavara, Adrika, Soma, Mishrakeshi, Alambusha, Marichi, Shuchika, Vidyutparna, Tilottama, Ambika, Lakshmana, Kshema, Devi, Rambha, Manorama, Asita, Subahu, Supriya, Suvapus, Pundarika, Sugandha, Surasa, Pramathini, Kanya en Sharadvati.

**De elf apsara's die zongen.** Menaka, Sahajanya, Karnika, Punjikasthala, Ritusthala, Ghritachi, Vishvachi, Purvachitti, Umlocha, Pramlocha en Urvashi.

**De twaalf Aditya's.** Genoemd worden Dhatri, Aryaman, Mitra, Varuna, Bhaga, Indra, Vivasvat, Pushan, Tvashtri en Parjanya of Vishnu. Dat zijn er elf; Amsha, die bij de geslachten van alle schepselen wel genoemd wordt, ontbreekt.

**De elf Rudra's.** Mrigavyadha, Sharva, Nirriti, Ajaikapad, Ahirbudhnya, Pinakin, Dahana, Ishvara, Kapalin, Sthanu en Bhaga. Bij de geslachten van alle schepselen heet de laatste Bhaga.

**Verder.** De Ashvins, de acht Vasu's, de Maruts, de Vishvadeva's en de Sadhya's. De naga's Karkotaka, Vasuki, Kachchhapa, Kunda en Takshaka. Uit het geslacht van Vinata Tarkshya, Arishtanemi, Garuda en Asitadhvaja, en ook Aruna en Aruni.



# Hymnen

## *Over deze hymnen*

In het epos bidden en prijzen de personages vaak lang, met herhalingen en met reeksen namen en beelden. Zo'n hymne was voor de oude luisteraars een handeling: wie hem uitsprak of hoorde, deed er iets mee. In het verhaal van dit boek zijn een paar van die hymnen ingekort tot hun dragende beelden. Hier staan ze volledig.

Ze zijn, net als het verhaal, naverteld uit de Engelse vertaling van Kisari Mohan Ganguli (1883–1896). Soms zet Ganguli een eigen verklaring tussen haakjes in de tekst; die zijn hier niet overgenomen. Bij elke hymne staat bij welk stuk van het verhaal hij hoort.

Twee andere hymnen staan al volledig in het verhaal: de lofzang van de goden op Garuda in "De weddenschap" (hoofdstuk 4) en Kadru's hymne aan Indra in "De slavendienst" (hoofdstuk 5). Van die laatste ontbreekt in het verhaal alleen één regel, die hieronder staat.

. . .

## *Sauti's aanroeping*

In hoofdstuk 1, bij "Het woord Jaya", waar Sauti buigt voordat hij het verhaal van Vyasa begint te vertellen.

*Ik buig voor Ishana, het oerwezen, aan wie velen offeren en dat velen vereren; dat het ware en onvergankelijke is, het brahman, zichtbaar en onzichtbaar, eeuwig; dat niet is, en dat tegelijk is en niet is; dat alles is wat bestaat, en toch onderscheiden van alles wat is en wat niet is; de schepper van hoog en laag; de oude, de verhevene, de onuitputtelijke; dat Vishnu is, goed en de goedheid zelf, het waar-digst om te kiezen, zuiver en zonder smet; dat Hari is, die over de zintuigen heerst en alles leidt wat beweegt en wat stilstaat. Nu ik voor hem gebogen heb, vertel ik de heilige gedachten van de wijze*

*Vyasa, wiens daden wonderbaarlijk zijn en die hier door iedereen vereerd wordt.*

*Upamanyu's hymne aan de Ashvins*

In hoofdstuk 2, bij "De oorringen van de koningin", waar Upamanyu blind in een put ligt en op aanwijzing van zijn leraar de Ashvins aanroept, de tweeling-goden die de artsen van de goden zijn. Het epos noemt het woorden uit de Rigveda.

*U bestond vóór de schepping. U bent de eerstgeborenen, en u bent zichtbaar in deze wonderlijke wereld van vijf elementen. Ik wil u bereiken met de kennis die uit het horen komt, en met meditatie, want u bent oneindig. U bent de loop van de natuur zelf, en het bewuste Zelf dat die loop doordringt. U bent vogels met prachtige veren, neergestreken op het lichaam, dat op een boom lijkt. U bent vrij van de drie hoedanigheden die elk wezen binden. U bent onvergelijkbaar. Met uw geest in alles wat geschapen is, doordringt u alles wat bestaat. U bent gouden arenden. U bent het wezen waarin alle dingen verdwijnen. U vergist u niet en u vergaat niet. Uw snavels zijn mooi, ze slaan nooit onrechtvaardig toe, en u wint elke strijd. U overwint de Tijd. U hebt de zon gemaakt, en u weeft het wonderlijke kleed van het jaar met de witte draad van de dag en de zwarte draad van de nacht. Met dat kleed hebt u twee wegen van handelen vastgelegd, die van de goden en die van de voorouders. De vogel van het leven, die de kracht van het oneindige Zelf is en die door de Tijd gegrepen werd, laat u vrij en brengt u naar het grote geluk. Wie in diepe onwetendheid leeft, zolang zijn zintuigen hem misleiden, denkt dat u een gedaante hebt, u die aan de hoedanigheden van de stof niet gebonden bent. Driehonderdzesig koeien, de driehonderdzesig dagen, brengen samen één kalf voort, en dat kalf is het jaar. Het schept alles en het vernietigt alles. Wie de waarheid zoekt, langs welke weg ook, melkt er de melk van de ware kennis mee. U, Ashvins, hebt dat kalf gemaakt. Het jaar is de naaf van een wiel met zevenhonderdtwintig spaken, de dagen en de nachten. De rand van dat wiel, de twaalf maanden, heeft geen einde. Het*

*wiel is vol begoocheling en slijt niet, en het raakt alle schepselen, in deze wereld en in de andere. Ashvins, u zet dat wiel van de tijd in beweging. Het wiel van de Tijd, dat het jaar is, heeft de zes seizoenen als naaf, en aan die naaf zitten twaalf spaken, de twaalf tekenen van de dierenriem. Dat wiel van de Tijd brengt de vruchten van alle daden aan het licht. De goden die over de tijd gaan, wonen erin. Ik ben eraan onderworpen en ik lijd eronder: maak mij los van dat wiel van de Tijd, Ashvins. U bent deze wereld van vijf elementen. U bent alles wat men geniet, in deze wereld en in de andere. Maak mij onafhankelijk van de vijf elementen. En al bent u het hoogste brahman, toch gaat u over de aarde in gedaanten die genieten van wat de zintuigen geven. In het begin schiep u de tien windstreken. Daarna zette u de zon en de hemel erboven. De rishi's brengen hun offers volgens de loop van diezelfde zon, en ook de goden en de mensen brengen hun offers zoals het hun is opgedragen, en ze genieten de vruchten van die daden. U hebt de drie kleuren gemengd en daaruit alles gemaakt wat men kan zien. Uit die dingen is de wereld ontstaan waarop de goden en de mensen hun werk doen, en alle schepselen die leven. Ashvins, ik vereer u. Ik vereer ook de hemel, die u hebt gemaakt. U bepaalt de vruchten van alle daden, en zelfs de goden ontkomen daar niet aan. Zelf bent u vrij van de vruchten van uw daden. U bent de ouders van alles. Als mannen en als vrouwen eet u het voedsel dat daarna het levenwekkende vocht en het bloed wordt. Het pasgeboren kind zuigt aan de borst van zijn moeder: u bent het die de gedaante van dat kind aanneemt. Ashvins, geef mij mijn ogen terug, zodat ik kan leven.*

*De regel over de tijd in Kadru's hymne aan Indra*

In hoofdstuk 5, bij "De slavendienst", waar Kadru Indra om regen vraagt voor haar zonen, de slangen, die door de zon verschroeid worden. In het verhaal staan de kleinste tijdmaten niet bij naam. Volledig luidt die regel:

*U bent, god, geheel amrita, en de soma die men het meest vereert. U bent het ogenblik en de dag van de maan; u bent de bala en de ks-*

*hana. U bent de lichte halve maand en ook de donkere. U bent de kala, de kashtha en de truti.*

Bala, kshana, kala, kashtha en truti zijn namen van kleine eenheden van tijd; In de Engelse vertaling is de bala een minuut en de kshana vier minuten. Iets eerder in dezelfde hymne heet Indra "Aditya en Vibhavasu"; in het verhaal staat daar "de zon en het vuur".

*Astika's lofrede op het offer*

In hoofdstuk 7, bij "Blijf", waar de jonge Astika het offerterrein van koning Janamejaya binnenkomt en de koning, de priesters, de sadasya's en het offervuur prijst, voordat hij zijn gunst vraagt.

*Soma, Varuna en Prajapati hebben vroeger in Prayaga offers gebracht. Maar uw offer, eerste van het geslacht van Bharata, zoon van Parikshit, doet voor geen van die offers onder. Laat het goed gaan met wie ons dierbaar zijn! Indra bracht honderd offers. Maar dit offer van u, eerste van het geslacht van Bharata, zoon van Parikshit, weegt op tegen tienduizend offers van Indra. Laat het goed gaan met wie ons dierbaar zijn! Uw offer, eerste van het geslacht van Bharata, zoon van Parikshit, is als dat van Yama, van Harimedha, van koning Rantideva. Laat het goed gaan met wie ons dierbaar zijn! Uw offer is als dat van Gaya, van koning Shashabindu, van koning Vaishravana, en als dat van Nriga, van Ajamidha, van de zoon van Dasharatha, eerste van het geslacht van Bharata, zoon van Parikshit. Laat het goed gaan met wie ons dierbaar zijn! Uw offer is als het offer van koning Yudhishtira, de zoon van een god, uit het geslacht van Ajamidha, waarvan men zelfs in de hemel heeft gehoord, eerste van het geslacht van Bharata, zoon van Parikshit. Laat het goed gaan met wie ons dierbaar zijn! Uw offer is als het offer van Vyasa, de zoon van Satyavati, waarbij hij zelf de hoofdpriester was, eerste van het geslacht van Bharata, zoon van Parikshit. Laat het goed gaan met wie ons dierbaar zijn! De offerpriesters en de sadasya's die hier uw offer volbrengen, een offer als dat van Indra, die Vritra versloeg, stralen als de zon. Er is*

*niets meer wat zij niet weten, en wat men hun geeft, brengt onuitputtelijke verdienste. Ik ben ervan overtuigd dat er in alle werelden geen offerpriester is die gelijk is aan Dvaipayana. Zijn leerlingen trekken als offerpriesters over de aarde, bekwaam in hun taak. Agni, de grootmoedige drager van de offergaven, die ook Vibhvasu en Chitrabhanu heet, wiens zaad goud is en wiens pad getekend is door zwarte rook, laait op met vlammen die naar rechts buigen, en hij brengt uw offerboter naar de goden. In deze wereld van de mensen is geen koning die u gelijk is in het beschermen van zijn onderdanen. Uw zelfbeheersing stemt mij altijd blij. U bent Varuna, of Yama, de god van de dood, die recht spreekt. Zoals Indra met de bliksem in de hand, zo beschermt u in deze wereld alle schepselen. Op aarde is geen mens zo groot als u, en geen koning is u gelijk in het offeren. U bent als Khatvanga, Nabhaga en Dilipa. In kracht bent u als Yayati en Mandhatri. U straalt als de zon, en in uw geloften bent u als Bhishma. Zoals Valmiki houdt u uw kracht verborgen. Zoals Vasishtha hebt u uw woede bedwongen. U heerst als Indra. U straalt als Narayana. Zoals Yama weet u recht te doen. Als Krishna bezit u elke deugd. In u woont het geluk van de Vasu's, en bij u vinden de offers hun toevlucht. In kracht bent u gelijk aan Damdhodbhava. Zoals Rama, de zoon van Jamadagni, kent u de leerboeken en de wapens. In gloed bent u gelijk aan Aurva en Trita. Met uw blik wekt u ontzag, zoals Bhagiratha.*

In de vierde strofe staat in de Engelse vertaling een zinsdeel dat bij de strofe over Vyasa hoort. Hier is het weggelaten, zodat die strofe dezelfde bouw heeft als de andere. Vibhvasu en Chitrabhanu zijn hier namen van Agni, het vuur; de rishi Vibhvasu in het verhaal van Garuda is een ander.



# Register van namen

Het vette nummer is de bladzijde waar de naam voor het eerst valt. Een andere naam of bijnaam verwijst naar de naam waaronder de persoon staat. Wie in een stamboom staat, vindt ook de bladzijde van die stamboom.

## A

Aarde, de godin **105**, 128  
 Abhimanyu **26**, 91, 105, 130, 132, 133, 188  
 Aditi **127**, 129, 187, 247 · *stamboom* 266  
 Adrika **124** · *stamboom* 275  
 Agni **24**, 41, 42, 47–50, 55, 62, 63, 65–67, 73, 76, 87, 95, 103, 108, 110–112, 122, 133, enz.  
 Airavata, de naga **40**, 41, 84, 87, 114  
 Airavata, de olifant van Indra **42**, 61, 131, 227  
 Ajamidha **151**, 185, 187 · *stamboom* 266  
 Amba **207**  
 Ambalika **207**, 214, 215, 227, 252, 254, 255 · *stamboom* 274  
 Ambika **207**, 213, 214, 255 · *stamboom* 274  
 Ananta, zie Shesha  
 Angiras **129**, 130, 155, 157, 159, 163, 199, 208, 248  
 Ani-Mandavya **215**, 216, 217  
 Anu **153**, 168, 172, 174  
 Apava, zie Vasishtha  
 Arjuna **22**, 23–26, 91, 105, 122, 132, 133, 188, 224, 247–249, 253 · *stamboom* 276  
 Arjuna Kartavirya, de koning van de Haihaya's **209**, 247  
 Aruna **58**, 69, 70, 80, 83, 130  
 Aruni **34**, 35, 51, 109, 242  
 Ashmaka **243**  
 Ashtaka **175**, 177–184  
 Ashvamedhadatta **188**  
 Ashvasena **41**  
 Ashvatthama **27**, 31, 126, 132, 188  
 Ashvins, de **22**, 36, 37, 81, 132, 157, 187, 207, 248, 249, 253  
 Astika **18**, 21, 31, 53, 55, 57, 89, 90, 104, 110–116  
 Atri **64**, 129, 248  
 Aurva **131**

Avikshit *stamboom* 266

Ayoda-Dhaumya, de leraar van Aruni **34**, 35, 37

Ayus **152** · *stamboom* 266

Ayutanayi **187**

## B

Bahlika, de broer van Shantanu **186**, 187, 252

Baka **122**

Balarama **24**, 133

Bali, de koning **210**, 211

Bhagadatta **131**

Bhagiratha **27**

Bharadvaja **51**, 126, 132, 185, 248

Bharata **19**, 27, 29, 111, 133, 136, 143, 149–151, 185–187, 193, 194, 198, 201, 211, 226, 227, 255 · *stamboom* 266

Bhima **22**, 23, 25–27, 31, 121, 122, 132, 188, 229, 246, 249, 253 · *stamboom* 276

Bhimasena, zie Bhima

Bhimasena, de broer van Janamejaya **33**

Bhishma **21**, 23, 26, 31, 112, 122, 126, 132, 187, 195–198, 200–209, 211–214, 218, 221, 222, 225–229, enz. · *stamboom* 274

Bhishmaka **133**

Bhrigu **30**, 46–50, 80, 104, 115, 119, 130, 131, 154, 163, 169, 170

Bhumanyu **185**, 187 · *stamboom* 266

Brahma **19**, 20, 22, 25, 46, 48, 49, 57, 59–61, 63, 66, 70, 72, 79, 84, 85, 87, enz.

Brihadratha **124**

Brihaspati **19**, 77, 78, 120, 130, 132, 155–158, 163, 199, 209

## C

Chandabhargava **109**, 112

Chitrangada, de gandharva **203**

Chitrangada, de zoon van Shantanu **203**, 204 · *stamboom* 274, 275

Chyavana **46**, 48, 50, 104, 109, 131

D

Daksha **64**, 65, 79, 129–131, 151, 152, 154,  
187, 196, 248 · *stamboom* 266

Dantavakra **132**

Danu **128**, 129, 130

Devala **22**, 109

Devapi **186**, 187

Devavrata, *zie* Bhishma

Devayani **153**, 154–170, 174, 187

Devika **188**

Dhanvantari **61**

Dharma **22**, 25, 85, 122, 129, 131, 132, 139,  
144, 152, 187, 208, 215, 217, 243, 252

Dharmaraja, *zie* Dharma; Yama

Dhata **42**

Dhrishtadyumna **26**, 126, 133

Dhritarashtra **21**, 22–24, 27, 28, 120–122, 132,  
187, 188, 214, 215, 218, 219, 222, 226–230,  
233, 237, 248, 250, 252–255 · *stamboom* 274,  
275

Dhritarashtra, de naga **41**, 114

Dhritarashtra, de zoon van Janamejaya (eerste  
opsomming) *stamboom* 266

Dirgha **226**

Dirghatamas **209**, 210

Diti **127**, 128, 129, 131

Draupadi **23**, 24–27, 122, 126, 133, 188

Drona **21**, 23, 26, 27, 31, 126, 132

Druhyu, de zoon van Yayati **153**, 168, 172, 174

Drupada **122**, 126, 132, 133

Duhshala **132**, 230, 231 · *stamboom* 275

Duhshasana **25**, 26, 132, 230 · *stamboom* 275

Durvasa **222**, 223, 243, 245

Duryodhana **23**, 24–26, 31, 121, 122, 132, 188,  
224, 228–230, 246 · *stamboom* 275

Dushyanta **135**, 136, 137, 139, 141–145, 147–  
149, 185, 187 · *stamboom* 266

Dvaipayana, *zie* Vyasa

Dvapara **132**

Dyu, *zie* Bhishma (vorige geboorte)

E

Ekalavya **132**

Elapatra **89**, 90

G

Gandhari **21**, 24, 27, 133, 221, 222, 227–230,  
245, 248, 252 · *stamboom* 275

Gandhavati, *zie* Satyavati

Ganesha **20**, 21

Ganga **21**, 41, 121, 126, 132, 138, 176, 187,  
191, 192, 194–200, 202, 210, 254 · *stamboom*  
274

Gangadatta, *zie* Bhishma

Gangeya, *zie* Bhishma

Garuda **58**, 65, 66, 69, 70, 72–78, 80–83, 85,  
122, 130, 206, 248

Gauramukha **94**, 106

Ghatotkacha **26**, 122, 188

Ghritachi **46**, 248

Ghurnika **161**

Girika **124**

H

Hara, *zie* Shiva

Hasti, de stichter van Hastinapura **187**

Hidimbi **122**, 188

Hiranyakashipu **129**, 131

hoofd van de vissers, het *stamboom* 275

I

Ila **152**, 187 · *stamboom* 266

Ilina **185**, 187 · *stamboom* 266

Indra **22**, 24, 26, 27, 40–42, 46, 59–61, 63, 64,  
66, 70–72, 77–80, 82, 83, 85, 109, 111–114,  
120, enz.

J

Jaimini **109**, 126

Jamadagni **127**, 131, 199, 248

Janamejaya **18**, 21, 31, 33, 34, 37, 42, 43, 45, 53,  
55, 63, 87–89, 91, 95, 97, 104–107, enz.

Janamejaya, de vader van een oudere  
Dhritarashtra (eerste opsomming) *stamboom*  
266

Janamejaya, de zoon van Puru (tweede  
opsomming) **187**

Jara **90**

Jarasandha **23**, 25, 131

Jaratkaru, de rishi **53**, 54, 55, 89–91, 99–103,  
110, 115

Jaratkaru, de zuster van Vasuki **55**, 89, 90, 110

Jaya **17**, 123

Jayadratha **132**, 231

Jitavati **196**

## K

Kacha **155**, 156–160, 163

Kadru **57**, 58, 63–65, 70–72, 83, 87, 89, 110, 129, 130, 248

Kakshivat **211**, 241

Kali **132**

Kalmashapada **242**

Kama **50**, 131, 132, 140

Kamsa **132**, 174

Kanva **138**, 139, 141–144, 150

Karenumati **188**

Karkotaka **84**, 248

Karna **21**, 24, 26, 31, 121, 223, 224 · *stamboom* 276

Kashyapa, de arts **43**, 95, 96, 106, 107

Kashyapa, de rishi **57**, 58, 63–66, 70, 74–80, 84, 88, 129, 138, 152, 196, 248

Kauravya **114**

Kautsa **109**

Khagama **52**

Kindama **235**

Kratu **129**, 130, 248

Kripa **23**, 31, 51, 105, 126, 132, 210, 248

Kripi **126**

Krishna, de rishizoon **92**

Krishna **18**, 21–28, 32, 64, 105, 122, 133, 188, 222 · *zie ook* Vyasa

Krishna Dvaipayana, *zie* Vyasa

Kritavarman **132**

Kubera **147**, 173, 194, 238

Kunti **21**, 22, 23, 25, 26, 133, 187, 188, 222–224, 227, 228, 236, 239, 240, 242–254 · *stamboom* 276

Kuntibhoja **133**, 222–225, 248 · *stamboom* 276

Kuru **18**, 19, 21, 28, 91, 95, 105, 151, 186, 187, 207, 214, 215, 227, 243, 250 · *stamboom* 266

## L

Lakshmi, *zie* Shri

Lohitaksha **112**, 114, 115

Lomaharshana **17**, 45, 46, 53

## M

Madayanti **242**, 243

Madravati **188**

Madri **22**, 122, 133, 187, 225, 227, 236, 248–253 · *stamboom* 276

Mahabhisha, *zie* Shantanu (vorige geboorte)

Maheshvara, *zie* Shiva

Mamata **209**

Manasyu *stamboom* 266

Mandavya, *zie* Ani-Mandavya

Mandhatri **112**

Manu, de zoon van Brahma **93**, 130, 142, 148, 240

Manu, de zoon van Vivasvat **151**, 152, 187 · *stamboom* 266

Marutta **27**

Matinara **187** · *stamboom* 266

Matsya, de koning **125**

Maya **23**, 122

Menaka **50**, 139–141, 146, 147, 248

Moeder van Vidura *stamboom* 274

Mrityu **131**

## N

Nahusha **152**, 161, 164–167, 169, 170, 174, 176, 177, 184 · *stamboom* 266

Nakula **22**, 132, 188, 249 · *stamboom* 276

Namuchi **41**, 71, 130

Nandini **196**

Nara **17**, 25, 61, 62, 133, 138

Narada **22**, 25, 27, 109, 151, 248

Narayana, *zie* Vishnu

Nilakantha, *zie* Shiva

Niramitra **188**

## P

Paila **126**

Pandu **18**, 21, 22, 24, 91, 105, 120, 132, 133, 187, 214, 215, 218, 219, 224–227, 229, 233–240, 242, 243, 246–255 · *stamboom* 274, 276

Parashara **19**, 120, 125, 126, 187, 211, 212 · *stamboom* 275

Parashurama **30**, 112, 127, 131, 132, 209, 247

Parikshit, de zoon van Abhimanyu **18**, 33, 91–95, 97, 104–106, 110, 111, 113, 115, 188

Parikshit, de zoon van Avikshit *stamboom* 266

- Parjanya **42**, 136  
 Paushya **31**, 33, 37–40  
 Pingala **109**  
 Prachinvat **187**  
 Prahlada **129**, 131  
 Pramadvara **46**, 50, 51  
 Pramati **46**, 50–53, 116  
 Pratardana **175**, 182, 184  
 Pratipa **186**, 187, 192–194 · *stamboom* 266  
 Prativindhya **188**  
 Pravira **185** · *stamboom* 266  
 Pritha, *zie* Kunti  
 Pulaha **129**, 130, 248  
 Pulastya **129**, 130, 132, 248  
 Puloma, de rakshasa **47**, 50  
 Puloma, de vrouw van Bhrigu **47**, 48, 50  
 Purandara, *zie* Indra  
 Purochana **121**  
 Puru *stamboom* 266  
 Pururavas **97**, 152, 187 · *stamboom* 266
- R**  
 Radha **223** · *stamboom* 276  
 Rahu **61**, 69, 123, 130, 132  
 Rama, de zoon van Jamadagni, *zie* Parashurama  
 Raudrashva *stamboom* 266  
 Richeyu *stamboom* 266  
 Riksha, de zoon van Ajamidha **185** · *stamboom* 266  
 Riksha, de zoon van Arihan (tweede opsomming) **187**  
 Rudra, *zie* Shiva  
 Rukmi **132**  
 Rukmini **133**  
 Ruru **46**, 50–53, 116
- S**  
 Sahadeva *stamboom* 276  
 Sahasrapat **52**  
 Samvarana **185**, 186, 187 · *stamboom* 266  
 Sanjaya **21**, 24–27  
 Sarama **33**  
 Sarvadamana, *zie* Bharata  
 Sarvaga **188**  
 Satyaki **132**  
 Satyavati **19**, 21, 111, 120, 125, 126, 187, 201–204, 206–208, 211–215, 221, 226, 236, 252, 255 · *stamboom* 274, 275  
 Saudasa, *zie* Kalmashapada  
 Sauti **17**, 18, 21, 22, 24, 28–31, 33, 45, 46, 50, 53, 55, 57, 58, 63, 69, 70, 78, 80, enz.  
 Shachi **71**, 133  
 Shakti **120**  
 Shakuni **24**, 25, 26, 121, 122, 132, 222 · *stamboom* 275  
 Shakuntala **136**, 139, 141–144, 147, 149, 185, 187  
 Shalva, de heer van Saubha **132**, 205, 206, 242  
 Shalya, de koning van Madra **21**, 31, 131, 225  
 Shamika **94**  
 Shankukarna **188**  
 Shantanu **120**, 126, 132, 186, 187, 191–204, 206–208, 212, 218, 225, 226, 235, 252 · *stamboom* 266, 274, 275  
 Sharadvat **105**, 126  
 Sharmishtha **153**, 160, 161, 163–169, 172, 174, 187  
 Sharngarava **109**  
 Shatanika, de zoon van Janamejaya **188**  
 Shatanika, de zoon van Nakula **188**  
 Shaunaka **17**, 45, 46, 50, 53, 57, 58, 69, 78, 83, 84, 90, 104, 109, 114, 119  
 Shesha **59**, 60, 84, 85, 128, 130, 133  
 Shibi **175**, 183, 184, 187  
 Shikhandi **26**, 126, 133  
 Shikhandini, *zie* Shikhandi  
 Shishupala **115**, 131  
 Shiva **19**, 20, 25, 34, 61, 62, 81, 91, 104, 132, 221, 247  
 Shri **60**, 61, 133, 139  
 Shringin **91**, 92, 93, 106, 107  
 Shrutakarma **188**  
 Shrutakarman, *zie* Shrutasena, de zoon van Sahadeva  
 Shrutakirti, *zie* Shrutakarma  
 Shrutasena, de broer van Janamejaya **33**  
 Shrutasena, de naga **41**  
 Shrutasena, de zoon van Sahadeva **188**  
 Shrutashrava **34**, 109  
 Shuka **21**, 22, 126

Shukra **130**, 131, 153–159, 161–167, 169–174,  
187, 199, 208  
Shunaka **46**  
Shura, de vader van Vasudeva **221**, 222 ·  
*stamboom* 276  
Shvetaketu **109**, 242  
Skanda **130**  
Soma **60**, 61, 69, 73, 111, 129, 130, 132, 133,  
140, 152, 167, 198  
Somadatta **252**  
Somashrava **34**  
Sthanu, *zie* Shiva  
Sthanu, de zoon van Brahma **130**  
Sthulakesha **50**, 51  
Sthuna **126**  
Subala **121**, 133, 221, 222, 228 · *stamboom* 275  
Subhadra **24**, 26, 122, 188  
Sudeshna, koningin van Bali **211**  
Suhotra, de zoon van Bhumanyu **185** ·  
*stamboom* 266  
Suhotra, de zoon van Sahadeva **188**  
Sumantu **126**  
Sunanda, de dochter van de koning van Kashi  
**187**  
Sunanda, de dochter van Shibi **187**  
Suparna, *zie* Garuda  
Supritika, de rishi **74**, 75  
Sura **60**  
Surabhi **131**, 196, 210  
Suraguru, *zie* Brihaspati  
Surya **58**, 61, 66, 69, 70, 73, 80, 129, 130, 144,  
152, 177, 186, 187, 223, 224, 253 · *stamboom*  
266  
Sutasoma **188**  
Suvnavarman **97**  
T  
Takshaka **39**, 40–43, 84, 92, 94–97, 104, 106–  
109, 112–114, 130, 187, 248  
Tamsu **187** · *stamboom* 266  
Tapati **186**, 187  
Tilottama **130**, 248  
Trishanku **140**  
Tumburu **130**, 248  
Turvasu **153**, 168, 172, 174  
Tvashtri **129**

U

Uddalaka, *zie* Aruni  
Ugrasena, de broer van Janamejaya **33**  
Ugrasena, de koning van de Vrishni's **132**  
Ugrashrava, *zie* Sauti  
Upamanyu **34**, 35–37  
Uparichara, *zie* Uparichara Vasu  
Uparichara Vasu **18**, 123–125 · *stamboom* 275  
Urvashi **97**, 152, 248  
Utanka **37**, 38–43, 45, 95, 104, 106, 107  
Utathya **209**  
Uttara, de dochter van Virata **27**, 105, 188  
V  
Vadava **64**, 65  
Vaishampayana **18**, 21, 22, 46, 121–123, 126,  
127, 129, 131, 135, 136, 151, 154, 175, 185–  
188, 191, 215, 227, 228, enz.  
vaishya-dienares, de *stamboom* 275  
Vala **130**, 177  
Valandhara **188**  
Vali, *zie* Bali, de koning  
Vapushtama **97**, 188  
Varchas, *zie* Abhimanyu (vorige geboorte)  
Varuna **46**, 60, 64, 90, 111, 112, 129, 147, 167,  
196, 197, 206, 213  
Vasishtha **112**, 132, 140, 186, 192, 195–197,  
199, 243, 248  
Vasu, *zie* Uparichara Vasu  
Vasudeva, *zie* Krishna  
Vasudeva, de vader van Krishna **122**, 222 ·  
*stamboom* 276  
Vasuki **54**, 55, 60, 84, 85, 87–91, 101–104,  
109–111, 114, 130, 248  
Vasumat **175**, 182, 184  
Vasu's, de **73**, 77, 81, 112, 126, 130, 132, 136,  
157, 176, 192, 194–197, 248  
Vasusena, *zie* Karna  
Vayu **22**, 66, 71, 73, 80, 110, 132, 140, 141, 187,  
198, 246, 253  
Veda **34**, 37, 42  
Vibhavasu, de rishi **74**, 75  
Vichitravirya **21**, 187, 203, 204, 206, 207, 211,  
212, 215, 235 · *stamboom* 274, 275  
Vidhata **42**

- Vidura **21**, 23, 25, 120, 121, 187, 188, 215,  
217–219, 221, 226–229, 236, 252–254 ·  
*stamboom* 274
- Vijaya, de vrouw van Sahadeva **188**
- Vikarna **230** · *stamboom* 275
- Vinata **57**, 58, 63–65, 70, 72, 73, 77, 79, 80, 83–  
85, 110, 129, 130, 248
- Virata **21**, 25, 27, 31, 132, 188
- Vishnu **17**, 18, 25, 59–64, 66, 71, 81–83, 102,  
112, 128, 129, 133, 136, 138, 167, 168, 177,  
178, enz.
- Vishvachi **153**, 173, 248
- Vishvakarma **130**
- Vishvamitra **27**, 139–141, 146, 147, 187, 248
- Vishvasu **50**, 130, 248
- Vivasvat, *zie* Surya
- Vivimshati **230**
- Vrishaparvan **130**, 131, 153–155, 160–163,  
165–169, 187
- Vritra **41**, 71, 111, 130, 132, 208
- Vyasa **18**, 19–22, 27–29, 31, 32, 46, 53, 109,  
111, 119–121, 123, 126, 132, 186, 187, 212–  
215, 221, enz. · *stamboom* 275
- Vyushitashva **241**, 242
- Y
- Yadu **19**, 28, 134, 153, 166, 168, 171, 174, 175,  
187
- Yama **51**, 67, 73, 76, 92, 95, 111, 112, 130, 132,  
140, 144, 145, 147, 149, 152, 167, enz.
- Yaudheya **188**
- Yayati **19**, 27, 112, 153, 154, 161, 162, 164–184,  
187 · *stamboom* 266
- Yojanagandha, *zie* Satyavati
- Yudhishtira **22**, 23, 25, 31, 97, 111, 122, 132,  
188, 228, 229, 246, 249, 252 · *stamboom* 276
- Yuyutsu **132**, 229, 230 · *stamboom* 275





Een koning wil alle slangen ter wereld verbranden. Naast zijn offervuur begint een verteller aan het grootste verhaal dat India kent.

Het huis van de Kuru's gaat terug naar de wortels: naar goden en wijzen, naar koningen en hun vloeken, naar een prins die afziet van troon en nageslacht en daarmee een eed zweert die een heel geslacht zal tekenen. Het eindigt bij de geboorte van de neven wier rivaliteit het verhaal zal dragen.

De Mahabharata opnieuw verteld is een volledige hervertelling van het Indiase epos in hedendaags Nederlands, in tien delen, voor lezers zonder voorkennis.



DE MAHABHARATA OPNIEUW VERTELD

Deel 1 van 10 • Jan de Vries

WERKEDITIE • NIET IN DE HANDEL